

TUDOMÁNYOS VÁLASZOK
A GLOBALIZÁCIÓ
VÁLTOZÓ KIHÍVÁSAIRA

MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG

TUDOMÁNYOS VÁLASZOK A GLOBALIZÁCIÓ VÁLTOZÓ KIHÍVÁSAIRA

Tanulmánykötet

Szerkesztette
KOVÁCS ISTVÁN



Magyar Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat
Budapest
2024.

A kiadvány a Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozatának 2024. március 13-án közzétett „Tanulmánykötetben való publikálásra” irányuló felhívása keretében jelent meg.

SZERZŐK:

András Hunor Lehel r. százados	Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőrfőkapitányság, sajtóreferens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz
Dr. Bartuszek Lilla Judit	LL.M., Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Közgazgatástudományi Doktori Iskola doktorandusz
Bartus Gábor r. őrnagy	Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Határrendészeti Tanszék, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz
Szenes Eszter	Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Hondévtisztképző Kar, Nemzetközi biztonság- és védelempolitikai MSc hallgató
Dr. Dragon Sándor r. ezredes	dr. jur., Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vezetéstudományi Tanszék, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola doktorjelölt
Dr. Frigyer László r. alezredes	dr. jur., Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Krimináltaktikai Tanszék, tanársegéd, Pécsi Tudományegyetem ÁJK Doktori Iskola doktorandusz, Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat elnökhelyettes
Rrépás József	Doktorandusz, Nemzeti Közszerológati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola

Ponáczy György Márk

Ph.D hallgató, Nemzeti Közszerológati
Egyetem Közigazgatás-tudományi
Doktori Iskola

Jurácsik Gábor főhadnagy

Doktorandusz, Nemzeti Közszerológati
Egyetem Katonai Műszaki Doktori
Iskola

LEKTOROK:

Dr. Kovács István r. őrnagy

Ph.D., Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vezetéstudományi Tanszék, mb.
tanszékvezető, adjunktus, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat elnök
dr. jur., Nemzeti Közszerológati

Dr. Dragon Sándor r. ezredes

Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vezetéstudományi Tanszék,
tanársegéd, Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Rendészettudományi Doktori Iskola
doktorjelölt

Dr. Ambrusz József t. ezredes

Ph.D., Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Katasztrófavédelmi Intézet,
Katasztrófavédelmi Műveleti
Tanszék, tanszékvezető
dr. jur., Nemzeti Közszerológati

Dr. Szilvász György Péter r. őrnagy

Egyetem Rendészettudományi Kar,
Igazgatásrendészeti és Nemzetközi
Tanszék, tanársegéd

D. Piros Attila r. ddtbk.

LL.M., dr. jur., Nemzeti
Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Kar, Rendészeti
Vezetéstudományi Tanszék,
mesteroktató

Dr. Gyarmati József ezredes

Ph.D., Nemzeti Közszerológati
Egyetem HHK, Haditechnikai
Tanszék, tanszékvezető egyetemi
docens

Vájlók László r. alezredes

Nemzeti Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Kar,
Határrendészeti Tanszék,
mesteroktató

SZERKESZTŐ:

Dr. Kovács István r. őrnagy

Ph.D., Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vezetéstudományi Tanszék, mb.
tanszékvezető, adjunktus, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat elnök

SEGÉDSZERKESZTŐK:

Dr. Frigyer László r. alezredes

dr. jur., Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Krimináltaktikai Tanszék, tanársegéd,
Pécsi Tudományegyetem Állami és
Jogtudományi Doktori Iskola
doktorandusz, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat elnökhelyettes

Dr. Tirts Tibor r. alezredes

dr. jur., Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Krimináltechnikai Tanszék
mesteroktató, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat titkár

© Magyar Rendészettudományi Társaság, 2024.

© Szerkesztő, 2024.

© Szerzők, 2024.

ISBN: 978-615-6456-30-4

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOMJEGYZÉK

MAGYAR NYELVŰ SZEKCIÓ

András Hunor Lehel - Szituatív vezetési stílus a modern rendészetben	8
Bartuszek Lilla - Fenntartható településirányítás: A Fenntartható Fejlődési Célok a hazai önkormányzati rendszerben	18
Bartus Gábor – A vasúti határforgalom-ellenőrzés helye az integrált határigazgatásban	28
Szenes Eszter - Az orosz szervezett bűnözés tendenciái az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációjának tekintetében	37
Dragon Sándor - CSEKA – A szervezet kialakulása és fejlődése (1917. december 20.- 1922. február 06.).....	48
Dragon Sándor - CSEKA - A szervezet elemei a vezetéstudomány tükrében (1917. december 20.- 1922. február 06.)	61
Frigyer László - A rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával okozott kárral kapcsolatos szabályozás egyes polgári jogi vetületei	71
Frigyer László - A szolgálati kutyatartás és az állatvédelem, avagy a felelős állattartás, mint az „állatok károsításának” a megelőzési magatartása a rendőrség szolgálati kutyákkal kapcsolatos tevékenysége során.....	79
Répás József - A modern katonai és polgári járművek utólagos szakértői vizsgálatának adatkinyerési eljárásai	102

IDEGEN NYELVŰ SZEKCIÓ

Ponáczy György Márk - Estimating the impact of asset tokenization on competitiveness in the European Union.....	122
Jurácsik Gábor - Hungary's flood protection assets	135

MAGYAR NYELVŰ SZEKCIÓ

András Hunor Lehel¹

**Szituatív vezetési stílus a modern rendészetben,
a Lewin-féle modell alapján**

Absztrakt

Létezik ideális vezető? Létezik ideális vezetői kommunikáció? Lehet valaki jó vezető jó kommunikáció nélkül? Jelenleg Európában a szervezetek vezetése inkább demokratikus módszerekkel történik. Jelen tanulmányban a szerző a Lewin-féle modell felosztása alapján járja körül a vezetési stílusoknak és azok kommunikációjának szituatív használatát a mai modern rendészetben.

Kulcsszavak: vezető, vezetéselmélet, vezetési stílusok, rendészeti kommunikáció

Lehel Hunor András²

**Situational leadership style in modern policing,
based on Lewin's model**

Abstract

Is there an ideal leader? Is there ideal management communication? Can someone be a good leader without good communication? Currently, in Europe, the management of organizations is done more by democratic methods. In this study, the author explores the situational use of leadership styles and their communication in today's modern policing based on the division of Lewin's model.

Keywords: leader, leadership theory, leadership styles, law enforcement communications

¹ rendőr százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság, email: AndrasHL@jasz.police.hu

² police captain, press officer, Jász-Nagykun-Szolnok County Police Headquarters

Bevezetés

A jogszabályi hierarchiát követve, és abból levezetve kapunk választ arra a kérdésre, hogy a magyar rendőrségnek mi a feladata, illetve milyen irányítási és vezetési szabályok vonatkoznak rá. Magyarország Alaptörvényének 46. cikke taglalja a rendőrség alapvető feladatait:

„(1) A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. A rendőrség részt vesz a jogellenes bevándorlás megakadályozásában.

(2) A rendőrség működését a Kormány irányítja.”³

A Rendőrségről szóló 1994. évi törvény⁴ értelmében a rendőrség állami, fegyveres rendvédelmi szerv. Feladatait az Alaptörvényben meghatározottakon kívül 22. pontban taxatív felsorolja a törvény. Rögtön ezt követően a szervezet irányítását deklarálja a törvény. Jelen tanulmány szempontjából azonban figyelembe kell vennünk a 48/1991. (IX. 26.) AB.⁵ számú alkotmánybírósági határozatot is, amely a Honvédség irányítására vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket. Tekintve a két szervezet hasonló centralizált és hierarchikus alapokra épülő szervezeti felépítését, strukturális viszonyokban nagyfokú korrelációt mutat a két fegyveres testület a vezetés-irányítási rendszerének fogalmi összetevőiben, illetve a hatásmechanizmusukban is. Ettől függetlenül az alkotmánybírósági határozat nem a Rendőrségre, hanem a Honvédségre vonatkozik, ezért a konkrét megállapítások más szervezetre nem illeszthetők. Viszont, a vezetés és irányítás fogalmak elhatárolásának segítségével, más szerv sajátosságain kívül generálisan modellezhető.⁶ Az állam tehát garanciát vállal arra, hogy hatékony bűnmegelőzési, bűnfelderítési és bűnüldözési tevékenységet folytat, és ezen funkciókat a rendőrségen keresztül látja el. Itt tehát eredményorientált intézkedésekről van szó. Az állami koncepciónak határozott bűnüldözésre, hatékony igazságszolgáltatásra és következetes végrehajtásra kell épülnie.⁷ Olyan állami tevékenységről van szó, melyet a közigazgatási, államigazgatási és rendészeti szervek fejtenek ki, amikor a közrendet megzavaró eseményt megelőzik, a zavaró magatartásokat megakadályozzák, vagy a már megzavart közrendet helyreállítják.⁸ Finszter Géza ezt a rendészet fogalmaként írta le: „*A rendészet a köz igazgatásnak az az ága, ami társadalmi rendeltetésének betöltéséhez először a rendészeti szolgáltatásokat teljesíti, másodsor a jogellenes emberi magatartásokból származó veszélyeket a legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában elhárítja, harmadszor pedig az állam büntető jogi igényét érvényesítő büntető igazságszolgáltatás előkészítése érdekében bűnüldözést folytat.*”⁹ A rendészet – annak ellenére, hogy magán viseli a hivatali szervezetek jegyeit – a modern állam közigazgatásában mindenhol látványosan elkülönül a civil igazgatás más területeitől.¹⁰ Összegezve tehát a rendőrség egy olyan állami, fegyveres rendvédelmi szerv,

³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-4301-02-00-17>. A letöltés időpontja: 2024.01.08.

⁴ 1994. törvény a Rendőrségről. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/1994-34-00-00>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

⁵ 48/1991. (IX.26.) AB határozat. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/1991-48-30-75>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

⁶ Kovács István: Vezetés és irányítás a 48/1991.(IX.26.) alkotmánybírósági határozatra tekintettel. 2019, Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság tanulmánykötet 78.o.

⁷ Kovács István: Miért nem működhet a laissez-faire vezetési stílus a rendőrség kötelékében. 2019, Budapest, Belügyi Szemle 2019/2.

⁸ Kovács István: Miért nem működhet a laissez-faire vezetési stílus a rendőrség kötelékében. Budapest, Belügyi Szemle 2019/2.

⁹ Finszter Géza.: A rendőrség joga. Duna Mix Kft., Vác, 2012, 122.o.

¹⁰ Kovács Gábor: A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői, és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetéselméleti oktatásában. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A

amelynek feladata (alaptörvényben, rendőrségről szóló törvényben, illetve más jogszabályokban meghatározott) bűnmegelőzési, bűnüldözési és rendészeti feladatkörében a legitim fizikai erőszak monopóliumnak birtokában a rendészeti igazgatási tevékenységek teljesítése.¹¹

A rendőrséget a belügyminiszter irányítja. A tavalyi évben a belügyminiszter irányítása alá eső szervek száma kibővült, így irányítási jogköre is megváltozott. A rendőrségről szóló törvényben foglaltak szerint a miniszter például a rendőrség tevékenységét szabályozza, ellenőrzi, meghatározza annak szervezeti és működési szabályzatát, stb.¹² A rendőrség tagozódása négyes: általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv, az országos idegenrendészeti szerv, illetve a terrorizmust elhárító szerv alkotja. Ez a négy szerv látja el azokat a feladatokat, amelyeket az alaptörvény és a rendőrségről szóló törvény meghatároz. Tovább bontva a szervezet felépítését, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv központi szervre (ORFK), vármegyei rendőr-főkapitányságokra (VMRFK), rendőrkapitányságokra (RK) és határrendészeti kirendeltségekre (HRK) tagozódik. „A központi szervet az országos rendőr-főkapitány vezeti, a rendőr-főkapitányságok, és a közvetlen alárendeltségébe tartozó más rendőri szervek vezetőinek tevékenységét pedig irányítja. Ettől válik hatásköre speciálissá, hisz egyszemélyben vezető és irányító is.”¹³ A területi szerveket a vármegyei rendőr-főkapitány vezeti. A helyi szerveket, a rendőrkapitányságokat pedig a rendőrkapitányok vezetik. A kapitányságvezetőnek irányítási jogköre nincs, ő a kapitányságot, mint szervezetet „vezeti”. (A tervezés, szervezés, irányítás, koordinálás és ellenőrzés funkciójában azonban teljes mértékben felöleli a vezetési funkciókat. Ugyanez igaz a következő szintre, az osztályvezetőkre is.) A rendőrkapitányságok osztályokra (és ha van, osztály jogállású rendőrőrsökre), azok pedig alosztályokra tagozódnak. A 2015-ben életbe lépett Hszt. az alosztályvezetőt már nem sorolja a vezetők közé, vezetői jogállása megszűnt, így már csak alparancsnokként tartjuk számon. A vezetői beosztásokat és az azok betöltéséhez szükséges kritériumokat a Hszt. 58-59.§-a¹⁴ taglalja. Meg kell jegyezni azonban, hogy a rendőrség szigorúan centrealizált felépítésének és a parancsuralmi rendszernek köszönhetően vannak egyéb olyan jogszabályok és íratlan szabályok, melyek vezetői jogkört keletkeztetnek. Ez lehet akár csak pár órára, napra vagy több időre szóló is. Ilyen például az ügyeletvezető, őrparancsnok, szolgálatirányító parancsnok, a készenléti csoportvezető, nyomozócsoport vezetője stb. Ezen beosztáshoz tartozó vezetői feladatokat, jogokat és kötelezettségeket munkaköri leírásban rögzítik.

Vezetői funkciókat és delegált jogköröket azonban már a járőrtevékenységnél is megfigyelhetünk. Onnantól kezdve, hogy a járőr nem egyedül, hanem párban látja el szolgálatát, a jogszabály meghatározza, hogy kettejük (vagy többjük) közül ki kell jelölni, ki a parancsnok. A Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról szóló ORFK utasítás erről ekként rendelkezik:

„4. A járőr állománya – annak erejétől függően – a járőrszolgálat teljesítése során parancsnokként és járőrtárs(ak)ként kijelölt rendőr(ök)ből és szerződéses határvadász(ok)ból áll...

rendészet kultúrája – kulturált rendészet” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2009, 223–234. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X.]

¹¹ Kovács István: Miért nem működhet a laissez-faire vezetési stílus a rendőrség kötelékében. 2019, Budapest, Belügyi Szemle 2019/2.

¹² Kovács István: Vezetés és irányítás a 48/1991.(IX.26.) alkotmánybírósági határozatra tekintettel. 2019, Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság tanulmánykötet

¹³ Kovács István: Vezetés és irányítás a 48/1991.(IX.26.) alkotmánybírósági határozatra tekintettel. 2019, Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság tanulmánykötet , 82.o.

¹⁴ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2015-42-00-00>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

7. A járőrpárban, a járőr csoportban, a megerősített járőr csoportban a szolgálatparancsnok köteles parancsnokot kijelölni, amennyiben a szolgálatot szervező elöljáró másként nem rendelkezik. A parancsnok (a továbbiakban: a járőr szolgálat teljesítése során parancsnokként kijelölt rendőr vagy szerződéses határ vadász) a szolgálat teljesítése során a járőrtárs(ak) szolgálati elöljárója...

21. A járőr szolgálat teljesítése során parancsnokként kijelölt rendőr vagy szerződéses határ vadász jogosult:

- a) a járőrtárs, járőrtársak részére a szolgálattal összefüggő utasítást adni;
- b) a törvényi feltételek fennállása esetén önállóan, illetve a részére adott elöljárói utasítás szerint intézkedést kezdeményezni;
- c) az ügyeleti szolgálat, a szolgálatparancsnok részére bármikor jelentést tenni, tőlük a szolgálatteljesítés érdekében információt, adatot, illetve utasítást kérni;
- d) a szolgálatparancsnoktól – indokolt esetben – ruházati könnyítésre engedélyt kérni;
- e) a járőr körzet vagy járőr útirány elhagyására önállóan utasítást adni, ha az ügyeleti szolgálat vagy a szolgálatparancsnok értesítésére nincs mód, és állampolgári felkérés, illetőleg saját észlelés alapján a rendőri intézkedés és a szerződéses határ vadász intézkedése válik szükségessé;
- f) megkülönböztető jelzés használatára – a külön szabályozott engedélyezési körben – utasítást adni;
- g) a foganatosított intézkedések során az intézkedéssel kapcsolatos döntéseket meghozni; valamint
- h) szükség esetén meghatározni az alkalmazandó kényszerítő eszközök körét.

22. Járőr szolgálatban az intézkedéseket elsősorban a járőr szolgálat teljesítése során parancsnokként kijelölt rendőr vagy szerződéses határ vadász kezdeményezi és folytatja le a járőrtárs(ak) intézkedéstaktikai előírásoknak megfelelő, közvetlen módon történő biztosítása mellett.

23. A járőrtárs a feladatait a járőr szolgálat megkezdése előtti eligazításon kapott, valamint a járőr szolgálat teljesítése során parancsnokként kijelölt rendőr vagy szerződéses határ vadász által meghatározott utasításoknak megfelelően látja el.¹⁵

Ahogy fentebb már említésre került, már végrehajtói szinten is megjelennek a vezetői funkciók, és egyéb jogszabályok már a járőr vezető (itt nem a beosztási kategóriára gondolunk) számára is utasításadási jogkört adnak. Ebből a levezetésből adódóan a vezetői stílusok és a vezetői kommunikáció, akár a rendészeti, akár a bünyügyi szolgálati ágánál, már a végrehajtói szinten jelen vannak. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy ezen modelleket és kommunikációs készségeket nem csak a Nemzeti Közszerződési Egyetem alap- és mesterszakos képzéseiben, hanem a határ vadász és a tiszthelyettes képzések során is bizonyos szinten elsajátíthatassák.

Lewin-modell

A vezetés- és szervezéstudomány kiemelt figyelmet fordít az egyes szervezetek szervezeti kultúrájának tanulmányozására. Ez a kitüntetett érdeklődés annak a felismerésnek köszönhető, amely szerint az emberi közösségek a jogi normákon és a leírt működési szabályokon túl önálló életre kelnek.¹⁶

A vezetők a közösen lefektetett szabályrendszer alapján képesek befolyásolni a szervezet tagjainak tevékenységét, azonban valamennyi magatartást és követelményt az írott

¹⁵ 13/2017. (III.24.) ORFK utasítás a Járőr-és Őrszerződési Szabályzatról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A17U0013.ORF&txtreferer=00000001.txt>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

¹⁶ Czuprák Ottó-Kovács Gábor: A szervezetvezetés elmélete. A közszolgálati szervezetek vezetésének elméleti alapjai. Dialóg Campus Kiadó. 2017, Budapest

szabályokból nem lehet teljes egészében megismerni, mivel azok jelentős része nem a normák, hanem a szervezeti kultúra elemei által meghatározottak. „Mindennek egyik meghatározó tényezője a vezetői tevékenység és a vezetési stílus.”¹⁷

1938-ban az Iowa Egyetem Gyermekjóléti Kutatási Központjában Kurt Lewin és Ronald Lippitt egy pszichológiai kísérletet végeztek, melynek eredménye mára a vezetési stílusokat tipizálja. Lewin a vezetési stílusokat autokrata, demokrata és laissez-faire (ráhagyó) típusúakra osztotta fel. A tizenéves fiúgyermek részvételével végrehajtott kísérletet hazánkban Mérei Ferenc és Kántás László óvodás gyermekekkel szintén végrehajtotta, melyről a Lewin-féle vezetési stílusok: Módszerek c. oktatófilm készült.¹⁸ A több hónapig tartó pszichológiai vizsgálat során a résztvevőket három csoportra osztották, és mindhárom csapattal ugyanazon óvónő foglalkozott. A kísérlet kezdetén a csoportok között nem volt különbség. A végén azonban az egyik csoportban a dresszúrára épülő vak fegyelem, a másikban a szabadosság, a harmadikban a belátásra és önfegyelemre alapozó készségek kifejlődését tapasztalták. Az oktatófilmben látható, hogy a gyermekek gyurmát kapnak az óvónőtől. Abban a csoportban, ahol az óvónő autoriter vezetési stílust alkalmazott, a gyermekek pontosan végrehajtották a kapott feladatot, de az interjú során elmondták, hogy nem szeretik Kati nénit (a filmben szereplő óvónő neve), és szeretnék kipróbálni mást is, mint amit a vezetőjük engedélyez számukra. Emellett a csoportban megfigyelhető volt egy gyermek, aki kitért a többi közül. Kiválóan alkalmazkodott az elvárásokhoz, és amikor a felügyelő nem volt jelen, átvette a vezető szerepét, és utasította társait. A többi gyermekben az apátia és az érzéketlenség jelei mutatkoztak.

A demokratikusan vezetett csoportban a támogató jelenlét, a segítő szándék és a kreativitás volt tapasztalható. A munka (gyurmázás) akkor is zavartalan mederben haladt tovább, amikor a felügyelő nem volt jelen. A csoporttagok szerették Kati nénit, és örültek, hogy meghallgatja ötleteiket, és támogatja kreativitásukat. A harmadik csoportban hamar eluralkodott a káosz. Már az óvónő jelenlétében megbomlott a rend, a gyerekek dobálták a gyurmát, és volt, hogy bántalmazták is egymást. Az interjúkban a csoporttagok elmondták, hogy szeretik Kati nénit, mivel megenged nekik mindent, szabad rosszkodni. Tehát nincsenek szabályok.

A hazánkban végzett kísérlet tapasztalatai visszaigazolták az eredeti Lewin-féle kísérletet és modellt. Az autokrata vezető hamar beilleszkedik a csoportba, és elfogadják. A demokratikus vezetőt is elfogadják, hiszen ő kikéri mások véleményét, és döntéseit ennek függvényében hozza meg. A laissez-faire stílus megtestesítője, ha éppen folytat valamilyen jellegű koordinációt, azt is gyenge mértékben teszi, a csoport tagjai teljesen függetlenek tőle. Nem véletlenül Lewin szerint a leghatékonyabb az autokrata vezetési stílus. A legnépszerűbb a demokratikus, a laissez-faire pedig a legkevésbé hatékony modellnek bizonyult.

Az autoriter vezetési stílus a félelemre és a feltétel nélküli engedelmisségre alapoz. Fenyegetéssel és büntetések kilátásba helyezésével befolyásolja a beosztottat. Kiváltképp a szervezetbe újonnan belépők esetében alkalmazzák ezt a modellt, hogy a munkavállaló hamar „beálljon a sorba”. A döntést kizárólag a vezető hozza meg, a parancsnoki kontroll pedig maximális.¹⁹

A demokratikus vezetési stílus az együttműködésre épít. A vezető és beosztott között oda-vissza ható párbeszéd és kooperáció zajlik. A döntés előkészítésébe és különböző verziók felvázolásába a vezető bevonja a beosztottat, azonban itt is igaz, hogy a végső döntést a vezető hozza meg, és őt terheli az egyszemélyi felelősség is. Ebben a tekintetben a végrehajtói

¹⁷ Piros Attila-Kovács István: A laissez-faire megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében Harmadik rész: kutatási eredmények. 2022, Budapest, Belügyi Szemle 2022/3.

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=satfAW5Ksoc>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

¹⁹ Kovács Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. 2018, Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

állomány jobban ki tud teljesedni, több pozitív visszacsatolás és inger éri. A parancsnoki kontroll minimális, inkább a részfeladatok ellenőrzésére terjed ki. A vezető bizonyos részfeladatokat delegálhat a csoport megbízható tagjának, így még inkább azt az érzést keltve, hogy megbecsült tagja a szervezetnek. A vezető döntési alternatívákat kínál, amelyek közül a legoptimálisabbat együtt, megbeszélés útján választják ki.²⁰

A laissez-faire vezetési stílus leginkább úgy írható le, mint a vezetés hiánya. A vezető nem vesz részt aktívan a csoportban, elvárásokat, célokat nem fogalmaz meg a csoporttagok irányába. A parancsnoki ellenőrzés minimális, és annak a színvonala is nagyon alacsony. A végrehajtók „önálló életre kelnek”, és önállóan készítik el a feladatokat. Tevékenységük során a döntéseket is vezetői kontroll nélkül hozhatják meg.

Egy hazai reprezentatív kutatás

A vezetési stílus áthatja a vezetés egész folyamatát. Vezetési stílus alatt a szervezetben intellektuális tevékenységet végző ember – a környezete számára érzékelhető és arra hatást kifejtő – megnyilvánulási módját értjük. A vezető egyéni kifejezőmódja az, amely cselekvéseit és viselkedését jellemzi. Egy olyan komplex jelenség, amelyben a vezető által követett elvek és az alkalmazott eljárások (módszerek és igénybe vett eszközök) együttesen kifejeződnek, és amely a vezető személyisége és a környezeti tényezők által meghatározott.²¹ A szakirodalom megfogalmazása szerint az embereknek két típusa él a világon, az egyiket vezetőnek, a másikat vezetettnek (követőnek) hívja.

A rendészeti igazgatásban a vezető meghatározó jelentőségű, kulcspozíciót foglal el. Míg jogosultságai és kötelezettségei – normatív szabályként a rendszerben meghatározottak szerint – részben átruházhatók, addig az általa vezetett, illetve irányított szervezet működése, fejlesztése és képviselése tekintetében felelőssége oszthatatlan.²² Jelen korban egy sikeres rendészeti vezetőnek több vezetési stílust kell rugalmasan alkalmazni, és szükség szerint tudatosan kell váltani egyik stílusról a másikra.

Piros Attila és Kovács István 2020-ban egy közös kutatást folytattak az egyetem mesterképzésének hallgatói körében. Az anonimitás megőrzését szavatoló kutatás célja a Lewin-féle tipologizálás szemléltetésével annak igazolása, hogy mi jellemzi jelenleg a rendőrség legtipikusabb vezetői attitűdjét. A felmérést kvantitatív módszeren alapuló kérdőíves megkérdezéssel hajtották végre, 46 fő részvételével. A kitöltött kérdőíveket ezt követően több szempont szerint vizsgálták, többek között életkor, nemi identitás, iskolai végzettség, munkavégzés helyszíne, vezetői munkakör, beosztás, szolgálati munkatapasztalat, munkavégzés területe, jogszabályismeret alapján.

Első két hipotézisüket teljes mértékben, harmadikat részben sikerült igazolniuk. (Jelen tanulmány szempontjából a vezetői stílusokra térünk ki.) A kutatás konklúzióinak²³ levonásakor megállapították, hogy a válaszadók közel 80%-a úgy gondolta, hogy a rendvédelmi szervezet vezetéséhez az autoriter vezetési stílus a legalkalmasabb, és közel 70%-ban ezt jelölték meg a szolgálati helyükön alkalmazott stílusra is. Érdekes viszont, hogy csak a válaszadók fele alkalmazza az autoriter stílust. A demokratikus vezetést csak kevesen tartották alkalmasnak a vezetésre, a szolgálati helyeken is csekély mértékben uralkodik (28,3%), viszont a megkérdezettek közel fele mégis azt alkalmazza. A laissez-faire vezetési stílust senki nem

²⁰ Kovács István: Vezetői státusz és kommunikáció a parancsuralmi rendszerben, különös tekintettel a Rendőri Hivatás Etikai Kódexére, valamint a vezetési stílusokra a Lasswell-modell alapján. 2018, Magyar Rendészet 2018/5. (177-195.o.)

²¹ Czuprák Ottó-Kovács Gábor: A szervezetvezetés elmélete. A közszolgálati szervezetek vezetésének elméleti alapjai. Dialóg Campus Kiadó. 2017, Budapest

²² Kovács István-Piros Attila: A laissez-faire vezetési stílus mint a mai kor vezetői attitűdje?!

²³ Piros Attila-Kovács István: A laissez-faire megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében Harmadik rész: kutatási eredmények. 2022, Budapest, Belügyi Szemle 2022/3.

tartotta megfelelőnek a rendvédelmi szerv vezetésére, és a szolgálati helyeken sem érzékelték nagymértékben jelenlétét (2,2%). A szerzőpáros a javaslatok számbavételekor – a kutatás eredményeit figyelembe véve – megfogalmazta, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetni a vezetéselméleti tantárgyak oktatására, és a képzés vezetéselméleti szinten történő fejlesztésére, új vezetéselméleti tárgyak létesítésére és a tematika bővítésére.²⁴ Úgy gondolom, ezen javaslattétel igaz lehet a kommunikációs (vezetői) készségek és képességek fejlesztésére is. Erről Molnár Katalin írt bővebben még 2020-ban²⁵. Az általa akkor megfogalmazottak, még ma is igazak. A vezetői kompetenciafejlesztés során, az ismeret alapú oktatás mellett, nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kompetencia alapú (tréninges) képzésre.

Kommunikáció

Az emberi kommunikáció jelentése tájékoztatás, (hír)közlés, információk közlése vagy cseréje valamilyen erre szolgáló eszköz, illetve jelrendszer (nyelv, média, gesztusok stb.) útján.²⁶ Jelent többek között közleményt, összeköttetést, érintkezést és kapcsolatot is. Létrejöttéhez adó, vevő, üzenet, visszacsatolás, kódolás, csatorna, beszédhelyzet és kontextus szükségesek. A kommunikáció tehát kétirányú folyamat, optimális esetben az információ oda-vissza áramlik a küldő és fogadó között.

Minden szervezet, így a rendészeti szervezetek működésének alapja is a hatékony kommunikáció.²⁷ Az eredményes kommunikáció elengedhetetlen a szervezet hatékony működtetéséhez. A rendészeti kommunikáció az általános emberi kommunikációnak szűkebb, ám specifikus területe.²⁸ Amennyiben a belső információáramlásról és kommunikációról beszélünk, kijelenthetjük, hogy a kommunikáció minden vezetési szinten jelen van valamilyen formában. A vezető e vezetési funkció segítségével irányítja az alárendelt szerveket és vezet munkatársai tevékenységét. Ezért van kiemelt jelentősége a vezető felkészültségének és kommunikációjának. A tét a szervezet hatékony működtetése, a stratégiai célok és részcélok elérése, a parancsok-utasítások végrehajtása, és végső soron a társadalmi felelősségvállalás alapján a közrend-közbiztonság fenntartása, az állampolgárok javainak szavatolása.

A három vezetési stílus három kommunikációs stratégiát és megnyilvánulási formát feltételez. Ezek között azonban sokszor vannak átfedések, köztük az út nem átjárható. A legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokosa, a rendőrség, több eltérő sajátosságot mutat a kommunikáció terén az általános kommunikációhoz képest. Mindent megelőz a hierarchikus viszonyrendszer, amely alapjaiban befolyásolja a rendészeti kommunikációt. A szaknyelv és a katonai terminológia uralja a nyelvvezetést. A hivatali stílus szóban és írásban egyaránt elvárt a szervezetben. A rendészeti kommunikáció tehát a szervezeti kultúra és a jogszabályi előírások alapján is inkább az autoriter vezetési stílus irányába mutat. Talán fellelhető néhol a demokratikus stílus, azonban a laissez-faire semmiképp.

A kommunikáció közvetít és befolyásol. Közvetíti a stratégiai és részcélokat, a vezetői elvárásokat, a szervezeti kultúrát, a kívánt mentalitást és a magatartásmintákat.²⁹ Egyáltalán

²⁴ Piros Attila-Kovács István: A laissez-faire megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében Harmadik rész: kutatási eredmények. 2022, Budapest, Belügyi Szemle 2022/3.

²⁵ Molnár Katalin: Kompetenciafejlesztés mesterfokon – tízéves a rendészeti mesterképzés. In: Hegedűs Judit (szerk.): A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2019., 102–114. o.

²⁶ Cserép Attila-Molnár Katalin: A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja. (A tanulmány az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium és a Magyar Rendészettudományi Társaság „Rendészeti kommunikáció” című pályázatára készült, 2008 áprilisában. Harmadik helyezést ért el.)

²⁷ Kovács Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. 2018, Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

²⁸ Cserép Attila-Molnár Katalin: A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja.

²⁹ Cserép Attila-Molnár Katalin: A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja.

nem mindegy tehát, hogy a vezető miként és hogyan kommunikál, végső soron hogyan befolyásol. Befolyásolja a beosztott gondolkodását és ennek végtermékeként a kiadott utasítás végrehajtását.

Az autoriter vezetési stílus esetében a kommunikációt a vezető kezdeményezi, a végrehajtói állomány általában nem kezdeményezhet beszélgetést. A vezető a szervezet, illetve saját érdekeit tartja szem előtt. A végrehajtó véleményét nem veszi figyelembe, a kommunikáció egyoldalú, fentről lefelé irányuló. A végrehajtónak ebben az esetben nincs lehetősége reflektálni, vagy kifejteni véleményét, kizárólag „értettem” szóval válaszol, majd végrehajtja a kapott utasítást. Ebben az esetben a vezető elveti annak lehetőségét, hogy a végrehajtó meglátásait figyelembe vegye a döntés meghozatalakor. Ez a sikertelen kommunikáció adott esetben az utasítás végrehajtásának sikertelenségéhez is vezethet. Gondoljunk itt egy egyszerű példára, amikor a vezető megmondja a közlekedési járőrnek, hogy hol kell végrehajtania a sebességmérést, és erről nem kérdezi meg a beosztottat. Lehetséges, hogy ő más helyet választott volna.

A demokratikus vezetési stílust gyakorló parancsnok esetében nem csak a vezető, hanem a végrehajtó is kezdeményezhet kommunikációt. Ebben az esetben a kommunikáció kétoldalú, és a beosztottnak lehetősége van a visszacsatolásra. Ez a kommunikáció hatékonyabb, mint az előző, mivel mindkét fél véleménye megismerhetővé válik, kompromisszum révén pedig a siker biztosítható. Maradva az előző példánál: a vezető által meghatározott mérési ponton nem születik vagy nem elegendő a mérés, mivel adott útszakaszon nem jellemző jogsértés a sebességtúllépés. A beosztott járőrtapasztalatai alapján ajánlott helyszínen viszont baleset-megelőzési szempontból indokolt a sebességmérés.

A laissez-faire stílus biztosítja, hogy a kommunikációt mindkét fél kezdeményezhesse, azonban a vezető nem határoz meg módszert a tekintetben, hogy a feladat-végrehajtás hogyan történik, ezzel bizonyítva az alárendelt érdekeinek képviselését. A szabadelvésségre alapoz. A kommunikáció során a végrehajtó az elhangzottakra reflektálhat, de a vezető szabadelvésségére tekintettel abban a közöny tetteen érhető. Hatékonysága közepes, mert bár keretet szab, mégsem konszenzusra, hanem közömbösségre, és maguktól működő/működtethető folyamatokra épít.³⁰ Szintén az előző példából kiindulva: a vezető elmondja, hogy sebességet kell mérni, azonban a tekintetben, hogy hogyan és hol, már közömbösséget mutat. Ebben az esetben a beosztott józan belátására van bízva a végrehajtás. Látva a parancsnok közömbösségét, lehetséges, hogy nem érzi magánénak a feladatot. A sikeresség is kétséges.

Befejezés

Tisztán emlékszem arra az időszakra, amikor a vezetéselmélet és a kommunikációtudomány, illetve e kettő szoros összefüggése, elkezdett mélyebben foglalkoztatni. A Nemzeti Közszerződési Egyetem rendészeti vezető mesterképzését 2014-ben kezdtem meg. Ekkor körzeti megbízotti csoportvezetőként teljesítettem szolgálatot egy osztály jogállású rendőrőrsön. A vezetéselméleti kurzusokon, illetve a Magatartástudományi Tanszék által szervezett pedagógiai-pszichológiai és kommunikációs tréningeken ismertem meg a vezetési stílusokat és azok kommunikációját. Ekkor jött elő számtalan emlék, melyek során pontosan tudtam azonosítani, hogy adott szituációban milyen stílusban kommunikált velem a parancsnokom, vagy esetleg jómagam milyen kommunikációt folytattam. A képzést követő években alosztály, majd osztály jogállású őrsparancsnoki beosztásokat töltöttem be. Habár maga a téma érdekelt, és jóval több információ és tudás birtokában voltam, mint a mesterképzés

³⁰ Kovács István: Vezetői státusz és kommunikáció a parancsuralmi rendszerben, különös tekintettel a Rendőri Hivatás Etikai Kódexére, valamint a vezetési stílusokra a Lasswell-modell alapján. 2018, Magyar Rendészet 2018/5. (177-195.o.)

elvégzése előtt, mégis számtalan szituációban nem ismertem fel a vezetési stílusokat. Természetesen pár óra vagy nap múlva visszagondolva már sikeres volt az azonosítás. Magam a szituatív vezetési stílust képviseltem, és úgy gondolom, hogy a szervezetem is ez alapján volt vezetve. Megjegyzendő, hogy a ráhagyó vezetési stílust, ha nem is túpontosan azonosítva, de nem tapasztaltam, és nem sok olyan helyzetet tudok elképzelni, amikor a legoptimálisabb lenne. Akár rendészeti, akár bűnügyi helyzetekre, feladatokra gondolok, a vezetési stílusok váltakozása vagy keveredése adta a jó megoldást. Igazodva a feladathoz.

Egy alapvetően rendészeti struktúrájú rendőrőrs legfontosabb feladata – helyben – a közrend-közbiztonság szavatolása. Erre csak egy erős csoportkohézióval rendelkező egység képes, ahol a parancsnok a vezetési stílust és kommunikációt az adott szituációhoz és adott beosztotthoz viszonyítva, jól választja meg. Hiába az alá-fölé rendeltségi viszony, a vezetési stílusok ötvözésének mezsgyéjén célszerű haladni, amely bizonyos tekintetben ugyan erősen szabályoz, de az együttműködésre is alapoz, és figyelembe veszi a beosztottat. A kétpólusú kommunikációra mindig nyitottnak kell lennie a vezetőnek, és itt nem csak a szigorúan a szolgálatra vonatkozó információkra kell hagyatkozni. Sokszor a szolgálattal össze nem függő dolgokra is időt kell szánni. Nagyon fontos, hogy a vezető a kommunikációja során megfelelő vezetési stílust válasszon, így vívhatja ki a végrehajtói állomány tiszteletét, és ezzel nagymértékben elősegítheti a szervezet sikerességét.

Jelenleg a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányságon teljesítek szolgálatot, sajtóreferens beosztásban. Az új beosztásomból adódóan lehetőségem nyílt rálátni a területi szerv vezetési és irányítási funkcióira is. Doktori tanulmányaimat is ezen a szemüvegen keresztül kezdtem meg, és a rendőrség kommunikációjának hatékonyságát kutatom. A közeljövőben fókuszcsoportos interjúk keretében kutatom a vármegyei vezetők és felsővezetők belső kommunikációját, melyről külön tanulmány készül. Úgy gondolom, hogy a jelen tanulmányban részletezett vezetéselméleti és kommunikációtudomány által megfogalmazottak szempontjából mindenképp izgalmas empirikus kutatás előtt állok.

Felhasznált irodalom

Jogi normák jegyzéke

1. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-4301-02-00.17>. A letöltés időpontja:2024.01.08.
2. 1994. törvény a Rendőrségről. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/1994-34-00-00>. Letöltés ideje: 2024.01.08.
3. 48/1991. (IX.26.) AB határozat. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/1991-48-30-75>. Letöltés ideje: 2024.01.08.
4. 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2015-42-00-00>. Letöltés ideje: 2024.01.08.
5. 13/2017. (III.24.) ORFK utasítás a Járőr-és Őrszolgálati Szabályzatról. Forrás:<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A17U0013.ORF&txreferer=00000001.txt>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

Szakirodalom

6. Czuprák Ottó-Kovács Gábor: A szervezetvezetés elmélete. A közszolgálati szervezetek vezetésének elméleti alapjai. Dialóg Campus Kiadó. 2017,Budapest
7. Cserép Attila-Molnár Katalin: A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja. *Rendészeti Szemle 2010/2. szám*, 3–41. o.

8. Finszter Géza.: A rendőrség joga. Duna Mix Kft., Vác, 2012, 122.o.
9. Kovács Gábor: A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői, és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetélméleti oktatásában. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A rendészet kultúrája – kulturált rendészet” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2009, 223–234. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X.]
10. Kovács Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. 2018, Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
11. Kovács István: Vezetés és irányítás a 48/1991.(IX.26.) alkotmánybírósági határozatra tekintettel. 2019, Budapest, Magyar Rendésztudományi Társaság tanulmánykötet 78.o.
12. Kovács István: Miért nem működhet a laissez-faire vezetési stílus a rendőrség kötelékében. 2019, Budapest, Belügyi Szemle 2019/2.
13. Kovács István: Vezetői státusz és kommunikáció a parancsuralmi rendszerben, különös tekintettel a Rendőri Hivatás Etikai Kódexére, valamint a vezetési stílusokra a Lasswell-modell alapján. 2018, Magyar Rendészet 2018/5. (177-195.o.)
14. Kovács István-Piros Attila: A laissez-faire vezetési stílus mint a mai kor vezetői attitűdje?!
15. Piros Attila-Kovács István: A laissez-faire megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében Harmadik rész: kutatási eredmények. 2022, Budapest, Belügyi Szemle 2022/3.
16. Molnár Katalin: Kompetenciafejlesztés mesterfokon – tízéves a rendészeti mesterképzés. In: Hegedűs Judit (szerk.): A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2019., 102–114. o.

Internetes hivatkozás

17. <https://www.youtube.com/watch?v=satfAW5Ksoc>. Letöltés ideje: 2024.01.08.

Dr. Bartuszek Lilla Judit, LL.M.31

Fenntartható településirányítás: A Fenntartható Fejlődési Célok a hazai önkormányzati rendszerben

Absztrakt

2015 szeptemberében az ENSZ Közgyűlés elfogadta a fenntartható fejlődés 2030-ra kitűzött menetrendjét, amely 17 Fenntartható Fejlődési Célt (angolul: Sustainable Development Goals, SDG) tartalmaz. Az SDG-célok, vagy az „Agenda 2030”, ahogy azt gyakran nevezik, a nemzetközi közösség ambiciózus erőfeszítése annak biztosítására, hogy „senki sem maradhat hátra” a mindenki számára a fenntartható fejlődési célok eléréséért vívott küzdelem során. Annak a struktúrájának a megismerése és államtudományi aspektusból történő elemzése, melyen keresztül a Fenntartható Fejlődési Célok implementálásra kerülnek - a nemzetközi szinttől kezdve, a európai uniós együttműködésen át, a regionális csoportosulásokon keresztül egészen a nemzeti szintekig - elengedhetetlen. A helyi közigazgatás, valamint az önkormányzatok fenntarthatósági átállásban viselt szerepének vizsgálata külön hangsúlyt érdemel. Kutatásom célja ezen említett folyamatok feltárása, a közöttük lévő szinergiák keresése, ezzel pedig az elkövetkező évtized fenntarthatósággal kapcsolatos értekezéseihez történő magyar vonatkozású, tudományos igényű hozzájárulás megalapozása.

Kulcsszavak: fenntarthatóság, önkormányzat, kormányzás, települések, városok

Lilla Judit Dr. Bartuszek, LL.M.32

Sustainable urban governance: the Sustainable Development Goals (SDGs) in the domestic local government system

Abstract

In September 2015, the United Nations General Assembly adopted the 2030 Agenda for Sustainable Development, which includes 17 Sustainable Development Goals (SDGs). The SDG targets, or "Agenda 2030" as it is often called, are an ambitious effort by the international community to ensure that "no one is left behind" in the fight to achieve the SDGs for all. Understanding and analysing from a state science perspective the structure through which the SDGs are implemented - from the international level, through EU cooperation, regional groupings and national levels - is essential. The role of local administrations and local authorities in the sustainability transition deserves particular attention. The aim of my research is to explore these processes, to search for synergies between them, and thus to provide a basis for a Hungarian contribution to the sustainability-related theses of the coming decade.

Keywords: sustainability, municipality, governance, settlements, cities

³¹ Doktorandusz hallgató Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Közigazgatástudományi Doktori Iskola, email: lilla.bartuszek@fenntarthatovarosok.com

³² PhD candidate, National University of Public Service Doctoral School of Public Administration, email: lilla.bartuszek@fenntarthatovarosok.com

Bevezetés

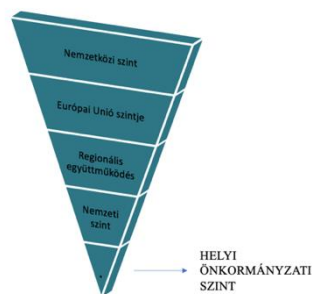
2015 szeptemberében az ENSZ Közgyűlés elfogadta a fenntartható fejlődés 2030-ra kitűzött menetrendjét, amely 17 Fenntartható Fejlődési Célt (angolul: Sustainable Development Goals, SDG) tartalmaz. Az SDG-célok, vagy az „Agenda 2030”³³, ahogy azt gyakran nevezik, a nemzetközi közösség ambiciózus erőfeszítése annak biztosítására, hogy „senki sem maradhat hátra” a mindenki számára a fenntartható fejlődési célok eléréseért vívott küzdelem során.

Az Agenda 17 fenntartható fejlődési célt, ezen belül 169 elérendő célkitűzést tartalmaz, köztük a szegénység és az éhség felszámolását, az egyenlőség elősegítését és az éghajlatváltozás elleni harcot, valamint a béke és az igazságosság megteremtését. Míg a 2015-re kitűzött korábbi millenniumi fejlődési célok (MDG)³⁴ elsődlegesen a szegénység csökkentését és az elsődlegesen az alacsony és közepes jövedelmű országokkal kapcsolatos előrehaladást részesítették előnyben, a 17 SDG-cél egyetemes, és minden jövedelmi szintű országra kiterjedő programterv.

Annak a struktúrának a megismerése és államtudományi aspektusból történő elemzése, melyen keresztül a Fenntartható Fejlődési Célok implementálásra kerülnek - a nemzetközi szinttől kezdve, az európai uniós együttműködésen át, a regionális csoportosulásokon keresztül egészen a nemzeti szintekig - elengedhetetlen. A helyi közigazgatás, valamint az önkormányzatok fenntarthatósági átállásban viselt szerepének vizsgálata külön hangsúlyt érdemel. Kutatásom célja ezen említett folyamatok feltárása, a közöttük lévő szinergiák keresése, ezzel pedig az elkövetkező évtized fenntarthatósággal kapcsolatos értekezéseihöz történő magyar vonatkozású, tudományos igényű hozzájárulás megalapozása.

I. Elméleti alapok: a fordított piramis modell

A Fenntartható Fejlődési Célok implementációjához - és így az ezen tárgykörben eredeztethető jogviták keretrendszerét alkotó szabályozási rendszer megértéséhez - célszerű a „fordított piramis” analógiáját használni.



1. ábra: A fordított piramis modell (saját szerkesztés)

1. Nemzetközi szint

A piramis legfelső szintje a nemzetközi jog területe. A nemzetközi környezetvédelmi jogban más területeknél is nagyobb szerepet játszik a szerződési jog. Az elmúlt évtizedekben a legtöbb területen megszülettek a szabályozás keretei. A jogalkotók célja a minden államra

³³ UN General Assembly, *Transforming our world : the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 21 October 2015, A/RES/70/1, available at: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html>

³⁴ United Nations UN, 2015. "The Millennium Development Goals Report 2015," *Working Papers* id:7222, eSocialSciences

kiterjedő és globálisan elfogadott szabályozások létrehozása és elfogadtatása volt, de ezt az államok között mutatkozó érdekkülönbségek miatt lehetetlennek tűnt létrehozni.³⁵

A nemzetközi (politikai) közösség, valamint az ezen közösség működésének keretét biztosító nemzetközi jog egyes, például különböző nemzetközi szervezetek (pl.: ENSZ) keretében megállapított ambiciózus cselekvési tervek révén szolgál iránymutatásokkal globális szinten. Ezen iránymutatások azonban – az említett okokból kifolyólag - gyakran jogi kötőerőtől mentesek. Erre a legjobb példa jelen téma vonatkozásában éppen a 2030-as Fenntartható Fejlődési Célok keretrendszerének ENSZ Közgyűlési határozatban történő elfogadása, amely mint ilyen, jogi kötőerővel nem rendelkezik. Kérdés tehát, hogy miként transzformálható át a nemzetközi szintéren megjelenő ambiciózus dokumentumok köre jogi szempontból is releváns cselekvési eszközökké.

A szabályozási nehézségek áthidalására a környezetvédelmi szabályozásban elterjedt a keretegyezmény, mint szabályozási technika. Ilyen keretegyezmény foglalkozik például a határon át terjedő légszennyezéssel, az ózonréteget lebontó anyagokkal, vagy éppen a globális felmelegedéssel. Ilyen keretegyezmény például az ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezménye is. A keretegyezmények részesei jegyzőkönyvekben vállalnak konkrét és jogilag is kikényszeríthető kötelezettségeket. E jegyzőkönyvek kötelezettségvállalásai bővelkednek a technikai részletekben, például meghatározzák azt, hogy valamilyen káros anyag kibocsátását egy meghatározott időpont kibocsátásához, mint alaphoz képest milyen időponttal és milyen mértékben kell csökkenteni.³⁶ Példaként említhetjük a kiotói jegyzőkönyvet,³⁷ amely azt a kötelezettséget fogalmazta meg az aláíró fejlett államoknak, hogy országonként lebontott, jogilag kötelező előirányzatoknak megfelelően csökkentsék az üvegházgáz-kibocsátásukat.³⁸ Szintén fontos még megemlíteni az SDG-vel egyidős (részben azok hatására elfogadott) Párizsi megállapodást³⁹, mely nemzetközi megállapodást az 1992-es ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezményben résztvevő felek dolgoztak ki 2015-ben.

2. Az Európai Unió szintje

Felülről lefelé haladva a piramis második szintje az európai uniós együttműködés területe. Az Európai Unió egy nagyon sajátos entitást képez, hiszen az EU az alapító szerződéseiben meghatározott egyes tárgykörökben „kvázi államként” viselkedik (ilyennek tekinthető többek között a kereskedelempolitika, vagy akár az egységes vámpolitika területe). Az Európai Unió az alapítószerződések alapján különböző hatáskörök mentén épül fel, így beszélhetünk tagállami, uniós és megosztott hatáskörökről. A Fenntartható Fejlődési Célokat áttekintve több olyan célt, és számos olyan célkitűzést találunk, amely a felszínre hozza ezen hatásköri problémát. Egyfelől a nemzetközi jog oldaláról érkezik egy elvárás az egyes célok teljesítése irányában, a másik oldalról azonban az Európai Unió jogrendszerének szemüvegén keresztül vizsgálva az egyes célok és célkitűzések megvalósításához szükséges lépéseket, az látható, hogy ezen hatáskörök egy része tartozik csak kizárólagos uniós hatáskörbe, maradékuk pedig tagállami hatáskörként szerepel. Utalva a fenntartható fejlődés háromdimenziós modelljére (gazdasági, társadalmi, környezeti célok rendszere), azt láthatjuk, hogy míg a környezeti aspektusokat tekintve némiképp nagyobb mozgástérrel rendelkezik az Európai Unió, addig például a szociális téren az alapító szerződések értelmében lényegében

³⁵ Kardos-Lattmann: *Nemzetközi jog*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest (2010), 166-167. o.

³⁶ Kardos-Lattmann: 167-168. o.

³⁷ Az ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezményben részes felek konferenciájának 1997. évi harmadik ülészakán elfogadott Kiotói jegyzőkönyv. Kihirdette: 2007. évi IV. törvény

³⁸ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki: *Nemzetközi jog*, Wolters Kluwer (2018), 20. fejezet

³⁹ Az ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezményben részes feleinek 21. konferenciáján elfogadott Párizsi megállapodás. Kihirdette: 2016. évi L. törvény

maradéktalanul tagállami hatáskörök dominálnak, így tehát 27 egymástól majdhogynem teljesen független és össze nem hangolt szakpolitikák összessége tapasztalható.

A környezeti dimenziót tekintve az EU és valamennyi tagállama aláírta és megerősítette a Párizsi megállapodást, és határozottan elkötelezett annak végrehajtása mellett. Ezen elkötelezettségükkel összhangban az uniós tagországok megállapodtak abban, hogy az EU-t olyan pályára állítják, amely lehetővé teszi, hogy 2050-re az EU az első klímasemleges gazdasággá és társadalommá váljon. Az EU élen jár az éghajlatváltozás elleni küzdelemben. A nagyratörő uniós szakpolitikák és intézkedések globális standardalkotóvá teszik az EU-t, és világszerte előmozdítják az éghajlat-politikai törekvéseket. A Párizsi Megállapodásban előírtaknak megfelelően az EU 2020 vége előtt benyújtotta hosszú távú kibocsátáscsökkentési stratégiáját és aktualizált éghajlat-politikai terveit, és vállalta, hogy az uniós kibocsátásokat 2030-ig az 1990-es szinthez képest legalább 55 %-kal csökkenti.⁴⁰

Az uniós szintű klímátörekvések jogi keretét tekintve tehát az Európai Zöld Megállapodást⁴¹ (EZM), valamint az ún. „Fit for 55” („Irány az 55%”) javaslatcsomagot⁴² célszerű közelebbről is megvizsgálni. Előbbi az Európai Bizottság 2019 decemberében bemutatott programja, mely többek között az erőforrások hatékony felhasználásának elősegítését, a tiszta, körforgásos gazdaságra való átállást, a biológiai sokféleség helyreállítását és a környezetszennyezés mértékének csökkentését tűzte ki céljául, míg utóbbi egy átfogó és összefüggő klímavédelmi javaslatcsomag, melyek megvalósítása esetén lehetővé válik az üvegházhatású gáz-kibocsátás nagyarányú csökkentése a következő évtizedben.

1) Az Európai Zöld Megállapodás

Az Európai Bizottság 2019. december 11-én jelentette meg „Az európai zöld megállapodás” című közleményét, melynek célja az éghajlat- és környezetvédelmi kihívások kezelése. A megállapodás iránytűje Európa klímasemlegességének elérése 2050-re, vagyis az üvegházhatású gáz-kibocsátás mértékének nettó nullára csökkentése. A közleményt előre rögzített ütemterv szerinti jogalkotás-sorozat követte és követi (mely ütemterv némiképpen módosult a világijárványra tekintettel). Ezen jogalkotás-sorozat az uniós politikák széles területét lefedi, így a klímacélokban, az energiaszektorban, a közlekedésben, a környezetvédelemben, a mezőgazdaságban és az iparpolitikában is változást hozó jogszabály változtatásokról van szó. Az EZM céljainak megvalósítása érdekében az Európai Bizottság nyolc szakpolitikai területen javasol új intézkedéseket. Az új intézkedések mellett a Bizottság a tagállamokkal együttműködve kívánja elérni a már meglévő jogszabályok és szakpolitikák betartását, végrehajtását.

2) Irány az 55%!

Az EU az európai klímarendelettel – az európai zöld megállapodás részeként – kötelező célként tűzte ki magának a klímasemlegesség 2050-re történő elérését. Ehhez a következő évtizedekben jelentős mértékben kell csökkenteni az üvegházhatást okozó gázok jelenlegi kibocsátási szintjét. A klímasemlegesség felé tett közbülső lépésként az EU fokozta a 2030-ra vonatkozó éghajlatvédelmi törekvését, és vállalta, hogy 2030-ig legalább 55%-kal csökkenti a

⁴⁰ forrás: az Európai Unió Hivatalos honlapja: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/climate-change/paris-agreement/>

⁴¹ Az Európai Bizottság 2019. december 11-én jelentette meg Az európai zöld megállapodás című közleményét (COM(2019) 640 final), melynek céljául az éghajlat- és környezetvédelmi kihívások kezelését tűzte ki.

⁴² European Commission, Communication on 'Fit for 55': delivering the EU's 2030 climate target on the way to climate neutrality, COM(2021)550 final - Irány az 55 %!": Az EU 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésének megvalósítása a klímasemlegesség elérése érdekében (elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0550&from=EN>)

kibocsátásokat. Az EU az „Irány az 55%!” elnevezésű intézkedéscsomag⁴³ keretében felülvizsgálja az éghajlat-, energia és közlekedéspolitikai jogszabályait annak érdekében, hogy a hatályos jogszabályokat összhangba hozza a 2030-ra, illetve 2050-re vonatkozó célkitűzésekkel.

Az Európai Bizottság által előterjesztett éghajlatváltozási csomag célja az ipar, az épületek, a közlekedés és a földhasználat területéről származó kibocsátások csökkentése. A csomag jelentős következményekkel jár majd valamennyi európai régióra, vállalkozásra és polgárra nézve, és a „szennyező fizet” elvet is átülteti a gyakorlatba. Központi eleme a széndioxid-árzás újfajta megközelítése, ezért fontos, hogy a területi kohézióhoz is hozzájáruljon. A csomagnak figyelembe kell vennie minden térség szükségleteit, valamint biztosítania kell, hogy a helyi és regionális önkormányzatok nagyobb beleszólást kapjanak, részesüljenek a bevételekből és közvetlenül hozzájáruljanak a zöld beruházásokhoz és az éghajlattal kapcsolatos szociális kiadásokhoz igénybe vehető finanszírozáshoz, hiszen ők felelősek az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó intézkedések 90%-ának, illetve az éghajlatváltozás mérséklését célzó intézkedések 70%-ának a végrehajtásáért.⁴⁴

Ezen a ponton fontosnak tartom hangsúlyozni az uniós szintű klímátörekvések jogi kötőerejének vonatkozásában, hogy önmagában a Bizottság nem jogalkotó szerv, mint minden esetben, így jelen tárgykörben is szükség van a Parlament és a Tanács közreműködésére is a Bizottság ambiciózus klímátörekvéseinek megvalósításához, hiszen csak e lépések tükrében beszélhetünk jogi kötőerővel bíró uniós jogszabályokról.

3. Regionális szint

A piramis harmadik szintje a regionális együttműködési lehetőségekre fókuszál. Vizsgálandó kérdés, hogy az uniós tagállamok közötti, kisebb, regionális együttműködési alakulatok (például esetünkben a V4 államai) milyen mértékben nyújtanak megfelelő és hatékony platformot a fenntartható fejlődés keretrendszerének, és ennek részeként kifejezetten a klímátörekvések közös implementálásához, valamint, hogy milyen intenzitású a hajlandóság az egyes tagállamok részéről ilyen irányú együttműködések iránt.

Az elmúlt 30 évben a visegrádi együttműködés Lengyelország, Magyarország, Szlovákia és Csehország között a regionális együttműködés sikeres modellje volt. A Visegrádi Négyek (Visegrádi Csoport vagy V4) kezdetben a közös célok és értékek közösségeként segítette az EU- és NATO-csatlakozáshoz vezető közös európai törekvések megvalósítását. Bebizonyította, hogy a régió nemcsak kapcsolatokat és párbeszédet erősíthet, hanem hatékonyan erősíti a kölcsönös pozíciókat, miközben közösen kezeli a kihívásokat.

A klímaváltozás globális kihívásai, a környezet romlása és a növekvő egyenlőtlenségek újabb veszélyeket jelentenek életmódunkra, ami arra készíten bennünket, hogy erősítsük a visegrádi együttműködést a fenntarthatóság irányába. A regionális együttműködések terén – annak jellegéből adódóan – az államok részéről tett szándéknyilatkozatok és az azok alapján a gyakorlatban is megvalósított lépések dominálnak, hiszen a jogi kötőerővel bíró rendelkezések majd nemzeti szinten öltenek testet. Ugyanakkor általánosságban kijelenthető, hogy a regionális ösztönzők nagymértékben formálhatják az adott régió országainak nemzeti szintű szakpolitikai lépéseit.

⁴³ „Irány az 55%!”: Az EU 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésének megvalósítása a klímasemlegesség elérése érdekében (COM(2021) 550 final) - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0550&from=EN>

⁴⁴ Méltányos, igazságos és teljesíthető: az „Irány az 55%!” uniós intézkedéscsomag csak akkor lesz sikeres, ha annak végrehajtásába minden várost és régiót is bevonnak (sajtóközlemény), Régiók Európai Bizottsága - <https://cor.europa.eu/hu/news/Pages/fit-for-55-package.aspx>

4. Nemzeti szint

A fenti lépcsőfokokon keresztül elérkezünk a negyedik szintre, a tagállami szintű implementáció kérdéséhez, azaz annak vizsgálatához, hogy az ENSZ, valamint az Európai Unió tagállamai jogi, valamint ez ENSZ és/vagy EU tagságból eredő részben politikai lehetőségeikhez mérten milyen mértékű előrehaladást értek/érnek el a fenntartható fejlődés keretrendszerének implementálásában.

Mint jogi kötőerővel nem bíró keretrendszer, a 2030-ra kitűzött fenntartható fejlődési agenda egyik leginkább kardinális kérdése az abban foglalt vállalások valódi megvalósulásának nyomon követése nemzeti viszonylatban. Az Agenda nyomonkövetési és felülvizsgálati mechanizmusai arra ösztönzik a tagállamokat, hogy rendszeresen és átfogóan végezzenek méréseket és készítsenek beszámolókat nemzeti szinten a fenntartható fejlődési célok implementálása irányába tett előrehaladásuk tekintetében. Ezek a nemzeti szintű átfogó monitoringok várhatóan az ECOSOC⁴⁵ égisze alatt üléselő magas szintű politikai fórum, a HLPF⁴⁶ rendszeres felülvizsgálatainak alapjául szolgálnak majd. A 2030-ig szóló menetrendben előírtaknak megfelelően ezeknek a magasszintű fórum által végzett összesítéseknek önkéntes alapúnak kell lenniük, állami vezetők bevonásával, a fejlett és a fejlődő országokban egyaránt minden érdekelt szereplő bevonásával kell történnie ezek elkészítésének.

Az önkéntes nemzeti beszámolók (Voluntary National Reviews, VNR-ok) célja a tapasztalatok - többek között a sikerek, a kihívások és a levont tanulságok - megosztásának megkönnyítése a 2030-as menetrend végrehajtásának felgyorsítása érdekében. A VNR-ok arra is törekednek, hogy megerősítsék a kormányok politikáit és intézményeit, valamint, hogy a fenntartható fejlődési célok megvalósítása érdekében több érdekelt felet támogassanak és partnerségeket mozgósítsanak. Magyarország 2018 júliusában mutatta be első ilyen jelentését az SDG-k végrehajtásának átfogó nyomon követéséért felelős ENSZ Magas Szintű Politikai Fórumán New Yorkban.

Ha általános jelleggel vizsgáljuk a nemzeti kormányok szerepét a fenntartható fejlődési keretrendszer, így köztük a klímaterületek tagállami implementálására tekintettel, akkor gyakorlatilag annak a befolyásnak a mértékét vesszük górcső alá, amelyet a tagállam gyakorol ezen relációban a polgáira, illetve – a másik irányból megközelítve ugyanezt a kérdést – amelyet a polgárok sokasága (és általánosabban fogalmazva egy adott állam társadalmi és gazdasági berendezkedése) gyakorol az állam vezetőire.

A növekvő népesség és a gyors ütemű gazdasági növekedés jelentősen megnöveli a természeti erőforrások és infrastruktúra fejlesztése iránti igényeket. A mindenkor kormányok számára kulcsfontosságúvá vált minél előbb hatékony megoldásokat találni a növekvő igények kezelésére. Éppen erre való tekintettel az állam egyik kiemelt feladata a stratégiák megalkotása, a stratégiai tervezés és annak véghezvitele. Álláspontom szerint a fenntartható fejlődés nem csupán egy elérendő és kívánatos cél, hanem egyidejűleg egy eszköz is az államok részére, melyet stratégiai eszközként használhatnak. Az állam szerepe felelősséget vállalni polgárai jólétéért, úgy a közeli, mint a távoli jövőt tekintve egyaránt. A fenntarthatóság, mint stratégiai tervezési eszköz épp ebben lehet az állam (gyakorlatban természetesen annak vezetői) segítségére, az államigazgatás minden szintjén.

⁴⁵ Economic and Social Council (Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa)

⁴⁶ High-level Political Forum

Egyfajta stratégiaként jellemezhető a Magyar Kormány 2018-ban elfogadott Nemzeti Energia- és Klímaterve is⁴⁷. Az Európai Bizottság 2016. november végén hozta nyilvánosságra az ún. Téli Energia Csomagot (Energy Winter Package), ami több új klíma- és energiapolitikai szabályozási javaslat mellett Nemzeti Energia- és Klímaterv (NEKT) kidolgozását kérte a tagállamoktól, egységes módszertan alkalmazása mellett, egységes tartalommal. A Bizottság állásfoglalása szerint a NEKT támaszkodhat a tagországok hatályos klíma- és energia stratégiáira, cselekvési terveire, ha azok összeegyeztethetők az EU 2030 klíma- és energiapolitikai céljaival, illetve a Párizsi Megállapodásból fakadó üvegházgáz kibocsátás csökkentési kötelezésekkel⁴⁸.

A magyar NEKT-ben azonban mindössze 40%-os kibocsátáscsökkentési célérték szerepel. Ezt egyébként már 2013-ban elérte az ország (elsősorban a szocialista ipar összeomlása miatt), csak a növekvő szennyezés miatt ez megint visszaesett 33 %-ra. Az Európai Unió 55%-os, valamint a tudós társadalom által tanácsolt 60-65%-os kibocsátáscsökkentési értékektől messze elmarad a hazai célszám. Kérdés tehát, hogy milyen eszközökkel kényszeríthető rá a döntéshozói réteg ambiciózusabb vállalások megtételére, és azok megtartására.

Legyen szó az államigazgatás bármelyik szintjéről, minden esetben fontos kihangsúlyozni az állam „bizalomépítő”, átláthatóságot közvetítő szerepét. A megfelelő társadalmi, gazdasági fejlődés csak úgy érhető el, ha a társadalomban kialakul egy bizonyos bizalmi szint a vezető réteg, a kormány iránt. Ez a bizalom lesz az elsőszámú garanciája annak, hogy a lakosság (legyen szó egyénekről vagy vállalatokról) támogatóan áll majd hozzá a kormányzat környezetvédelmet, illetve tágabb értelemben fenntarthatóságot promotáló kezdeményezéseihez. A mindenkori kormányok feladata továbbá annak biztosítása, hogy a törvényhozás hatalmi ága mellett a végrehajtás (ezen belül elsődlegesen a közigazgatás) rendelkezzen megfelelő kompetenciával, képzettséggel és kapacitással a szükséges reformok végrehajtásához, hiszen a (központi) közigazgatásban dolgozók megfelelő szakértelme létfontosságú a mindenkori kormányok által kidolgozott stratégiák, akciótervek, programok hatékony végrehajtásához.

5. Önkormányzati szint

Piramisunk tagállami szintjét tovább bontva megállapítható, hogy azon belül elkülöníthetjük egy állam mindenkori kormányát és annak tevékenységét (államigazgatás), illetve az önkormányzati igazgatás területi szintjét. Míg a központi államigazgatást alapvetően a makroproblémák kezelése, illetve egyes makropolitikai történések foglalkoztatják, addig a helyi önkormányzatok, a lakossághoz legközelebb álló szint lévén a helyi szintű ügyek stratégiai tervezésébe tudnák kézenfekvő módon hasznosítani a fenntarthatóság koncepcióját.

A 2030-as keretrendszer minden kétséget kizárólag ambiciózus. Annak minden céljának, célkitűzéseinek és indikátorainak történő megfelelés természetesen egy nemzet számára sem valósítható meg 100%-osan. Ahhoz azonban, hogy a lehető legtöbbet tudjunk megvalósítani ezen célokból, elengedhetetlen, hogy a magas szintű politikai fórumokon kívül, a lakossághoz legközelebbi szinten is tegyünk érte. Ezt a folyamatot nevezzük a 2030-as Fenntartható Fejlődési Célok lokalizálásának.

⁴⁷ Nemzeti Energia- és Klímaterv, Innovációs és Technológiai Minisztérium (2018) - https://energy.ec.europa.eu/document/download/58590b91-4819-4da0-aa8b-6314aaef0049_en?filename=hu_final_necp_main_hu.pdf

⁴⁸ Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve (tervezet), 8. o - https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/hungary_draftnecp.pdf

A városi növekedés jelenlegi üteme világszerte korábban soha nem látott mértéket öltött. A gyors urbanizáció óriási kihívásokkal jár, beleértve a növekvő légszennyezést, a nem megfelelő alapszolgáltatásokat és infrastruktúrát, valamint a tervszerűtlen városi terjeszkedést, amelyek a városokat még kiszolgáltatottabbakká teszik a katasztrófákkal szemben. Városainknak és falvainknak tisztának és biztonságosnak kell lenniük, megfelelő lakhatási lehetőségekkel és olyan alapvető szolgáltatásokkal, mint a víz és az áram. Szükség van továbbá hatékony közlekedési rendszerekre és zöldövezetekre is. A fenntartható fejlődési célok lokalizálása egyaránt magába foglalja annak vizsgálatát, hogy a helyi önkormányzatok alulról építkező fellépésük révén miként támogathatják a 2030-as menetrend megvalósítását, valamint azt, hogy az SDG-k milyen keretet nyújthatnak a helyi fejlesztési politikának. A 2030-as keretrendszer megvalósításához vezető egyik első lépés annak biztosítása, hogy a helyi önkormányzatok számára megfelelő környezet és erőforrás álljon rendelkezésre a valódi cselekvés véghezvitelére.

II. Fenntartható településirányítás: a helyi önkormányzatok szerepe⁴⁹

A helyi közigazgatás, valamint az önkormányzatok fenntarthatósági átállásban viselt szerepének vizsgálata külön hangsúlyt érdemel.

Az idei év sok tekintetben az önkormányzatok éve lesz. Az önkormányzatok térnyerésének fontossága azonban jócskán túlmutat a politikusok által hangoztatott vészjósoló címszavakon. Az idei önkormányzati választások főbb üzenete politikai síkon jelenleg a „települések felszabadításáért, autonómiájukért folytatott mindent eldöntő harcoként” aposztrofálható. Ez nem is csoda, hiszen a választási kampányok legtöbbször a nagy szavak, túlzó kijelentések és a hangzatos ígéretek terepe. Valójában azonban arra volna a legnagyobb szükség, hogy politikusaink felismerjék a városok, települések valódi szerepét és ekként is kezeljék azokat: egy élhető ország alapköveiként.

Az Európai Unió – különösen az elmúlt években – egyre hangsúlyosabb figyelmet fordított tagállamai helyi önkormányzatainak támogatására. Az európai szintű döntések több mint 60%-a közvetlen hatással van a településekre, tartományokra és régiókra, és az európai közberuházások 70-80%-át a helyi és regionális hatóságok végzik. Ez a két számadat önmagában is bizonyítja az európai helyi és regionális önkormányzatok egyre növekvő jelentőségét. Nem véletlen az sem, hogy az Európai Unió egyre hangsúlyosabb forrásokat tesz elérhetővé a tagállami települések számára közvetlen (azaz nem a tagállamok kormányain keresztül folyósított) támogatási rendszerén keresztül. Ez a mostani, 2021-27-es költségvetési ciklusban közel 6,9 milliárd euró támogatást is jelenthet a magyar városok számára.

Az EU-ban régóta hangoztatott alapvető jelentőségű tétel a *szubszidiaritás* (azaz, hogy az ügyeket a lakossághoz legközelebbi szinten szükséges elintézni). Ezen alapvető gyakorlati megvalósítása szintén a helyi önkormányzatok mindennapi gyakorlataiban érhető tetten. Míg a központi államigazgatást alapvetően a makro problémák kezelése, illetve egyes makropolitikai történések foglalkoztatják, addig a helyi önkormányzatok, a lakossághoz legközelebb álló szint lévén a helyi szintű ügyek stratégiai tervezésében kapnak kiemelt szerepet.

A helyi önkormányzatokkal szemben támasztott jelenlegi és jövőbeli elvárások ugyanakkor magasak, és még tovább nőnek: a települések és megyék nemcsak a hatékony közigazgatásért, a magas színvonalú szolgáltatásokért és a felsőbb kormányzati szintekről érkező jogszabályok helyes végrehajtásáért felelősek, hanem a legitimitás, a demokratikus részvétel, az elszámoltathatóság és a bizalom biztosításáért is - gyakran a megszorítások mellett. Nyilvánvaló, hogy bizonyos fokú autonómiára van szükség ahhoz, hogy a helyi önkormányzatok képesek legyenek mindezeknek az elvárásoknak megfelelni.

⁴⁹ A fejezet alapját képezi a szerző korábban megjelent írása: <https://index.hu/velemenyt/2024/01/17/onkormanyzatok-autonomia-lakossag-teelpules-kozszoigaltatasok/>

A kérdés: milyen mértékben biztosított ez az autonómia az önkormányzatok számára (különös tekintettel a hazai önkormányzatokra) és miért létfontosságú, hogy újra gondoljuk az önkormányzatok szerepét a döntéshozatali folyamatokban?

Egy város, egy település számos jellemzővel bír. Más és más jellemzői lesznek fontosak az adott településen (vagy településrészen) élők, az ott dolgozók vagy éppen az oda látogatók számára. A gyors urbanizáció ugyanakkor óriási kihívásokkal jár, beleértve a növekvő légszennyezést, a nem megfelelő alapszolgáltatásokat és infrastruktúrát, valamint a tervszerűtlen városi terjeszkedést. Ezen változások következményeként városaink egyre zajosabbá, zsúfoltabbá, szennyezettebbé... mondjuk ki, élhetetlenné válnak.

A környezetünkben közvetlenül tapasztalható problémákon túl jelentősek továbbá az ezen okokból adódó *gazdasági és társadalmi* hatások is, gondoljunk itt a megfelelő munka- és képzési lehetőség hiánya miatt a vidéki kisvárosok elnéptelenedésére, egyes városokban a szegregáció okozta nehézségekre, a nem megfelelő oktatási, vagy éppen szociális ellátórendszerre, vagy a számos települést sújtó lakhatási válságra.

Egyértelműen kijelenthetjük tehát: a városok, települések egy élhető ország alapkövei. Helyes várostervezéssel és menedzsmenttel a városi terek befogadóvá, biztonságossá és élhetőbbé válhatnak, valamint élénk csomópontokat jelenthetnek a kereskedelem, a kultúra, a tudomány, vagy éppen a termelés számára.

A legfontosabb, hogy a megfelelő politikák végrehajtásához szoros partnerségre van szükség a kormányzás valamennyi területe között. Az egyik első lépés márpedig éppen annak biztosítása kell, hogy legyen, hogy a helyi önkormányzatok számára megfelelő környezet és erőforrás álljon rendelkezésre a valódi cselekvés véghezvitelére. Egy városvezető napi szinten találkozik olyan feladatokkal, amelyek integrált rendszerben történő kezelése nagymértékben hozzájárulna egy élhetőbb város kialakításához. Esztergomban kivilágítatlan közterek, a főváros budai kerületeiben utcákat elöntő villámárvizek, Szentendrén a heteken át tartó aszály és szárazság okozta vízhiány, Érden elaggott vízvezeték-hálózat, sok vidéki városban rendezetlen tömegközlekedés, a főváros környéki agglomerációban bölcsődei és óvodai férőhelyhiány, lakhatási nehézségek, az energiaárak miatt csökkentett közszolgáltatások... csupán néhány példa az elmúlt évek önkormányzati döntéshozókra nehezedő problémái közül. Ezek a problémák – bár legtöbbjük évek, évtizedek óta ismert - azonban nem csak a döntéshozói asztalon álló papírhalmok ügyeivé, hanem az adott településen élők mindennapi realitásává váltak.

III. Összegzés

Összegzésként megállapítható, hogy a 2030-ra kitűzött Fenntartható Fejlődési Célok rendszere valóban minden döntéshozatali szinten tetten érhető. Ahhoz azonban, hogy egy ilyen ambiciózus célrendszerből valóan a maximális eredményt hozhassák ki a tagállamok, nem csupán az egymás közötti nemzetközi, európai és regionális együttműködésre kell nagy hangsúlyt fektetni, hanem a nemzeti szintű döntések előkészítésében a közigazgatás egészének, így a helyi önkormányzatoknak is megfelelő szerepet kell juttatni.

Együttműködésre van szükség, olyan megoldásokat kell kialakítani, amelyek a lakosság szintjétől egészen a legmagasabb döntéshozatali fokig egyaránt közvetíteni tudják a cselekvés szükségességének üzenetét. Ehhez elengedhetetlen a téma szakértőinek széles körű bevonása, a közös gondolkodás, a véleménycsere, valamint ami még ennél is fontosabb: a jó gyakorlatok megosztása. Ez az, ami bántóan hiányzik Magyarországon, a pártpolitikától mentes párbeszéd kormánypárti és ellenzéki, városvezető és országgyűlési képviselő, választópolgár és kormánytag között.

Felhasznált szakirodalom

1. Kende-Nagy-Sonnevend-Valki: *Nemzetközi jog*, Wolters Kluwer (2018)
2. Kardos-Lattmann: *Nemzetközi jog*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest (2010), 166-167. o.

Jogszabályok és szabályzók

1. UN General Assembly, *Transforming our world : the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 21 October 2015, A/RES/70/1, available at: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html>
2. United Nations UN, 2015. "The Millennium Development Goals Report 2015," Working Papers id:7222, eSocialSciences
3. Nemzeti Energia- és Klímaterv, Innovációs és Technológiai Minisztérium (2018) - https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_hu.pdf
4. Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve (tervezet), 8.o - https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/hungary_draftnecp.pdf
5. „Irány az 55 %!": Az EU 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésének megvalósítása a klímasemlegesség elérése érdekében (COM(2021) 550 final) - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0550&from=EN>
6. Méltányos, igazságos és teljesíthető: az „Irány az 55%!" uniós intézkedéscsomag csak akkor lesz sikeres, ha annak végrehajtásába minden várost és régiót is bevonnak (sajtóközlemény), Régiók Európai Bizottsága - n <https://cor.europa.eu/hu/news/Pages/fit-for-55-package.aspx>
7. European Commission, Communication on 'Fit for 55': delivering the EU's 2030 climate target on the way to climate neutrality, COM(2021)550 final - Irány az 55 %!": Az EU 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésének megvalósítása a klímasemlegesség elérése érdekében (elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0550&from=EN>)
8. Az ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezményben részes feleinek 21. konferenciáján elfogadott Párizsi megállapodás. Kihirdette: 2016. évi L. törvény
9. Az ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezményben részes felek konferenciájának 1997. évi harmadik ülészakán elfogadott Kiotói jegyzőkönyv. Kihirdette: 2007. évi IV. törvény

A vasúti határforgalom-ellenőrzés helye az integrált határigazgatásban

Absztrakt

Teljes jogú schengeni tagországgént Magyarország a schengeni külső államhatárán végzi az államhatár rendjének védelmét, amellyel nagymértékben hozzájárul a schengeni térség egészének biztonságához, továbbá az európai unió polgárainak biztonságérzetének megőrzéséhez és növeléséhez. Az államhatárokon átvezető közlekedési infrastruktúra (közúti, vasúti, légi folyosó és repülőtér) determinálja a határforgalom-ellenőrzés helyét, valamint azokat a speciális feladatokat, amelyek kifejezetten az adott típusú határelőrzésre vonatkoznak. Az integrált határigazgatás modellje biztosítja a keretet, a biztonság megvalósításához vezető átfogó, minden területre kiterjedő határigazgatási elemek összehangolt és rendszerben történő alkalmazását. A tanulmány célja a vasúti határforgalom-ellenőrzés fogalmának és tartalmának konceptualizálása. A szerző elméletorientált, leíró jellegű kutatást végzett a szekunder adatforrásokra, a tárgykörben publikált tanulmányok, a rendelkezésre álló információk elemzésével és összehasonlításával, elsősorban az európai uniós, nemzetközi és nemzeti jogforrásokon keresztül. A kutatás elsődleges tanulsága, hogy a vasúti határforgalom-ellenőrzés szerves része az integrált határigazgatásnak.

Kulcsszavak: államhatár, határelőrzés, integrált határigazgatás, vasúti határátkelőhely, vasúti határforgalom-ellenőrzés

Gábor Bartus⁵¹

The place of rail border checks in integrated border management

Abstract

As a full member state of the Schengen area, Hungary is responsible for managing the Schengen external border. This responsibility contributes significantly to the security of the Schengen area and enhances the sense of security for European Union citizens. Border checks are determined by the transport infrastructure, including road, rail, air corridors, and airports that cross national borders. These checks involve specific tasks unique to this type of border control. The integrated border management model offers a framework for the harmonised and systematic application of comprehensive, cross-cutting border management elements, leading to enhanced security. The study aims to conceptualise the content and concept of rail border checks. The author conducted theory-oriented, descriptive research on secondary data sources by analysing and comparing published studies and available information on the subject, mainly through EU, international and national legal sources. The main finding of the research is that rail border checks constitute a crucial aspect of integrated border management.

⁵⁰ tanársegéd, r. őrnagy, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz, e-mail: bartus.gabor@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3292-9087>

⁵¹ assistant lecturer, Police Major, Department of Border Policing, Faculty of Law Enforcement, Ludovika University of Public Service, PhD student, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: bartus.gabor@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3292-9087>

Keywords: *state border, border control, integrated border management, rail border crossing point, rail border checks*

Bevezetés

Magyarország teljes jogú schengeni tagorszádként a külső határok biztonságos határellenőrzésével magas szakmai színvonalon védi az államhatárának rendjét, egyben szavatolja az uniós polgárok biztonságát is. Az államhatár biztonsága hatással van az ország biztonságára és azon keresztül az egyén, azaz az állampolgárok biztonságára is.⁵² A határellenőrzés elsődleges rendeltetése, hogy elősegítse a legális migrációt, azon belül is a jogszerű és gördülékeny határátlépést. Másik oldalról ugyanakkor meg kell akadályoznia az illegális migrációs tevékenységeket és küzdenie szükséges a mögöttes folyamatokkal szemben, különös tekintettel gondolok itt a nemzetközi bűnözés egyik sajátos és sajnálatosan manapság rendkívül aktuális formájára, az embercsempészésre. Az államhatárokon átvezető közlekedési infrastruktúra nem csak a legális migrációt könnyíti meg azzal, hogy gyorsítja a határátlépést és megrövidül az utazási időtartam, hanem nagyobb lehetőséget is kínál az illegális migrációs tevékenységek elkövetésére, csökkentve a hatóságok időben történő reagálási lehetőségeit.

A közlekedés szempontjából mind az infrastruktúra, mind pedig a járművek tekintetében speciális szerepet tölt be a vasút, amelyhez sajátos határrendészeti feladatok is kapcsolódnak az államhatáron a határellenőrzési feladatok ellátásával összefüggésben. A határellenőrzési feladatok ellátása, azon belül is a határforgalom-ellenőrzés része egy nagyobb rendszernek, amelyet manapság integrált határigazgatásnak aposztrofálnak. Tanulmányomban a vasúti határforgalom-ellenőrzés és az integrált határigazgatás kapcsolódási pontjait, egymáshoz való viszonyát vizsgálom annak érdekében, hogy beazonosítsam a releváns elemeket és annak gyakorlati alkalmazhatóságát a hazai viszonyokra.

I. Az integrált határigazgatás konceptualizálása

Az integrált határigazgatás, mint szakterminológia konceptualizálása nem olyan egyszerű feladat, egyetlen forrásból kiindulva nem is tudok egyértelmű választ adni a pontos fogalmára, szerepére és tartalmi elemeinek összefüggéseire. Természetesen ezen dilemmát nem én fedeztem fel először.⁵³ Az általam tanulmányozott szakirodalom alapján több kutató tett már kísérletet definíció kialakítására, gondolok itt munkadefinícióra a határbiztonság fogalmából kiindulva⁵⁴, vagy pedig az európai integrált határigazgatás fejlődése alapján tett fogalomra⁵⁵.

A másodlagos források alapján a tartalmi elemzés sokkal gyakrabban fordul elő. Egyrészt nem korlátozódik le az integrált határigazgatás a schengeni külső határos határrendészeti rendőri szervekre⁵⁶, másrészt pedig mindig nemzetközi relációban kell

⁵² Vájlok László et al. (2022): A Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium Biztonságos Ország Biztonságos Határ alprojekt. *Magyar Rendészet* 22(4) 95. old. Forrás: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.6> (A letöltés dátuma: 2024. július 1.)

⁵³ Ritecz György (2014): IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán. *Magyar Rendészet* 14(3) 71. old. Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3970> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁵⁴ Teke András (2006): A veszélyek kezelése és a határbiztonság. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* VI. kötet. Tanulmányok a „Határellenőrzés a veszélyhelyzetek tükrében” című tudományos konferenciáról, 72. old. Forrás: <https://pecshor.hu/periodika/2006/VI/teke.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

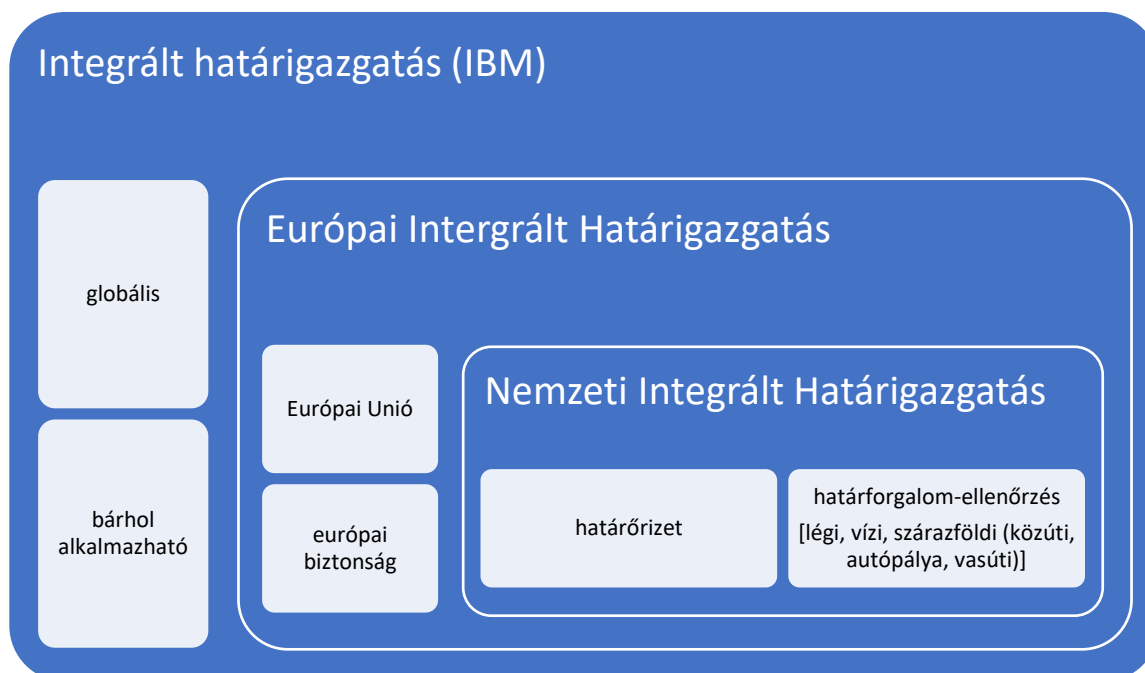
⁵⁵ Herczeg Mónika (2024): *Magyarország 2022-2028 közötti időszakra vonatkozó nemzeti integrált határigazgatási stratégiája*. In: Szabó Csaba (szerk.) Kihívások kapujában I.: Tanulmányok a határigazgatási és vízügyminisztérium hazai programjának előkészítéséhez. Budapest, Magyarország: Belügyminisztérium, 35. old. Forrás: <https://real.mtak.hu/186897/> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁵⁶ Balla József (2017): Magyarország schengeni belső határain a határellenőrzés ideiglenes visszaállítási feltételeinek kutatása. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XIX. kötet 321. old. Forrás: <https://www.pecshor.hu/periodika/XIX/balla.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

elhelyezni az adott elemét.⁵⁷ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a fogalom tartalmi elemei folyamatosan bővültek az idővel, egyfajta evolúciós fejlődést mutat a schengeni vívmányok fejlesztésével párhuzamosan.⁵⁸

Először is szükségesnek tartom megvizsgálni, hogy az integrált határigazgatás kifejezést milyen széles spektrumban alkalmazzuk az adott kontextusban. Indokolt különválasztani a globális értelemben vett integrált határigazgatást (Integrated Border Management: IBM), az európai integrált határigazgatást (European Integrated Border Management) és a nemzeti integrált határigazgatást (National Integrated Border Management), mint szakterminológiát.

Kísérletet tettem ezen analógia mentén haladva egy halmaz ábrán szemléltetni az integrált határigazgatás értelmezhetőségét globális, európai és nemzeti szinten:



1. számú ábra: Integrált határigazgatás szintjei (Forrás: a szerző saját szerkesztése)

A rendvédelmi és rendészeti tevékenységgel kapcsolatos fogalmakat összegyűjtő és rendszerező harmadlagos forrás, a Rendészettudományi Szaklexikon külön tartalmazza az integrált határigazgatás és az európai integrált határigazgatás magyarázatát, fogalmát.⁵⁹ A fogalmak elemzése alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a globális értelmezés két fő ága leszűkül ugyan az európai és nemzeti menedzsmentre, ugyanakkor meglátásom szerint az integrált határigazgatás, mint a határbiztonság megteremtése érdekében tett tevékenység globálisan értelmezendő, a világ bármely országában alkalmazható kifejezést takar.

Másik problematika, hogy a két különálló fogalom között átfedések vannak az európai értelmezése kapcsán, nincsen markánsan szétválasztva a globális, európai és nemzeti értelmezése a fogalomnak. Az Amerikai Vám- és Határőrség 2024. évi költségvetésében a

⁵⁷ Balla József (2018): A határrendészeti szolgálati ág korrupciós veszélyeztetettsége. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XX. kötet 191. old. Forrás: <https://www.pecshor.hu/periodika/XX/balla.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁵⁸ Varga János (2018): Integrált határigazgatás. Budapest, Magyarország: Dialog Campus Kiadó, 13. old. Forrás: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/12428> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

⁵⁹ Boda et al. (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Magyarország: Ludovika Egyetemi Kiadó. 169. old. Forrás: https://real.mtak.hu/153920/1/743_Rendeszettudomanyai_Szaklexikon_e_2020_04_28_.pdf (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

„border management”, azaz határigazgatás kifejezés 39 alkalommal fordul elő, ezért levonom azon következtetést, hogy a határigazgatás jelen lehet a világ bármely részén.⁶⁰ További fontos vetülete az integrált határigazgatás kifejezésnek a róla szóló stratégiai dokumentumok, amelyek összefüggéseikben és részleteiben jobban kifejtik a benne foglalt elemeket és azok megvalósulási lehetőségeit. Az európai integrált határigazgatásra vonatkozó technikai és operatív stratégia⁶¹ „aprópénzre váltja” az európai integrált határigazgatási stratégiát, másrészt iránymutatást ad a tagállamok részére a nemzeti integrált határigazgatási stratégia kialakítására vonatkozóan.⁶²

A fogalmi konceptualizálást az egységes értelmezés érdekében tartottam fontosnak, tanulmányom lehatárolásaként az európai integrált határigazgatással foglalkozom részletesebben a vasúti határforgalom-ellenőrzéshez történő kapcsolatát vizsgálva.

II. Az európai integrált határigazgatás viszonya a vasúti határforgalom-ellenőrzéshez

Az általam áttanulmányozott európai integrált határigazgatási modellek mindegyikének központi eleme a határellenőrzés (*A schengeni megállapodás vívmányainak és élenjáró gyakorlatának helyes alkalmazását elősegítő ajánlások katalógusa: Külső határok + Kiutasítás és visszafogadás.; A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata.; 1052/2013/EU rendelet az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) létrehozásáról.; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1624 rendelete (2016. szeptember 14.) az Európai Határ- és Partvédelemről és az (EU) 2016/399 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 863/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 2007/2004/EK tanácsi rendelet és a 2005/267/EK tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről.; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete (2019. november 13.) az Európai Határ- és Partvédelemről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről.*)

Ez a központi szerep a jelenleg hatályos szövegek környezetben duplikáltan is megjelenik, egyrészt a négylépcsős belépés-ellenőrzési modell⁶³ külső határoknál végrehajtott intézkedéseiben, továbbá a központi elemek között elsőként szerepel maga a határellenőrzés. A határellenőrzés szakmai terminológiája konkrétan szabályozott és definiált tevékenységet takar, a Schengeni határ-ellenőrzési kódex fogalom meghatározása alapján „a határon – e rendelet előírásainak megfelelően és annak alkalmazásában – végzett, a határforgalom-ellenőrzésből és határőrizetből álló tevékenység, kizárólag a határ átlépésére irányuló szándék vagy az

⁶⁰ Department of Homeland Security U.S. Customs and Border Protection Budget Overview Fiscal Year 2024. Forrás: <https://www.dhs.gov/sites/default/files/2023-03/U.S.%20CUSTOMS%20AND%20BORDER%20PROTECTION.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

⁶¹ Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség Igazgatótanácsának 2/2019. határozata (2019. március 27.) az európai integrált határigazgatásra vonatkozó technikai és operatív stratégia elfogadásáról. Forrás: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2123579d-f151-11e9-a32c-01aa75ed71a1/language-hu/format-PDF> (A letöltés dátuma: 2024. június 28.)

⁶² Baksa László et al. (2024): *Határrendészeti felderítési képességek fejlesztési lehetőségei Magyarország schengeni külső határain.* In: Szabó Csaba (szerk.) *Kiíások kapujában I.: Tanulmányok a határigazgatási és vízügyi eszköz hazai programjának előkészítéséhez.* Budapest, Magyarország: Belügyminisztérium, 134. old. Forrás: <https://real.mtak.hu/186897/> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁶³ A négylépcsős belépés-ellenőrzési modell tartalmazza a harmadik országokban, valamint a szomszédos harmadik országokkal való együttműködés keretében végrehajtott intézkedéseket, a külső határoknál végrehajtott határellenőrzési intézkedéseket, a kockázatelemzést, valamint a schengeni térségben végrehajtott intézkedéseket és a visszaküldést.

átlépés esetén, minden más októl függetlenül”⁶⁴. A határforgalom-ellenőrzés hasonlóan jól behatárolható fogalmat takar: „a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzés annak megállapítására, hogy a személyek, beleértve az azok birtokában lévő közlekedési eszközöket és tárgyakat, beléptethetőek-e a tagállamok területére, illetve elhagyhatják-e azt”⁶⁵. A vasúti határforgalom-ellenőrzésre leszűkítve a kört természetesen a személyek és birtokukban lévő tárgyak ellenőrzésén van a hangsúly, ugyanis a vasúti közlekedési eszközök a vasúti szervezetek tulajdonában vannak (nem az utasok tulajdonában), itt jön képbe a harmadik szereplő a határforgalom-ellenőrzési folyamatban. A határon átvezető infrastruktúra tekintetében kategorizálás szerint szárazföldi határforgalom-ellenőrzésről beszélünk, egy speciális, úgynevezett vasúti határátkelőhely kialakítása mellett. Ezen feltételek együttes érvényesülésével valósul meg a személyek és áruk ellenőrzése, amely tevékenység az infrastrukturális jellegzetességekből adódóan speciális formában, sajátos eljárásokkal.

Második rendkívül fontos és megkerülhetetlen eleme a vasúti határforgalom-ellenőrzésnek a nemzeti- és a szomszédos országok hatóságai, valamint a vasúti szervezetek közötti széles körű együttműködés, amely kiterjeszhető természetesen a tranzit útvonalak tekintetében a nemzetközi szintre. Harmadik szereplőként aposztrofáltam előbb az együttműködőket, azonban indokolt megjegyezni, hogy a vasúti határforgalom-ellenőrzés szempontjából ebben az esetben sokszereplős együttműködésről beszélünk. Nemzeti együttműködés oldaláról azon viszonylatokban, ahol van vámellenőrzés a Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkatársaival közösen történik a határforgalom-ellenőrzés, mindezért a naprakész együttműködési kényszer fokozottan fennáll a Rendőrség és Nemzeti Adó- és Vámhivatal részéről.

További szereplő az együttműködésben a határállomást üzemeltető vasúti szervezet, amely felelős jogszabály alapján⁶⁶ a vasúti határátkelőhely üzemeltetéséért (a rendőrség kizárólag a közúti határátkelőhelyek üzemeltetését végzi⁶⁷). Kollokválisan fogalmazva a határállomásokon „a vasúti szakemberek a főnökök”, a vasút felelős gondoskodni a személy- és áruforgalom zavartalan és kulturált határellenőrzésének feltételeiről. Ugyanezen együttműködési kényszer jelentkezik a szomszédos ország hatóságai és vasúti szervezetei között is. Mindez azt jelentheti, hogy egyetlen tevékenység koordinálásához akár hat szerv közötti együttműködésre van szükség, különösen vonatkozik ez arra az esetre, amennyiben Magyarország területén közös határállomás létesül. („Közös határállomás: olyan közös üzemváltó határállomás, ahol a két vasút a csatlakozó és átmeneti szolgálatot, azaz a vasutak a határforgalom lebonyolításához szükséges forgalmi, kereskedelmi, műszaki tevékenységet, valamint a két ország illetékes szervei a határrendészeti, vám-, növény-, és állategészségügyi szolgálatot együttesen végzik.”)⁶⁸ Amennyiben az együttműködésről beszélünk, nem lehet megkerülni a vasúti szervezeteket a vasúti határforgalom-ellenőrzéssel összefüggésben.

⁶⁴ 2016/399 rendelet a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) 2. cikk 10. pont. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0399> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

⁶⁵ 2016/399 rendelet a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) 2. cikk 11. pont. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0399> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

⁶⁶ 332/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a határátkelőhely és az ideiglenes határátkelőhely megnyitásáról és működtetéséről, valamint a határátlépési pontról 2. §. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700332.kor> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁶⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (2) 11. pont. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁶⁸ 103/2003. (XII. 27.) GKM rendelet a hagyományos vasúti rendszerek kölcsönös átjárhatóságáról Ad B. 4.1.: Forgalmi szolgálat 3. pont. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2003-103-20-0L> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

A határmenti környezet összetett és számos egymással ellentétes érdekű szereplőkből áll.⁶⁹ Véleményem szerint hangsúlyozottan vonatkozik ezen megállapítás a vasúti határállomásokra vonatkoztatva. Gondoljunk csak bele leszűkítve a vasúton belül is a témakört a személyszállítás és teherszállítás érdekkülönbségére, továbbá az vasúti szempontból a gyors és gördülékeny, határrendészeti szempontból pedig a schengeni követelményeknek megfelelő biztonságos határátlépésre.

Tanulmány zárása

Az európai integrált határigazgatási modell a külső határok átlépésének hatékony menedzselését célozza. A nemzeti és a nemzetközi koordináció, valamint az együttműködés szükségességét hangsúlyozza a határbiztonsággal és a kereskedelem elősegítésével foglalkozó valamennyi érintett hatóság és ügynökség között. A cél hatékony, eredményes és összehangolt határigazgatás kialakítása az Európai Unió külső határain. Egyrészt nyitott, másrészt pedig jól ellenőrzött és biztonságos határookra van szükség.⁷⁰ Ez egy paradoxonnak is tekinthető, ugyanis a nyitottság mögött ott rejlik a gyorsaság és az állampolgári elégedettség, másrészt pedig a biztonságossághoz szükségeltetik a határrendészeti szervek részéről a kellő alaposág, amely kritérium a gyorsaság rovására megy leggyakrabban. Ezért fontos az egyensúly megteremtése, amelyhez elengedhetetlen a teljes körű együttműködés. Ezen sokszereplős együttműködés eklatáns helyszíne a vasúti határátkelőhely, ahol egyszerre több dimenzióban szükséges érvényesülnie az együttműködés elvének úgy, hogy egyben az egyéni érdekérvényesülés se sérüljön negatívan egyik résztvevő hatóság és vasúti szervezet részéről sem.

Úgy gondolom, hogy az európai integrált határigazgatási modell megfelelő keretet biztosít a vasúti határforgalom-ellenőrzési feladatok végrehajtására, valamint az együttműködés biztosítása érdekében. A vasúti határforgalom-ellenőrzés több ponton is szerves része az európai integrált határigazgatásnak, elsősorban a központi elemein, valamint a központi dimenzióján, azaz a négylépcsős belépés-ellenőrzési rendszeren keresztül.

Felhasznált szakirodalom

1. Baksa László et al. (2024): *Határrendészeti felderítési képességek fejlesztési lehetőségei Magyarország schengeni külső határain*. In: Szabó Csaba (szerk.) *Kihívások kapujában I.: Tanulmányok a határigazgatási és vízümpolitikai eszköz hazai programjának előkészítéséhez*. Budapest, Magyarország: Belügyminisztérium, 130-187. old. Forrás: <https://real.mtak.hu/186897/> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
2. Balla József (2017): Magyarország schengeni belső határain a határellenőrzés ideiglenes visszaállítási feltételeinek kutatása. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XIX. kötet 319-327. old. Forrás: <https://www.pecshor.hu/periodika/XIX/balla.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)

⁶⁹ Mariya Polner (2011): Coordinated border management: from theory to practice. *World Customs Journal* (5)2. University of Canberra, Australia and University of Münster, Germany. 49. old. Forrás: <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-5-number-2-september-2011/> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

⁷⁰ Johann Wagner (2021): The European Union's Model of Integrated Border Management: Preventing Transnational Threats, Cross-Border Crime and Irregular Migration in the Context of the EU's Security Policies and Strategies. *Commonwealth & Comparative Politics* 59(4), 424-448. Forrás: <https://doi.org/10.1080/14662043.2021.1999650> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

3. Balla József (2018): A határrendészeti szolgálati ág korrupciós veszélyeztetettsége. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XX. kötet 191-198. old. Forrás: <https://www.pecshor.hu/periodika/XX/balla.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
4. Boda et al. (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. 1-690. old. Forrás: https://real.mtak.hu/153920/1/743_Rendeszettudomanyai_Szaklexikon_e_2020_04_2_8_.pdf (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
5. Herczeg Mónika (2024): *Magyarország 2022-2028 közötti időszakra vonatkozó nemzeti integrált határigazgatási stratégiája*. In: Szabó Csaba (szerk.) *Kihívások kapujában I.: Tanulmányok a határigazgatási és vízümpolitikai eszköz hazai programjának előkészítéséhez*. Budapest, Magyarország: Belügyminisztérium, 31-54. old. Forrás: <https://real.mtak.hu/186897/> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
6. Johann Wagner (2021): The European Union's Model of Integrated Border Management: Preventing Transnational Threats, Cross-Border Crime and Irregular Migration in the Context of the EU's Security Policies and Strategies. *Commonwealth & Comparative Politics* 59(4), 424-448. Forrás: <https://doi.org/10.1080/14662043.2021.1999650> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)
7. Mariya Polner (2011): Coordinated border management: from theory to practice. *World Customs Journal* (5)2. University of Canberra, Australia and University of Münster, Germany. 49-64. old. Forrás: <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-5-number-2-september-2011/> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)
8. Ritecz György (2014): IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán. *Magyar Rendészet* 14(3) 55-75. old. Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3970> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
9. Teke András (2006): A veszélyek kezelése és a határbiztonság. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* VI. kötet. Tanulmányok a „Határellenőrzés a veszélyhelyzetek tükrében” című tudományos konferenciáról, 65-89. old. Forrás: <https://pecshor.hu/periodika/2006/VI/teke.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
10. Vájlók László et al. (2022): A Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium Biztonságos Ország Biztonságos Határ alprojekt. *Magyar Rendészet* 22(4) 95. old. Forrás: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.6> (A letöltés dátuma: 2024. július 1.)
11. Varga János (2018): *Integrált határigazgatás*. Budapest, Magyarország: Dialog Campus Kiadó, 1-35. old. Forrás: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/12428> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

Jogszabályok és szabályzók

1. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
2. A schengeni megállapodás vívmányainak és élenjáró gyakorlatának helyes alkalmazását elősegítő ajánlások katalógusa: Külső határok + Kiutasítás és visszafogadás. Az Európai Unió Tanácsa 5018/1/02 REV 1. Brüsszel, 2002. február 8., 1-50. old.
3. 103/2003. (XII. 27.) GKM rendelet a hagyományos vasúti rendszerek kölcsönös átjárhatóságáról. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2003-103-20-0L> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

4. 332/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a határátkelőhely és az ideiglenes határátkelőhely megnyitásáról és működtetéséről, valamint a határátlépési pontról 2. §. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700332.kor> (A letöltés dátuma: 2024. június 20.)
5. A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata. Az Európai Unió Tanácsa 7864/09. Brüsszel, 2009. március 19., 1-62. old.
6. 1052/2013/EU rendelet az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) létrehozásáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1052> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)
7. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex). Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0399> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)
8. Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség Igazgatótanácsának 2/2019. határozata (2019. március 27.) az európai integrált határigazgatásra vonatkozó technikai és operatív stratégia elfogadásáról. Forrás: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2123579d-f151-11e9-a32c-01aa75ed71a1/language-hu/format-PDF> (A letöltés dátuma: 2024. június 28.)
9. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1624 rendelete (2016. szeptember 14.) az Európai Határ- és Parti Őrségről és az (EU) 2016/399 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 863/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 2007/2004/EK tanácsi rendelet és a 2005/267/EK tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1624/oj/hun> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)
10. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32019R1896> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

Internetes hivatkozások

1. Department of Homeland Security U.S. Customs and Border Protection Budget Overview Fiscal Year 2024. Forrás: <https://www.dhs.gov/sites/default/files/2023-03/U.S.%20CUSTOMS%20AND%20BORDER%20PROTECTION.pdf> (A letöltés dátuma: 2024. június 18.)

Szenes Eszter⁷¹

Az orosz szervezett bűnözés tendenciái az orosz-ukrán háború 2022-es eskalációjának tekintetében

Absztrakt

A transznacionális szervezett bűnözés a posztszovjet térség egyik legégetőbb problémája, amely nem csak a régió, de az Európai Unió, így Magyarország szempontjából is figyelemre méltó fenyegetés. Ezt az is bizonyítja, hogy Hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiája kiemelt biztonsági kockázatként értékeli a bűnszervezetek és szervezett bűnözői csoportok térnyerését.

Az Oroszországi Föderációból, valamint az Európai Unióval határos FÁK-államokból kiinduló hálózatokat nagyban befolyásolják a posztszovjet regionális biztonsági komplexum viszonyait meghatározó események. Ennek tekintetében nem hanyagolhatók el a 2022. február 24-én eskalálódott orosz-ukrán háború hatásai sem.

A tanulmány az orosz-ukrán háború orosz szervezett bűnözésre gyakorolt implikációit igyekszik feltérképezni. Mindehhez elsősorban szekunder kutatási módszertant alkalmaz, feldolgozva azon nemzetközi szakirodalmi forrásanyagot, amelynek áttekintésére magyar tudományos közösségben még nem került sor.

Kulcsszavak: *Szervezett bűnözés, Oroszországi Föderáció, Posztszovjet térség, Orosz-ukrán háború*

Eszter Szenes⁷²

Trends of Russian organized crime regarding the 2022 escalation of the Russo-Ukrainian war

Abstract

Transnational organised crime is one of the most pressing problems in the post-Soviet space. It is a significant threat not only for the region, but also for the European Union, including Hungary. This is also confirmed by the Hungarian National Security Strategy, as it identifies the rise of criminal organisations as a priority security risk.

Networks originating from the Russian Federation and the CIS states bordering the European Union are heavily impacted by events shaping the dynamics of the post-Soviet regional security complex. In this context, the implications of the Russo-Ukrainian war cannot be neglected.

This study seeks to explore the effect of the Russo-Ukrainian war on Russian organised crime. To do so, it employs principally a secondary research approach, examining international literature that has not yet been reviewed by the Hungarian scientific community.

Keywords: *Organized crime, Russian Federation, Postsoviet region, Russo-Ukrainian war*

⁷¹ Nemzetközi biztonság- és védelempolitikai MSc hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, e-mail: szenesezs@gmail.com, MTMT: 10089435, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5410-9403>

⁷² International Security and Defense MSc student, University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, e-mail: szenesezs@gmail.com, MTMT: 10089435, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5410-9403>

„A háború a bizonytalanságok birodalma; háromnegyed része azoknak a dolgoknak, melyeken a háborús cselekmények alakulnak, kisebb-nagyobb mértékben a bizonytalanság kódében rejlik. Itt tehát mindenekelőtt finom, átható értelemre van szükség oly célból, hogy az ítéletnek tapintatával az igazság kiéreztesse.”⁷³

Bevezetés

Carl von Clausewitz 18. századi örök érvényű, *A háborúról* című műve bár a napóleoni időszak fegyveres konfliktusait dolgozza fel, egyes tanulságai a jelen háborúi szempontjából sem hanyagolhatók el. A háború köde, azaz a hadászati és harcászati körülmények aktuális állásának ismeretlensége, azonban nem csupán a hagyományos – Clausewitz által leírt – hadviselésben mutatkozik meg, hanem a modern fegyveres konfliktusok úgynevezett szűrkezőnás aspektusaiban is.^{74,75}

Ezen szűrkezőnás aspektusok közé tartozik a transznacionális szervezett bűnözés kérdésköre, amely nem csak a posztszovjet térség, de az Európai Unió esetében is az egyik legégetőbb problémának számít. Ezt bizonyítja az Europol 2024-es jelentése, amely szerint a kelet-európai régióban, valamint a Baltikumban egyértelműen domináns szerepet kapnak az orosz és a helyi állampolgárok között kialakult bűnözői hálózatok.⁷⁶

A térségben megfigyelhető állapotok alapján nem meglepő tehát, hogy az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációja nagyban befolyásolja az említett hálózatok működését, különösképp azok aktivitási szintjét és *modus operandiját*. Egyúttal ebből az is következik, hogy a szervezett bűnözés átalakulása hatással van a konfliktus alakulására is. Tanulmányomban ezen tendenciákat veszem górcső alá.

A vizsgálat során – a magyar nyelvű szakirodalom felkutatása alatt – egyértelműen realizálódott, hogy a magyar tudományos közösség eddig kevésbé foglalkozott a témával, különösképp az orosz-ukrán konfliktus viszonylatában. Ebből fakadóan elsősorban szekunder kutatást folytattam, amelynek célja a nemzetközi szakirodalom rövid, magyar nyelvű feldolgozása volt.

A kutatómódszertant illetően meg kell említeni, hogy elsősorban angol, illetve kisebb részben orosz nyelvű szakirodalmi, illetve internetes források kerültek felhasználásra. A módszertani korlátok között érdemes figyelembe venni, hogy a tanulmány egy folyamatban lévő, lezáratlan konfliktust vizsgál, így az csak a 2024. július 10-ig nyilvánosságra került, nyílt forrásból megismerhető eseményeket veszi figyelembe. Emellett arra is fontos felhívni a figyelmet, hogy a probléma szűrkezőnás jellegének következtében a nyílt forrásból beszerezhető információk korlátozottak.

⁷³ Carl von Clausewitz (1917): *A háborúról*. Budapest, Magyarország: Athenaeum, 52. old.

⁷⁴ Dr. Boldizsár Gábor (2014): A 21. század komplex műveleti környezete és hatása a katonai képességekre. In: Krajnc Zoltán (szerk.): *A katonai vezetői-parancsnoki (harcászati vezetői) kompetenciák fejlesztésének lehetséges stratégiája*. Budapest, Magyarország: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 37. old.

⁷⁵ lásd bővebben: Dani Belo – David Carment: *Grey-Zone Conflict: Implications for Conflict Management*. December 2019. Canadian Global Affairs Institute. Forrás: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/cdfai/pages/4327/attachments/original/1576008389/Grey-Zone_Conflict_Implications_for_Conflict_Management.pdf?1576008389. (A letöltés dátuma: 2024. július 10.)

⁷⁶ Decoding the EU's most threatening criminal networks. 2024. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Forrás: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20report%20on%20Decoding%20the%20EU-s%20most%20threatening%20criminal%20networks.pdf>. (A letöltés dátuma: 2024. július 10.)

Tanulmányomban - a probléma átfogó értelmezését segítő – két fejezetben tárgyalom az orosz szervezett bűnözés kérdését. Elsőként annak általános karakterével, illetve tendenciáival foglalkozom, felállítom az azok interpretációjához szükséges definíciós kereteket, valamint áttekintem az eszkalációt megelőző status quo jellegzetességeit is. Ezt követően kifejezetten a 2022. február 24-e utáni trendekre helyezem a fókuszot, majd a tanulmányt a kutatási eredmények összegzésével zárom.

Az orosz szervezett bűnözés általános jellemzői

Az orosz szervezett bűnözés jelenségének definiálása korántsem könnyű feladat annak régióspecifikus jellegzetességei, valamint a jogszabályi környezet jelentette differenciák miatt. Tanulmányomban nem teszek kísérletet egy átfogó meghatározás létrehozására; ehelyett igyekszem feltárni azon történeti tendenciákat, amelyek segítségével értelmezhető a modern orosz szervezett bűnözés.⁷⁷

Ahogy az orosz politikai rendszer, úgy a szervezett bűnözői hálózatok is évszázados társadalmi folyamatoknak köszönhetően érték el a mai formájukat. Kialakulásuk kezdete a 18. század második felére tehető, miután a feudális rendszer brutalitásának köszönhetően évente körülbelül 20 ezer ember hagyta el lakhelyét azért, hogy Szibériába meneküljön. Ezen a területen alakultak ki az első professzionális bűnözői csoportok, amelyek „az erős patriarchális hagyományokból, az államellenességből, valamint a fejletlen agrárgazdaság” nyújtotta lehetőségekből táplálkoztak.⁷⁸

Az államellenes karakter ezen korai periódusban is nagy szerepet kapott, azonban szervező erőre csupán a 20. század elején tett szert. Az 1917-es forradalmi év az államhatalom bűnözést kordában tartó képességét gyakorlatilag megszüntette, amely a bűnözés növekedésével járt. Erre a sztálini rezsim gulag-rendszere jelentett (rész)megoldást, amellyel viszont a *vori v zakone*, azaz a „törvényes tolvajok” előtérbe kerültek.⁷⁹

A *vori v zakone* szervezete a 20. század közepéig dominálta a Szovjetunióban megfigyelhető bűnözést. Az orosz bünszervezetek történetében ez állt legközelebb azon jelenséghez, amelyet ma a köznyelv maffiának nevez. A szervezet tagjait többnyire a börtönévek kovácsolták össze; így egyfajta szubkultúra kialakulásáról is beszélhetünk. A *vori v zakone* tagjai szigorú szabályrendszer szerint végezték tevékenységüket. A szervezeti felépítés hierarchikus jellegű volt; olyannyira, hogy az elitek legfelsőbb szintjén helyet kapó tagok etikai ügyekben is ítélezhettek az alacsonyabb rangúak felett. A szubkulturális jelleget az is igazolja, hogy a tagok sajátos tetoválásokkal demonstrálták hovatartozásukat, valamint az orosz nyelven belül speciális szókincset tudhattak magukénak.⁸⁰

A *vori v zakone* által alkalmazott, kódex jellegű etikai szabályok komoly feszültséget okoztak a szervezetben jelenlévő generációk között, amely az úgynevezett *szucsja vojna* eseményeiben manifesztálódott. A gulag munkatáborainak bandaháborúi leginkább a konzervatív, szabályrendszert szigorúan betartó bűnözők, valamint az állami adminisztrációval kollaboráló fiatalabb nemzedék között zajlottak, és az előbbieket háttérbe szorulásával fejeződtek be.⁸¹ A *szucsja vojna* hozta változás önmagán is túlmutató jelentőséggel bír, hiszen ezen

⁷⁷ Tanulmányomban az orosz szervezett bűnözés alatt a volt Szovjetunió területéről kiinduló szervezett bűnözést értem.

⁷⁸ Serguei Cheloukhine (2008): The roots of Russian organized crime: from old-fashioned professionals to the organized criminal groups of today. *Crime, Law and Social Change*, 50. szám, 354-355. old.

⁷⁹ Mark Galeotti (2018): *The Vory: Russia's super mafia*. London, United Kingdom: Yale University Press, 3. old.

⁸⁰ Federico Varese (1998): The Society of the Vory-v-Zakone, 1930s-1950s. *Cahiers Du Monde Russe*, 39. évfolyam, 4. szám, 515-538. old.

⁸¹ Варлам Шаламов: Очерки преступного мира: "Сучья" Война. Forrás: <https://www.tyurem.net/books/shalamov/ocherki/005.htm>. (A letöltés dátuma: 2024. július 10.)

időszakban jelent meg először az állami szereplőkkel, különösen a helyi nomenklatúrával való együttműködés az orosz szervezett bűnözés történetében.

Ezen kooperáció Leonyid Iljics Brezsnyev vezetése során vált általánossá. A brezsnyevi rendszerben a fekete piaci tevékenység nem működhetett a pártapparátus és a bűnözők közös érdekei nélkül, előbbi a korrupcióból származó bevételekből, utóbbiak pedig az úgynevezett *krisi* tevékenységért kapott védelmi pénzekből gazdagodtak meg.⁸² Ahogy Sokolov (2004) is megjegyzi, ezen időszakot az *avtorityeti*, valamint az árnyékgazdaság üzletemberei közötti együttműködés jellemezte, hiszen a brezsnyevi gazdaságpolitika folyamatos áruhiánnyal járt.^{83,84}

Az orosz szervezett bűnözés működését tekintve az egyik legfontosabb változást a Szovjetunió összeomlása és az azt követő privatizációs hullám hozta. Az új Oroszország születése után a szervezett bűnözői hálózatok könnyedén legalizálták addigi tevékenységüket: a legsikeresebbek cégek igazgatótanácsainak tagjaként, politikusként, vagy más befolyásos pozícióban folytathatták a pályafutásukat. Ezt jól leírja Sokolov (2004) egyik interjúalánya, aki a következőképp fogalmaz: „Ma már nincsenek arany nyakláncos, melegítőszettben rohangáló fickók. A mai bűnöző bordzseki helyett Armani-öltönyt visel, és a legjobb barátja a könyvelője, nem a testőre.”⁸⁵

A Szovjetunió megszűnését követő időszak orosz szervezett bűnözését – a privatizáció hozta legális és illegális tevékenységek közötti párhuzam okán is – nagyban jellemzi az állam és a bűnözői hálózatok összefonódása. Ezt bizonyítja Leslie Holmes 2008-as tanulmánya, ami rávilágít, hogy a rendszerszintű korrupció és a szervezett bűnözés az Oroszországi Föderációban kéz a kézben jár, amelynek fő okát az állami kontroll hiányosságai jelentik.⁸⁶ Hasonló álláspontot foglal el Svetlana Stephenson (2017); szerinte „az állami erőszakmonopólium, valamint a szervezett bűnözés politikai elitek általi elnyomása helyett kölcsönös asszimiláció” figyelhető meg Oroszországban. Ez együtt jár a bűnözői hálózatok állami struktúrákba való integrációjával, valamint az ezzel kialakuló két csoport közötti interdependencia jelenlétével is.⁸⁷ Mindezek alapján helytállónak tűnhet a modern Oroszországot „maffiaállamként” aposztrofálni, azonban Mark Galeotti (2018) sokkalta jobban árnyalja a képet: „A Kreml nem kontrollálja az oroszországi szervezett bűnözést, azonban az utóbbi sem irányítja a kormányzatot. Ehelyett a szervezett bűnözés virágzik Putyin alatt, hiszen az jól beleillik az általa felépített rendszer működésébe.”⁸⁸

A keleti blokk felbomlása azonban nem csupán a szervezett bűnözői csoportok állammal való kapcsolatában hozott változást, de azok földrajzi jellegzetességeit illetően is. A Szovjetunió – kiterjedése következtében – számos etnikai csoportot ölelt fel, amely etnikai

⁸² A *krisi* (крыши) szó szerint „tetőket” jelent, azon tevékenység megnevezése, amikor egyes bűnszervezetek védelmet biztosítanak egyes legálisan működő vállalkozásoknak más bűnszervezetekkel szemben. Lásd bővebben: В. Е. Эминов - С. В. Максимов (2019): Организованная Преступность И Коррупция: Российские Реалии И Пути Противодействия. Проспект.

⁸³ Vsevolod Sokolov (2004): From Guns to Briefcases: The Evolution of Russian Organized Crime. *World Policy Journal*, 21. évfolyam, 1. szám, 69-70. old.

⁸⁴ Az *avtorityeti* (Авторитеты) szó szerint „hatóságokat” jelent, ezen kontextusban azokra a hierarchikusan működő bűnözői csoportokra utal, amelyek a bűnözés egy-egy szegmensét irányították. Lásd: Russian Organized Crime. 2014. Stanford Model United Nations Conference. Forrás: <https://web.stanford.edu/group/sias/cgi-bin/smunc/wp-content/uploads/2014/10/Russia-BG-Final.pdf>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

⁸⁵ Sokolov: i.m. 13. 72. old.

⁸⁶ Leslie Holmes (2008): Corruption and Organised Crime in Putin's Russia. *Europe-Asia Studies*, 60. évfolyam, 6. szám, 1026. old.

⁸⁷ Svetlana Stephenson (2017): It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*, 65. évfolyam, 3. szám, 411-426. old.

⁸⁸ Mark Galeotti: Gangster's paradise: how organised crime took over Russia. *The Guardian*. 2018. Forrás: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/23/how-organised-crime-took-over-russia-vory-super-mafia>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

törésvonalak a bűnözői hálózatokban is megmutatkoztak: ezért beszélhetünk akár csecsen, grúz, vagy éppen ukrán szervezett bűnözésről. Ennek ellenére a témával foglalkozó szakértők mégis az orosz szervezett bűnözés gyűjtőfogalmat használják a posztszovjet térség hasonló csoportjainak összefoglalására, hiszen ezek gyakran regionális és nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek.⁸⁹ A Szovjetunió felbomlásával tehát az orosz szervezett bűnözés transznacionálissá vált, amely komoly problémát jelent – különösen az európai kontinens biztonsági architektúrájának stabilitása szempontjából. Figyelembe véve az állam és ezen hálózatok korábban említett összefonódásait, érdemes megemlíteni, hogy a szervezett bűnözés akár eszközként is működhet a Kreml kezében, fenntartva befolyását az egyes posztszovjet államokban, hátráltatva azok demokratikus fejlődését.⁹⁰ Éppen ezért kimondható, hogy a térségben a szervezett bűnözés nem értékelhető csupán rendvédelmi problémaként; az alapjaiban befolyásolja a regionális biztonsági komplexum 1991-ben függetlenné vált államainak társadalmi, politikai és gazdasági jövőjét.⁹¹

Az orosz szervezett bűnözés az orosz-ukrán háború tekintetében

A 2014 óta zajló orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációja alapjaiban kérdőjelezte meg az európai biztonsági architektúra stabilitását. Miután az addig sokszor „befagyott” és „hibrid” jelzővel illetett konfliktust újra a konvencionális katonai eszközök kezdték dominálni, az ukrain hadszíntér addig ismert dinamikái jelentősen megváltoztak; ez alól pedig a szervezett bűnözés sem jelentett kivételt.

Ez korántsem meglepő, hiszen – ahogy a SIPRI 2010-es évkönyve is felhívta rá a figyelmet – a kollektív szervezett fegyveres erőszak, valamint a transznacionális bűnözés kapcsolata csupán integrált elemzés során tárható fel.⁹² Ennek nyomán a továbbiakban az ukrain háború 2022-es eszkalációjának orosz szervezett bűnözésre gyakorolt hatásait vizsgálom.

Mindezek előtt azonban érdemes körülhatárolni, hogy Ukrajna, illetve az ukrain bűnözői csoportok milyen szerepet töltek be a posztszovjet térség szervezett bűnözési palettáján. Ahogy a nevéből is adódik, az ország regionális biztonsági komplexumok határán fekszik, amely determinálja stratégiai-külpolitikai megosztottságát is.^{93, 94} Ezen határvidék-jelleg a szervezett bűnözés helyi karakterére is hatással van: Ukrajna a háború eszkalációjáig a posztszovjet térség egyik legnagyobb tranzitországának számított, különösen a kábítószerkereskedelem (ezen belül konkrétan az Afganisztánból Európába áramló heroin), valamint a fegyverkereskedelem (könnyű- és kézfegyverek) terén.⁹⁵

Ukrajna speciális jellege a szervezett bűnözői hálózatok országon belüli megoszlását is nagyban befolyásolta. Elsőként érdemes megemlíteni Odessza kikötőjét, amely az Európába irányuló csempészet egyik legfontosabb központjává vált. Erre utal az orosz bűnözői körökben

⁸⁹ Scott O'Neal, J.D. (2000): Russian Organized Crime: A Criminal Hydra. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 69. évfolyam, 5. szám, 1-2. old.

⁹⁰ Lada L. Roslycky (2009): Organized transnational crime in the Black Sea Region: a geopolitical dilemma?. *Trends in Organized Crime*, 12. szám, 24. old.

⁹¹ Louise I. Shelley (1994): Post-Soviet Organized Crime: Implications for Economic, Social, and Political Development. *Demokratizatsiya*, 3. szám, 341. old.

⁹² Ekaterina Stepanova (2010): Armed conflict, crime and criminal violence. In: SIPRI Yearbook 2010. Solna, Svédország: Stockholm International Peace Research Institute, 37. old.

⁹³ A 16-17. századig az „Ukrajna” terminus határvidéket, végeket jelentett. Lásd Fedinec Csilla – Font Márta – Szakál Imre – Varga Beáta (2021): Ukrajna története: régiók, identitás, államiság. Budapest, Magyarország: Társadalomtudományi Kutatóközpont – Gondolat Kiadó, 150. old.

⁹⁴ Szenes Eszter Zsófia (2023): Az orosz-ukrán konfliktus eszkalációjával kapcsolatos orosz külpolitikai döntéshozatalt befolyásoló tényezők. *Honvédségi Szemle*, 2023/5. szám, 31. old.

⁹⁵ Cornel Racoveanu (2024): War in Ukraine and European Security: The Re-Organization of Crime. *Perspective Politice*, 17. évfolyam, Special Issue, 164-168. old.

elterjedt mondás, miszerint Rosztov a bűnözők apja, Odessza pedig az anyja.⁹⁶ Innen az el nem ismert, de facto államként működő transznysztriai entitáson, majd a Moldovai Köztársaságon, illetve Románián keresztül szállították a csempészarut Közép-, valamint Nyugat-Európába. Az odesszai illegális kereskedelemmel kapcsolatban számos kérdés felmerült 2022 februárja óta. Egyrészt érdemes megemlíteni, hogy a 2022 tavaszán megfigyelt dél-nyugati hadműveleti irány sokáig a város orosz kézre kerülésével fenyegetett, amely nagyban befolyásolhatta az itt folyó törvénytelen kereskedelmet. Bár ez nem következett be, a szomszédos Moldovai Köztársaságban zajló események is negatív hatást gyakoroltak arra. Egyfelől Ukrajna a háború következtében lezárta a határait, így az el nem ismert Dnyeszter Menti Köztársaságba való átjutás kétségessé vált. Másrészt az uniós csatlakozásra törekvő Moldovai Köztársaság is fokozott ellenőrzés alá vonta az oroszbarát szakadár állammal közös határait, ami tovább nehezíti az illegális kereskedelmet.⁹⁷

Odessza mellett a Krím-félszigeten fekvő szevasztopoli, valamint a szimferopoli kikötő is fontos központja az Ukrajnában működő szervezett bűnözői hálózatoknak.⁹⁸ Utóbbi volt például a Krímben leginkább ismert bünszervezetek, a Basmaki, illetve a Szálem bázisa. A félszigeten működő csoportok orosz kapcsolatai megkérdőjelezhetetlenek voltak, az itt megszerzett illegális bevételeket általában orosz bankokban mosták tisztára.⁹⁹ Éppen ezért nem meglepő, hogy a Krím-félsziget 2014-es annexiója során az úgynevezett „kis zöld emberkék” (azonosító nélküli egyenruhát viselő orosz különleges csapatok), illetve a helyi rendőrség mellett az „önvédelmi erők” kötelékeiben az említett szervezetek számos tagja részt vett, az Oroszországi Föderáció érdekeit szolgálva.¹⁰⁰ Az együttműködés tényét az is alátámasztja, hogy az annektált Krím-félsziget helyi vezetőjének Moszkva Szergej Akszjonovot jelölte ki, aki a '90-es években a Szálem bünszervezet egyik kiemelt tagja volt.¹⁰¹

A kikötőkön túl érdemes megemlíteni Donyeck és Luhanszk megyéket, illetve az ott kialakult oroszbarát szeparatista entitásokat, amely területeket az elmúlt évtizedekben sem Kijev, sem Moszkva nem tudta igazán irányítása alá vonni.¹⁰² Ahogy az UNICRI jelentése is felhívja rá a figyelmet, 2014 és 2022 között ezen de facto köztársaságok bevételeinek nagy részét a fekete kereskedelem szolgáltatta. Ez azonban az eszkaláció hatására, illetve a kelet-ukrajnai hadműveleti tér elsődlegessé válása miatt lényegében megszűnni látszik, hiszen a konfliktus intenzitása ellehetleníti a csempészetet.¹⁰³

Annak ellenére, hogy a háború az ukrajnai szervezett bűnözői csoportok számos korábbi tevékenységét korlátozta, az több új lehetőséget is teremtett. Ilyen például az embercsempészet,

⁹⁶ Cheloukhine: i.m. 8. 361. old.

⁹⁷ Kamil Całus: Transnistria is in the new international reality. 2023. OSW – Centre for Eastern Studies. Forrás: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-12-29/transnistria-new-international-reality>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)

⁹⁸ Mark Galeotti: The Crimea – A New Free-Crime Economic Zone. 2014. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Forrás: <https://globalinitiative.net/analysis/crimea/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

⁹⁹ Mark Galeotti: Commentary: Crime and Crimea – Criminals As Allies And Agents. 2014. Radio Free Europe, Radio Liberty. Forrás: <https://www.rferl.org/a/crimea-crime-criminals-as-allies/26671923.html>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

¹⁰⁰ Iffat Idris: Corruption, crime and conflict in eastern Ukraine. 2022. Serious Organised Crime & Anti-Corruption Evidence Research Programme. Forrás: <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government-society/publications/corruption-crime-and-conflict-in-eastern-ukraine.pdf>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

¹⁰¹ Simon Shuster: Putin's Man in Crimea Is Ukraine's Worst Nightmare. 2014. TIME. Forrás: <https://time.com/19097/putin-crimea-russia-ukraine-aksyonov/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

¹⁰² Joshua P. Mulford (2016): Non-State Actors in the Russo-Ukrainian War. Connections: The Quarterly Journal, 15. évfolyam, 2. szám, 98. old.

¹⁰³ The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security. 2022. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute. Forrás: https://unicri.it/sites/default/files/2022-11/The%20conflict%20in%20Ukraine%20and%20its%20impact%20on%20organized%20crime%20and%20security_0.pdf. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)

valamint az emberkereskedelem területe. Előbbi különösebben a hadköteles férfiakat érinti, hiszen számukra tilos elhagyni Ukrajna területét, míg más ukrán állampolgárok viszonylag megengedő jogi szabályozás mellett el tudnak menekülni a háború által érintett településekről az Európai Unió tagállamai által biztosított vízummentességnek köszönhetően.¹⁰⁴ A menekültek tekintetében is merültek fel komolyabb visszaélések belföldön és külföldön egyaránt: egyes bűnszervezetek a kiszolgáltatottságukat kihasználva – számukra munkalehetőséget kínálva – kényszerítettek prostitúcióra menekülteket.¹⁰⁵

Ezen túl a drog- és fegyverkereskedelem területén szintén fellendülés volt tapasztalható. A Global Initiative Against Transnational Organized Crime 2023-as, terepmunkát is magában foglaló kutatása szerint mindkét illegális árucikket tekintve megnőtt a kereslet a háború hatására. A konfliktus eszkalációjának első két évében kevésbé volt megfigyelhető az eltűnt fegyverek feketepiaci értékesítése, ehelyett azok többnyire a helyiekhez, illetve úgynevezett szűrkezőnás raktárakba kerültek. Ennek következtében fennmarad a bűnözői hálózatokhoz kerülés kockázata. Ezzel szemben a kábítószerkereskedelem sokkal égetőbb fenyegetést jelent Ukrajna számára: mivel a keletről érkező szállítmányok előtt a keleti országokban zajló harcok gyakorlatilag elzárták a nyugati piacokat, Ukrajnában a szintetikus drogok kezdtek egyre nagyobb teret nyerni.¹⁰⁶ Ez többek között a megnövekedett keresletnek is köszönhető, hiszen a frontvonalban harcoló katonák sokszor illegális szerek segítségével igyekeznek megküzdeni az őket érő pszichológiai terheléssel.¹⁰⁷

A kézzelfogható problémák mellett érdemes továbbá vizsgálni, hogy az említett bűnözői hálózatok miként vesznek részt a konfliktusban egyik vagy másik fél oldalán. Ezt indokolja a posztszovjet térség szervezett bűnözésének sajátos jellege, amely együtt jár az állammal való összefonódással.

Bár, ahogy korábban is említettem, a konfliktus 2014-es kitörése során a krími bűnszervezetek többnyire az orosz érdekeket képviselték, ma az Ukrajna többi részén működő hálózatok tekintetében ez nem mutatkozik meg. Az eszkaláció első hónapjaiban számos esetet jegyeztek fel, amikor egyes csoportok például jelentették az Ukrán Biztonsági Szolgálat (SZBU) számára, amennyiben Moszkva által megbízott orosz bűnözőkkel találkoztak. „Egyes bűnözők hazafias hajlamát azonban nem szabad készpénznek venni. Végül is a konfliktus a bűnözői szemszögből nézve a területet és a profitot egyaránt veszélyezteti, ami a hazafiság és az önérdék kérdéseit szépen összehangolja.”¹⁰⁸

Egyúttal a másik oldal is aktívan alkalmaz egyes szervezett bűnözői hálózatokat háborús céljai eléréséhez, azonban ezt inkább kényszerből teszi. Tekintve, hogy az Oroszországi Föderáció ellen számos nyugati ország, valamint az egész Európai Unió súlyos szankciókat vetett ki, Moszkva rákényszerül, hogy egyes luxuscikkek vagy éppen valuta tekintetében hasonló hálózatok „szolgáltatásait vegye igénybe.”¹⁰⁹ Ez 2022 második felében olyan méreteket öltött, hogy az orosz állam bűnözői csoportokat alkalmazott, és illegális dohány-,

¹⁰⁴ Uo. 21. old.

¹⁰⁵ Sylvain Keller: The Exploitation of Ukrainians: Additional Consequences of an Armed Conflict. 2023. Reliefweb. Forrás: <https://reliefweb.int/report/ukraine/exploitation-ukrainians-additional-consequences-armed-conflict>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)

¹⁰⁶ Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2023): New Dynamics, New Opportunities: Trends in Organised Crime in Ukraine After Russia's Invasion. LSE Public Policy Review, 3. évfolyam, 1. szám, 2-4. old.

¹⁰⁷ Drugs on the front line. 2024. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Forrás: <https://globalinitiative.net/analysis/ukraine-synthetic-drugs-ocindex/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)

¹⁰⁸ Global Initiative Against Transnational Organized Crime: i.m. 33. 2. old.

¹⁰⁹ Vanda Felbab-Brown – Diana Paz García: Russia, Ukraine, and organized crime and illicit economies in 2024. 2024. Brookings. Forrás: <https://www.brookings.edu/articles/russia-ukraine-and-organized-crime-and-illicit-economies-in-2024/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)

illetve kábítószerkereskedelemmel igyekezte pótolni azokat a kieső bevételeket, amelyekből nyugat-európai hírszerző műveleteit kívánta finanszírozni.¹¹⁰

Ezen trendek alapján tehát az ukrajnai háború eszkalációja jelentős befolyással van a térség szervezett bűnözői hálózatainak tevékenységére annak összes aspektusát tekintve. Ezzel együtt a felmerülő problémák listája nem tekinthető lezártnak, hiszen egy folyamatban lévő konfliktusról van szó. Bár a harcok intenzitásának csökkenése egyelőre nem látszik, az országnak a háború végeztével is számos hasonló kihívással kell majd szembenéznie. Ilyen például a társadalom demilitarizációja; ennek során pedig a korábban említett, „szürkezónás raktárakban” ragadt fegyverek feketepiaci értékesítésének kockázata komoly problémát jelenthet. Ahogy az UNICRI szakértői is felhívják rá a figyelmet, legalább ekkora kockázattal fog járni a háború utáni újjáépítési folyamat is, leginkább a szervezett bűnözéssel együtt járó, magas szintű korrupció miatt.¹¹¹ A gazdasági és pénzügyi újjáépítéssel párhuzamosan nem szabad figyelmen kívül hagyni a társadalom stabilizációját, valamint a harci cselekményeket átélő sorkatonák reintegrációját sem. Ez különösen fontos, hiszen a haderőben szolgált, mentális traumával küzdő emberek számára vonzóvá válhat a szervezett bűnözői hálózatok által kínált gyors pénzszerzési lehetőség, utóbbiak pedig előszeretettel toboroznak harci tapasztalattal rendelkező egyéneket.¹¹²

Mindezeket tekintve kimondhatjuk, hogy az ukrajnai konfliktus múltja, jelene és jövője is komoly hatással van a posztszovjet térség szervezett bűnözésének dinamikáira.

Összegzés

Tanulmányomban az orosz szervezett bűnözés, valamint az orosz-ukrán háború kapcsolatát vizsgáltam, amelynek feltárásához nem csupán a 2022 februárja óta zajló eseményeket vettem górcső alá, hanem az orosz szervezett bűnözés kialakulásának folyamatát is áttekintettem. Mindehhez szekunder kutatást végeztem és elsősorban szakirodalmi és internetes forrásokat alkalmaztam.

A kutatási eredmények rávilágítottak, hogy az orosz szervezett bűnözői hálózatok fejlődése évszázados múltra tekint vissza. Egyúttal az is megmutatkozott, hogy a Szovjetunió fennállása alatt a bűnözői csoportok államellenessége átalakult, és a 20. század végére, illetve a 21. század elejére már az állam és a hálózatok asszimilációjáról beszélhetünk. Ezen asszimilatív-szimbiotikus kapcsolat pedig az orosz szervezett bűnözést igazán egyedivé teszi globális szinten. Ezzel párhuzamosan a vizsgált hálózatok erős transznacionális karaktere is hasonló unikalitást tükröz, amely megalapozza az „orosz szervezett bűnözés” terminus gyűjtőfogalomként való alkalmazását.

Az Oroszországi Föderáció 2022-es Ukrajna elleni inváziójának ezen kontextusban való vizsgálata a magyar tudományos diskurzus tekintetében számos újszerű eredményt hozott. Egyértelművé vált, hogy a háború hatására az ukrajnai bűnözői hálózatok tevékenysége nem háttérbe szorult, sokkal inkább átalakult, mind a kábítószer-, a fegyver-, illetve az emberkereskedelem területén. Ezen felül felmerült az egyes bűnszervezetek állami funkcionáriusként való működése, amely új perspektívát jelenthet az állam alatti szereplők fegyveres konfliktusokban való alkalmazásának vizsgálata terén.

Összefoglalva tehát az ukrajnai háború komoly változásokat hozott a régió szervezett bűnözői hálózatainak tevékenységében. Ezzel együtt azonban az elmúlt két és fél esztendő arra is rámutatott, hogy – a profitszerzés érdekében – ezen aktorok mekkora alkalmazkodási

¹¹⁰ Mitchell Prothero: Russian Spies Have Gone Full Mafia Mode Because of Ukraine. 2022. Vice. Forrás: <https://www.vice.com/en/article/k7bx4v/russia-traffickers-spies>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)

¹¹¹ i.m. 33. 41. old.

¹¹² Fabian Zhilla (2024): Foreign Fighter Returns and Organized Crime in Southeast Europe Post-Ukraine Conflict. *Journal of Illicit Economies and Development*, 6. évfolyam, 1. szám, 30-41. old.

potenciállal rendelkeznek. Az adaptivitás pedig – ahogy már korábban is említettem – akár állami szereplők számára is különösen vonzóvá teheti ezen bűnözői csoportok alkalmazását bizonyos célok érdekében. Utóbbi kérdéskör lehetőséget ad a kutatás ilyen irányú folytatására.

Felhasznált szakirodalom

1. Cheloukhine, Serguei (2008): The roots of Russian organized crime: from old-fashioned professionals to the organized criminal groups of today. *Crime, Law and Social Change*, 50. szám, 353-374. old.
2. von Clausewitz, Carl (1917): A háborúról. Budapest, Magyarország: Athenaeum, 1-253. old.
3. Dr. Boldizsár, Gábor (2014): A 21. század komplex műveleti környezete és hatása a katonai képességekre. In: Krajnc Zoltán (szerk.): A katonai vezetői-parancsnoki (harcászati vezetői) kompetenciák fejlesztésének lehetséges stratégiája. Budapest, Magyarország: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 15-45. old.
4. Fedinec, Csilla – Font Márta – Szakál Imre – Varga Beáta (2021): Ukrajna története: régiók, identitás, államiság. Budapest, Magyarország: Társadalomtudományi Kutatóközpont – Gondolat Kiadó, 1-447. old.
5. Galeotti, Mark (2018): The Vory: Russia's super mafia. London, United Kingdom: Yale University Press, 1-344. old.
6. Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2023): New Dynamics, New Opportunities: Trends in Organised Crime in Ukraine After Russia's Invasion. *LSE Public Policy Review*, 3. évfolyam, 1. szám, 1-11. old.
7. Holmes, Leslie (2008): Corruption and Organised Crime in Putin's Russia. *Europe-Asia Studies*, 60. évfolyam, 6. szám, 1011-1031. old.
8. Mulford, Joshua P. (2016): Non-State Actors in the Russo-Ukrainian War. *Connections: The Quarterly Journal*, 15. évfolyam, 2. szám, 89-107. old.
9. O'Neal, Scott, J.D. (2000): Russian Organized Crime: A Criminal Hydra. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 69. évfolyam, 5. szám, 1-5. old.
10. Racoveanu, Cornel (2024): War in Ukraine and European Security: The Re-Organization of Crime. *Perspective Politice*, 17. évfolyam, Special Issue, 163-176. old.
11. Roslycky, Lada L. (2009): Organized transnational crime in the Black Sea Region: a geopolitical dilemma?. *Trends in Organized Crime*, 12. szám, 21-29. old.
12. Shelley, Louise I. (1994): Post-Soviet Organized Crime: Implications for Economic, Social, and Political Development. *Demokratizatsiya*, 3. szám, 341-358. old.
13. Sokolov, Vsevolod (2004): From Guns to Briefcases: The Evolution of Russian Organized Crime. *World Policy Journal*, 21. évfolyam, 1. szám, 69-74. old.
14. Stepanova, Ekaterina (2010): Armed conflict, crime and criminal violence. In: SIPRI Yearbook 2010. Solna, Svédország: Stockholm International Peace Research Institute, 37-60. old.
15. Stephenson, Svetlana (2017): It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*, 65. évfolyam, 3. szám, 411-426. old.
16. Szenes, Eszter Zsófia (2023): Az orosz-ukrán konfliktus eszkalációjával kapcsolatos orosz külpolitikai döntéshozatalt befolyásoló tényezők. *Honvédségi Szemle*, 2023/5. szám, 38-45. old.
17. Varese, Federico (1998): The Society of the Vory-v-Zakone, 1930s-1950s. *Cahiers Du Monde Russe*, 39. évfolyam, 4. szám, 515-538. old.
18. Эминов, В. Е. - С. В. Максимов (2019): Организованная Преступность И Коррупция: Российские Реалии И Пути Противодействия. Проспект.

19. Zhilla Fabian (2024): Foreign Fighter Returns and Organized Crime in Southeast Europe Post-Ukraine Conflict. *Journal of Illicit Economies and Development*, 6. évfolyam, 1. szám, 30-41. old.

Internetes hivatkozások

1. Decoding the EU's most threatening criminal networks. 2024. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Forrás: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20report%20on%20Decoding%20the%20EU-s%20most%20threatening%20criminal%20networks.pdf>. (A letöltés dátuma: 2024. július 10.)
2. Drugs on the front line. 2024. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Forrás: <https://globalinitiative.net/analysis/ukraine-synthetic-drugs-ocindex/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)
3. Russian Organized Crime. 2014. Stanford Model United Nations Conference. Forrás: <https://web.stanford.edu/group/sias/cgi-bin/smunc/wp-content/uploads/2014/10/Russia-BG-Final.pdf>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)
4. The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security. 2022. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute. Forrás: https://unicri.it/sites/default/files/2022-11/The%20conflict%20in%20Ukraine%20and%20its%20impact%20on%20organized%20crime%20and%20security_0.pdf. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)
5. Belo, Dani – David Carment: Grey-Zone Conflict: Implications for Conflict Management. December 2019. Canadian Global Affairs Institute. Forrás: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/cdfai/pages/4327/attachments/original/1576008389/Grey-Zone_Conflict_Implications_for_Conflict_Management.pdf?1576008389. (A letöltés dátuma: 2024. július 10.)
6. Całus, Kamil: Transnistria is in the new international reality. 2023. OSW – Centre for Eastern Studies. Forrás: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-12-29/transnistria-new-international-reality>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)
7. Felbab-Brown, Vanda – Diana Paz García: Russia, Ukraine, and organized crime and illicit economies in 2024. 2024. Brookings. Forrás: <https://www.brookings.edu/articles/russia-ukraine-and-organized-crime-and-illicit-economies-in-2024/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)
8. Galeotti, Mark: Commentary: Crime and Crime – Criminals As Allies And Agents. 2014. Radio Free Europe, Radio Liberty. Forrás: <https://www.rferl.org/a/crimea-crime-criminals-as-allies/26671923.html>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)
9. Galeotti, Mark: Gangster's paradise: how organised crime took over Russia. The Guardian. 2018. Forrás: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/23/how-organised-crime-took-over-russia-vory-super-mafia>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)
10. Galeotti, Mark: The Crimea – A New Free-Crime Economic Zone. 2014. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Forrás: <https://globalinitiative.net/analysis/crimea/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)
11. Idris, Iffat: Corruption, crime and conflict in eastern Ukraine. 2022. Serious Organised Crime & Anti-Corruption Evidence Research Programme. Forrás: <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government->

- [society/publications/corruption-crime-and-conflict-in-eastern-ukraine.pdf](#). (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)
12. Keller, Sylvain: The Exploitation of Ukrainians: Additional Consequences of an Armed Conflict. 2023. Reliefweb. Forrás: <https://reliefweb.int/report/ukraine/exploitation-ukrainians-additional-consequences-armed-conflict>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)
 13. Prothero, Mitchell: Russian Spies Have Gone Full Mafia Mode Because of Ukraine. 2022. Vice. Forrás: <https://www.vice.com/en/article/k7bx4v/russia-traffickers-spies>. (A letöltés dátuma: 2024. július 13.)
 14. Шаламов, Варлам: Очерки преступного мира: "Сучья" Война. Forrás: <https://www.tyurem.net/books/shalamov/ocherki/005.htm>. (A letöltés dátuma: 2024. július 10.)
 15. Shuster, Simon: Putin's Man in Crimea Is Ukraine's Worst Nightmare. 2014. TIME. Forrás: <https://time.com/19097/putin-crimea-russia-ukraine-aksyonov/>. (A letöltés dátuma: 2024. július 12.)

Dr. Dragon Sándor¹¹³

CSEKA – A szervezet kialakulása és fejlődése (1917. december 20.- 1922. február 06.)

Absztrakt

A Csekát Vlagyimir Iljics Uljanov Lenin¹¹⁴ és az ő vezető társai (többek között Lev Davidovics Trockij¹¹⁵, Félix Edmundovics Dzszerzsinszkij¹¹⁶..) használták fel hatalmuk és a szovjet hatalom megszilárdítására, az 1917. novemberi forradalom után. A Cseka volt az első a számos szovjet (később: orosz) állambiztonsági szerv közül, amely az emberek ellenőrzése céljából jött létre - más később működő szervezetek, mint például a GPU¹¹⁷- OGPU¹¹⁸ és... a KGB¹¹⁹. Azért mert ezeknek a szervezeteknek nagyon hosszú hivatalos nevei voltak, ezért sokaknak volt beceneve, amelyen később ismertté váltak. A Cseka volt az Összorosz Rendkívüli Bizottság, az ellenforradalom és a szabotázs elleni harcért.

Kulcsszavak: *forradalom, szervezet megalakulása és felépítése, emberi erőforrás, „vörös terror”*

Sándor Dr. Dragon¹²⁰

CHEKA - Formation and development of the organization (December 20. 1917 - February 6. 1922)

Abstract

The Cheka was used by Lenin and his leaders (among the others: Trotsky, Dzerzhinsky..) to consolidate their and the soviet power after the November 1917 Revolution. The Cheka was the first of numerous Soviet (later: russian) state security services created to control the people – others being later organisations such as the GPU- OGPU and... the KGB. Because of the very long formal titles that these organisations had, many had nicknames by which they have eventually become known. Formally the Cheka was the All-Russian Emergency Commission for Combatting Counter-Revolution and Sabotage.

Keywords: *revolution formation and structure of organization, human resources, „Red terror”.*

¹¹³ dr. jur., r. ezredes, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Vezetéstudományi Tanszék, tanársegéd, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola doktorjelölt, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-1850-9433

¹¹⁴ Vlagyimir Iljics Uljanov Lenin (oroszul: Влади́мир Ильи́ич Улья́нов Ленин- továbbiakban: Lenin)

¹¹⁵ Lev Davidovics Trockij (oroszul: Лев Давидович Троцкий- továbbiakban: Trockij)

¹¹⁶ Félix Edmundovics Dzszerzsinszkij (oroszul: Феликс Эдмундович Дзержинский- továbbiakban: Dzszerzsinszkij)

¹¹⁷ Állami Politikai Hivatal (oroszul: Государственное Политическое Управление- továbbiakban: GPU)

¹¹⁸ Egyesített Állam Politikai Hivatalban (oroszul: Объединённое Государственное Политическое Управление- továbbiakban: OGPU)

¹¹⁹ Állambiztonsági Bizottság (oroszul: Комитет Государственной Безопасности- továbbiakban: KGB)

¹²⁰ dr. jur., police colonel, National University of Public Service Faculty of Law, Department of Management, assistant professor, National University of Public Service Faculty of Law, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-1850-9433

Bevezetés

A szerző jelen tanulmánya egy később kiadásra kerülő könyv egyik fejezete. A több fejezetből álló könyv bemutatni hivatott az orosz állambiztonsági szervezet létrejöttét és fejlődésének szakaszait, működését a II. Világháborúig. A tanulmányok megírását az inspirálta, hogy Magyarországon még nem jelent meg ilyen tartalmú könyv. Több magyar szerző írása foglalkozik a „KGB” tevékenységével, általában a biztonsági szolgálatok hírszerzésével, elhárításával, a hozzájuk köthető események, tevékenységek feldolgozásával, történetével, stb., de kifejezetten a KGB-vel -csak arra koncentrálva - a történéseket időrendi sorrendbe állítva még nem jelent meg kiadvány. Az érdekességét még az is növeli, hogy vezetés és szervezéseméleti kérdések is bemutatásra kerülnek a tanulmányokon keresztül.

Jelenleg a már megjelent fejezetek az alábbiak:

1. Az orosz állambiztonság rendszere

Az orosz állambiztonsági szervezet megalakulása, vezetés-és szervezéseméleti szempontok. Nemzetbiztonsági Szemle. Évf. 10 szám 1 (2022)

Tartalom: Jelen tanulmány az Állambiztonsági Bizottság (KGB) és elődszervezeteinek kialakulását, működésüket, az általuk foganatosított intézkedéseket, a szervezeti struktúrájuk kialakítását, az állandóan változó elnevezésüket, vezetésüket összefoglaló módon mutatja be.

2. Az orosz állambiztonság rendszere

Az orosz állambiztonsági szervek oktatásának és képzésének fejlődése a történelem és a vezetésemélet tükrében. Nemzetbiztonsági Szemle. Évf. 10 szám 2 (2022)

Tartalom: F. E. Dzerzsinszkij folyamatosan hangoztatta a képzési szint emelésének, továbbá a vezetői és végrehajtó állomány kompetenciáinak, tulajdonságainak fontosságát, annak a végrehajtandó feladatokkal szembeni elvárásokhoz igazítását, azonnali választ adva a környezetben bekövetkezett változásokra, amelyek csak az oktatás és képzés megteremtésével volt lehetséges.

A Cseka megalakulása, szervezeti felépítése, céljai a kezdeti időszakban

Magukban a városokban folyamatos harc folyt a banditákkal, a szabotőrökkel az összeesküvőkkel és a rablókakal. A sajtóban állandóan megjelentek a forradalom bukását, a rendszer elégtelen működését szolgáló cikkek, továbbá pletykák a németek előre töréséről, a „fehérek” megerősödéséről. Ezek is a forradalom eszméjének gyengítését szolgálták. Az eszmék terjesztésében nem csak a belső ellenség, hanem a külföldi országok diplomatai és ügynökei is kivették a részüket. Az októberi forradalom eseményei, a megosztottság, a fenyegetések, az ellenséges érzellemmel fűtött, a marxista diktatúra eszméivel egyet nem értők, az ellen minden lehetséges eszközzel fellépők, arra kényszerítették Lenint és embereit, hogy a forradalmi eszme terjesztése és magasztos volta kiteljesedésének biztosítása céljából, fel kell venni a harcot, helyre kell állítani rendet, az országot stabilizálni kell, főleg Petrográdban és Moszkvában. A szovjet kormány Lenin vezetésével felállította a titkosrendőrséget. A feladat végrehajtására szükségük volt egy meghatározó személyre, akit Dzerzsinszkijnek hívtak, aki megalakította a forradalom megtorló, végrehajtó, elrettentő erőszak és hírszerző szervezetét, a Csekát, amely az utána felállított „titkosrendőrségeknek” méltó modelljeként szolgált. A felállított szervezet elsődleges feladata, hogy megvédje magát a belső ellenségtől, a láthatatlan fenyegetésektől és segítse a forradalmi eszmék győzelemre vitelét.

Lenin, - mint ahogyan a Cseka az első éveiben -, hízéssel és megfélemlítéssel tartotta össze, a különböző érdekek mentén tevékenykedő elvtársait és állította őket a haza szolgálatába haláláig.

Dzerzsinszkij volt a Cseka névadója, aki a „forradalom lángja és pallosának”¹²¹ nevezte a szervezetet. Meggyőződése volt, hogy az állam legfelsőbb, mindenek fölött álló hatalomként kell, hogy tevékenykedjen, szolgálva a párt és nép érdekeit. A megalakulása után azonnal széleskörű elismerést kapott a nép körében, ellenben az ellenforradalom, szabotázs, terroristák és banditák a szervezetben a forradalom és a kormány büntető kardját látták.

Dzerzsinszkij fontosnak tartotta, hogy a szervezet^{122,123} ne csak eszköze legyen a végrehajtásnak, hanem ideológiájának, iránymutatásának biztosítója és szükséges mértékben kiképzője is.

Dzerzsinszkij a jövőben látta forradalom sikerét. A Cseka volt a biztosíték a forradalom vívmányainak megőrzése terén. Számára a szervezet jelentett prioritást, amelyért mindent kész volt megtenni. A szervezet esetében is megvalósult a Henry Fayol 14 vezetési elve közül az érdekek prioritása, amely szerint: „a részérdek alárendelése az általános érdekeknek – bármilyen szintű szervezeti tag egyéni, illetve alrendszeri érdeke nem kerülhet a szervezeti érdek fölé;”¹²⁴ Vezetőként elképesztő mértékben hitt abban, aminek neki fogott, mondhatjuk, az elképzelések és azok véghez vitele tartotta életben.¹²⁵ Folyamatosan fejlesztette és terjesztette ki a Cseka befolyását és működési területeit.

Tevékenységének kezdeti időszakában is számos érzékeny csapást mért a belső és a külső ellenségekre, akik megéreztek a szervezetben rejlő erőt, kitartást és elkötelezettséget a forradalmi eszme iránt. A szervezet már képes volt sikeresen felvenni a harcot nem csak az országban fosztogató bandákkal, az ott tevékenykedő ellenforradalmi erőkkel, csoportokkal, hanem már a külső ellenséggel is, a külföldi hírszerzés embereivel az őket szolgáló ügynököket is.

„Ebben az időszakban veszélyes összeesküvéseket sikerült leleplezniük, különös tekintettel a Petrogradban történő felkelés megszervezését, a szovjet főváros németek általi elfoglalásának megkönnyítése érdekében (Michel úgynevezett monarchikus összeesküvés), a Fehér Gárda toborzási pontjait felszámolták: »Valódi Segélyek Uniója, Fehér Kereszt, Fekete pont, Minden a hazaért« és mások. A banditák, gengszterek és fosztogatók bandáit szintén elpusztították, Alekszejev hadnagy, Vjazamszkij herceg, Eholi herceg vezetésével. Ez utóbbi a fosztogatásai alatt, a Cseka munkatársának adatai ki magát.”¹²⁶

Már nem csak katonai alakulatként működött, nem csak a front vonal mögötti ellenforradalmi tevékenységek leverésével foglalkozott, hanem Dzerzsinszkij vezetésével elit állam biztonsági szervezetté nőtte ki magát. Ennek köszönhetően, már 1917-ben meggyőzte Lenint, hogy létre kell hozni az Ellenforradalmi és Szabotázsstevékenység Elleni Rendkívüli Bizottságot. 1917. november 21-i javaslata alapján, megalakult a Petrográdi Szovjet Katonai Forradalmi Bizottság (továbbiakban: KFB). Lenin december 5-én feloszlatta a szervezetet és helyére a Népbiztosok Tanácsának december 7-én megjelent rendeletével – amelynek érdekessége, hogy csak tíz évvel később tették közzé, a Pravda 1927. december 18-i számában -, saját aláírásával ellátva, adott utasítást Dzerzsinszkijnek, egy új szervezet megalakítására, amely 1917. december 20-án alakult meg, Összoroszági Rendkívüli Bizottság néven.

¹²¹ Donald Rayfield: Sztálin és hóhérai. A zsarnok és akik neki gyilkoltak. Park Könyvkiadó Budapest, Dzerzsinszkij és a Cseka. A Csekát. História mozaik, 2012.

¹²² Balogh Eszter: A szervezeti struktúra vizsgálata. Budapest, KRE-BTK. 2013. 4.

¹²³ Ludányi Ágnes et al.: Vezetési ismeretek, szervezettefejlesztés. Eger, EKF Líceum. 2014. 11.

¹²⁴ Czuprák Ottó- Kovács Gábor: A szervezésvezetés elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2017. 51.

¹²⁵ Bakacsi Gyula: Szervezeti magatartás és vezetés. KJK, 1996. 6.6. alfejezet, 218-221.

¹²⁶ Mihail Sztjepánovics Dokucsajev: Cseka- Az út kezdete (Kivonat M. Sz. Dokucsajev könyvéből: „A történelem emlékszik.” A könyv teljes elektronikus változata az Atya Patriot weboldalán).

1917. novemberében a forradalom előtti minisztérium felépítésének alapjain kezdtek megalakulni az NKVD127 központi apparátusainak egységei. 1917. december 8-án a Cseka tagjai úgy döntöttek, hogy az NKVD alatt kollégiumot hoztak létre a feladatok és a felelősség megosztására, amelynek tagjai: P. G. Ivánovics¹²⁸, Dzerzsinszkij, Lacisz¹²⁹, I.SZ. Unslit¹³⁰, M.SZ. Urickij¹³¹. Ivánovicsot kinevezték az RSFSR¹³² belügyminiszterének.

„Az NKVD szervezeti felépítése:

A titkárság
Az NKVD Kollégiuma
Helyhatósági osztály
Központi Statisztikai Osztály
Pénzügyi osztály
Audit (belső ellenőrző) Bizottság
Az orvosi egység osztálya
Állatorvosi osztály
Menekültügyi osztály
Helyi Gazdasági osztály
Külügyi osztály
Nyomda iroda

A Belügyminisztérium tevékenységének főbb irányai a szovjet hatalom első éveiben:

- Szervezés, a személyzet kiválasztása, a helyi tanácsok tevékenységének ellenőrzése,
- A központi hatalom megbízásai végrehajtásának az ellenőrzése a helyi szerveknél,
- A "forradalmi rend" védelme és a polgárok biztonságának biztosítása,
- Általános vezetése a rendőrség szakmai, és pénzügyi és gazdasági tevékenységeinek, a büntetések végrehajtása, tűzvédelem,
- Kommunális szolgáltatások kezelése (városgazdálkodás).[...]

1917. december 31.

A korábbi Belügyminisztérium volt tisztviselői szabotázsának leküzdése érdekében, az NKVD a következő döntést hozta:

1. Minden olyan tisztviselőt, aki elhagyja a munkáját, elbocsátottnak tekintenek és megfosztanak a nyugdíjtól.
2. A családnevüket közzéteszik.
3. Javasolt, hogy minden petrogradi utcai takarítást végző hatóság kötelezze őket büntetésként az utca takarítására.

¹²⁷ Belső Ügyek Népbiztossága (oroszul: Народный комиссариат внутренних дел- továbbiakban: NKVD)

¹²⁸ Petrovskij Grigorij Ivánovics (oroszul: Петровский Григорий Иванович- továbbiakban: Ivánovics)

¹²⁹ Martin Ivanovics Lacisz (oroszul: Мартын Иванович Лацис- továbbiakban: Lacisz)

¹³⁰ Ioszif Sztaniszlávovics Unslit (oroszul: Иосиф (Юзеф) Станиславович Уншлихт-továbbiakban: Unslit)

¹³¹ Moiszéj Szolomónovics Urickij (oroszul: Моисей Соломонович Урицкий- továbbiakban:Urickij))

¹³² Orosz Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság (oroszul: Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика- továbbiakban: RSFSR)

Az összes helyi állami és közintézmény tevékenységének összehangolására létrejön az Önkormányzati Biztosság. Az NKVD-től átadják a helyi gazdaság ügyeinek kezelését, a városi és területi hitelek elosztását stb.”¹³³

A Cseka vezetői nagy hangsúlyt fektettek a szervezet belső ellenségeinek felderítésére, amely nem korlátozódott csak pusztán az országban tevékenykedőkre, hanem fontos célként tűzték ki, hogy a Cseka soraiba ne szivároghassanak, ne épülhessenek be az ellenség soraiból, ily módon bomlasztva, meggyengítve a kialakulóban lévő fiatal szervezetet. Minden erőfeszítésük ellenére, a kezdeti időszakban, soraikban többször és folyamatosan tapasztalták az egyéni vagy csoportos szinten megvalósuló árulás jeleit, amelyek közül talán a legfontosabbnak mondható az 1918. nyarán a baloldali eszer lázadás idején, a Cseka néhány baloldali érzelmű eszer tagja is a lázadók oldalára állt, így megtörtént az elképzelhetetlen, árulók kerültek a rendszerbe. Dzerzsinszkij levonva az erkölcsi következtetéseket és bár élvezte a vezetés minden oldalú támogatását, lemondott a Cseka elnöki pozíciójáról és azt egy rövid időre, J. H. Petersz¹³⁴ foglalta el, mint ideiglenesen megbízott elnök, 1918. július 7-től augusztus 22-ig.

„Lenin a Csekáról:

»Ez az az intézmény, amelyik a mi hatalmas eszközünk volt az emberek által a szovjet hatalommal szemben elkövetett számtalan összeesküvés és merénylet ellen, akik állandóan erősebbek voltak nálunk [...] Ilyen intézmény nélkül a dolgozók hatalma nem létezhet, amíg a világon léteznek kizsákmányolók, akik nem kívánják felkínálni a munkásoknak és a parasztoknak ugyanazon jogokat, mint ami a földbirtokosoké és a kapitalistáké«”¹³⁵

Létezésének első két hónapjában a Csekának csak a kutatásra, lefoglalásra, letartóztatásra és az előzetes nyomozás folytatására volt joga, ellenforradalmárok és szabotőrök ellen. Az általa kezdeményezett összes ügyet, az előzetes vizsgálat lefolytatása után a forradalmi bíróságnak kellett átadnia vagy le kellett zárnia.

A szervezet céljaiként többek között az alábbiakat határozták meg:

- „1. Minden ellenforradalmi és szabotázs kísérlet és tevékenység üldözése és megszüntetése Oroszország egész területén, függetlenül attól, hogy kitől származik.
2. Minden szabotázs és ellenforradalmár átadása a forradalmi bíróságnak, ügyeik tárgyalása és az ellenük való harc intézkedéseinek kidolgozása.
3. Az előzetes vizsgálat elvégzése, amely szükséges a megakadályozására [...]”¹³⁶

A Cseka fő feladatai kezdetben az ellenforradalom és a szabotázs elleni küzdelem voltak. Azonban 1918. februárjában a megbízatása jelentősen kibővült. Ennek oka az ország külpolitikájának és belső helyzetének súlyosbodása volt, ami valós fenyegetést jelentett a szovjet hatalom létére.

A Cseka kibővült feladatköréhez tartozott immár, a spekuláció és a hivatalos bűncselekmények elleni küzdelem, a kémkedés, az ellenforradalmi és bandita cselekmények elnyomása, a szállítmányozás és a Vörös Hadsereg biztonságának biztosítása, az államhatár őrzése.

¹³³ A Belügyminisztériumról. A megalakulás történelme. 1917-1931 között.

¹³⁴ Jákov Hrisztoforovics Petersz (oroszul: Яков Христофорович Петерс- továbbiakban: Petersz)

¹³⁵ A Cseka történetéből: M., "Fiatal Őr", Csekisták. Gyűjtemény. 1972.

¹³⁶ Mihail Sztjepánovics Dokucsajev: Cseka- Az út kezdete (Kivonat M. Sz. Dokucsajev könyvéből: „ A történelem emlékszik.”A könyv teljes elektronikus változata az Atya Patriot weboldalán).

A Cseka kezdeti szervezeti felépítés¹³⁷:

- „- elnök;
- elnök- helyettes elvtárs;
- titkár;
- Osztályok:
- rezidensek;
- az ellenforradalom elleni harc;
- hivatali bűncselekmények elleni harc.
- Támogató osztályok:
- gazdasági;
- ellátó;
- gépjármű.”¹³⁸

A célok teljesítésére, megteremtették azokat az úgynevezett büntető intézkedéseket, amelyeket az ellenségekkel szemben történő fellépés során alkalmaztak.

„[...] vagyonekbobzás, kilakoltatás, élelmezési kártyák megfosztása, az ellenforradalmárok listájának közzététele stb [...]”¹³⁹

Tevékenységének első napjaitól kezdve a Cseka aktív munkát kezdett a bolsevik párt vezetése alatt a szovjet hatalom ellenségeivel szemben, váratlan lépéseivel zavart keltve az ellenség soraiban. 1918. tavaszán Petrogradból Moszkvába költözik át a fiatal szovjet köztársaság fővárosa és a teljes munka ott folyik. A moszkvai taglétszám kezdeti időkből 40 fő volt, beleértve a gépkocsi vezetőket és a többi kiszolgáló dolgozót is. A döntést támogatta, hogy Petrogradot állandó német, ellenforradalmári, monarchista és Fehér Gárda csapatok fenyegetései érzékenyen érintették. A döntések között szerepelt az új főváros, a stratégiai jelentőségű többi város és vidék megerősítése is, amelyet a Cseka szervezetek megalapításaiban, az állomány létszámának és képzettségének emelésében, mint biztosíték láttak.

1918. február 21-én - „Veszélyben a szocialista hazánk!”¹⁴⁰ - a Népbiztosok Tanácsának felhívása, felhatalmazta a Csekát a „rendkívüli intézkedések” fogantatására, amely a legsúlyosabb büntetés kiszabását is lehetővé tette a szervezetnek, majd szeptember 5-én rendelet erősítette meg, ennek kiszélesítését azokra, akik összeesküvésben, lázadásban vettek részt, vagy fehérgárdista szervezetek tagjai.

¹³⁷ Czuprák Ottó- Kovács Gábor: A szervezésvezetés elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2017. 95-98.

¹³⁸ Történelmi Dokumentumok. Az RSFSR NKVD 1917 – 1930 között. 1917-1922.

¹³⁹ Mihail Sztjepánovics Dokucsajev: Cseka- Az út kezdete (Kivonat M. Sz. Dokucsajev könyvéből: „ A történelem emlékszik.” A könyv teljes elektronikus változata az Atya Patriot weboldalán).

^{140,29} Ölvedi Ignác: A népi milíciától a reguláris Vörös Hadsereg megalakulásáig. Tanulmányok 60 éves a szovjet hadsereg. (é.n.). 15-16.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ ОТЕЧЕСТВО ВЪ ОПАСНОСТИ!

Чтобы спасти изуродованную истерзанную страну от новых военных испытаний, мы пошли на величайшую жертву и объявили немцам о нашем согласии пойти на все условия мира.

Наши парламентарии 20 (7) февраля, вечером, выехали изъ Рёйки в Двинскъ и до сихъ поръ нѣтъ отвѣта.

Немецкое правительство очевидно, медлитъ отвѣтомъ. Оно явно и не хочетъ мира. Выполняя поручение капиталистовъ всѣхъ странъ германскій милитаризмъ хочетъ задушить русскихъ и украинскихъ рабочихъ и крестьянъ вернуть земли Помѣщицкамъ, фабрики и заводы — банкирамъ, власть монархин.

Германские генералы хотятъ установить свой „порядокъ“ въ Петроградѣ и въ Киевѣ.
Социалистическая Республика Советовъ находится въ величайшей опасности.

До того момента, какъ поднимется и победитъ пролетариатъ Германіи, единственнымъ долгомъ рабочихъ и крестьянъ Россіи является беззаветная защита Республ. Советовъ противъ полчищъ буржуазно-империалистической Германіи.

Советъ Народныхъ Комиссаровъ постановляетъ:

1) Всѣ силы и средства страны целикомъ предоставляются на дѣло революционной обороны.

2) Всѣмъ Советамъ и Революционнымъ организациямъ возлагается въ обязанность заботиться каждую минуту до послѣдней капли крови.

3) Исполнительные организации въ сѣнаніи съ ними Советы обязаны всѣми силами воспринимать всѣ меры по использованию ангаровъ, путей сообщенія; при отсутствіи указанныхъ путей, караванъ и силить железнодорожныя дѣлн; всѣ подвижной составъ, вагоны и паровозы, немедленно направлять на востокъ въ глубь страны.

4) Всѣ зѣлиныя, а вообще продовольственныя запасы, а равно всякое цѣнное имущество, которое грозитъ опасностью попасть въ руки врага, должны подвергаться безусловному уничтоженію; надзоръ за этимъ возлагается на местные Советы подъ личной ответственностью ихъ представителей.

5) Рабочіе и крестьяне Петрограда, Киева, всѣхъ городовъ, мѣстечекъ, селъ и деревень по линии фронта, должны мобилизоваться батальоны для рытья окоповъ подъ руководствомъ военныхъ специалистовъ.

6) Въ эти батальоны должны быть включены всѣ работоспособные члены буржуазнаго класса мужики и женщины подъ надзоромъ краснопартийцевъ; сопротивляющихся расстрѣливать.

7) Всѣ заводы, производившія для революционной обороны и становящіяся на сторону империалистической буржуазіи, а также стремившіяся въ пользу империалистическихъ державъ, въ мѣстахъ сверженія Советской власти, должны быть работоспособные редакторы и сотрудники этихъ изданій мобилизованы для рытья окоповъ и другихъ оборонительныхъ работъ.

8) Имперіалистич. агенты, спекулянты, трюкеры, хулиганы, контр-революционные агитаторы, германскіе шпионы расстрѣливаются на мѣст. преступленія.

Социалистическое отечество въ опасности. Да здравствуетъ социалистическое отечество!

Да здравствуетъ Международная Социалистическая революція!

Советъ Народныхъ Комиссаровъ.

21-го февраля, Петроградъ:
1918.

Veszélyben a szocialista haz! — a Népbiztosok Tanácsának
1918. február 21-i felhívása.

Lacisz a Cseka tagjaként, következetesen fellépett, a Cseka büntető funkcióinak megerősítéséért. 1918 végén élesen fellépett az Igazságügyi Népbiztosság javaslatával szemben, amely szerint el kell venni a Csekától, a halálos ítélet kiszabásának jogát és szükségesnek tartotta, meghagyni a Cseka jogát, az ellenforradalmi elemek felügyeletére, az előzetes nyomozás, a tárgyalás és a büntetések végrehajtására. A Cseka tevékenységével kapcsolatos nézeteit később, 1921-ben írta meg a "Rendkívüli bizottságok az ellenforradalom elleni harcban" című könyvben:

„A cseka- nem nyomozó testület és nem bíróság. [...] Ez- a jövő pártjának, a Kommunista Pártnak a harcoló alakulata. A Cseka, elpusztít ítélet nélkül vagy elszigetel a társadalomtól, koncentrációs táborba zárva. Mi mindig túlságosan lágyak voltunk, nagylelkűek voltunk a legyőzött ellenséggel, alábecsültük életképességét és hitványságát [...] A lelegején elengedhetetlen határtalan keménységet, hajthatatlanságot, egyenességet mutatni: hogy a szó- a törvény. A Cseka munkájának ki kell terjednie a közélet minden olyan területére, ahol az ellenforradalom gyökerezik a katonai életre, az élelmiszer-előállításra, a nép felvirágoztatására, az összes pozitívan teljesítő gazdasági szervezetre, a higiéniaira, a tüzekben, a népi kapcsolatokra stb., stb.”¹⁴²

A Cseka működését jellemezte, hogy amíg a cári rendszerben az állami apparátusok megtartották az igazságszolgáltatás összetett rendszerében, a világosan elváló tevékenységi területeiket, mindenki tudta, hogy melyik szervezet illetékessége, illetve hatásköre, mettől-meddig terjed ki. Addig a Cseka, szinte minden „jogosítványt” magának követelve, a törvényességet lábbal tiporva, - amely nem egyedi esetnek minősült az évek folyamán – az egész eljárásjogi folyamatot maga hajtotta végre. Nem törődtek a jogi előírásokkal – a korabeli dokumentumok és írások tanúsága alapján -, statáriális jelleggel, elegendő volt a gyanú megléte, vád és ítélet nélkül végeztek ki embereket - sok esetben az utcán, azonnal -, küldték őket kényszer táborokba.

Meg kell azonban jegyezni, hogy 1918. júliusáig a Cseka a golyó általi halál kivégzési módszert, csak főbb bűncselekmények elkövetőivel szemben alkalmazhatták. A politikai ellenfelek ellen nem. Későbbiekben kiterjesztették a jogot és a Cseka teljes szabad kezét kapott. Különös helyzetet kialakítva a Cseka felhatalmazása és jogai körül, a golyó általi kivégzéssel kapcsolatosan, mivel időről időre megkapták, majd ismét elvették ezen jogát. A helyzet mindig azon múltott, hogy a szovjet hatalmat milyen súlyos veszély fenyegette és ezen körülmények között, de ideiglenes volt joga alkalmazni.

1918. november 1-jén, a Lacisz megkezdte a hetente megjelenő „Vörös Terror” nevű újság kiadását, amelynek első számában megírta, az ő alárendeltségében működő Cseka szervezet tevékenységét.

„Mi már nem harcolunk egyének ellen, mi elpusztítjuk a burzsoáziát, mint osztályt,- írta M. Ja. Lacisz.- Ne keressenek bizonyítékokat a vádlott ügyében arra, hogy fellázadt-e a Tanács ellen fegyverrel vagy szóban. Az első kötelességünk megkérdezni őt, hogy melyik osztályba tartozik, milyen származású, milyen iskolázottságú és mi a foglalkozása. Ezek a kérdések, amelyeknek meg kell határozniuk a vádlott sorsát. Ebben van a vörös terror jelentése és lényege.”¹⁴³

A Cseka a szovjet hatalom legmagasabb szintű szerveinek a Népi Biztosok Tanácsának és az Összorosz Központi Végrehajtó Bizottságnak az irányítása és ellenőrzése alatt állt. Lenin elképzelhetetlennek tartotta, hogy a szervezet kilép ezen felsőbb szervek keretei közül és a mensevikek által hangoztatott formában működik, illetve fog működni, amely szerint a Cseka „tanít”¹⁴⁴ az Összorosz Központi Végrehajtó Bizottság elnöksége pedig „uralkodik”¹⁴⁵ felette.

Lenin válaszolva a rágalomra, kijelentette: "Mi, akik hatalmon vagyunk, esetleg hihetünk ebben? Esetleg az itt jelenlévő 70–80% kommunista nem tudja, hogy a Cseka élén a

¹⁴², ³¹Alekszandr Leonyidovics Kubaszov: Lacisz, mint a Cseka történésze, az ellenforradalom elleni harcban. 2012. 104.

³² Alekszej Szergejevics Velidov: OCR - Csernovol V. G. "A Cseka Vörös könyve. T. 1. - 2. kiadás." : Politikai kiadvány, Moszkva. 1989. 7.

³³ U.o.: 7.

³⁴ U.o.: 7.

Központi Végrehajtó Bizottság és a párt Központi Bizottságának a tagja, Dzerzsinszkij elvtárs áll [...]”¹⁴⁶

Dzerzsinszkij személye garanciát jelentett, nem csak Leninnek, hanem az egész szovjet rendszernek, személyében a megrendíthetetlen, az szovjet ügyért a haláláig elkötelezett Csekistát látták:

„F. E. DZERZSINSKIJ - VCSK ELNÖK - OGPU. 1917–1926
1918 [Dok. Sz. 21–148]
38. számú dokumentum
Személyazonosító igazolvány FE Dzerzsinszkij

1918/03/22

3411 tanúsítvány

Ezt Felix Dzerzsinszkij polgárnak, az ellenforradalom elleni küzdelemnek, az Összorosz Rendkívüli bizottság munkatársának, a Browning és Colt rendszerű, egy revolverének tárolására és viselésére vonatkozó jogaira támasztották alá, és ezt igazolom, pecséttel és aláírással.

Moszkva polgári részlegének biztosa [aláírás]

Marcius, 1918. 22. nap

RGASPI. F. 76. Op. 3. D. 12. L. 1. Az eredeti. Gépelés.”¹⁴⁷

Rendkívüli Bizottságok megalakulása

1918. márciusában, már 40 tartományi és 365 megyei rendkívüli bizottság működött az országban, amelyeket a kezdeti időszakhoz képest egyre több helyen az országban, olyan:

„[...] tapasztalt forradalmárok vezettek, akik kijárták a császári börtönök és száműzetések iskoláit, akik ismerik az konspiráció módszereit, meg tudták különböztetni a barátokat az ellenségektől, akik képesek voltak szóban és cselekedetben kivívni és megtartani a párt tekintélyét az emberek között.”¹⁴⁸

1918. június 11-én az Összorosz Rendkívüli Bizottság konferenciája elfogadta az alárendeltségében működő, a regionális, tartományi és kerületi tanácsok szervezetében, a forradalom és a szovjet hatalom iránti elkötelezett személyek csoportjából megalakítandó, Rendkívüli Bizottságokról szóló rendelkezést.

A helyi Csekák a legszélesebb körű hatalommal, kiadványozási joggal voltak felruházva, amely a már központi Cseka feladatköreit kiterjesztette a szovjet kormány rendeleteinek és végzéseinek szigorú felügyeletére és annak minden körülmények közötti betartására.

³⁵ Alekszandr Nyikolájevics Jakovlev: Cseka utasítás a helyi rendkívüli bizottságok munkájáról. Dokument N 122. 1918. 09. 19. A. Ny. Jakovlev alapítványa.

³⁶ Mihail Sztjepánovics Dokucsajev: Cseka- Az út kezdete (Kivonat M. Sz. Dokucsajev könyvéből: „A történelem emlékszik.” A könyv teljes elektronikus változata az Atya Patriot weboldalán).

„Dokument N 122.
Cseka utasítás a helyi rendkívüli bizottságok munkájáról
1918. 09. 19.

- 1) A rendkívüli bizottságok fő feladata az ellenforradalom elleni harc, amely az egyének és egész szervezetek tevékenységében nyilvánul meg.
- 2) Minden ügy, amelyekben a vizsgálat befejeződött, maga a bizottság felszámolja, kivéve azokat az ügyeket, amelyekre vonatkozóan a Bizottság külön határozatot hoz, az átadásukra más hatóságoknak. Ezen ügyekről összeül egy speciális tanácskozás, az Igazságügyi Bizottsággal közösen, - az ügyek átadásáról a végleges befejezésre vagy a további átadására más kompetens hatóság részére: - A forradalmi bíróság (Legfelsőbb és Helyi, Népi Bíróságok stb.).
- 3) A hivatali bűncselekmények közül a Rendkívüli Bizottság csak olyan különleges fontosságú ügyekkel foglalkozik, amelyek veszélyt jelentenek a Szovjet Köztársaságra. - Az összes ügy, amelyek a rendkívüli bizottságokban keletkeznek, átadásra kerülnek a Népi Bíróságoknak és a Forradalmi Törvényszékeknek.
- 4) A spekuláció területén az 1918. VII/ 22 közzétett „spekulációról szóló Rendelet” keretében, a rendkívüli bizottságok megakadályozzák a bűncselekményeket azáltal, hogy az utcai spekuláció esetében, a teljes vagyonekobbzást alkalmazva, átadják az ügyet a Népi Bíróságoknak. - A spekulánsnál felfedezett élelmiszertermékekre és egyéb dolgokra vonatkozóan, amelyek áru jellegét mutat, lefoglalásra kerül abban a pillanatban és ezeket a rendkívüli bizottságok maguk adják át a megfelelő szervezeteknek. A lefoglalt áruk értékét az a szervezet fizeti, amely az árut befogadta a Rendkívüli Bizottságtól, amíg az esetet a megfelelő hatóság ki nem vizsgálta.

Elnök F. Dzerzsinszkij
1918. szeptember 17.”¹⁴⁹

Az Összorosz Központi Végrehajtó Bizottság 1918. október 28-án kiadja a Csekára vonatkozó rendelkezését, amely engedélyezi a Cseka helyi szervezeteinek a fegyveres egységeik felállítását, amelyek létszámát a helyi végrehajtó bizottságok hagynak jóvá, nyilvántartásba az adott köztársaság forradalmi katonai tanácsai veszik és az irányítást is ők végzik.

A tartományi bizottságok struktúrájában 150 új és újabb osztályok jelentek meg, amelyek igyekeztek átfogni, lefedni az orosz élet minden területét.

„1918 augusztusában megalakították a Cseka Szállítmányozási osztályát, a vasút- és vízi szállításban elkövetett diverzió, szabotázs, és banditizmus elleni harcra, 1918 augusztusában megalakították a Cseka Operatív osztályát a kutatás végrehajtására, a letartóztatásokra és a külső megfigyelésre, 1919 januárjában megalakították a Cseka Különleges osztályát, amely Vörös Hadseregben elkövetett ellenforradalom és a kémkedés elleni harccal foglalkozott.

1919. februárjában a Csekán belül megalakították a Titkos osztályt, amely az ellenforradalom elleni harc a kispolgári réteg értelmiségének és az őket támogatóknak az ellenforradalmi tevékenységük ellen harcolt, 1919 szeptemberében a Csekán belül létrehozták

¹⁴⁹ Történelmi anyagok. A Cseka hetilapja „Az ellenforradalom és a spekuláció elleni harc” 1918. szeptember 22. 1. szám.

¹⁵⁰ Nagy Ákos Sándor: Rendvédelmi szervek és alapfeladatok Rendvédelmi szervek Középiskolások számára. KÖFOP-2.1.5 A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása Budapest. 2018. 14-19.

a Gazdasági osztályt, amely az iparon belüli ellenforradalmi, diverziós, szabotázs cselekmények ellen harcolt,[...]”¹⁵¹

1919. május 21-én az NKVD és a Cseka elnöke, Dzerzsinszkij kiadta a „Megyei rendőrségi vezetők politikai hivatalának megszervezéséről”¹⁵² szóló rendeletét, amely az eltörölt kerületi szervezetek helyett vette át a munkát és megyei szinten szerették volna biztosítani a rendőrségi és az állambiztonsági szervek informáltságát a megyei politikai történésekről.

1920. decemberében 20. Dzerzsinszkij 169. számú rendelete alapján vált önállóvá – a korábban a Cseka Különleges osztályának keretében működő -. Cseka Külügyi osztálya¹⁵³, amely külföldi hírszerzési egység volt. A kezdeti szervezetlenséget mutatja, hogy évekig még a nevében sem tudtak megállapodni a vezetők.

1921. januárjában megalakították, a hatékonyabb munkavégzés céljából, az operatív egységek egyesítése révén, a Cseka Titkos- Műveleti Igazgatóságát (SZOU).¹⁵⁴

Az új szervezeti keretek között a Cseka a már általánossá váló feladatai mellett a köztársaság határának védelmével is foglalkozott.

Dzerzsinszkijnek ilyen körülmények között is sikerült 1919. év végére kiépíteni országos szinten a Csekát.

„A szovjet állambiztonság a legfontosabb tevékenységének iránya megtalálta a saját strukturális megjelenését, még a Cseka működése során. Ebben az időben (1918 - 1921) a Csekán belül megalakult: a kémkedés elleni harccal, a katonai szervezetek és a hadsereg ellenőrzésével foglalkozó Különleges osztály; a vasúti és vízi szállításban az » ellenséges elemek« elleni harccal és tevékenységeinek felügyeletével foglalkozó Szállítmányozási osztály;

Gazdasági Igazgatóság a »gazdasági kémkedés, a károkozás és szabotázs« elleni harc érdekében a nemzetgazdaságban; Külügyi osztály, a határon túli hírszerzésre; A titkos osztály (későbbi nevén »titkos- politikai osztály«) az » antiszovjet pártok, politikai csoportok és szervezetek« elleni harc, valamint az értelmiség és a papság nyomon követése céljából.”¹⁵⁵

A szovjet állambiztonsági szervek struktúrájában a szükséges méretű változások mellett a tevékenységük és működésük területeiben, valamint a folyamatosan változó környezetnek megfelelő kisebb- nagyobb változások következtek be.

Összefoglaló gondolatok:

A Cseka a cári időszak biztonsági szolgálatának - Okhrana - mintájára alakult meg, az első időszakban felhasználva annak tapasztalatait, módszereit és részben korábbi állományát is.

A megalakulásakor a szervezetre vonatkozó jogszabályok igen tágan fogalmaztak, ezzel mintegy szabad kezett adva a működés kialakítására, amelyet maga a megalapító Feliks Edmundovics Dzerzsinszkij dolgozott ki tapasztalatai alapján. Tevékenysége során a szervezet nem tartozott elszámolással senki és semmilyen hatóság felé. Kijelenthető, hogy jogállamiságon kívül működött. Önállóan cselekedett, felderített, kivizsgált, letartóztatott, egyszemélyben volt nyomozó hatóság, ügyész, bíró, esküdtszék és kivégző is.

A megalakult rendkívüli bizottságok korlátlan hatalommal rendelkeztek és lefedték az ország egész területét, amelyet teljes mértékben alátámaszt a taglétszámok változása, amely 1918. február végén nem haladta meg a 120 főt és 1921-re pedig 31 000 főre változott.

¹⁵¹ Történelmi Dokumentumok. Az RSFSR NKVD 1917 – 1930 között.

¹⁵² A Belügyminisztériumról. A megalulás történelme. 1917-1931 között. Internet Archive Waybackmachine. 8.(é.n.)

¹⁵³ Külügyi osztály (oroszul: Иностранно-ный отдел- továbbiakban: INO)

¹⁵⁴ Titkos- Műveleti Igazgatóság (oroszul: Секретно-оперативное управление (COY), továbbiakban: SZOU)

¹⁵⁵ Történelmi Dokumentumok. Az RSFSR NKVD 1917 – 1930 között.

A szervezet a megalkulásakor a belső ellenségre összpontosított, majd szisztematikusan kezdte kiépíteni a nemzetközi vonalait is ügynököket külföldre azzal a céllal, hogy titkos módszerek segítségével információkat szerezzen a szovjetrendszer belső és külső ellenségeivel szemben.

Felhasznált szakirodalom:

1. A Belügyminisztériumról. A megalakulás történelme. 1917-1931 között. Internet Archive Waybackmachine. 8. (é.n.)
<https://web.archive.org/web/20070514175158/http://www.mvdinform.ru/about/history/367/> (A letöltés dátuma: 2019. november 18.) Online:
2. <https://web.archive.org/web/20070514175158/http://www.mvdinform.ru/about/history/367/> (A letöltés dátuma: 2019. november 18.)
3. A Cseka történetéből: M., "Fiatal Őr", Csekesták. Gyűjtemény. 1972. Online:
4. <http://fdzerzhinsky.narod.ru/1biblioteka.htm>,
<file:///d:/Users/dragons/Desktop/Tudományos%20munkák/4.%20KGB/histvchk1/Иэ%20истории%20ВЧК/doc03.htm> (A letöltés dátuma: 2019. november 18.)
5. Alekszandr Leonyidovics Kubaszov: Lacisz, mint a Cseka történésze, az ellenforradalom elleni harcban. 2012. 104. Online:
http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2012_2-2_30.pdf (A letöltés dátuma: 2020. január 06.)
6. Alekszandr Nyikolájevics Jakovlev: Cseka utasítás a helyi rendkívüli bizottságok munkájáról. Dokument N 122. 1918. 09. 19. A. Ny. Jakovlev alapítványa. Online:
<https://www.alexanderyakovlev.org/fond/issues-doc/1018336> (A letöltés dátuma: 2020. január 03.)
7. Alekszej Szergejevics Velidov: OCR - Csernovol V. G. "A Cseka Vörös könyve. T. 1. - 2. kiadás." : Politikai kiadvány, Moszkva. 1989. 6, 7, . Online.:
<http://fdzerzhinsky.narod.ru/1biblioteka.htm> (A letöltés dátuma: 2020. január 06.)
8. Bakacsi Gyula: Szervezeti magatartás és vezetés. KJK, 1996. 6.6. alfejezet, 218-221.
9. Czuprák Ottó- Kovács Gábor: A szervezésvezetés elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2017. 51, 95-98.
10. Donald Rayfield: Sztálin és hóhérai. A zsarnok és akik neki gyilkoltak. Park Könyvkiadó Budapest, Dzerzsinszkij és a Cseka. A Csekát. História mozaik. 2012. Online: <http://historiamozaik.blogspot.com/2012/07/-es-cseka.html> (A letöltés dátuma: 2019. november 15.)
11. Ludányi Ágnes et al.: Vezetési ismeretek, szervezetfejlesztés. Eger, EKF Líceum. 2014. 11.
12. Mihail Sztjepánovics Dokucsajev: Cseka- Az út kezdete (Kivonat M. Sz. Dokucsajev könyvéből: „A történelem emlékszik.” A könyv teljes elektronikus változata az Atya Patriot weboldalán). Online: <http://fdzerzhinsky.narod.ru/nachalochk1.html> (A letöltés dátuma: 2019. november 18.)
13. Nagy Ákos Sándor: Rendvédelmi szervek és alapfeladatok Rendvédelmi szervek Középiskolások számára. KÖFOP-2.1.5 A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása Budapest. 2018. 14-19.
14. Ölvedi Ignác: A népi milíciától a reguláris Vörös Hadsereg megalakulásáig. Tanulmányok 60 éves a szovjet hadsereg. (é.n.). 15-16. Online:
http://epa.oszk.hu/00000/00018/00186/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_1978_01_003-027.pdf (A letöltés dátuma: 2020. január 05.)

15. Történelmi anyagok. A Cseka hetilapja „Az ellenforradalom és a spekuláció elleni harc” 1918. szeptember 22. 1. szám. Online: <http://istmat.info/node/25313> (A letöltés dátuma: 2020. január 03.)
16. Történelmi Dokumentumok. Az RSFSR NKVD 1917 – 1930 között. 1917-1922. Online: <http://istmat.info/node/38980>(A letöltés dátuma: 2019.november 18.)

Internetes források:

1. Internet Archive: Full text of „Csekisták Gyűjteménye” 124. fejezet. Online: https://archive.org/stream/B-001-026-181-ALL/B-001-026-181_djvu.txt (A letöltés dátuma: 2022.01.21.)
2. Online: <https://www.masodikvh.hu/erdekessegek/fogalomtar/1351-cseka> (A letöltés dátuma: 2019. november 28.)
3. Online: <http://fdzerzhinsky.narod.ru/1biblioteka.htm>(A letöltés dátuma: 2019. november 28.)
4. Online: <https://web.archive.org/web/20070514175158/http://www.mvdinform.ru/about/history/367/>(A letöltés dátuma: 2020. január 10.)

Dr. Dragon Sándor¹⁵⁶

CSEKA - A szervezet elemei a vezetéstudomány tükrében (1917. december 20.- 1922. február 06.)

Absztrakt

A Cseka legfontosabb feladata az volt, hogy kiválasza az úgynevezett „állam ellenségeit”, és foglalkozzanak velük. Később ez vezetett a „Vörös Terrorhoz”. A Csekának a törvény betűje szerint kellett működnie, de ez nem volt mindig így és olyan hatalma volt, hogy senki semmit sem tudott tenni, ha letartóztatták, mint, az „állam ellensége”. A Cseka bíróná, ítélkezővé és változatlanul kivégzővé vált.

Kulcsszavak: *cél, humánerőforrás, „Vörös terror”.*

Sándor Dr. Dragon¹⁵⁷

CHEKA - Elements of the organization in the light of management science (December 20. 1917 - February 6. 1922)

Abstract

The main goal of the Cheka was to hunt out what became known as “enemies of the state” and to deal with them. Later this led to the “Red Terror”. The Cheka should have had to operate by the letter of the law, this was not the case and such was its power that no one could do anything about it if they were arrested for being an „enemy of the state”. The Cheka became judge, jury and invariably executioner.

Keywords: *goal, human resources, „Red terror”.*

¹⁵⁶ dr. jur., r. ezredes, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vezetéstudományi Tanszék, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola doktorjelölt, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-1850-9433

¹⁵⁷ dr. jur., police colonel, National University of Public Service Faculty of Law, Department of Management, assistant professor, National University of Public Service Faculty of Law, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-1850-9433

A Cseka, a szervezet célja, létszáma és összetétele

A forradalom után új fiatalok érkeztek a Csekához, a munkásosztály képviselői, a katonák és a tengerészek, megtelve a nagy októberi forradalom elképzeléseivel és készek meghalni a forradalom győzelméért. A kezdeti toborzás a létszám tekintetében eredményesnek tekinthető, viszont a jelentkezők képzettsége és képessége területén nagy hiányosságok mutatkoztak.

„[...] megállapított célok és feladatok alapján megállapítható a szervezet humán- és technikai erőforrás szükséglete. [...] egy-egy munkakörhöz közel azonos munkatevékenységek tartoznak, és az elvégzendő munka mennyisége feleljen meg az azt betöltő munkaerő munkavégzési képességeinek. [...] a munkaerő kvalifikációs szükségleteinek meghatározását jelenti. [...] eltérő szakmaiságot, a beosztottak eltérő kvalifikációját, [...] csak alapos indok alapján kerüljön sor a szervezetek belső tagolására, mert a rosszul tagolt szervezet gátolhatja a célok teljesítését, rontja a működés hatékonyságát!”¹⁵⁸

Tömegesen jelentkeztek a társadalom szélén élő, képzetlen, lumpen elemek, akik csak az „új rendszerben” találták meg érvényesülésük, illetve kitörésük lehetőségét.

A Csekában folytatott munka és annak színvonalának emelésére, a párt a soraiból a legképzettebbeket irányította a Csekába, annak állományának növelésére. Lenin, több alkalommal kiemelte, hogy meg kell „találni a legjobbakat”¹⁵⁹. Ezen lépések bevezetésével az állományban szolgáló párttagok aránya már elérte az 50%-t is. A széles munkás réteg bizalmára és támogatására alapozva, soraikba jelentkeztek és felvételt nyertek a párton kívüliek és munkások is, akik lojálisak a szovjet hatalomhoz és erkölcsileg fedhetetlenek voltak.

Összehasonlításként megállapíthatjuk, hogy amíg a megalakítás első napjaiban még csak pár száz fő képezte az állományt, addig 2-3 év elteltével a toborzásnak is köszönhetően, már ez a szám 250 000 főre nőtt, míg a cári rendszer titkosrendőrsége, mindösszesen csak kb. 15 000 fő számlált.

„[...] az emberi erőforrás áramlás (toborzástól a nyugdíjba vonulásig) és a fejlesztés (a képzéstől a továbbképzésig) egymást feltételező, egymás nélkül nem létező humán tevékenységek. Az emberi erőforrás áramlás azzal foglalkozik, hogy a közszolgálatba miként kerülnek be az emberek, ott hogyan tudnak előrejutni, milyen módon válhatnak a rendszeren belül munkakört, munkahelyet és hogyan lépnek ki onnan. [...] Az emberi erőforrás fejlesztés [...] a szervezeti szintű teljesítmény és az egyén sikerességének összhangban történő megvalósítása[...] Az adott munkakör betöltéséhez szükséges szaktudás megszerzésén túl egyre inkább az általános jellegű tanulási készség válik meghatározóvá”¹⁶⁰

Ebből látható, hogy a szovjet rendszer, egy totális rendszer kiépítésére törekedett és ennek megfelelően alakította, az annak a védelmére hivatott Cseka szervezetet is, amely állam volt az államban.

A Cseka és helyi bizottságai aktívan keresték a kapcsolatokat az őket támogató társadalmi rétegek képviselőivel, az őket támogató széles tömegbázissal. Fokozták a munkások és a parasztok éberségét, részükre konferenciákat, találkozókat szerveztek, amelyeken kiemelték az ellenforradalmi erők képviselőinek megtévesztő, aljas módszereit, felhívták a figyelmüket a külföldi hírszerző szervezetek és azok ügynökeiének ártó szándékaira és tevékenységeire, az újságokban, napilapokban terjesztett állhírekre, hazugságokra. Kiemelték a forradalom, a szovjet hatalom nép érdekében tett és tervezet intézkedéseiket, jó színben

¹⁵⁸ Kónya József, et al.: A szervezetek környezete. In: Horváth József- Kovács Gábor (szerk.): A rendészeti szervek vezetés és szervezéselmélete. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Budapest. 2014. 52-53.

¹⁵⁹ Alekszej Szergejevics Velidov: OCR - Csernovol V. G. "A Cseka Vörös könyve. T. 1. - 2. kiadás." Politikai kiadvány, Moszkva. 1989. 6.

¹⁶⁰ Szakács Gábor: Személyügyi menedzsment. (h.n.), (k.n.), é.n.). 18-19.

feltüntetve az államot kiszolgáló szervezeteket és magát az egész rendszert mozgató kommunista pártot.

A Cseka soraiban, az első időben a bolsevikok mellett, megtalálhattuk a baloldali ezereket és az anarchistákat is. Dzerzsinszkij azon elképzelése, hogy minden kommunista legyen csekista, nem valósult meg, soraik csak a 1918 év végére kezdtek megtisztulni és 1919-re már a lenini párt engedelmes szervezeteként működött. Az etnikai összetétele a szervezetnek – enyhén szólva -, furcsának volt mondható, mivel a tagjai soraiban – még az utód szervezetek esetében is, csak 1930-as évekre változott meg az arány -, elenyésző számban voltak jelen oroszok, többségben a „rettegett” kaukázusiak, nagyobb számban a központi magot lettek képviselték, akikből alakult meg a Kreml őrsége és ők biztosították a vezetők személyes biztonságát is. Rajtuk kívül lengyelek, illetve litvánok, magyarok és kisebb számban egyéb nemzetiségűek is megtalálhatóak voltak. A Csekán belül ki kell még emelni a „zsidó” többséget is, akikkel kapcsolatban az orosz társadalmi rétegeket alkotók is megaláztatásukat fejezték ki, szembe tűnő arányuk miatt a szervezetben. A zsidó hovatartozás, a zsidó vallás és kultúra értékelése, teljes mértékben áthatotta az orosz bel-és külpolitikát, az állami szervek és a Cseka negatív megítélését és magával hozta a társadalmi rétegek rosszállását.

„[...] Az emigránsok joggal állították, hogy az orosz forradalom >> a zsidó ész, a litván bajonettek és az orosz butaság<< műve [...] A zsidók nagy számban voltak jelen a kormány és a párt elnyomó szervezeteiben, egyidejűleg meredeken zuhant a számuk Moszkva és Petrográd éhező és didergő lakói között. 1922-ben érték el legmagasabb párt béli arányukat (ami nem azt jelenti, hogy elkülönült csoportot alkottak volna); ekkor 15 százalékkal a második helyen álltak az orosz tagság 65 százaléka mögött.”¹⁶¹

Cseka, „mint állam az államban”, és a „terror” jelenléte

A forradalom befejezése magával hozta a szervezet (a belső rendszer) átalakításnak igényét. „Egy szervezet létrehozására akkor van szükség, ha:

1. új célok teljesítésére vagy feladatok végrehajtására van szükség, és a már meglévő szervezetek kapacitásaik szűkössége, illetve működési képességeik hiánya miatt nem tudják teljesíteni azokat, nincs lehetőség a megváltoztatásukra, vagy nem célszerű;
2. a már meglévő szervezetek működése során a működési folyamatokban vagy a működési feltételekben következnek be olyan változások, amelyek új szervezetek létrehozásával vagy a meglévők átalakításával új szervezetek vagy szervezeti egységek létrehozását igénylik;
3. jogszabály vagy előjárói intézkedés rendeli el.
[...] új szervezetet csak ott és akkor kell létrehozni, ha arra alapos indok van!”¹⁶²

Megkezdődött az a folyamat, amely a Cseka segítségével biztosította az új rendszer¹⁶³ teljes felépítését, leszámolva annak titkos vagy nyíltan vállalt minden ellenzőjével.

¹⁶¹ Donald Rayfield: Sztálin és hóhérai. A zsarnok és akik neki gyilkoltak. Park Könyvkiadó Budapest. Dzerzsinszkij és a Cseka. Egy elnyomó szervezet létrehozója. A Cseka etnikai összetétele. História mozaik, 2012. július 13. péntek.

¹⁶² Kónya József, et al.: A szervezetek környezete. In: Horváth József- Kovács Gábor (szerk.): A rendészeti szervek vezetés és szervezéselmélete. Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Budapest. 2014. 51.

¹⁶³ Dragon Sándor: A digitális szervezet és vezetője a vezetés- irányítás rendszerének tükrébe. In: Kovács István (szerk.): A digitális világ hatása a rendészeti szervek vezetés-irányítási folyamatára. Tanulmánykötet. Magyar Rendészettudományi Társaság. Budapest. 2020. 42.

A kommunista párt és Lenin többször hangsúlyozta, hogy a Cseka állománya, a ki bővített feladatainak végrehajtása során, tartsa tiszteletben a polgárok jogait, a törvényes rendet, kihangsúlyozva, hogy bármilyen jogsértés, elfogadhatatlan számukra.

Ennek bizonyítékául szolgál, az a csekisták általi megemlékezés, amelyet jogosan nevezhetünk a Cseka viselkedési és etikai kódexének:

„Cseka dolgozók emlékezetéből
1918. JÚLIUS

Amire minden biztosnak, nyomozónak, hírszerzőnek emlékeznie kell a felderítő munka során:

- Mindig helyesnek, udvariasnak, szerénynek, leleményesnek lenni.
- Nem kiabálni, legyen lágy, de mindazonáltal tudnia kell, hol kell a keménységet megmutatni.
- Mielőtt beszélne, gondolkodnia kell.
- A kutatások során légy körültekintő, ügyesen figyelmeztetni a szerencsétlenségre, légy udvarias, tűpontos.
- Mindig udvariasnak kell lennie a nyilvánossággal való kapcsolattartás során, és alkalom adtán keménységet mutatni.
- Minden alkalmazottnak emlékeznie kell arra a felhívásra, hogy a szovjet forradalmi rendet védeni, és nem engedni annak megsértését; ha maga ezt megteszi, akkor alkalmatlan ember, és ki kell szakítani a Bizottság tagjainak sorából.
- Tisztának és megvesztegethetetlennek lenni, mert az önző befolyás elárulják a munkás és paraszt állam, és általában az emberek elárulása.
- Legyen kitartó, rendíthetetlen, gyorsan tudjál tájékozódni, bölcs intézkedéseket hozni.
- Ha tudomást szerezel gondatlanságról és visszaélésről, ne kongasd meg a vészharangot, mivel ez tönkreteszi az ügyet, de dicséretes lesz, ha tetten érve elkülöníted őket, majd mindenki szeme láttára pellengérré állítod.
- Vigyázz, mint a szemed fényére, az utasításnak megfelelően.”¹⁶⁴

A gyakorlat sokszor mást - és még a követelmények ellenére is -, sokkal elképzelhetlenebb tényeket mutatott. A gyakorlat mindenki számára ismert volt, sőt sok esetben maguk a vezetők követelték a szigorú, kegyetlen, azonnali megtorlást, fellépést az ellenség megjelenésének minden formájával szemben és ezt erősítve, ezeket a tevékenységeket, kvázi támogatva, nem hogy csökkentették, ellenkezőleg folyamatosan bővítették a Cseka jogait.

Megalakulás után néhány héttel a Cseka, a forradalom ellenségeinek eltávolítására - jelentsen ez fizikai megsemmisítést vagy „csak szimplán”, ha a személy túlélte, büntetést -, kivonására a szovjet társadalomból, létrehozta az első munkatáborokat, amelyek szép lassan átalakultak, kényszer munkatáborokká. Ezeket a táborokat, földrajzilag is a lakott területektől egyre messzebb, egyre mostohább időjárási viszonyok közé telepítették, ezzel is biztosítva a szökés lehetetlenségét, értelmetlenségét, illetve kifejezve a szovjet állam „nem tetszését”.

Ezeket a helyeket nevezték „Gulágnak”. A táborok irányítására, felügyeletére, tehát teljeskörű működtetésére, külön osztályt hoztak létre a Csekán belül. 1919. május 17-én kiadott határozat, a táborok megalakításának immáron jogilag is kifejezett formájává vált, így ezen intézmények a büntetés végrehajtás hivatalos szervezeteinek minősültek.

Az egyik legnagyobb veszély forrása a még megmaradt, aktívna és megbízhatatlannak bizonyuló értelmiség volt, amelynek soraiba beletartoztak mind azon szakma képviselői, akik magasabb iskolai végzettséggel rendelkeztek, akár hivatásszerűen, rendszeresen részt vettek a

¹⁶⁴ Cseka dolgozók emlékezetéből 1918. JÚLIUS.

társadalmi, politikai életben, arra befolyással voltak, azt irányíthatták. Az ellenük bevetett elnyomó eszközök fegyvertára kimeríthetetlennek tűntek, amelyek többek között tartalmazták a főbelövést, amelyet később egy enyhébb fokozatra módosítottak, a külföldre történő végleges száműzésre. Látszólag sokkal enyhébb büntetésről beszélhetünk, de ha közelebbről megvizsgáljuk, hogy melyik réteget érintette és ez valójában mit jelentett, megállapítható, hogy bár fizikálisan nem, de szellemileg, erkölcsileg és szociálisan tönkre tette nem csak az érintett személyeket, hanem az egész családjukat, sok esetben a rokonságot is - a megbélyegzés által - beleértve.

A nyomás az értelmiség külföldre történő száműzése területén az idő előre haladtával sem csökkent, sőt maga Lenin utasította Dzerzsinszkijt, hogy folytatni kell rendületlenül a megkezdett munkát. Az utasítás értelmében az eddigi tevékenységet ki kellett szélesíteni az értelmiségen kívül, többek között a szövetkezetek, továbbá az irodalmi- politikai folyóiratok dolgozóinak nyilvántartására is, tehát a teljes értelmiségi szektorra, további szigorításokat kell alkalmazni. A feladatok végrehajtására a Cseka osztályai maximálisan alkalmasnak bizonyultak. A végrehajtás során a szervezet emberei az értelmiség soraiban bomlasztottak, kiemelték a szovjet hatalom támogatóit az ő soraikból. A részletes és mindenre kiterjedő adatok, jelentések és elemzések eredménye képen összeállítottak egy csoport felosztást, a hatékonyabb munkavégzés céljából.

„Az első csoportba sorolni javasolta a CSEKA vezetője a belletristákat (azaz az írókat), valószínűleg tekintettel az irodalom ismert befolyására az emberi értelemre és cselekvésre. Aztán következtek a publicisták és a politikusok, a közgazdászok és a technikusok, akik maguk is alsóportokra oszlottak. Ezek egyikébe sorolták a vezérkari tiszteket. Külön csoportot alkottak az egyetemi oktatók és a tanárok.

Ez a CSEKA vezetője által javasolt osztályozás alapjaiban változatlan maradt Dzerzsinszkij utódai alatt is.”¹⁶⁵

Ilyen nehéz és kritikus helyzetben a Cseka közvetlenül magához ragadta a kezdeményezést, „állam az államban”, elnyomva a politikai ellenfeleit – az 1918. szeptemberben a Népi Biztosok Tanácsának megbízása alapján -, elszigetelte őket a börtönökben, továbbá a Fehér Gárda szervezeteiben, összeesküvésekben és lázadásokban részt vevő tagjait kivégezték.

A Vörös Terror¹⁶⁶ bevezetése, a szovjet hatalom önvédelmi tevékenységének eredménye.

Lenin mondta:

„Én józanul és kategorikusan érvelek: melyik a jobb - több tíz vagy száz felbújtót, bűnöst vagy ártatlant, tudatost vagy öntudatlant börtönbe zárni, vagy több ezer vöröst és munkást elveszíteni? - Az első jobb. És hadd hibáztassanak engem bármilyen halandó bűnéért és a szabadság megsértéséért - bűnösnek vallom magam, és a munkások érdekei nyernek [...]”¹⁶⁷

¹⁶⁵ Alekszandr Nyekrics. (1993): A szovjet múlt tisztázásához. Vegyük felügyelet alá az értelmiséget. Részletek a Harvard Egyetem Orosz Kutatóközpontjában 1992. február 12-én elhangzott előadásból. AETA Történettudományi folyóirat, no. 2. 160-174. (Fordította: Belányi György).

¹⁶⁶ Vö.: „1944. október előre nem látható következményekkel járt a hazai zsidóságra, az üldöztetés esztelen öldöklésbe torkollott, zsidóság összegyűjtése, elhurcolása, a deportálások, a halálmenetek stb., a féktelen terror uralma bekövetkezett.” Dragon Sándor: Nyilas rendvédelem – tények, tapasztalatok, következtetések. In: Kovács Tamás (szerk.): Zsidó sorsok a nyilas időszakban. Tanulmányok. Konferencia a kutatók éjszakáján 2019. szeptember 27. Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely Budapest Emlékközpont Budapest. 44.

¹⁶⁷ Алексей Сергеевич Велидов: (1989): OCR - Csernovol V. G. "A Cseka Vörös könyve. T. 1. - 2. kiadás." : Politikai kiadvány, Moszkva. 4. 6-7.

Még több kivégzést, Dzerzsinszkij elvtárs!, írta leveleiben Lenin Dzerzsinszkijnek, megerősítve abban, hogy a munkáját megfelelően végzi, de nem szabad a végrehajtás során lankadni, tovább kell haladni a megkezdett úton.

A forradalom és a polgárháború elképzелhetetlen veszтéggel jártak mindkét oldalon, amelyet még a cseka korszak áldozatainak száma is szörnyűbbé tett. Ki kell emelni külön azon veszteségeket, amelyeket az orosz városok és a vidék lakossága szenvedett el a forradalom győzelmé és annak vívmányainak megőrzése során. A kitűzött célok elérése érdekében nem riadtak vissza szinte semmitől sem, minden eszköz megengedhető volt. Ezt legjobban Lacisz, volt Cseka forradalmár, tag, a szervezet egyik vezetője fejezte ki, aki a „Vörös Kard” című újságban a következőket írta:

„[...] Számunkra nincs és nem létezhet az erkölcs és az »emberiség« régi alapja, amelyet a burzsoázia gondolt ki az »alacsonyabb osztályok« elnyomására és kizsákmányolására. A mi erkölcsünk új, humanizmusunk korlátlan, mert az a mindenfajta elnyomás és erőszak megsemmisítésének világos eszméjén nyugszik. Minden megengedett számunkra, mert mi voltunk az elsők a világon, akik kardot emeltünk, nem valaki leigázására és elnyomására, hanem mindenki elnyomástól és rabszolgaságtól való felszabadítására [...]

Az áldozatok, akiket követelünk, az áldozatok megmentése, áldozatok, akik előkészítik az utat a Magasztos Munka, a Szabadság, az Igazság Világába. Vér. Legyen vér, ha csak vele lehet skarlát vörössé festeni a régi rabló világ szürke- fehér- fekete modelljét. [...]”¹⁶⁸

Pontos adatokkal nem rendelkezünk, de a kutatások szerint a hivatalosan regisztrált veszteségek közel sem tükrözik a tényleges számokat, nem beszélve arról, hogy egyes személyek halála (kivégzése), hírbe hozása, megrágalmazása, stb. esetén a komplett család tönkrement, elvesztette minden egzisztenciáját. A történelmi dokumentumok tanúsága szerint, nem egyedül álló módon a vérengzésekbe bele tartozott, az egyes személyek kivégzésétől, akár családok, csoportok vagy akár teljes vezetői réteg, még saját szervezeteik aktív vagy volt tagjainak és vezetőinek lemészárlásán keresztül a bérgyilkos/ok alkalmazása is. A módszereket tökélyre fejlesztették, amelyet az egyik speciálisan rájuk jellemző kivégzési módszer is mutat, amelyet a lengyel katonatisztek, katyini kivégzésénél is alkalmaztak. A kivégzés során a személy fejét előre hajtva, a kivégző a tarkónál lefelé célozva és löve, szinte vér nélkül kivégezte áldozatát, aki azonnal meghalt.

Tehát a veszteségeket nem lehet egyszerűen számokban kifejezni, mivel minden szám mögött meghúzódhattak még a hozzájuk kötődő további emberi sorsok. Az elesettek, kivégzettek, gyűjtő és kényszermunka táborokba elhurcolt emberek száma elérte a 10 millió főt is. A megdöbbentő számadatok mellett, a helyzetet még súlyosabbá tette az áldozatok nem, kor és képzettség szerinti megosztása, amely súlyos csapást mért nem csak az orosz társadalomra, hanem magára a Csekára, állományának összetételére. A háborúban elesett katonák és Cseka fegyveresek többsége fiatal volt, az események hatására, illetve előle elmenekült kivándorlók, emigránsok pedig többnyire az tanult, értelmiségiek, szakemberek soraiból kerültek ki.

A terror gondolatának megjelenése és későbbi gyakorlati alkalmazása a szovjet hatalom megalakulása előtt sem volt már idegen a vezetők előtt. A szovjet hatalom első napjaitól kezdve már gyakorlattá vált és a forradalom, illetve az utáni időszak mindennapjait jellemezte.

„...Alapvetően mi soha nem utasítottuk el és nem utasíthatjuk el a terrort. Ez- egy, a katonai tevékenységek közül, amely nagyon hasznos lehet, sőt szükséges a küzdelem kellő pillanatában, a hadsereg megfelelő állapotában és kellő feltételek meglétekor. De a lényeg épen abban van, hogy a terror jelenünkben túlmutat, semmiképen sem egy, a működő hadsereg

¹⁶⁸ Lacisz: Vörös kard. A hadsereg Különleges Hadtestének Politikai Osztálya V.U.CS.K. Rendkívüli Bizottság – A forradalom vezető különleges egysége - Vörös kard. 1919. augusztus 18. Litván krónikák, no. 1.

tevékenységének, szorosan összefügg és együtt formálódik a harc összes rendszerével, de mint önálló és független bármelyik hadseregtől, a támadás egyedülálló eszköze...”¹⁶⁹

Cseka „terror”, a vérontásokat, a kivégzéseket, a deportálásokat az orosz állam első emberei folyamatosan az állomány képzetlenségével, tapasztalatlanságával magyarázták, megbújva azon gondolatiság mögött, hogy tőlük nem lehet elvárni a törvények szakszerű értelmezését, betartását, kellő türelem és fegyelmezetség tanúsítását a feladatok végrehajtása alkalmával. Az alapvető szakértelemmel sem rendelkeztek, sőt a vezetői rétegben is híján voltak ennek a tudásnak. Elemézve a múltat, ezzel ellentétben kijelenthetjük, hogy az állomány viszont képes volt az erőszakkal, a kegyetlenkedésekkel gyorsan „megbarátkozni”, tisztában voltak azzal, hogy a vezetők utasításait maradéktalanul végre kell hajtani. A szervezeten belül a vezetők különböző képen kezelték az állományuk által elkövetett törvénytelenégeket. Nem volt következetesség az általuk elkövetett cselekményekért való felelőségre vonás tekintetében, mivel az erőszakkal kicsikart vallomásokért, sőt az ítélet nélküli kivégzésekért sem kaptak még a legcsekélyebb büntetést sem. A vezetők és a végrehajtók „együtműködése” adott számukra felmentést a rém tetteik alól.¹⁷⁰

A szovjet hatalom nevében elkövetett szörnyűségek árnyékában meg– meghúzódtott egy- egy a Csekára és vezetőire nem jellemző könyörületesség is, amely alapvetően nem állt messze a vezetőktől, hiszem mindannyian képzett, művelt emberek voltak:

„[...] Dzerzsinszkij szabadrábra helyezette Bergyajevet, aki később úgy nyilatkozott róla, hogy őszinte és tökéletesen meggyőződéses ember benyomását keltette benne [...]

Bevallom, hogy mindezt nemcsak azért mondtam el, hogy felmutassam Leninnek egy bizonyos módszerét, melyet Dzerzsinszkij Bergyajev esetében alkalmazott, hanem azért is, hogy elmesélhessek valamit, amit szívügyemnek tekintek[...].”¹⁷¹

Lenin javasolta a Cseka reformját, amelyek érintették a Cseka hatásköreinek szűkítését, a politikai ellenfelek elleni harc korlátozását - bíróságon kívüli hatáskörök elvételét, a nevének megváltoztatását, valamint a Népi Biztosság szigorú ellenőrzését a Cseka tevékenysége felett. A javasolt állambiztonsági szervek reformja, életében nem teljes mértékben valósultak meg.

A Központi Végrehajtó Bizottság a polgárháború végén, 1922. február 6-án felszámolta a szervezetet, és helyébe a belügyi népbiztosság mellett működő Állami Politikai Hatóságot, a GPU-t (később: OGPU¹⁷²) állította fel, amelynek első elnöke ugyancsak Dzerzsinszkij lett. Érdekességként megjegyzem, hogy egy pár kaukázusi körzetben még 1926-ban is létezett a Cseka.

Vjacseszláv Rudolfovics Menzsinszkij,¹⁷³ - volt orosz állambiztonsági vezető -, fogalmazta meg írásában a Csekáról:

¹⁶⁹ Lenin műveinek teljes kötete 5. kiadás. 1901. Hol kezdjem? Politikai irodalom kiadója, Moszkva. 1967. 7. Az eredeti: Iskra. 1901.no. 4.

¹⁷⁰ Vö.: „[...] Tudták, hogy hivatalosan nem adhatnak számukra jogosítványt a kegyetlenkedéseikre, [...] Szálasi megvédte e szervezeteket, sőt a felettük történő bíraskodást is magának tartotta fenn.[...] de a gyakorlatban nem így történt, sőt, a rendeletekben különböző módon biztosították a pártszervezet erőinek a különleges, az állami szervezetek hatásköreit felülmúló, azokat minden módon kijátszó tevékenységeiket. Kivételt »a késedelemből veszéllyel járó esetek« jelentették. 'Erre való hivatkozással – s mikor nem lehetett erre hivatkozni – a pártszervezet vezetője bármikor parancsot adhatott eljárás végrehajtására a közbiztonsági szerveknek, s ez esetben a csendőrség, illetve a rendőrség nem tehetett vita tárgyává a parancs végrehajtását.’” Dragon Sándor: Nyilas rendvédelem – tények, tapasztalatok, következtetések. In: Kovács Tamás (szerk.): Zsidó sorsok a nyilas időszakban. Tanulmányok. Konferencia a kutatók éjszakáján 2019. szeptember 27. Holokausz Dokumentációs Központ és Emlékhely Budapest Emlékközpont Budapest. 41-42.

¹⁷¹ Egyesült Állambiztonsági Hivatal (oroszul: Объединённое государственное политическое управление- továbbiakban: OGPU)

¹⁷² Egyesült Állambiztonsági Hivatal (oroszul: Объединённое государственное политическое управление- továbbiakban: OGPU)

¹⁷³ Vjacseszláv Rudolfovics Menzsinszkij (oroszul: Вячеслав Рудольфович Менжинский- továbbiakban: Menzsinszkij)

„10 év Cseka- OGPU győzelemről győzelemre ment a szovjet rezsim ellenségei felett a polgárháború alatt és a NEP körülményei között: aki a proletár diktatúra útjában állt, legyen az - spekuláns, szabotőr, bandita; fehér gárdista, kém és végül a tegnapi elvtárs, ma a legrosszabb áruló és ellenség, függetlenül attól, milyen feladatot állított a Kommunista Párt a csekistáknak, odaadón vetették magukat a küzdelembe, megtisztítva az SZSZSZR a mensevikektől és az eszerektől, az anarchistáktól és a banditáktól, leleplezve a külföldi kémek ravasz összeesküvéseit, elpusztították a fehér gárdistákat és a terroristák, minden eszközt felhasználva - a terrortól a kommunista eszme hatalmáig - és nyertek. Nem csoda...”¹⁷⁴

Összefoglaló gondolatok:

A történelem bebizonyította, hogy a Cseka tevékenysége, működésének körülményei, a hatásköre, illetve illetékessége, erőszakossága – esetenkénti gyengesége, engedékenysége, stb. egyensúlyban volt-e vagy sem. A tények és az ezzel kapcsolatos felvetések, gondolatok természetesen megosztották, megosztják a mai embereket is. Kijelenthetjük, hogy akik elszenvedői voltak a rendszernek, azok akik megéreztek vagy azok is, akiket csak megérintett a „vörös terror”, a Cseka törvénytelenégei és természetesen családjaik, hozzátartozóik, akik közvetlenül vagy közvetve érintettek voltak az eseményekben, azok elítélik, akik viszont bármilyen okból, haszonélvezői voltak a rendszernek, azok mint egy magasztos, a tiszta forradalmi eszmével feltöltött, átitatott szervezetet látják, amely a széles nép réteg szimbólumává vált.

Természetesen az igazság keresése, az elszenvedett sérelmekre, az erkölcsi gyógyír kutatása jelenleg is foglalkoztatja az értelmiségi rétegeket, megpróbálnak valamilyen úton módon, válaszokat keresni a kérdéseikre, de sok kérdés marad megválaszolatlanul vagy már eredetileg is „költői” kérdésként fogalmazták meg. Megállapíthatjuk, hogy megfelelő kutatási anyag, eredeti dokumentum/ok birtokában, akár párhuzamot is kereshetünk, - sőt nem merész az a kijelentés sem, hogy - állíthatunk az orosz történelem más időszakában zajló eseményekkel, valamint kiszélesítve ezen gondolatot, a világ más országaiban lezajlott eseményekkel is.

Felhasznált szakirodalom:

1. Alekszandr Nyekrics: A szovjet múlt tisztázásához. Vegyük felügyelet alá az értelmiséget. Részletek a Harvard Egyetem Orosz Kutatóközpontjában 1992. február 12-én elhangzott előadásból. AETA Történettudományi folyóirat. 1993. no. 2. 160-174. (Fordította: Belányi György). Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/41603/1/aetas_1993_002.pdf (A letöltés dátuma: 2019. november 18.)
2. Alekszej Szergejevics Velidov: OCR - Csernovol V. G. "A Cseka Vörös könyve. T. 1. - 2. kiadás." : Politikai kiadvány, Moszkva. 1989. 6, 7, . Online.: <http://fdzerzhinsky.narod.ru/1biblioteka.htm> (A letöltés dátuma: 2020. január 06.)
3. Cseka dolgozók emlékezetéből 1918. JÚLIUS. Online: <http://fdzerzhinsky.narod.ru/doc02.htm> (A letöltés dátuma: 2020. január 11.)
4. Donald Rayfield: Sztálin és hóhérai. A zsarnok és akik neki gyilkoltak. Park Könyvkiadó Budapest. Dzerzsinszkij és a Cseka. Egy elnyomó szervezet létrehozója. A Cseka etnikai összetétele. História mozaik. 2012. július 13. péntek. Online:

¹⁷⁴ Vjacseszláv Rudolfovics Menzsinszkij: 10 év Cseka- OGPU. A Cseka történelméből. Csekisták. Gyűjtemény. M., "Fiatal Gárda.", 1972.
Internet Archive: Full text of „Csekisták Gyűjteménye” 124. fejezet.

- <http://historiamozaik.blogspot.com/2012/07/-es-cseka.html> (A letöltés dátuma: 2019.november 18.)
5. Dragon Sándor: A digitális szervezet és vezetője a vezetés- irányítás rendszerének tükrébe. In: Kovács István (szerk.): A digitális világ hatása a rendészeti szervek vezetés-irányítási folyamatára. Tanulmánykötet. Magyar Rendészettudományi Társaság. Budapest. 2020. 42.
 6. Kónya József, et al.: A szervezetek környezete. In: Horváth József- Kovács Gábor (szerk.): A rendészeti szervek vezetés és szervezéselmélete. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Budapest. 2014. 51, 52-53.
 7. Lacisz: Vörös kard. A hadsereg Különleges Hadtestének Politikai Osztálya V.U.CS.K. Rendkívüli Bizottság – A forradalom vezető különleges egysége - Vörös kard. 1919. augusztus 18. Litván krónikák. 1919. no. 1. Online: <https://maksimkot.livejournal.com/194600.html> (A letöltés dátuma: 2020. január 08.)
 8. Lenin műveinek teljes kötete 1901. 5. kiadás: Hol kezdjem? Politikai irodalom kiadója. Moszkva. 1967. 3. 7. Az eredeti: Iskra. 1901.: no. 4. Online: <https://igiti.hse.ru/data/2016/10/09/1122562381/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BD%20%D0%9F%D0%A1%D0%A1%2006.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. január 06.)
 9. Szakács Gábor: Személyügyi menedzsment. (h.n.), (k.n.), é.n.). 18-19. Online: <https://kti.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/szakacs-gabor-szemelyugyi-menedzsment.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.01.21.)
 10. Vjacseszláv Rudolfovics Menzsinszkij: 10 év Cseka- OGPU. A Cseka történelméből. Csekisták. Gyűjtemény. M., "Fiatal Gárda.", 1972.
 11. Vö.: „[...] Tudták, hogy hivatalosan nem adhatnak számukra jogosítványt a kegyetlenkedéseikre, [...] Szálasi megvédte e szervezeteket, sőt a felettük történő bíraskodást is magának tartotta fenn.[...] de a gyakorlatban nem így történt, sőt, a rendeletekben különböző módon biztosították a pártszervezet erőinek a különleges, az állami szervezetek hatásköreit felülmúló, azokat minden módon kijátszó tevékenységeiket. Kivételt »a késedelemből veszéllyel járó esetek« jelentették. 'Erre való hivatkozással – s mikor nem lehetett erre hivatkozni – a pártszervezet vezetője bármikor parancsot adhatott eljárás végrehajtására a közbiztonsági szerveknek, s ez esetben a csendőrség, illetve a rendőrség nem tehetett vita tárgyává a parancs végrehajtását.'” Dragon Sándor: Nyilas rendvédelem – tények, tapasztalatok, következtetések. In: Kovács Tamás (szerk.): Zsidó sorsok a nyilas időszakban. Tanulmányok. Konferencia a kutatók éjszakáján 2019. szeptember 27. Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely Budapest Emlékközpont Budapest. 41-42, 44.
 12. Vö.: „1944. október előre nem látható következményekkel járt a hazai zsidóságra, az üldöztetés esztelen öldöklésbe torkollott, zsidóság összegyűjtése, elhurcolása, a deportálások, a halálmenetek stb., a féktelen terror uralma bekövetkezett.” Dragon Sándor: Nyilas rendvédelem – tények, tapasztalatok, következtetések. In: Kovács Tamás (szerk.): Zsidó sorsok a nyilas időszakban. Tanulmányok. Konferencia a kutatók éjszakáján 2019. szeptember 27. Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely Budapest Emlékközpont Budapest. 44.

Internet források:

1. Internet Archive: Full text of „Csekisták Gyűjteménye” 124. fejezet. Online: https://archive.org/stream/B-001-026-181-ALL/B-001-026-181_djvu.txt (A letöltés dátuma: 2022.01.21.)
2. Online: <https://www.masodikvh.hu/erdekessegek/fogalomtar/1351-cseka> (A letöltés dátuma: 2019. november 28.)
3. Online: <http://fdzerzhinsky.narod.ru/1biblioteka.htm>(A letöltés dátuma: 2019. november 28.)
4. Online: <https://web.archive.org/web/20070514175158/http://www.mvdinform.ru/about/history/367/> (A letöltés dátuma: 2020. január 10.)

A rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával okozott kárral kapcsolatos szabályozás egyes polgári jogi vetületei

Absztrakt

A szolgálati kutya rendőrségi alkalmazása olyan speciális eszközként jelentkezik a hatósági tevékenység jogszerű megvalósítása során, amelynek az eredményképpen – a kutya igénybevételének alapvető célja szerint eltérő módon és mértékben – fennállhat az intézkedéssel érintett személy és (vagy) dolog sérülésének a veszélye. Azaz károkozás léphet fel. Ugyanakkor nagyon összetett és bonyolult az ilyen jellegű jogesetek vizsgálata, mivel a károkozás bekövetkezése igen sok – alapvetően különböző jellegű és jogszabályi háttérű – feladat ellátása során következhet be. A szolgálati kutyák igénybevételével és alkalmazásával kapcsolatosan – a károkozási lehetőségek körének potenciális növekedésével – egyre nagyobb az igény az egyes károkozás előidézésére alkalmas mozzanatok¹⁷⁶ szakszerű elemzésének, valamint a vonatkozó jogszabályok megfelelő és minőségi értelmezésének a képességére. Ennek okán a tanulmány egyik fő célja – a károkozás vizsgálatához és az esetleges normakollízió¹⁷⁷ fellelítéséhez – értelmezési támpontok nyújtása.

Kulcsszavak: *szolgálati kutyák, szolgálati kutyák alkalmazása, a szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károk speciális szabályozása*

Certain civil law aspects of the regulation of damage caused by the use of police service dogs

Abstract

The use of a service dog by the police is a special instrument in the lawful exercise of official authority, which may result in a risk of injury to persons and/or property, which may vary in the manner and extent according to the basic purpose of the use of the dog. That is, harm may occur. However, the analysis of this type of case is very complex and complicated, as the tort can occur in the course of the performance of a large number of tasks, which are essentially of different nature and with different legal backgrounds. In connection with the use and application of service dogs, as the range of potential causes of harm increases, there is a growing need for the ability to analyse the factors that may cause harm and to interpret the

¹⁷⁵ dr. jur.; alezredes, az NKE Ludovika SE Rendészeti Kutyás Szakosztályának vezetője; OPSZ Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozat alelnöke, NKE Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék egyetemi tanársegéde; PTE ÁJK Doktori Iskola PhD hallgatója, Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozatának alelnöke; email: frigyer.laszlo@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-3507-3352>

¹⁷⁶ pl.: a fellelt tárgy/anyag kutya általi jelzés módja; a kutya mozg(at)ása értékes/törékeny dolgok között; a kutya jelzésével érintett terület megbontása, stb.

¹⁷⁷ <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/normakollizio/> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)

¹⁷⁸ dr. jur.; Lieutenant Colonel, Head of the Law Enforcement Dog Section of the Ludovika SE of the Hungarian University of National Sciences; Vice President of the Dog Service and Animal Protection Section of the Hungarian Association of Police and Judicial Police; Assistant Professor of the Department of Criminal Technology of the Faculty of Law Enforcement of the Hungarian University of National Sciences; PhD student of the Doctoral School of the Hungarian University of Sciences, Vice President of the Student Section of the Hungarian Law Enforcement Society;

relevant legislation correctly and qualitatively. For this reason, one of the main objectives of this study is to provide interpretative guidance for the assessment of harm and for possible action to address possible conflicts of law.

Keywords: *service dogs, use of service dogs, special regulation of damages related to the use of service dogs*

1. Bevezetés

A szolgálati kutyák¹⁸⁰ alkalmazása egy olyan speciális jellegű terület a rendőrség intézkedési lehetőségei között, amely – a komoly technikai fejlettséggel rendelkező – 21. században is nélkülözhetetlen képesség a hazai közrend és a közbiztonság fenntartásához. A kutyák alkalmazása nem csak az általános és hagyományos értelemben vett bűnügyi és közrendvédelmi tevékenység fontos része, hanem a hatékony megvalósítás elengedhetetlen eszköze is.

A rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásának jelentősége – az ország különböző területeire vonatkoztatott bűnözésföldrajzi¹⁸¹ különbségektől függetlenül – folyamatosan növekszik és egyre jobban felértékelődik. Ugyanis a kutyák igénybevétele olyan lenyűgöző erő¹⁸² vagy speciális felderítési képességet¹⁸³ is jelent, amely a maga módján hozzájárul a súlyos kockázattal, és ezáltal potenciálisan nagyobb károkozással járó események, történések megelőzéséhez is.

Ezt a gondolatot erősíti, hogy a kutyák technikai eszközökkel történő teljes kiváltása – annak ellenére, hogy vannak erre irányuló próbálkozások^{184;185} – jelen korunkban még nem megoldható. Már csak azért sem, mert az alkalmazásukkal kapcsolatosan meglévő igény – a migrációs hullám, valamint a pandémia és a háborús válság végett is – egyre jobban fokozódik.

Ugyanakkor az is törvényszerű, hogy a szolgálati kutyák alkalmazása iránti fokozott igényhez egyre magasabb számú végrehajtási intézkedés társul. A nagyobb számú igénybevétel pedig természetesen – az adott földrajzi terület bűnözési fertőzöttségétől¹⁸⁶ függetlenül – magasabb számú potenciális károkozási lehetőséget rejt magában.

Ezt erősíti az is, hogy a bűnelkövetők sok esetben teljesen tudatosan eljárva – a rendőri intézkedések akadályozása vagy hatékonyságának csökkentése érdekében – olyan drágább eszközöket használnak fel a bűnös céljaik eléréséhez és kivitelezéséhez, amelyek egy átlagos rendőri fizetéssel elérhetetlenek. Téve mindezt azért, hogy a magas összegű károkozási lehetőség felmerültének a hangoztatásával próbálják esetlegesen visszafogottabb intézkedésre motiválni – a dolog/jármű átvizsgálásakor – a szolgálati kutyák alkalmazása során a kutyavezetőket.

A szolgálati kutyák igénybevételével és alkalmazásával kapcsolatosan – a károkozási lehetőségek körének potenciális növekedésével – egyre nagyobb az igény az egyes károkozás előidézésére alkalmas mozzanatok¹⁸⁷ szakszerű elemzésének, valamint a vonatkozó jogszabályok megfelelő és minőségi értelmezésének a képességére. Ennek okán a tanulmány

¹⁷⁹ Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg ([Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg \(oszk.hu\)](http://Antoine.de.Saint-Exupery.A.kis.herceg.oszk.hu)) (Letöltés ideje: 2023.08.25.)

¹⁸⁰ Boda József (főszerk.): Rendészettudományi Szaklexikon. Dialóg Campus. Budapest, 2019. 542.o.

¹⁸¹ Dr. Mátyás Szabolcs: Bűnözésföldrajz, Didakt Kiadó, Debrecen 2020. 6. o.

¹⁸² Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál. Börtönügyi Szemle 2009. 1. szám. 44. o.

¹⁸³ Horváth Orsolya: Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei. Magyar Rendészet, (2015) (3), 59–71.

¹⁸⁴ <https://www.police1.com/police-products/police-technology/robots/how-5-police-departments-are-putting-robot-dogs-to-work> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)

¹⁸⁵ <https://raketa.hu/los-angelesben-a-rendorseg-robotkutyat-vetett-be-egy-gyanusított-ellen> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)

¹⁸⁶ Dr. Mátyás Szabolcs: Bűnözésföldrajz, Didakt Kiadó, Debrecen 2020. 6. o. 194.

¹⁸⁷ pl.: a fellelt tárgy/anyag kutya általi jelzésmódja; a kutya mozg(at)ása értékes/törékeny dolgok között; a kutya jelzésével érintett terület megbontása, stb.

egyik fő célja – a károkozás vizsgálatához és az esetleges normakollízió¹⁸⁸ fellépéséhez – értelmezési támpontok nyújtása.

2. Felvetődő kérdések

A tanulmányban a szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozásra vonatkozó felelősségi rendszer egyes hazai magánjogi vetületei azért kerülnek bemutatásra, mert számos speciális kérdés merült fel a károkozással kapcsolatos szabályozás egyes közjogi és magánjogi vetületeire és a jogterületek kollíziójára vonatkozóan.

A jogilag igen érdekes kérdéskörből¹⁸⁹ – a kutyák rendszerbe kerülésének és alkalmazásának kronológiai sorrendje mentén haladva – a hazai polgári jogi szabályozás kapcsán az alábbiakat emelhetők ki:

Vajon hatással lehet-e az esetleges károkozás – elfordulási lehetőségére és a későbbi jogi megítélésére – az intézkedéssel érintett személy magatartásának a milyensége¹⁹⁰, az eljárás során megvalósuló szerepe¹⁹¹ vagy az intézkedés helyszíne¹⁹²?

Ki a felelős abban az esetben, ha olyan kutyával történik a károkozás amely:

- a) még nincs a szerv tényleges állományában, mert még csak a szerv területére tervezett kiválasztási eljárásán történő részvételre hozták¹⁹³?
- b) csak ideiglenes megfigyelésre került átvételre a kiválasztási eljárást követően?
- c) amelynek a képzése folyamatban van ugyan, de még nem nincs minősítve vagy nincs érvényes minősítése¹⁹⁴
- d) nem a szolgálat ellátása során, hanem szolgálaton kívül okoz kárt, mert a kutya szolgálaton kívül történő otthoni tartását engedélyezték, vagy az a tartós használatba vételi megállapodás kapcsán otthoni tartásban van¹⁹⁵?
- e) jogszerű intézkedés következtében okozott kárt egy harmadik személy részére? *(itt még felmerülhet azon kérdés is, hogy egyáltalán (mennyiben) megengedett (vagy sem), hogy a jogszerű alkalmazás során érintett személy vagy tárgy sérüljön vagy károsodjon?)*
- f) stb.¹⁹⁶

Azt gondolhatnánk, hogy a felvetett kérdések a Polgári Törvénykönyv¹⁹⁷ szabályozásának ismerete alapján könnyedén megválaszolhatóak. Ugyanakkor mégsem ilyen egyszerű a helyzet. Hiszen a rendőrség és ezáltal a rendőrök speciális intézkedési kötelezettsége teljesen más

¹⁸⁸ <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/normakollizio/> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)

¹⁸⁹ Vö.: Kovács István (2024): Az állatkínzás, valamint a tiltott állatviadal szervezése bűncselekmények büntetőjogi szabályozása és kriminológiai sajátosságai napjainkban. Budapest, MRTT.

¹⁹⁰ az intézkedés során az érintett személy együttműködő magatartást tanúsít-e vagy nem, passzív vagy esetleg erőszakos magatartása; a rendelkezésre álló információk szerint támadásától vagy szökésétől tartani kell-e; stb.

¹⁹¹ gyanúsított; tanú; az intézkedés helyszínén jelen lévő hozzátartozó; az átvizsgálással érintett dolog tulajdonosa; stb.

¹⁹² az intézkedésre a főváros bűnügyileg fertőzöttebb területén vagy egy kisvárosban/faluban kerül sor; tettenéréses elfogás kapcsán vagy egy előre tervezett eseményen történik az intézkedés; frekvenciát határátkelőhelyen kiemelten zsúfolt időszakban vagy egy kisebb határátkelőhelyen; szárazföldi vízi vagy vasúti határátkelőhely vonatkozásában; stb.

¹⁹³ <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/hirdetmeny-a-kutyakivalasztas> (Letöltés ideje: 2023.08.25.)

¹⁹⁴ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról (a továbbiakban: ORFK Szab.) 2. j)

¹⁹⁵ ORFK Szab. 152. pont

¹⁹⁶ dr. Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról; In: Kovács István (szerk.): Multidiszciplinaritás: A rendészettudomány sokszínűsége Tanulmánykötet. Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat. Budapest, 2022. 36. o.

¹⁹⁷ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

jogalpból¹⁹⁸ fakad, és sok esetben nem teljesen egyértelmű, hogy a felmerült jogeset megoldását mely magánjogi vagy közjogi szabályozás különálló vagy együttes értelmezése és alkalmazása tartalmazza/segíti elő.

3. A Polgári Törvénykönyv témát érintő szabályozása

„az állatok viselkedése veszélyes lehet, de jogtalan nem”^{199,200}

Alapvetésként elmondhatjuk, hogy a Polgári Törvénykönyv a 6:518. § meghatározza a károkozás általános tilalmát és kimondja, hogy a törvény tiltja a jogellenes károkozást. A 6:519. § pedig a felelősség általános szabályaként megállapítja, hogy aki másnak jogellenesen kárt okoz – kvázi a természetes vagy jogi személy mivoltától függetlenül – köteles azt megtéríteni.

Mindazonáltal elsődlegesen tisztáznunk kell, hogy minek is minősülnek a kutyák a Polgári Törvénykönyv vonatkozásában. A kérdésre a választ „A tulajdonjog tárgyai” című fejezetben találhatjuk meg, ahol az 5:14. §²⁰¹ a „dolog” vonatkozásában kimondja, hogy a birtokba vehető testi tárgy lehet tulajdonjog tárgya, és nevesíti, hogy a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a pénzre és az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre. A harmadik bekezdésében pedig egyértelműsíti, hogy a dologra vonatkozó szabályokat az állatokra a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével kell alkalmazni.

Azaz a kutyákat a Polgári Törvénykönyv, mint az állatokat egyébiránt – a fenti megkülönböztetéssel – dologként rendeli kezelni.

Sajnálatos módon azonban azt is megállapíthatjuk, hogy a Polgári Törvénykönyvünk – a kutyákkal vagy éppenséggel a szolgálati kutyákkal történő károkozással kapcsolatosan – nem tartalmaz külön nevesített rendelkezéseket.

Ezen felelősségi kör szabályozásával – az általános felelősségi alapelveken felül – a Törvénykönyvnek a Felelősség az állatok károkozásáért szóló LXXIV. Fejezetében találkozhatunk. A vizsgált témakörre vonatkozó főbb alpnormatívát „Az állattartás körében okozott kár” kapcsán a 6:562. §²⁰² tartalmazza. Ennek első bekezdése kimondja, hogy aki állatot tart, az állat által másnak okozott kárért felel, kivéve, ha bizonyítja, hogy az állat tartásával kapcsolatban felróhatóság nem terheli.

A rendőrségi esetkörben ezen a ponton meg kell állnunk egy pillanatra. Ugyanis külön kérdésként felmerül, hogy ki is az állattartó az esetünkben. Alapvetésként az érintett személyi kör tisztázására felhozhatjuk az Állatvédelmi tv.²⁰³ 3. § 1. pontját, amely alapján állattartó: az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli.

Azaz mondhatnánk, hogy az állattartó egyértelműen a kutyavezető. Vagy mégsem és talán maga a rendőrségnek a szolgálati kutyát nyilvántartó (jogi személy) szerve? De sajnos a gondolat ezzel még nincs is lezárva, mert további igen érdekes kérdéseket vethet fel a rendőrségi viszonylatban például a szolgálati időn kívül a kutyatelepen tartott szolgálati állat kérdése vagy éppen a tartós használatba vételi megállapodás²⁰⁴ kapcsán állományban lévő

¹⁹⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

¹⁹⁹ Földvári József: Magyar büntetőjog. Osiris, Budapest, 2006. 135. o;

²⁰⁰ dr. Mészáros Ádám Zoltán: Az ártatlant sújtó szükségselekmények a büntetőjogban Doktori értekezés Budapest, 2017, 61.o.

https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/M%C3%A9sz%C3%A1ros%20%C3%81d%C3%A1m_doktori%C3%A9rtekezésveg_doi.pdf (Letöltés ideje: 2023.08.25.)

²⁰¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

²⁰² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

²⁰³ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről

²⁰⁴ ORFK Szab. 2. t) pont

kutya vagy a gondozásra átadott kutya esete, illetve a kutyavezető-jelölt vagy a kutyakezelő tevékenysége is²⁰⁵.

Visszatérve a Polgári Törvénykönyv szabályozására azt azért megállapíthatjuk, hogy az általános szabályok szerint (azaz alapesetben) – az állat által másnak okozott kárért – az állattartó felel (persze felróhatósági alapon) a károsult irányába.

Nagyon érdekes esetkör szabályoz azonban a 6:562. §²⁰⁶ második bekezdése, amely szerint a veszélyes állat tartója a veszélyes üzemi felelősség szabályai szerint felel. Ezen nézőpontból – a kutyák vonatkozásában – azt kell tisztáznunk, hogy egy kutya mikor is minősül veszélyes állatnak, vagy a szolgálatra – és ezáltal a személy ellen kényszerítő eszközként történő használatra – kiképzett kutya veszélyes állat-e?

A szakaszhoz fűzött Nagykommentár értelmében „jogalkalmazási problémaként jelentkezett a háziállatok körének a meghatározása, mert vannak olyan - vadállatnak nem minősülő - háziállatok (például kutyafélék: pitbull stb.), amelyek alkalmanként teljesen kiszámíthatatlanul viselkednek, és nagyon veszélyesek. A Ptk. ezért megkülönböztető ismérvként nem is a háziállat-vadállat kategóriáit használja, hanem a veszélyes és veszélyesnek nem minősülő állatok között tesz megkülönböztetést”.²⁰⁷

A helyzetre vonatkozó szabályozást az Állatvédelmi tv. 24/A. § második bekezdése is tartalmaz. Ez kimondja, hogy veszélyes eb az állatvédelmi hatóság által egyedileg veszélyesnek minősített eb. Az első bekezdése pedig meghatározza, hogy az állatvédelmi hatóság az ebet egyedileg veszélyesnek minősítheti, amennyiben a) az eb fizikai sérülést okozott, és megvalósulnak a veszélyesnek minősítés e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott feltételei, vagy b) az eb fizikai vagy pszichikai állapota alapján feltételezhető, hogy az embernek fizikai sérülést okozhat, és ez a veszélyhelyzet kizárólag az eb veszélyesnek minősítésével hárítható el.

Itt már további kérdésként az is felmerülhet, hogy van-e olyan esetkör, amikor egy őrző-védő feladatokra kiképzett kutya – aki képes az embernek fizikai sérülést okozni, vagy éppen a kényszerítő eszközként történő alkalmazása kapcsán már fizikai sérülést is okozott – veszélyes ebnek minősülhet-e ha például a vizsgálat alapjául szolgáló intézkedés jogszerűségét utóbb nem állapítják meg vagy kétségbe vonják?

Itt alapvetésként kell megállapítanunk, hogy a rendőrségi szolgálati kutyákkal történő szolgálatellátás során hatósági tevékenység ellátásáról beszélünk. Így ezen tevékenység kapcsán okozott károk vonatkozásában – Magyarország Alaptörvénye alapján²⁰⁸ – bárki a hatóság által jogellenesen okozott kár megtérítését követelheti.

A helyzetet tovább bonyolítja – és egyben a jogi vizsgálatát igen érdekessé teszi – hogy az Állatvédelmi tv. 24/A. § hatodik bekezdése a veszélyes eb minősítését polgári jogi szempontú megközelítésben taglalja, és kijelenti, hogy a veszélyes ebet polgári jogi szempontból vadállatnak kell tekinteni.

Tehát a veszélyes ebek vonatkozásában teljesen más jellegű felelősségi megközelítésbe kerülünk. Ugyanis a 6:562. §²⁰⁹ második bekezdése értelmében a veszélyes állat tartója a veszélyes üzemi felelősség szabályai szerint felel. Azaz a veszélyes ebek vonatkozásában egyértelműen a veszélyes üzemi felelősség szabályait indokolt alkalmazni²¹⁰, és a felelősség

²⁰⁵ ORFK Szab. 9.; 15.; 170; 173., pontok

²⁰⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

²⁰⁷ Lábady Tamás, Parlagi Máttyás In: Gárdos Péter, Vékás Lajos (szerk.): Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. 2024. január 1. időállapotú 2024. évi Jogtár-formátumú kiadás; Az állattartás körében okozott kár

²⁰⁸ Magyarország Alaptörvénye: XIV. cikk (1) (2).

²⁰⁹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

²¹⁰ Nochta Tibor: Kártérítési jog, Menedzser Praxis, Budapest, 2016. 166-167. o.

alóli mentesülésre csak akkor van lehetőség, ha azt sikerül bizonyítani, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik²¹¹.

A helyzetet még bonyolíthatja az is, hogy a Polgári Törvénykönyv a jogszerű károkozashoz is kártalanítási kötelezettséget ír elő a XXVIII. című fejezetében, amely szerint ha jogszabály a jogszerűen okozott kárért kártalanítási kötelezettséget ír elő, a kártalanítás módjára és mértékére a kártérítésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

5. Befejezés

A szolgálati kutya rendőrségi alkalmazása olyan speciális eszközként jelentkezik a hatósági tevékenység jogszerű megvalósítása során, amelynek az eredményképpen – a kutya igénybevételenek alapvető célja szerint eltérő módon és mértékben – fennállhat az intézkedéssel érintett személy és (vagy) dolog sérülésének a veszélye. Azaz károkozás léphet fel. Ugyanakkor nagyon összetett és bonyolult az ilyen jellegű jogesetek és a felelősség²¹² vizsgálta, mivel a károkozás bekövetkezése igen sok – alapvetően különböző jellegű és jogszabályi háttérű – feladat ellátása során következhet be.

A tanulmány a szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szabályozásának egyes polgári jogi vetületeit vette górcső alá. Ugyanis – a szakterület speciális képességeinek a rendőrségi tevékenység támogatásában nyújtott szerepe és jelentősége végett – nagyon fontos a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazása. Ennek okán kiemelt szerepe van annak, hogy az alkalmazás kapcsán fennálló károkozási lehetőség – és ezen esetkörök jogszabályi környezetével kapcsolatos ismeretének a hiánya – ne gyengítse a képesség egyéni és szervezeti igénybevételeit. Ugyanis kérdésként akár az is felmerülhet, hogy mi van abban az esetben, ha a felvetésre adott jogi magyarázat egy szakavatott jogász számára egyértelmű, de a kutyát alkalmazó kutyavezetők – akiknek a többsége „csak” érettségivel rendelkezik – egyáltalán nem vagy csak kevésbé értik a témára vonatkozó jogi összefüggéseket. Ez esetben vajon elég-e nyugodtan hátradőlve azt gondolni, hogy a téma jogilag rendezett és majd biztos lesz egy megfelelő képzettségű és tapasztalatú jogász aki utólag intézkedik.....De vajon ez a tudat elég a kutyavezető részéről a szolgálati kutya magabiztos alkalmazásához vagy esetlegesen negatív emocionális hatást fejt ki már az intézkedés megkezdése előtt?

Természetesen a tanulmány – idő és hely hiányában – a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás magánjogi vetületeit teljes mértékben nem tudta feldolgozni. A célja ezen speciális és egyben igen érdekes szabályozási környezet egy szeletének a bemutatása, valamint a kérdéskör további kutatók általi vizsgálatára történő motiválása volt.

Felhasznált szakirodalom/normák jegyzéke:

1. [Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg \(oszk.hu\)](#) (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
2. Boda József (főszerk.): Rendészettudományi Szaklexikon. Dialóg Campus. Budapest, 2019. 542.o.
3. Dr. Mátyás Szabolcs: Bűnözésföldrajz, Didakt Kiadó, Debrecen 2020. 6. o.
4. Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál. Börtönügyi Szemle 2009. 1. szám. 44. o.

²¹¹ Polgári Törvénykönyv 6:535. § [A veszélyes üzemi felelősség] (1)

²¹² Frigyer László: Felelősség vagy többletfelelősség keletkezik a szolgálati kutyák alkalmazásával okozott kár kapcsán? Magyar Jog, 2023. 7-8. szám. 453. o.

5. Horváth Orsolya: Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei. Magyar Rendészet, (2015) (3), 59–71.
6. <https://www.police1.com/police-products/police-technology/robots/how-5-police-departments-are-putting-robot-dogs-to-work> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)
7. <https://raketa.hu/los-angelesben-a-rendorseg-robotkutyat-vetett-be-egy-gyanusított-ellen> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)
8. Dr. Mátyás Szabolcs: Bűnözésföldrajz, Didakt Kiadó, Debrecen 2020. 194.o.
9. <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/normakollizio/> (Letöltés ideje: 2024.07.31.)
10. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/hirdetmeny-a-kutyakivalasztas> (Letöltés ideje: 2023.08.25.)
11. dr. Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról; In: Kovács István (szerk.): Multidiszciplinaritás: A rendészettudomány sokszínűsége Tanulmánykötet. Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat. Budapest, 2022. 36. o.
12. Földvári József: Magyar büntetőjog. Osiris, Budapest, 2006. 135. o;
13. dr. Mészáros Ádám Zoltán: Az ártatlant sújtó szükségcselekmények a büntetőjogban Doktori értekezés Budapest, 2017, 61.o.
14. <https://jak.ppk.hu/uploads/articles/12332/file/M%C3%A9sz%C3%A1ros%20%C3%81d%C3%A1m%20doktori%C3%A9rtekezésveg%20doi.pdf> (Letöltés ideje: 2023.08.25.)
15. Lábady Tamás, Parlagi Mátyás In: Gárdos Péter, Vékás Lajos (szerk.): Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. 2024. január 1. időállapotú 2024. évi Jogtár-formátumú kiadás; Az állattartás körében okozott kár
16. Nochta Tibor: Kártérítési jog, Menedzser Praxis, Budapest, 2016. 166-167. o.
17. Frigyer László: Felelőség vagy többletfelelőség keletkezik a szolgálati kutyák alkalmazásával okozott kár kapcsán? Magyar Jog, 2023. 7-8. szám. 453. o.
18. Kovács István (2024): Az állatkínzás, valamint a tiltott állatviadal szervezése bűncselekmények büntetőjogi szabályozása és kriminológiai sajátosságai napjainkban. Budapest, MRTT.
19. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
20. 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről
21. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
22. Magyarország Alaptörvénye
23. 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról

Frigyer László²¹³

A szolgálati kutyatartás és az állatvédelem, avagy a felelős állattartás, mint az „állatok károsításának” a megelőzési magatartása a rendőrség szolgálati kutyákkal kapcsolatos tevékenysége során

Absztrakt

A szerző a tanulmányában a szolgálati kutyatartás és az állatvédelem összefüggéseit vizsgálja, amelynek során mind az állatok megkárosításának megelőzéseit, mind pedig a rendőrség munkavégzését górcső alá veszi.

Kulcsszavak: *szolgálati kutyák, szolgálati kutyák alkalmazása, a szolgálati kutyák károsításának megelőzése*

László Frigyer²¹⁴

Service dog keeping and animal protection, or responsible animal keeping, as the preventive behavior of "harm to animals" during the police's activities related to service dogs

Abstract

In his study, the author examines the relationship between service dog ownership and animal welfare, during which he scrutinizes both the prevention of harm to animals and the work of the police.

Keywords: *service dogs, use of service dogs, prevention of damage to service dogs*

²¹³ dr. jur.; alezredes, az NKE Ludovika SE Rendészeti Kutyás Szakosztályának vezetője; OPSZ Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozat alelnöke, NKE Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék egyetemi tanársegéde; PTE ÁJK Doktori Iskola PhD hallgatója, Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozatának alelnöke; email: frigyer.laszlo@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-3507-3352>

²¹⁴ dr. jur.; Lieutenant Colonel, Head of the Law Enforcement Dog Section of the Ludovika SE of the Hungarian University of National Sciences; Vice President of the Dog Service and Animal Protection Section of the Hungarian Association of Police and Judicial Police; Assistant Professor of the Department of Criminal Technology of the Faculty of Law Enforcement of the Hungarian University of National Sciences; PhD student of the Doctoral School of the Hungarian University of Sciences, Vice President of the Student Section of the Hungarian Law Enforcement Society;

*Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért,
amit megszelídítettél.*²¹⁵

Felvezető gondolatok

A tanulmány a rendőrségi szolgálati kutyák tartását annak állatvédelmi oldaláról megközelítve vizsgálja azzal a kifejezett célzattal, hogy rávilágítson a rendőrségnek azon belső felelős állattartással kapcsolatos tevékenységére, amely segíti a szolgálati kutyák/állatok – speciális rendőrségi feladatok ellátása következtében történő – károsodásának megelőzését.

Ennek okán elsődlegesen a felelős állattartás, mint fogalom kibontására – több oldalról történő megközelítésre és magyarázatra – van szükség. Ugyanakkor ezt nem is olyan egyszerű abszolválni. Hiszen – annak ellenére, hogy olyan népszerű fogalomról van szó, amely több normában is nevesítésre került²¹⁶ – magát a „felelős állattartás” fogalmát az adott normatívákban sem határozzák meg.

A felelős állattartás a személyek tevékenysége során olyan egyéni magatartásként jelenik meg, amely összességében – a felelős állattartók magatartása által – egy osztársadalmi (kollektív) felelős állattartásban realizálódik. Azaz **két fogalom adja meg összességében a felelős állattartás tartalmát.** Ez pedig az **egyéni felelős állattartást** és a **társadalmi (kollektív) felelős állattartás** kontextusa.

Ennek tükrében:

Az egyéni felelős állattartás: az állattartó személy olyan erkölcsi normákon és jogi szabályokon alapuló tevékenysége, amely során az állattartó a jó gazda gondosságát képviseli és tanúsítja az állatokkal kapcsolatos általános magatartása, valamint a felelősségi körébe tartozó minden egyes állat(egyed) vonatkozásában.

Ebben a fogalmi körben azért fontos a magatartás²¹⁷ nevesítése, mert a felelős állattartás során nem csak a személy által – a felelősségi körébe tartozó állat(egyed) irányába – kifejtett cselekvésről beszélünk, hanem az állattartó általános viselkedése is idetartozik.

Ugyanis a felelős állattartás nem csak egy öncélú – jogszabályoknak és a szubkultúrának megfelelő – tevékenység a szeretett állat vonatkozásában, hanem annál sokkal többről van szó. Mégpedig arról, hogy a felelős állattartás végső célja egy olyan felelős viselkedési forma (kvázi kultúra) kialakítása, amely által az állattartó személy tevékenysége (*a mások részére példamutató magatartása kapcsán*) hozzájárul az osztársadalmi felelős állattartási kultúra kialakulásához.

²¹⁵ de Saint-Exupéry A () A kis herceg ([Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg \(oszk.hu\)](#) (letöltés ideje: [2023.09.24.](#))

²¹⁶ Pl.: 2022. évi XXXIV. törvény a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány létrehozásáról
2011. évi CLVIII. törvény indokolása az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény módosításáról

785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet a kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályairól

1271/2022. (V. 27.) Korm. határozat az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

7/2020. (IX. 30.) AM utasítás miniszteri biztos kinevezéséről

²¹⁷ **magatartás**Az a mód, ahogy jellemünk, neveltetésünk szerint a társadalom jelenségeit megítéljük, dolgaiban állást foglalunk, ahogyan másokkal szemben viselkedünk; viselkedés.

Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3C77D/magatartas-3CA4B/> (Letöltés ideje: 2024.08.16.)

Ezen a ponton realizálódik, hogy a felelős állattartás egy folyamat is egyben, amelyben az egyéni felelős állattartás hatással van a társadalmi (kollektív) felelős állattartás milyenségére és állattjóléti²¹⁸ minőségére²¹⁹.

Társadalmi (kollektív) felelős állattartás: a felelős állattartó személyek – mások részére példamutató – magatartásának azon eredménye, amely ösztársadalmi szinten nemzeti- és szubkulturális alapértékként realizálódik.

A felelős állattartás és az állatvédelem^{220,221} olyan társadalmilag elismert – és napjainkban egyre szélesebb körben jogosan elvárt minimumként megjelenő – magatartás, amely a rendvédelmi szervek²²² tevékenységére is hatást gyakorol.

Egyrészt azért, mert a felelős állattartás egyes jogszabályi kötelezettségeit megszegő – és ezzel szabálysértést vagy bűncselekményt elkövető – személyekkel szembeni eljárás lefolytatására a rendőrség rendelkezik hatáskörrel^{223,224}. Bizonyos esetekben pedig – vámeljárás

²¹⁸ Európai számvevőszék 31/2018. számú különjelentése: Állattjólét az Európai Unióban 9.o.

Állattjólét: a fogalom meghatározása és fontossága az Unióban

1. Az Állategészségügyi Világszervezet (OIE) 2008-ban a következőképpen határozta meg az állattjólét fogalmát: „Az állat akkor van jó állapotban, ha egészséges, jól táplált, jól érzi magát, biztonságban van, lehetősége van természetes módon viselkedni, és nem szenved kellemetlen érzésektől (például fájdalomtól, félelemtől vagy feszültségtől).” Az állattjólét fogalma az Európai Unió működéséről szóló szerződés 13. cikkén alapul, amely elismeri, hogy az állatok érző lények.

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_31/SR_ANIMAL_WELFARE_HU.pdf (letöltés ideje: 2024.08.17.)

²¹⁹ „Az állatvédelem fogalma – a bár szorosan kapcsolódik hozzá – elkülöníthető az állattjólét fogalmától....leegyszerűsítő megközelítés szerint, amennyiben az állatok megfelelő egészségügyi állapotáért és közérzetéért megtett intézkedések vannak fókuszban, akkor az állattjólét kifejezés használat az indokolt, míg ha az állatokat az emberi tevékenységektől szeretnénk megvédeni, akkor inkább az állatvédelem kifejezés a célszerűbb.” Vetter Szilvia: Állatvédelmi jog, L’Harmattan Kiadó 2024. Budapest. 21.o.

²²⁰ „Az állatvédelem tulajdonképpen nem más, mint az állatvilágot különböző irányokból fenyegető veszélyekkel szembeni óvó tevékenységek foglalata.” Forrás: az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény indokolása

²²¹ „Az állatvédelem gyakorlati tevékenység, melynek célja az állatok kínzásának, pusztításának megakadályozása, a velük való kíméletes bánásmód és jó közérzetük biztosítása” Forrás: OGYH Infojegyzet 2022/12. 1.o.

https://www.parlament.hu/documents/10181/63291245/Infojegyzet_2022_12_allatvedelem.pdf/3fc1411c-63f5-1f48-3cb5-7868b841116a?t=1663915838590 (Letöltés ideje: 2024.08.15.)

²²² **2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról**

1. § (1) * E törvény hatálya

a) az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv.....

b) a belső bűnmegelőzési és büntetőrendészeti feladatokat ellátó szerv,

c) a terrorizmust elhárító szerv,

d) az idegenrendészeti szerv [az a)–d) pontban felsorolt szervek a továbbiakban együtt: rendőrség],

e) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv,

f) a büntetés-végrehajtási szervezet.....

[az a)–h) pontban felsorolt rendvédelmi feladatokat ellátó szervek e törvény alkalmazásában a továbbiakban: rendvédelmi szerv] hivatásos állomány tagjainak hivatásos szolgálati jogviszonyára (a továbbiakban: szolgálati viszony) és egyes társadalombiztosítási ellátására terjed ki.

²²³ **2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről**

38. § (1) Általános szabálysértési hatóságként a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervének szabálysértési hatósági feladatok ellátására kijelölt szervei járnak el.

(2) Az e törvény által a hatáskörébe utalt szabálysértési hatóság jogkörében a Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladat- és hatáskörrel rendelkező szerve, a Kormány által kijelölt szerv, valamint az egészségügyi államigazgatási szerv jár el. (3) * Szabálysértési elzárással is büntethető, valamint e törvényben meghatározott szabálysértés miatt első fokozaton a járásbíró jár el.

²²⁴ **2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról**

34. § (1) Általános nyomozó hatóságként a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervének nyomozó hatósági feladatok ellátására kijelölt szervei járnak el. (2) A Nemzeti Adó- és Vámhivatal végzi a nyomozást a következő bűncselekmények miatt:...

során történő ellenőrzése vonatkozásában – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal²²⁵ – mint állatvédelmi hatóság – kerül kijelölésre.

Másrészt azért, mert a szolgálati állat- és kutyatartás során a rendvédelmi szervek részére köteleességgént jelentkezik a felelős állattartás megvalósítása. Sőt – a közhatalmi status quos alapján is – erkölcsi elvárásként nyilvánul meg a példamutató magatartásukra vonatkozó társadalmi igény, amelynek minimuma az állományukban lévő „állat károsításának”²²⁶ megelőzése.

2. Bevezetés

Az állatok és az állatokkal való foglalkozás ősidők óta természetes részét képezte az elődeink mindennapi tevékenységének. Mindez a kezdetekben azt jelentette, hogy – az emberek a természetnek teljes mértékben kiszolgáltatottan, azzal szerves szimbiózisban élve – az állatokat vagy vadászták, vagy munkára bírták, esetleg szentként tisztelték.²²⁷

A domesztikáció²²⁸ igen érdekes történelmi folyamatában az állatoknak a közösség érdekében történő hasznosítása mindig is nagyon fontos tényező volt. Ebbe a körbe tartozott az állatok egyes képességeinek – az állam és a közrendvédelem (*a kezdetekben inkább a hadászat*) szolgálatában történő – hasznosítása is, amely szintén nagyon régóta szerves részét képezi a rendfenntartás krónikájának.

A történelem folyamán ezekben a tevékenységekbe az állatokat és a képességeiket – igen széles spektrumban (*pl. az elefántoktól a postagalambokig*²²⁹) – rendkívül sokféleképpen

²²⁵ **41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról:**

15/A. § (5) A Kormány az Ávtv. 45/B. §-a tekintetében az (1)–(4) bekezdésben foglalt betartásának vámeljárás során történő ellenőrzése vonatkozásában az állami adó- és vámhatóságot állatvédelmi hatósággént jelöli ki.

1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről (A továbbiakban: Állatvédelmi törvény)

45/B. § * (1) * Ha az állattartó az e törvényben, illetve a külön jogszabályban foglalt rendelkezéseket nem vagy nem megfelelően teljesíti és ez által az állat vagy ember egészségét súlyosan veszélyezteti, az állatvédelmi hatóság az állat tulajdonosának költségére elrendelheti – a feltételek biztosításáig – az állat megfelelő helyre való szállítását és a várható tartási költségek tulajdonos általi megelőlegezését. (2) Ha az állattartó az állatvédelmi hatóság által előírt időpontig gondoskodik a jogszabályszerű állattartási feltételek biztosításáról, úgy az (1) bekezdés szerint elszállított állatot részére vissza kell szolgáltatni, ellenkező esetben az állatvédelmi hatóság az állatot elkobozza. Az állatvédelmi hatóság gondoskodik az állat tulajdonjogának átruházásáról, ha ezt jogszabály kizárja vagy az eredménytelen, az állat végleges elhelyezéséről. Az állat a korábbi tulajdonosának, illetve korábbi tartási helyére nem adható ki. Ha az állat végleges elhelyezése csak rendszeres költségráfordítással biztosítható, a korábbi tulajdonos a jogsértés súlyától, ismétlődésétől függően legfeljebb 12 hónapra jutó költség fizetésére kötelezhető. Az elhelyezés eredménytelensége esetén – hat hónap elteltével – az állat életét megengedett módon ki lehet oltani.

²²⁶ **Állatvédelmi törvény**

3. § 2. állat károsítása: az állat testi épségének, szervezetének, pszichikai állapotának vagy viselkedésének tartós, hátrányos megváltoztatása;

²²⁷ Vetter Sz (2020) Az állatkinzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében, Doktori (PdD) értekezés, Gödöllő, 6.o.

²²⁸ Dormándi László, Juhász Vilmos (szerk.): Uj lexikon, Dante – Pantheon kiadás, Budapest, 1936., 896.o.:

Domesztikáció (házasítás vagy szelidítés), vadon élő állatoknak átalakítása háziállatokká. Erre a célra az ember természetesen csak olyanokat szemelt ki, amelyektől valami hasznot várt s amelyek erre a célra alkalmasnak mutatkoztak, de kétségtelen, hogy más, pl. vallási szempontok is szerepet játszottak a D.-ban. Vannak egyes fajok, kül. pl. a kutyák között, amelyek valósággal keresik az ember társaságát; ezek önmaguktól kínálkoznak D.-ra.

²²⁹ <https://honvedelem.hu/hatter/multidezo/hires-allatok-a-hadtortenelemben.html> (letöltés ideje: 2023.09.24.)

próbálták hasznosítani. Azonban a legtartósabb ilyen jellegű kapcsolatra és használatra elsődlegesen a kutyák^{230,231} és a lovak²³² vonatkozásában került sor.

Ezen állatok közül napjainkban jobbra a szolgálati kutya az, amely – több rendvédelmi szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Magyar Honvédség, valamint az egyes rendészeti tevékenységet ellátó személyek feladatai során – mint alkalmazási lehetőség – szélesebb körben is megjelenik.

A szolgálati lovak rendvédelmi tevékenységben történő alkalmazása – több okból kifolyólag is²³³ – mára erősen visszaszorult. Mindazonáltal ezen lovas történelmi hagyományainkon²³⁴ alapuló szolgálati képesség – amely a Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktárban ”A magyar Huszár” címszóval szerepel²³⁵ – a mai napig megtalálható a Rendőrség, a Magyar Honvédség és a Polgárőrség berkein belül.

Jelen tanulmány – a kutyatartás állatvédelmi jelentőségére vonatkozó részletszabályok bemutatása kapcsán – a rendőrség tevékenységével foglalkozik. Ugyanis napjainkban a szolgálati kutyákat legnagyobb létszámban alkalmazó – és a társadalom által a legáltalánosabban ismert – szervezet a Rendőrség.

2. Alapvető szabályozás

²³⁰ Dr. Vetter Szilva: Az állatkinzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében, Doktori (PdD) értekezés, Gödöllő, 2020., 6.o

„A kutya–ember kapcsolat az egyik legrégebb élet-, barátság és munkakapcsolat. A folyamat i. e. 12–10.000 körül kezdődhetett, bár léteznek adatok, melyek sokkal régebbi kezdetekre utalnak.”

²³¹ Horváth Orsolya: Az állatok hadicélú felhasználása a háborúkban, különös tekintettel a Nagy Háborúra, Honvédségi Szemle 143. évfolyam 2015/3. szám, 121.o.

„Kr. e. 2000-ben Mezopotámiából fennmaradt tárgyi emlékeken számos helyen találkozhatunk vad, nagy testű kutyákat, vélhetően masztiffokat ábrázoló alkotásokkal. A keltáknál a harci kutyákat védőruhába öltöztették, és az ellenfél lovassága elleni küzdelemre képezték ki. Ilyen, vértekek felszerel kutyákat a középkor háborúiban is használtak. A speciális szegeknek és töviseknek köszönhetően a kutyák nyakörve szintén sikeresen tizedelte az ellenség létszámát és lovasságát a szárazföldi ütközetekben. Attila hun király táborainak éjszakai védelmét vad kutyákkal őriztette”

²³² Horváth Orsolya: Az állatok hadicélú felhasználása a háborúkban, különös tekintettel a Nagy Háborúra, Honvédségi Szemle 143. évfolyam 2015/3. szám, 124 o.

„Az első írásos emlékek az eurázsiai harcokról szóló Kr. e. 3–4000 évvel ezelőtti korból származnak, ahol már lovakat vettek igénybe a háborúk során. Bukephalosz, Nagy Sándor lova olyan mély benyomást tett a hódítóra, hogy a ló elvesztése után nyomban el is nevezett róla egy várost, Bukephalia néven (ma Jhelum). A lovak kitűnően alkalmazkodtak a nomád népek harci szokásaihoz a közép-ázsiai sztyeppés területeken is. A könnyűlovasság megjelenése Európában a Kr. u. 7–8. század idejére tehető. Napóleon korában már kiemelt szerep jutott a harci lovaknak a hódító hadjáratok alkalmával.”

²³³ Ádám Barnabás: A lovasképesség lehetséges műveleti alkalmazása, Hadtudomány XXIII. évfolyam, 2023/1. szám. 92.o.

„A ló felett itélkezőknek igazsága van abban a tényben, hogy a 20. század elején a nyílt mezőt és nagy teret igénylő lovasság – amely korábban annyiszor csaták megvívásának fő fegyverneme volt – elérte a képességeinek határait. A gyorstűzelő fegyverek, különösen a géppuska és a lövegek tüze lekényszerítette lováról a katonát, a gépesítés következményeként jelentkező mobilitás, a tüzérez és a páncélvédelem pedig beláthatatlan előnyt jelentettek a négylábú állattal szemben.”

²³⁴ https://epa.oszk.hu/00000/00018/00014/07bal.htm#_ftn19 (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²³⁵ <http://www.hungarikum.hu/hu/content/magyar-huszar%C3%A1r-0> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

„Nekünk, magyaroknak az a nemzeti jelkép, akiben az ősi magyar lovas harcosnak a tűzfegyverek korában való újjászületését látjuk. A magyar huszár az a magyar könnyűlovas, aki az elmúlt fél évezredben ott virtuskodott a török háborúkban családi tűzhelye, szülőföldje védelmében, a Habsburg-ellenes szabadságharcokban nemzeti jogainak biztosításáért, a dinasztikus háborúkban uralkodója hívó szavát követve. A magyar huszár az a lovas katonája, aki leffentyűs csákóföveget vagy forgós csákót, gazdagon zsinórozott dolmányt és szűk nadrágot, színes fonott övet és sarkantyús rövidszárú csizmát, bal vállán átvetett, ugyancsak gazdagon zsinórozott mentét visel. Vállszíjon tartott szablyát és tarsolyt hord, a nyeregkapára erősített karabélyt és deli pár pisztolyt is kéznél tart.”

Egy szakavatatlan szemlélő nem is gondolná, hogy milyen komoly feladat és egyben felelősség is a szolgálati állatok tartása, képzése és alkalmazása. Hiszen az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Állatvédelmi törvény) nagy felelősséget ró az állattartókra²³⁶.

Az Állatvédelmi törvény általános indokolása értelmében az állatvédelem tulajdonképpen nem más, mint az állatvilágot különböző irányokból fenyegető veszélyekkel szembeni óvó tevékenységek foglalata.²³⁷ E gyűjtőfogalom körébe vonható az állatvilág teljességének, fajgazdagságának megóvására szakosodott természetvédelem, az állatbetegségek megelőzésével és leküzdésével foglalkozó állategészségügy, továbbá a vad- és halgazdálkodási állományvédelem. Az állatvédelem negyedik és ma még jórészt kimunkálatlan összetevője az emberi ráhatás alatt élő állatok kíméletét célul tűző ún. egyedkímélő állatvédelem²³⁸.

A szolgálati állattartás szempontjából nagyon fontos kitétel, hogy az Állatvédelmi törvény alapvetően azonos zsinórmértékkel szabályozza a területet a „civil” és a „szolgálati” állattartás vonatkozásában. Ennek legfőbb megnyilvánulása, hogy a törvény hatálya nem tesz különbséget ezen két terület alapvető szabályozásában, és a normatíva ugyanúgy kiterjed a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a közfeladatokat ellátó őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra is²³⁹. Következésképpen **az Állatvédelmi törvény hatályos rendelkezései – a „civil” állattartókkal azonos – állatvédelmi alapot és egyben keretet biztosítanak (követelnek meg) a szolgálati állatokkal kapcsolatos tevékenység során.**

Az Állatvédelmi törvény alapfogalmai tehát a szolgálati állattartás vonatkozásában is mérvadó jelleggel határozzák meg a tevékenységre vonatkozó esszenciális definíciókat²⁴⁰ (pl. ki az állattartó, mit jelent az állatkínzás, állatmenhely, beavatkozás az állaton, állat életének megengedett módon való kioltása, állat kábítása, stb.). Ezen szabályozási körben szükséges külön kiemelni a törvény azon fontos zsinórmértékét is, miszerint az Állatvédelmi törvény végrehajtása során minden esetben a jó gazda gondosságával kell eljárni²⁴¹.

²³⁶ dr. Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról. In: Multidiszciplinaritás: A rendészettudomány sokszínűsége (szerk: Dr. Kovács István), Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat, Budapest, 2022., 35.o. (a továbbiakban: Frigyer (2022.))

²³⁷ Vö.: Kovács István (2024): Az állatkínzás, valamint a tiltott állatviadal szervezése büncselekmények büntetőjogi szabályozása és kriminológiai sajátosságai napjainkban. Budapest, MRTT.

²³⁸ Állatvédelmi tv. indokolása: Általános indokolás

²³⁹ Állatvédelmi tv. 2. § E törvény hatálya kiterjed:

(1) g) a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a közfeladatokat ellátó őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra;

²⁴⁰ Állatvédelmi tv. Alapfogalmak: 3. § E törvény alkalmazásában:

1. állattartó: az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli;

2. állat károsítása: az állat testi épségének, szervezetének, pszichikai állapotának vagy viselkedésének tartós, hátrányos megváltoztatása;

4. állatkínzás: az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása, vagy olyan hatást eredményező beavatkozás, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat, továbbá az öröklődő betegségben szenvedő – nem kísérleti célra szánt – állategyed tenyésztése, szaporítása;

6. állatmenhely: az elkobzott vagy ideiglenesen megfigyelés alatt tartott állatok kivételével a gazdátlan állatok ideiglenes vagy állandó, ellenszolgáltatás nélkül történő elhelyezésének céljából működtetett intézmény;

7. beavatkozás az állaton: az állat fizikai, élettani vagy pszichikai állapotának megváltoztatása;

10. állat életének megengedett módon való kioltása: az állat életének a legkisebb szenvedés okozásával, valamint a faj adottságainak figyelembevételével történő szakszerű és gyors kioltása;

12. állat kábítása: minden olyan szándékos eljárás, amelynek alkalmazása a tudat és az érzékelés fájdalom nélkül történő elvesztését okozza, beleértve a közvetlen halált okozó eljárásokat is;

²⁴¹ Állatvédelmi tv. Alapfogalmak: 3. § E törvény alkalmazásában:

Fontos megjegyezni, hogy az Állatvédelmi törvényben foglalt normaalkotási felhatalmazások²⁴² eredményeképpen megalkotott normatívák a szolgálati állattartás kapcsolatát. Az Állatvédelmi törvény 2. § (1) bekezdése²⁴³ ezen szerveket és a feladatellátásukat – azok megkérdőjelezhetetlen specialitása végett – teljesen külön alpontként kezeli a kedvtelésből tartott állatokétól és a többi – az Állatvédelmi törvény szabályozása alá eső – területtől.

Természetesen maga az Állatvédelmi törvény – az alábbi kivételekkel – kiterjed a 2. § (1) bekezdés g) pontjában meghatározott szervek feladatainak ellátását szolgáló állatokra.

Az egyik ilyen kivétel, miszerint az ebrendészeti hozzájárulás megfizetése alól ad mentesítést a törvény a szolgálta kutyák vonatkozásában²⁴⁴.

Másik nagyon fontos ilyen jellegű szabályozás a törvény *Intézkedések és közigazgatási szankciók* elnevezésű VIII/A. fejezetének 42/D. §-ában meghatározott kivétel: A §-ban meghatározott rendelkezések nem alkalmazhatóak a Magyar Honvédségben, rendvédelmi szervben, nemzetbiztonsági szolgálatban, közfeladatot ellátó őrszolgálatban szolgáló ebek jogszerű alkalmazása esetén²⁴⁵. A szabályozás azért jelentős, mert ennek hiányában az állatvédelmi hatóság a közigazgatási szankció kiszabása mellett, többek között – a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint – akár el is rendelhetné – például

8. jó gazda gondossága: az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti (elhelyezés, táplálás, gyógykezelés, tisztán tartás, nyugalom, gondozás, kiképzés, nevelés, felügyelet);

²⁴² Állatvédelmi tv. 49. §

3) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy..... szabályokat rendeletben állapítsa meg.

(4) Felhatalmazást kap

a) az élelmiszerlánc-felügyeletért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter), hogy a mezőgazdasági haszonállatok tartásának részletes szabályait,

b) a miniszter, hogy szabályait rendeletben állapítsa meg.

(5) Felhatalmazást kap a települési, fővárosban a kerületi önkormányzat képviselő-testülete, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat közgyűlése, hogy az ebrendészeti hozzájárulás mértékét, kiszabásának feltételeit, a kedvezmények, mentességek körét, illetve a megfizetésének szabályait rendeletben határozza meg.

(6) Felhatalmazást kap a települési, fővárosban a kerületi önkormányzat képviselő-testülete, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat közgyűlése, hogy a kedvtelésből tartott állatok tartásának szabályait rendeletben határozza meg.

²⁴³ Állatvédelmi törvény: 2. § E törvény hatálya kiterjed: (1) a) a gazdasági haszon céljából tartott, igénybe vett állatokra; b) a kutatási-kísérleti célra szolgáló állatokra, a diagnosztikai vizsgálat és az oltóanyag-termelés céljából tartott állatokra, a génbankként kezelt állatokra, a géntechnológiával módosított gerinces állatokra, valamint a tudományos ismeretterjesztés és az oktatási demonstráció céljából tartott állatokra; c) a verseny- és sportcélra tartott állatokra; d) a pásztoreberekre, az őrző-, védő-, mentő-, jelző-, vakvezető, rokkantsegítő és terápiás kutyákra; e) a vadászatra alkalmazott állatokra, ha jogszabály másképpen nem rendelkezik; f) a mutatványos vagy bemutatói célra szolgáló állatokra; g) a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a közfeladatokat ellátó őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra; h) a kedvtelésből tartott állatokra; i) a veszélyes állatokra, a házasított állatok gazdátlan egyedeire (kóborállat), az állatkertekben, a vadaskertekben és a vadasparkokban élő (tenyésztő) állatokra, továbbá a vadon élő fajok bármilyen célból fogva tartott egyedeire, ha külön jogszabály másként nem rendelkezik.

²⁴⁴ Állatvédelmi tv. 42/C. § (4) Nem szedhető ebrendészeti hozzájárulás

b) a mentő-, jelző-, vakvezető, rokkantsegítő, terápiás vagy az Országos Magyar Vadászkamara által kiállított vadászkutya alkalmassági vizsgaigazolvánnyal rendelkező,

c) a Magyar Honvédségben, rendvédelmi szervben, nemzetbiztonsági szolgálatban vagy közfeladatot ellátó őrszolgálatban alkalmazott,.....

eb után.

²⁴⁵ Állatvédelmi tv. 42/D. § (3) E § rendelkezései nem alkalmazhatóak

a) a Magyar Honvédségben, rendvédelmi szervben, nemzetbiztonsági szolgálatban, közfeladatot ellátó őrszolgálatban szolgáló ebek jogszerű alkalmazása esetén,

b) a magántulajdon védelmére irányuló hivatásos őrző-védő feladatot ellátó ebek jogszerű alkalmazására,

egy súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására alkalmazott és ezzel a támadónak sérülést okozó – szolgálati kutya veszélyesnek minősítését, sőt akár az eb életének kioltását is²⁴⁶.

Természetesen ezen kivétel alkalmazhatóságának alapvető feltételét jelentő jogszerű alkalmazást is hangsúlyosan kell megemlíteni. A jogszerűség vizsgálata az alkalmazásban érintett szerv vezetői állományának kompetenciájába tartozik²⁴⁷. Mindazonáltal ez egy igen fontos kivétel, mert a szolgálati állatot alkalmazó személyi állomány magabiztos fellépéséhez hozzátartozik ez az alapvető jogbiztonsági kérdés is, miszerint az állat jogszerű alkalmazása esetén állatvédelmi retorzióra nem kell számítani az alkalmazónak, a kutya vezetőjének.

2.1. A szolgálati kutyák alkalmazására vonatkozó alapvető szabályozás

A szolgálati kutyákkal történő szolgálatellátásra vonatkozó szabályok – alkalmazó szervenként eltérően – a jogszabályi hierarchia különböző szintjén kerültek megfogalmazásra.

A jogszabályi hierarchia törvényi szintjén a szolgálati kutyák alkalmazására vonatkozó szabályozásból általában csak a – civil szféra és a „nem kutyás” hivatásos állomány által legáltalánosabban ismert – kényszerítő eszközként²⁴⁸ történő alkalmazás normatíváit találjuk²⁴⁹. Erre példa a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) szabályozása is, amely igazi alapként is szolgál. Ugyanis nagyon **hasonló a szabályozás minden szervnél, amely a szolgálati kutyát, mint kényszerítő eszközt alkalmazhatja.**

Rtv.: Szolgálati kutya alkalmazása

50. § (1) A rendőr szájkosárral ellátott szolgálati kutyát - pórázon vagy anélkül - kényszerítő eszközként akkor alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei (47. §) fennállnak.

(2) A rendőr szájkosár nélküli szolgálati kutyát pórázon vezetve alkalmazhat, ha a jogellenesen összegyűlt tömeg enyhébb (47-49. §) kényszerítő eszközzel nem osztható

²⁴⁶ 42/D. § (1) A közigazgatási szankció kiszabása mellett, az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint az állatvédelmi hatóság

e) az ebet veszélyesnek minősítheti,

f) elrendelheti az eb életének kioltását a 24/C. § szerinti esetekben,

²⁴⁷ 58/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az egyes eseményekkel kapcsolatos parancsnoki kivizsgálások szempontrendszeréről és jelentési rendjéről

1. Az összefoglaló jelentés elkészítésének és felterjesztésének rendje

3. Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyeletei, valamint a segélyhívásokat fogadó szerv egységes működéséről szóló ORFK utasítás (a továbbiakban: ORFK utasítás) 1. melléklete 31., 65., 67., 68., 69., 70., 92. D. és a 92. K. pontjaiban meghatározott eseményekről, **az eseménnyel közvetlenül érintett rendőr vagy a szerződéses határőrség (a továbbiakban együtt: rendőr) legalább osztályvezető besorolású szolgálati elöljárója köteles összefoglaló jelentést készíteni.**

.....
57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyeletei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről

1. melléklet az 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasításhoz

69. B. A Rendőrség személyi állománya tagja, a BM munkatársa által kényszerítő eszközzel okozott, nyolc napon túl gyógyuló sérülést vagy halált

²⁴⁸ Kovács István: Rendvédelmi ismeretek I., MRTT Hallgatói Tagozat Budapest 2021.; 86.o.
<https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/Rendvedelmi%20ismeretek.pdf> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁴⁹ 2011. évi CXIII. törvény - a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól

1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezeti őrszolgálatról

1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

szét, illetve, ha az a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétosztatásához vagy a rendőri intézkedéssel szembeni tevőleges ellenállás leküzdéséhez szükséges.

(3) A rendőr szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat

a) súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására;

b) súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogására;

c) a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására.

Ehhez az „alapszabályhoz” képest specifikusabb előírásokat tartalmazó jogforrásként hivatkozhatunk meg a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvényre, amely a ruházat, csomag és jármű átvizsgálása kapcsán – a szolgálati kutyák egyik alapvető alkalmazási területére vonatkozó követendő példaként – **már a szolgálati kutyával történő kereső tevékenységet is törvényi szintre emelve szabályozza**²⁵⁰.

A végrehajtásra vonatkozó további részletszabályok és egyéb alkalmazási területek kapcsán vegyesen található jogszabályi és egyéb közjogi szervezetszabályzó eszközként megjelenő szabályozást is²⁵¹.

²⁵⁰ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

Ruházat, csomag és jármű átvizsgálása

36/B. § (6) A jármű átvizsgálása során a pénzügyőr póráz és szájkosár nélküli szolgálati keresőkutyát is alkalmazhat. A vizsgálat során a keresőkutya alkalmazására azt követően kerülhet sor, amikor a jármű vezetője és az utasok a járművet elhagyták.

36/C. § (1) A pénzügyőr a szolgálati feladatok ellátása céljából

a) a vám- és jövedéki jogszabályok, továbbá a NAV szerveinek feladatát meghatározó egyéb jogszabályok megsértésének felderítése érdekében átvizsgálhatja a 36/J. § alapján megállított járművet,

b) átvizsgálhatja a vasúti és autóbusz-pályaudvarokon, hajóállomásokon, repülőtereken tartózkodó, illetve vasúton, hajón, személyszállító közforgalmú gépjárművön szállított utasok csomagjait a szállítóeszközön tartózkodás ideje alatt, menet közben vagy az állomásokon,

c) a csomagküldemények jövedéki törvény szerinti ellenőrzése során azokat csomagátvizsgáló berendezéssel átvilágíthatja, szolgálati keresőkutyával vagy más alkalmas módon felbontás nélkül átvizsgálhatja.

(2) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti vizsgálat során a pénzügyőr póráz és szájkosár nélküli szolgálati keresőkutyát, az (1) bekezdés b) pont szerinti vizsgálat során pórázon vezetve szájkosár nélküli szolgálati keresőkutyát is alkalmazhat. Az (1) bekezdés a) pont szerinti vizsgálat során a keresőkutya alkalmazására azt követően kerülhet sor, miután a jármű vezetője és az utasok a járművet elhagyták

²⁵¹ példálózó jelleggel egy-egy fontosabb norma:

100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

20/2018. (XII. 21.) PM rendelet a pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól

16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

86/2012. (XII. 28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról

44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól

27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról

277/2020. (HK 7.) MH parancsnokának szakutasítás - egyes NATO egységesítési egyezmények nemzeti elfogadásáról

36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról

26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás a körzeti megbízotti szabályzatról

24/2015. (X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról

25/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a szagmaradványok és személyi szagminták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról

72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról

67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról

3/2020. (II. 27.) BVOP utasítás a csomagküldés, valamint a kiétkezés egységes végrehajtásáról

Fontos hangsúlyozni, hogy elengedhetetlen ezen alacsonyabb szintű normák ismerete, hiszen ezek a részletszabályok²⁵² töltik meg tartalommal a rendőrség kötelekében már nagyon hosszú ideje sikerrel alkalmazott speciálisan képzett szolgálati kutyákkal²⁵³ végzett tevékenységeket.

A terület fontosságát talán a kutyák száma is mutatja²⁵⁴. Az elmúlt években a rendőrségen viszonylag nagy létszámú (650) szolgálati kutya volt megtalálható, a 2021. évben egészen pontosan 649 szolgálati kutya volt állományban. **Az állatállomány vármegyéenkénti egyedszáma ugyanakkor változó képet mutat, hiszen az a mindenkori igénybevétel szükségességéhez, és a terület szakterületi feladatokhoz tartozó kompetenciájához igazodik.**²⁵⁵

A tevékenységre vonatkozó alapvető részletszabályokat a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról szóló 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás (a továbbiakban: Kutyás Szabályzat) tartalmazza, amelynek a részletesebb elemzését a jelen tanulmány „3.2 A szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos szabályozás állatvédelmi (jogi- és gyakorlati) perspektívái” című fejezetrésze tartalmazza.

A szolgálati kutyák számottevő jelenléte ugyanakkor nem csak a Rendőrség kötelekében egyértelmű, hiszen több, a rendvédelmi spektrumban szerepet játszó szervezet is alkalmazza őket²⁵⁶. Egy „jó megjelenésű”, kiképzett szolgálati kutya egy határozott kutyavezetővel olyan – lenyűgöző erejű – eszköz, amely a puszta megjelenésével önmaga alkalmazását előzi meg^{257,258}.

A már említetteken felül több olyan szervezet személyzete is alkalmaz vagy alkalmazhat – külön törvényi felhatalmazás alapján²⁵⁹ – szolgálati kutyát, amely esetében ez a lehetőség

²⁵² Frigyer 2022. 37.o.

²⁵³ Dr. Balláné dr. Füszter Erzsébet: Bűnügyi nyomozástani ismeretek II. rész; Rejtjel Kiadó Budapest 1998. (99. o.)

²⁵⁴ Horváth Orsolya: A kutya kriminalisztikai hasznosítása Doktori értekezés 2017.

²⁵⁵ Frigyer (2022)

²⁵⁶ Pl: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/6640> (leöltés ideje: 2023.09.30.)

„A büntetés-végrehajtásnál jelenleg 99 járőr-, 22 kábítószer kereső- és 2 nyomkövető kutya teljesít szolgálatot. További 15 kutya tanfolyamot végez, sikeres vizsgát követően nyáron már ők is bevetethetők lesznek a rácsok mögött.”

²⁵⁷ Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányjai a büntetés-végrehajtásnál, Börtönügyi Szemle 28. évf. 1. sz. 2009. 44.o.

²⁵⁸ Dr. Frigyer László: Kriminalisztikai szösszenet avagy miért kell(ene) a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állománya részére kriminalisztikai ismereteket oktatni, IN: Európai Jogi Közlemények I.évfolyam/1. szám (2020.) Budapest, 34.o.

²⁵⁹ 2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról

1. § (1) E törvényben foglaltakat kell alkalmazni

a) a formaruházat tekintetében a fegyveres biztonsági őrre,

b) az alkalmazási feltételek, az intézkedéssel, kényszerítő eszközzel szembeni panasz és kivizsgálása, valamint a képzés és vizsgáztatás tekintetében a személy- és vagyonőrre,

c) a természetvédelmi őrre,

*d) * az erdészeti hatóság rendészeti feladatokat ellátó tagjára,*

e) a hegyőrre,

f) a formaruházat kivételével a hivatásos vadászra,

*g) * a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzetre,*

*h) * a rendészeti feladatokat ellátó jogosult erdészeti szakszemélyzetre,*

*i) * az állami halőrre és a hivatásos halőrre,*

j) a közterület-felügyelőre,

k) az önkormányzati természetvédelmi őrre,

l) a mezőőrre.

1.1.1.1.1 **13. A kényszerítő eszközök és a szolgálati lőfegyver birtoklásának szabályai**

21. § (1) Törvényben meghatározott feladatai ellátása során

nem köztudomású. Ilyen például az állami természetvédelmi őr²⁶⁰, a hegyőr²⁶¹, a mezőőr²⁶², hivatásos vadász²⁶³, a közterület-felügyelő^{264,265}, de még ide tartozik az önkormányzati segédfelügyelő²⁶⁶ és a fegyveres biztonsági őr²⁶⁷ is. Sőt ebbe a körbe tartoznak az Állami Halóri Szolgálatnál a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH) által alkalmazott halászati őrök is. Ezen szervezetnél a szolgálati kutya beszerzésével, nyilvántartásával, képzésével, valamint a szolgálatikutya-vezetők képzésével kapcsolatos feladatok ellátásáért a NÉBIH Általános Ellenőrzési Igazgatósága felelős²⁶⁸.

3. A szolgálati állatok alkalmazásával kapcsolatos szabályozás állatvédelmi (jogi- és gyakorlati) aspektusai

3.1. A szabályozásra vonatkozó közös alapvetések

3.1.1. Közös állatvédelmi alapszabályozás és a civil szervezetekkel történő együttműködés

A területre vonatkozó elsődleges közös pont – mint már feljebb említésre került – az Állatvédelmi törvény. A törvényben meghatározottak ugyanis – ahogyan az már a fejezetnek az „Alapvető szabályozás” címet viselő 2. részben is kifejtésre került – kijelölik az alapvető

b) az 1. § (1) bekezdés c)–l) pontjában meghatározott személy – kizárólag önvédelmi célból – szolgálati kutyát, valamint rendőrbotot,.....tarthat magánál.

²⁶⁰ 9/2000. (V. 19.) KöM rendelet - a Természetvédelmi Őrszolgálat Szolgálati Szabályzatáról

14. § (1) Az állami természetvédelmi őr - természeti érték vagy terület veszélyeztetésének, károsításának megakadályozása érdekében - a jogszabályokban meghatározott módon az alábbi kényszerítő eszközöket alkalmazhatja:

- a) testi kényszer,
- b) bilincs,
- c) vegyi vagy elektromos sokkoló eszköz,
- d) szolgálati kutya.

(2) Szolgálati kutyaként csak olyan állat alkalmazható, amely a külön jogszabályban meghatározott minősítési feltételeknek megfelel, és a védett természeti területen történő tartózkodása természetvédelmi érdekeket nem sért.

²⁶¹ https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/hegyor_tananyag.pdf (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁶² https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/mezo_or_tananyag.pdf (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁶³ https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/hivatasos_vadasz_tananyag.pdf (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁶⁴ 1999. évi LXIII. törvény - a közterület-felügyeletről

43/1999. (XI. 26.) BM rendelet - a közterület-felügyelői intézkedések végrehajtásának módjáról és eszközeiről

17. § (2) A felügyelő kiképzett, egészséges, ápolts és jó erőnlétű, a külön jogszabályban meghatározott minősítési feltételeknek megfelelő kutyával láthat el szolgálatot.

²⁶⁵ https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/kozterulet_felugyelo_tananyag.pdf (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁶⁶ 2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról

3. Az önkormányzati rendészeti szerv és a segédfelügyelő

4. § (1) A 3. § (2) bekezdésében meghatározott személyek jogszabályban meghatározott tevékenységét az önkormányzat alkalmazásában álló közalkalmazotti vagy a munka törvénykönyvéről szóló törvény hatálya alá tartozó munkavállalás keretében az önkormányzati segédfelügyelő segítheti.

(6) A segédfelügyelő kizárólag önvédelmi célból vegyi eszközt, rendőrbotot és szolgálati kutyát tarthat magánál, valamint önvédelmi célból testi kényszert alkalmazhat

²⁶⁷ 1997. évi CLIX. törvény - a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról

27/1998. (VI. 10.) BM rendelet - a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról

43. § Az őr csak kiképzett, egészséges, ápolts és jó erőnlétű kutyával láthat el szolgálatot.

²⁶⁸ c

6/2022. (VIII. 31.) AM utasítás - a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról

34. Az Általános Ellenőrzési Igazgatóság felelős

34.10. a szolgálati kutya beszerzésével, nyilvántartásával, képzésével, valamint a szolgálatikutya-vezetők képzésével kapcsolatos feladatok ellátásáért.

irányokat és elvárásokat a szolgálati állatokkal kapcsolatos tevékenység állatvédelmi vonatkozásában. Egyik legfontosabb alapelveként egyértelművé válik például a jó gazda gondosságának követelménye. Hiszen még egy laikusban sem merül fel kétely arra vonatkozóan, hogy egy jól tartott és egészséges állattal minőségibb tevékenységet lehet folytatni, mint egy rosszul tartott, beteg állattal. De nem csupán az Állatvédelmi törvény határozza meg az állattartás körülményeit, hanem fontos és kötelező normatívák találhatók meg az egyes végrehajtási rendeleteiben is.

Nagyon fontos azt is kiemelni, hogy szolgálati állatok vezetői nem csak a hivatásos, hanem a „civil” életükben is részei hazánk felelős állattartói közösségének. Hiszen a felelős állattartás a közös ügyünk, amiért együtt tehetünk a legtöbbet. Ennek okán a rendőrség²⁶⁹ és a többi szolgálati állattal rendelkező szervezet is nagy hangsúlyt fektet a civil szervezetekkel történő együttműködésre.

Ebben körben külön kiemelendő az Országos Polgárőr Szövetség állatvédelmi tevékenyége is, amelynek keretében együttműködési megállapodás kötött a külön törvénnyel létrehozott Közös ügyünk az Állatvédelem Alapítvánnyal²⁷⁰. Szervezetén belül pedig létrehozta továbbá a szakemberekből álló Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozatát,²⁷¹ amely nem csak a polgárőrség szolgálati kutyás tevékenységével foglalkozik, hanem a polgárőrség állatvédelmi feladatainak a megvalósításával is. Ennek keretében a Tagozat elnöksége – az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztossal²⁷² és a „Közös ügyünk az Állatvédelem” Alapítvánnyal közösen – megalakította a Polgárőrség Állatvédelmi Szakértői Testületét²⁷³. A Testület szakértői olyan állatvédelmi szakjogászok és szakállatorvosok, valamint speciális ismeretekkel rendelkező szaktanácsadók, akik a polgárőrség kötelékében szeretnék az állatvédelmet szolgálni.

3.1.2. Közös szaknyelv és tevékenység

Kiemelt jelentőséggel bír, hogy a szolgálati állatok tartása, képzése és alkalmazása során az egyes szervezetek és személyek azonos fogalmakat használjanak a tevékenység leírása és megfogalmazása kapcsán. A szolgálati állatokkal való foglalkozás magasabb minőségű megvalósításához ugyanis szükséges, hogy a kiválasztási, képzési és alkalmazási tapasztalatokat megosszák az egyes szervek és személyek között, viszont mindez csak akkor lehetséges, ha a szakemberek – a szolgálati állatokkal való tevékenység fejlesztése érdekében – rendszeresen megosztják egymással a pozitív és a negatív tapasztalatokat. Ennek keretében

²⁶⁹ <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/ujabb-lepes-az-allatok-vedelmeben> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/a-rendorsegi-bunmegelozes/az-allatvedelem-kozos-ugyunk> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁷⁰ <https://kozosugyunkazallatvedelem.hu/hirek/55-az-orszag-65000-polgarore-is-kiall-az-allatvedelem-mellett> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁷¹ <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2023/06/30/megtartotta-alakulo-uleset-az-opsz-kutyas-szolgalati-es-allatvedelmi-tagozata> (letöltés ideje: 2023.09.30.) (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁷² 2022-től Ovádi Péter.

²⁷³ <https://opsz.hu/allatorvosok-es-jogaszok-segitik-a-polgarorok-allatvedelmi-tevekenyseget/> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

közös képzéseket, versenyeket²⁷⁴ és végrehajtási tevékenységet szerveznek^{275, 276}. Mindezt pedig úgy tegyék, hogy a tevékenység közben azonos szaknyelvi kommunikációra támaszkodnak²⁷⁷, amely pedig összességében egyfajta közös „szolgálati” mintát is közvetít a civil állattartók irányába.

3.1.3. Közös tiszti- és vezetői utánpótlás képzés

A szolgálati állatokkal rendelkező rendvédelmi szervek és szervezetek ezirányú szakmai munkájának az egyik alapja, hogy a tevékenység felett diszponáló vezetők tisztában legyenek a szolgálati állatok képességeivel és azoknak az adott szervezett tevékenységébe történő illeszthetőségével. Ezen képességek – valamint a felelős (szolgálati) állattartás – bemutatását és a leendő (tisztek) vezetőik ezirányú érzékenyítését is az egyik fő küldetésének tekinti a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen a Ludovika SE Rendészeti Kutyás Szakosztály is. Ahol a tevékenységek és az egyes rendezvények megszervezésével az NKE Rendészettudományi Karon oktatott „A szolgálati kutyák alkalmazása” tantárgy egyetemi oktatásának szakmai hátterét igyekeznek biztosítani^{278,279}.

3.2. A szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos szabályozás állatvédelmi (jogi- és gyakorlati) perspektívái

²⁷⁴ <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/7044> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/veget-ert-a-nemzetkozi-szolgalati-kutyas> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/i-jarorkutya-vezetoi-szakmai-verseny> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

²⁷⁵ https://bv.gov.hu/sites/default/files/bv_hirlevel_2023_1.pdf (letöltés ideje: 2023.09.30.) 17.o.

„Szent György nap alkalmából az eredményes együttműködés elismeréseként DR. PÉTERVÁRI ZOLTÁN bv. alezredesnek, az Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. állatorvosának a Készenléti Rendőrség elismerő plakettet adományozott. A Kft. évek óta szoros munkakapcsolatban dolgozik a Készenléti Rendőrséggel, ahol a Lovas Alosztályban jelenleg 23 nóniusz fajtájú ló teljesít szolgálatot.”

²⁷⁶ https://bv.gov.hu/sites/default/files/a_buntetes-vegrehajitasi_servezet_evkonyve_2022-compressed_1.pdf (letöltés ideje: 2023.09.30.)

„Az egri börtönben összevont kutyavezetői szakmai nap került lebonyolításra a Heves Megyei Rendőr-főkapitányság kutyavezetőivel közösen.” 47.o.

²⁷⁷ Pl.: Boda József (főszerk.): Rendészettudományi szaklexikon, Dialóg Campus, Budapest., 2019., 541.o.

„Szolgálati kutya: a hazai rendvédelmi szervek által kiképzett és minősített, ill. az állományába vett és rendszeresített, a szolgálati feladatok ellátása során alkalmazott kutya. Típusai: kábítószer-kereső, robbanóanyagkereső, nyomkövető, tetemkereső, szagazonosító, híradás-technikai eszközt kereső, kézpénzkereső, cigarettakereső, veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajokat kereső, égésgyorsító anyagokat kereső, személykereső, speciális elfogó”.

²⁷⁸ <https://sportosegyetem.uni-nke.hu/ludovika-sportegyesulet/szakosztalyok/rendeszeti-kutyas-szakosztaly> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

„A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán az ORFK ROKK vezetőjének ezirányú felkérésére 2016. óta külön szabadon választott tantárgy keretében kerülnek oktatásra a szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos ismeretek. Szerencsére olyan nagymértékű az érdeklődés és a jelentkezés, hogy minden félévben több szakirányon is el kell indítani az oktatást. A szakosztály elsődleges feladata az egyetemi oktatás szakmai hátterének biztosítása..”

²⁷⁹ <https://opsz.hu/unnepelyes-keretek-kozott-elindult-a-rendor-polgaror-kutyas-jarorszolgalat/> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

„Az első, hogy az egyetem campusa egy ”biztonság szigete” legyen az egyetemi polgárok számára. A második, hogy a közös szolgálatellátás során a hallgatók megtanulják, hogy egy szolgálati kutyának milyen szerepe és helye van a tevékenységünkben. A harmadik, hogy a hallgatóink együtt járőrözzenek minél több tiszthelyettes kollégával, amely által láthatják és megtapasztalhatják azt, hogy tisztként és vezetőként bizalommal támaszkodhatnak majd a beosztotti állományukra. A negyedik célunk az volt, hogy a hallgatóink megismerjék a polgárőrség szervezetét és azt az áldozatos és önkéntes munkát, amellyel a polgárőr kollégák nap, mint nap erősítik a közrendet és közbiztonságot az országunkban”

Egy megfelelően képzett szolgálati kutyának az intézkedés során történő jelenléte egyfajta humán- és állatvédelmi megelőző tevékenység is egyben. Ha megvalósul ugyanis a fentebb leírt lenyűgöző erejű megjelenés, akkor az intézkedéssel érintett személy – az esetek döntő többségében – aláveti magát az intézkedésnek, így nem szükséges egyéb (kényszerítő) eszközt alkalmazni. Fontos hangsúlyozni, hogy ilyen esetben nem kell magát a kutyát sem alkalmazni, azaz nem fog megsérülni senki, sem ember, sem állat. Ebben a körben az is lényeges információ, hogy a szolgálati kutya az egyetlen kényszerítő eszköz, amely – esetleges megszerzése esetén (a fegyverrel és a többi kényszerítő eszközzel ellentétben) – nem fordítható az alkalmazó ellen. Azaz, a szolgálati kutyával végrehajtott (biztosított) intézkedés kapcsán az érintett személy nem törekszik az eszköz (jelen esetben a kutya) megszerzésére. Tehát kvázi „békésen” tűri az intézkedés lefolytatását.

Ugyanakkor ennek a lenyűgöző erejű megjelenésnek és intézkedésnek az Állatvédelmi Törvény értelmében jogszerűnek is kell lennie. Ezen szakszerű és jogszerű alkalmazási képesség eléréséhez viszont több olyan egymásra épülő fontos folyamatot kell megvalósítani, amelyek együtt, valamint külön-külön is a szolgálati kutyák védelmének az irányába mutatnak.

A Kutyás Szabályzat tisztázza a legfontosabb szakmai kérdéseket, szakmai alapfogalmakat²⁸⁰, valamint meghatározza, hogy a Rendőrség állományában lévő szolgálati kutyát – az igénybevétel célja szerint – miként lehet igénybe venni²⁸¹. Mindez együttesen meghatározza a szolgálati kutyák tartásával kapcsolatos alábbi állatvédelmi irányvonalakat is.

3.2.1. Az állatvédelem megvalósulása a közös képzés és felügyelet alkalmazásával

Az állatvédelmi tevékenység megvalósulásának egyik sarokköve az egységes követelmény és ellenőrzés, valamint a feltételek egységes biztosítása. A Kutyás Szabályzat értelmében a kiképző intézmény – amely a kutyavezetők és szolgálati kutyáik alap-, tanfolyami és továbbképzését és felügyeletét ellátja – a Rendőrségi Oktatási és Továbbképzési Központ

²⁸⁰ Pl.: Kutyás Szabályzat 2. pont.

b) **alkalmazás:** a szolgálati kutya kutyavezető által történő alkalmazása meghatározott szolgálati feladat - így különösen szolgálati kutyával végrehajtott nyomkövetés, kábítószer, robbanóanyag, holttest és holttest-részek keresése, biológiai anyagmaradványok, bűncselekmény elkövetésével kapcsolatba hozható tárgyak, pénz, okmány keresése, objektumörzés, szag azonosítása, rendőri intézkedés biztosítása, annak kikényszerítése, illetve szolgálati kutyával végrehajtott tömegkezelési, csapatszolgálati és személyvédelmi tevékenység, valamint bemutatókon történő részvétel - teljesítésére;

d) **igénybevétel:** a kutyavezető szolgálati kutyával történő szolgálati feladatellátása;

²⁸¹ Kutyás Szabályzat:

3. A Rendőrség állományában lévő szolgálati kutya az igénybevétel célja szerint lehet

- a) járőrkutya (a továbbiakban: járőrkutya I.);
- b) tömegkezelési feladatokra felkészített járőrkutya (a továbbiakban: járőrkutya II.);
- c) alap nyomkövető képzettséggel rendelkező járőrkutya (a továbbiakban: általános rendőrkutya);
- d) nyomkövető kutya;
- e) szagazonosító kutya;
- f) kábítószer-kereső kutya;
- g) robbanóanyag-kereső kutya;
- h) holttest és holttest-rész kereső kutya;
- i) közrendvédelmi speciális (támogató) kutya;
- j) őrkutya;
- k) személykereső kutya;
- l) égisgyorsító anyag-kereső kutya;
- m) utánpótlás célú (képzetlen vagy növendék-) kutya;
- n) oktatási célú kutya;
- o) tenyészkutya;
- p) speciális bűnügyi kereső kutya;
- q) bűnmegelőzési célra, valamint a közönségkapcsolatok erősítése érdekében igénybe vehető kutya.

Kutyavezető-képző és Állatfelügyeleti Főosztálya (a továbbiakban: KÁF). A kiképző intézmény központja Dunakeszin található. A tevékenység ellátásra garancia az intézmény hosszú és híres – hazai és nemzetközi – kutyás múltja és jelene²⁸².

A Kutyás szabályzat értelmében a KÁF többek között biztosítja a Rendőrség kutyavezetőkkel, valamint szolgálati kutyákkal kapcsolatos feladatainak egységes végrehajtását, és ellenőrzi a szolgálati kutyák és kutyavezetők képzését, továbbképzését, minősítését, a szolgálati kutyák igénybevételét, alkalmazását és tartását. Továbbá ellenőrzi és véleményezi a szolgálati kutyák tenyésztésével és nevelésével kapcsolatos folyamatokat. Ellátja a szolgálati kutya-állománnyal kapcsolatos belső normaalkotási tevékenység vonatkozásában az előkészítő szakterület feladatait. Véleményezi a szolgálati kutyák képzésével, igénybevételével, alkalmazásával és elhelyezésével kapcsolatos felszereléseket, ruházati anyagokat, elhelyezési körleteket, szállító járműveket, továbbá minden olyan szakmai dokumentációt, amely a feladat- és hatáskörét érinti.

Mindez összességében olyan körülmények megteremtését teszi lehetővé, amelyek a szolgálati kutyákkal kapcsolatos állatvédelmi tevékenység feltételrendszerét képezik.

3.2.2. Az állatvédelem megvalósulása a rendszerbe kerülés jogalapja során

A szolgálati kutyák állományba vétele a Kutyás szabályzat 7. pontja értelmében csak adásvétel, tartós használatba vételi megállapodás kötése, adományozás vagy a kiképző intézmény saját tenyésztésű egyedeiből történő állományba vétel útján történhet.

Ezen kitétel biztosítja a kutyák rendszerbe kerülése kapcsán azt az ellenőrzött származási körülményt, amely garantálja az állat (egészségügyi) előéletének a megismerési lehetőségét és az állat feletti azon (polgári jogi) rendelkezési jogot, amely a zavartalan ellátásának a biztosításához szükséges.

Ezen körben kiemelendő a tartós használatba vételi megállapodás megkötési lehetősége. Ilyen esetben (általában) az a – kutyavezető által előnevelt (vásárolt) – kutya kerül be a rendszerbe, amellyel a kutyavezető szolgálni szeretne, tehát feltételezhető a kötődés és a magasabb szintű állatvédelmi hozzáállás a kutyavezető²⁸³ részéről. Itt arról beszélünk, hogy a kutyavezető a saját pénzéből – azaz a rendőrségi hierarchiában alacsonyabb részen lévő beosztásához társított, és ezáltal alacsonyabb jövedelméből – vásárolja meg *(az illetményéhez arányosítva sokszor igen magas összegért)* azt a kutyát, akivel – az előnevelést követően – szeretné a rendőrségi kutyás szolgálatát ellátni. Talán ennél jobban semmi sem bizonyítja a kutyás kollégák hivatástudatát és a közért való tenni akarását. Hiszen az, aki a saját pénzéből áldoz arra, hogy minőségileg magasabb szintű szolgálati feladatot hajthasson végre, annak az elhivatottsága és önzetlensége nem igazán kérdőjelezhető meg.

3.2.3. Az állatvédelem megvalósulása a kiválasztási eljárás során

A kiválasztási eljárás az egyik legnagyobb garanciális eleme a rendszernek, hiszen ennek szigorúsága garantálja azt, hogy csakis olyan kutya kerülhessen be a rendszerbe, amely

²⁸² <https://rokk.hu/bemutakozas/szervezeti-felepites/gazdasagi-szervek/kutyavezeto-kepzo-es-allatfelugyeleti-foosztaly-dunakeszi/> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

„...jogelődjét a Belügyminiszter 278.542 BM IV/b. számú rendeletével 1948. III. 6-án alapította meg, Budapesten. A rendőrkutyák képzése Kispesten és Budapesten, a Hős utcában, ezzel egy időben a határőrkutyák képzése a határőrség dunakeszi kutyakiképző központjában indult el, mely jelenleg a ROKK GSZ KÁF Dunakeszi objektuma. Magyarországon 1964-ben hozták létre az egységes rendőr-határőr kutyakiképző iskolát, mely lehetővé tette a ROKK GSZ KÁF jogelődjének, hogy az 1970-es évek elejére a magyar fegyveres szervek központi kutyavezető-képző és kutya-kiképző bázisává alakuljon.”

²⁸³ Kutyás Szabályzat 2. i) kutyavezető: a Rendőrségnek a 93. pontjában meghatározott feltételeknek megfelelő hivatásos állományú tagja, akit szolgálati kutyával láttak el és szolgálati kutyával kutyás szolgálatot lát el.

a szakmai ismereteink szerint alkalmas lehet ezen speciális – az átlagosnál több teherrel járó – szolgálati tevékenység elvégzésére .

A minél nagyobb merítés érdekében nyilvános kiválasztási eljárások kerülnek meghirdetésre bárki számára megismerhető feltételekkel²⁸⁴. Ennek az a lényege, hogy aki úgy gondolja, hogy a tulajdonában lévő kutya alkalmas rendőrségi szolgálati feladatok ellátására, az élhet ezzel a lehetőséggel. Természetesen a kutyák és a gazdák azonosítása is szigorú feltételekhez kötött.

A kiválasztási eljárás garantálja azt is, hogy olyan kutya képzése ne kezdődjön meg, amely a képzés megkezdésekor nem alkalmas teljes mértékben az egészségügyi, idegrendszeri és képességbeli vizsgálat alapján. Megjelennek tehát egyértelműen az állatvédelmi szempontok is, hiszen a rendszerbe bekerült kutya a kiválasztási eljárásnak köszönhetően nem terhelődik túl.

Annak ellenére, hogy arányaiban kevesebb kutya kerül kiválasztásra – *és alkalmas a magas szintű szolgálati feladatok ellátására* – teljes mértékben megvalósul az állatvédelem. Hiszen azok az ebek, amelyek átmentek a rostán, nem teherként fogják megélni a magas szintű képzést és a szolgálatot, hanem az mindennapi közös élmény és játék lesz a számukra a gazdájukkal.

3.2.4. Az állatvédelem megvalósulása a képzés alatt

A képzés során – többek között – alapvető feltétel a megfelelő felszerelések (vonatanyagok), védőfelszerelések²⁸⁵ megléte és használata. Hiszen ezeknek a segítségével lehet elérni azt, hogy sem a kutya, sem a kutyavezető, sem a képzésben közreműködő más személyek ne sérüljenek meg.

²⁸⁴ <https://rokk.hu/rokk-hirek/szolgalati-kutya-kivalasztasa-2023-augusztus-28-an/> (letöltés ideje: 2023.09.30.)
<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/hirdetmeny-a-kutyakivalasztas> (letöltés ideje: 2023.09.30.)

A Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ szolgálati kutyák beszerzése céljából kutyakiválasztási eljárásokat hirdet...

A kutyák képességének és készségének elbírálása bizottság által történik.

A bírálatra kizárólag olyan kutya vezethető fel, amely megfelel az alábbi kritériumoknak:

- minimum 12 hónapos,
- fajta szerint:
 - elsősorban német juhászkutya és belga juhászkutya (malinois) rövidszőrű változata,
 - másodsorban a fent említett fajták fajtakeveréke,
 - harmadsorban egyéb fajták,
- ivar szerint: kan vagy szuka,
- egészséges és szolgálati célú kiképzésre – a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ állatorvosának elbírálása alapján – fizikailag alkalmas,
- a tervezett szolgálati feladathoz szükséges képességekkel, készségekkel, temperamentummal és pszichikai tulajdonságokkal rendelkezik,
- egyedi azonosító transzponderrel rendelkezik,
- a veszettség elleni védekezés részletes szabályairól szóló 164/2008. (XII.20.) FVM rendeletben előírt kötelező – veszettség elleni – védőoltást megkapta, ezt gazdái oltási könyvvel igazolni tudják,
- féreghajtáson átesett, és ezt gazdái igazolni tudják,
- a törzskönyv azonban nem elvárás.

A kutyák átvételi alkalmassági vizsgálata során elvégzendő gyakorlatok, valamint a kizáró okot jelentő viselkedési formák kategóriánkénti bemutatására, illetve leírására szolgáló videók és dokumentum:

1. A kutyák lőfegyverből származó **hanghatásra adott reakció**inak vizsgálata 7,62-es gépkarabéllyal történik. A vizsgálat minden kategóriában kötelező. A kutya nem egyértelmű reakciója esetén – a bizottság ilyen irányú döntése alapján – a lővés megismételhető.

²⁸⁵ Kutyás Szabályzat: 2. melléklet a 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasításhoz

Természetesen a képzés során végig fontos az állat és a kutyavezető egészségügyi állapota is, hiszen ők ketten együtt alkotnak egy egységet, egy intézkedő csapatot.

A Kutyás Szabályzat értelmében ugyanilyen kitétel, hogy az alapképzést vagy tanfolyamot négy évnél idősebb szolgálati kutyával nem lehet megkezdeni, kivéve, ha a már képzett szolgálati kutyát más vezetőnek adják át. Az is fontos továbbá a felkészítés során, hogy az utánpótlás célú (képzetlen vagy növendék-) kutyák szolgálati célra történő célirányos nevelését kizárólag kutyavezetői képzettséggel rendelkező kutyavezetők, valamint állattenyésztői beosztásban lévő személyek végezhetik.

3.2.5. Az állatvédelem megvalósulása a tartás / ellátás / szállítás során

A Kutyás Szabályzat azt is meghatározza, hogy a szolgálati kutya csak állandó vezetőjével együtt láthat el szolgálatot. Egy szolgálati kutyának egyszerre csak egy állandó vezetője lehet. A szolgálati kutya csak azzal a kutyavezetővel láthat el szolgálatot, akivel a legutóbbi érvényes minősítését szerezte.

Érdekes kitételként került meghatározásra, hogy a szolgálati kutyák elhelyezésénél figyelembe kell venni a faj élettani szükségleteit. A szolgálati kutyákat – a Kutyás Szabályzat szerint – a 41/2010. Korm. rendeletben²⁸⁶ meghatározott alapterületű, fedett, tisztítható aljzattal rendelkező, az egyed méretéhez igazodó, levehető tetejű kutyaházzal ellátott kennelben lehet elhelyezni. A szolgálati kutyák állandó elhelyezését pedig úgy kell kialakítani, hogy biztosított legyen azok nyugodt, egymástól elkülönített, egymás látóterén kívüli pihentetése, valamint az állandó zavaró hatások, így különösen az állandó fény vagy zaj, a vegyi vagy más egészségre káros egyéb anyagok, az erős napsütés, az erős szél, a hőség, a hideg vagy az állandó nedves környezet közömbösítése.

A 41/2010. Korm. rendelet kapcsán ki kell térni kérdéskörre, hogy a szabályozás mennyiben vonatkozik a szolgálati állattartásra. Az Állatvédelmi törvény a 2. §-ának (1) bekezdés – ahogyan már a jelen tanulmány 2. Alapvető rendelkezés része is taglalta – teljesen különálló pontban nevesíti a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a közfeladatokat ellátó őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra vonatkozóan a saját hatályát. Elválasztva a kedvtelésből tartott állatokra vonatkozó hatályától, amelyet a bekezdés következő (h) pontjába külön nevesít. A felhatalmazó rendelkezések pedig – szintén ezen logi mentén – teljesen külön pontban adnak felhatalmazást a kedvtelésből tartott állatokra vonatkozó egy es tevékenységek rendeleti szabályozására.²⁸⁷ Összességében ezen szabályozási metodika, a formállogika alapján a kedvtelésből tartott állatok és a szolgálati állatok jogi értelemben vett külön kezelését és szabályozási szükséglet mutatja.

A szolgálati kutya pihentetésére méretének megfelelő nagyságú pihenő vagy szállító dobozt kell biztosítani. Szállításuk során figyelemmel kell lenni az Állatvédelmi törvény és a KRESZ²⁸⁸ rendelkezéseire.

Az állatok védelmét, nyugodt pihenését és feltöltődését szolgálja az is, hogy a szolgálat ellátását követően a kutyavezető hazaviheti a kutyát a saját otthonába, azzal a szabályzatban meghatározott kitételrel, hogy a szolgálati kutya a rendőrségi elhelyezési körleten kívül kizárólag a kutyavezető lakóhelyéül szolgáló olyan ingatlanon tartható, amely a szükséges

²⁸⁶ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról

²⁸⁷ 49. § (3) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy

f) a kedvtelésből tartott állatok kereskedése létesítésének és működtetésének engedélyezésére, működésére vonatkozó szabályokat, a nyilvántartás személyes adatot nem tartalmazó adattartalmát és a vezetésére vonatkozó részletes eljárási szabályokat, a kereskedelmi hatóság kijelölését, valamint a kedvtelésből tartott állatok kereskedése működésének ellenőrzésére, továbbá a kedvtelésből tartott állatok tartására, forgalmazására és tulajdonjogának nem kereskedelmi célú átruházására vonatkozó részletes szabályokat,.....rendeletben állapítsa meg.

²⁸⁸ 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól

kritériumoknak és a biztonságos elhelyezés, illetve őrzés feltételeinek megfelel. A szolgálati kutya rendőrségi elhelyezési körleten kívüli tartását a kutyavezető állomány illetékes parancsnoka engedélyezheti.

További részletszabály, hogy a szolgálati kutyák ellátására csak olyan takarmány vehető igénybe, amely a szabályzat 4. mellékletben felsorolt feltételeknek megfelel²⁸⁹.

3.2.6. Az állatvédelem megvalósulása az alkalmazás során

A legfontosabb részletszabályokat ebben az esetben is a Kutyás Szabályzat tartalmazza. A szolgálati kutya és vezetője napi szolgálatát úgy kell megtervezni, hogy a kutyavezető a szolgálatteljesítési időnek a meghatározott részét a szolgálati kutya szintentartó-képzésére fordíthassa.

Szolgálati kutya csak a képzettségének és minősítésének megfelelő feladatok végrehajtására vehető igénybe, és csak az igénybevételnek megfelelő, a 2. mellékletben szereplő felszereléssel. Ugyanis a szolgálatellátás során sérült, rongálódott, törött vagy hiányos felszerelés nem használható.

A szabályzat 101. alapján szolgálati feladatra nem vehető igénybe az a szolgálati kutya, amelyik

- a) ápolatlan;
- b) képzetlen;
- c) minősítéssel nem rendelkezik;
- d) beteg, illetve fizikai vagy mentális állapota következtében a feladat ellátására alkalmatlan;
- e) selejtezés alatt áll.

További garanciális elem, hogy szolgálati kutyát nem lehet alkalmazni

- a) állati eredetű szagnyom követésére;
- b) mérgező vegyi anyaggal kezelt vagy szennyezett területen, kivéve rendőri műveletek során ingerlőgázzal, könnygázgránáttal, továbbá színező festékanyaggal vagy ingerlőgázzal kevert víz által szennyezett területen;
- c) akkor, ha az alkalmazás körülményei a kutya életét, egészségét, testi épségét indokolatlanul veszélyeztetik.

3.2.7. Az állatvédelem megvalósulása a selejtezés során

Nagyon fontos állatjóléti intézkedés a szolgálati állat ún. selejtezését követő elhelyezés. Ezzel a kapcsolatban a szabályzat egyértelműsíti, hogy a selejtezett szolgálati kutyát mindenekelőtt a vezetőjének kell felajánlani vásárlásra, amelyet a kiképző intézmény vezetője felülbírálhat, ha a szolgálati kutya tartásának előírászerű körülményeit nem látja biztosítottnak.

Amennyiben a kutyavezető a szolgálati kutyára – a valamilyen oknál fogva – nem tart igényt, úgy az értékesíthető. Az értékesítést az a területi szerv végzi, amely az adott szolgálati kutyát állományban tartja. Azt a szolgálati kutyát, amelyre a kutyavezető nem tart igényt és értékesítése sem lehetséges, tartás céljából a kiképző intézménynek kell átadni. Eben az esetben a „nyugdíjazott” kutya kvázi végelgyengülésig tartó ellátást, foglalkozást és szeretetet kap Dunakeszin. **Ez talán a felelős állattartás és a jó gazda gondosságának egyik legmeghatóbb megnyilvánulása a rendőrség berkeiben.**

3.2.8. Az állatvédelem megvalósulása a kutyavezető kártérítési felelőssége kapcsán

²⁸⁹ Kutyás Szabályzat: 4. melléklet a 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasításhoz: A szolgálati kutyák ellátására igénybe vehető takarmány analitikai összetevői

A szolgálati kutya képzése, a szolgálatra alkalmas állapotban való tartása kapcsán a kutyaavezetőt fokozott felelősség terheli, egyrészt a kutyával, mint állattal való bánásmód kapcsán, másrészt a kutyával, mint értékkel bíró élő eszközzel és annak használhatóságával kapcsolatban.

Amennyiben a szolgálati kutya megsérül, akkor az ellátásáról, illetve kezeléséről állatorvosi leletet, elhullásáról – ha bekövetkezésének oka másképp nem állapítható meg – leletet és boncolási jegyzőkönyvet kell készíttetni. Az eljáró hatósági állatorvos figyelmét fel kell hívni arra, hogy a hivatalos igazolás és a jegyzőkönyv a felelősség megállapítását célzó kártérítési eljárás részeként, tanúsítványként kerül felhasználásra.

4. Szinopszis

A tanulmányban megjelenített, szolgálati állattartásra vonatkozó rendelkezések és gondolatok összességében alátámasztják a szolgálati állatokkal való tevékenység állatvédelmi oldalának erőteljes jelenlétét is. Látható, hogy kellő szintű normatív háttér áll rendelkezésre az állatok alkalmazásához, amely összességében – a mintaszerű tartás és alkalmazás kapcsán – példaértékű lehet a civil állattartók részére is.

Természetesen kihangsúlyozva azt is, hogy több különbség is tetten érhető a szolgálati és a civil állattartás vonatkozásában. Hiszen a lovak és a kutyák civil szektorban történő tartása jobbra kedvtelésből, és most már egyre több esetben társállatként is történik.

Ezen cél, amely az állat tartása kapcsán az állattartó gondolataiban realizálódik komoly különbséget generál a civil és a szolgálati állattartás vonatkozásában. Míg a civil állattartó minden tevékenységét az egyéni- és a társadalmi (kollektív) felelős állattartás kapcsán a lelkiismerete és az állatjólét elérése köré tudja csoportosítani, addig a szolgálati állattartó kénytelen az állatvédelmi és az állatjóléti tevékenységét – a szolgálat ellátásának primátusa alapján – a szolgálati feladat végrehajtásának az elsőbbsége mögé helyezni.

A civil életbéli helyzettel szemben ugyanis a szolgálati életben előfordulhatnak olyan körülmények és intézkedési szituációk, amelyekben – például az emberi élet védelme érdekében – a szolgálati állat veszélyeztetése vagy akár az életének a feláldozása árán kell a helyzetet megoldani. Ilyen lehet például egy fegyveres elkövető elfogása, amikor sajnálatos módon akkor is alkalmazásra kerülhet egy szolgálati kutya, ha az elkövető elfogása a szolgálati állatra nézve is veszélyt jelent(het).

Ezek azok a helyzetek, amelyek igen terhessé teszik a szolgálati állattartó kollégák részére a mindennapi szolgálat ellátást. Hiszen vannak olyan intézkedési helyzetek és szituációk, amelyek kapcsán a szolgálati kutya az alkalmazása során több alkalommal is veszélybe kerülhet (pl. csapatszolgálati tevékenység során)

Mindez azért is teszi néha igen terhessé tehetik a szolgálati állattartást. Ugyanis a hivatásos kollégák ugyanolyan szeretettel vannak az állatok – a szolgálati állatuk iránt – mint a civil állattartók. Hiszen a szolgálati kutyáját több szolgálati állattartó kutyaavezető kolléga is hazaviszi és otthon kvázi „családtagként” szereti. Ezért is nehéz azt elfogadni – és felelős civil kutyatartóként felfogni – hogy a kvázi „családtagot” fel kell áldozni pl.: egy számára ismeretlen személy védelme vagy éppen a veszélyes helyzetet előidézve bűncselekményt elkövető személy megmentése érdekében. De sajnos ez a helyzet és a szolgálat ellátása során akár minden nap kerülhet olyan helyzetbe, amikor az intézkedés végrehajtása veszélyt jelenthet a szolgálati állata számára. Ugyanis a szolgálati kutya vezetője a feladatvégrehajtás elől – az esküje okán és a közrend közbiztonság érdekében végzett tevékenysége kapcsán – nem tud kitérni.

Összességében a meglévő szabályozás jelenleg is biztosítja a szolgálati állatokkal való bánásmód állatvédelmi megvalósulását és a feladatok végrehajtását. Ugyanakkor célszerűbb lenne a szolgálati állattartásra vonatkozó alapvető szabályokat – a sok

különböző szintű normatíva helyett, valamint a felmerült szabályozási gyakorlat egyértelműsítése végett – egy magasabb szintű jogszabályban – akár kormányrendelet szintjén – meghatározni. Egyrészt ezen speciális állatvédelmi tevékenység egységesítése és rendészeti közös megvalósítása miatt. Másrészt a szolgálati állatokkal való intézkedési képesség egységesítése céljából. Ugyanis a szolgálati kutyákkal végrehajtott közrendvédelmi vagy a keresőkutyás (kábitószer, személy, stb.) tevékenység és képesség²⁹⁰ akkor a legerősebb és legelismertebb, ha az azonos és egységes – mindenki számára egyformán megismerhető jogszabályi szinten szabályozott – alapokon nyugszik.

A felhasznált szakirodalom jegyzéke

1. Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg (oszk.hu) (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
2. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3C77D/magatartas-3CA4B/> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
3. Európai számvevőszék 31/2018. számú különjelentése: Állatjólét az Európai Unióban 9.o.
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_31/SR_ANIMAL_WELFARE_HU.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
4. Vetter Szilvia: Állatvédelmi jog, L'Harmattan Kiadó 2024. Budapest. 21.o.
5. OGYH Infojegyzet 2022/12. 1.o.
https://www.parlament.hu/documents/10181/63291245/Infojegyzet_2022_12_allatvedelem.pdf/3fc1411c-63f5-1f48-3cb5-7868b841116a?t=1663915838590 (Letöltés ideje: 2024.08.15.)
6. Dormándi László, Juhász Vilmos (szerk.): Uj lexikon, Dante – Pantheon kiadás, Budapest, 1936., 896.o.:
7. Dr. Vetter Szilva: Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében, Doktori (PdD) értekezés, Gödöllő, 2020., 6.o
8. <https://honvedelem.hu/hatter/multidezo/hires-allatok-a-hadtortenelemben.html> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
9. Dr. Vetter Szilva: Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében, Doktori (PdD) értekezés, Gödöllő, 2020., 6.o
10. Horváth Orsolya: Az állatok hadicélú felhasználása a háborúkban, különös tekintettel a Nagy
11. Háborúra, Honvédségi Szemle 143. évfolyam 2015/3. szám, 121.o.
12. Horváth Orsolya: Az állatok hadicélú felhasználása a háborúkban, különös tekintettel a Nagy Háborúra, Honvédségi Szemle 143. évfolyam 2015/3. szám, 124 o.
13. Ádám Barnabás: A lovasképesség lehetséges műveleti alkalmazása, Hadtudomány XXIII. évfolyam, 2023/1. szám. 92.o.
14. Kovács István (2024): Az állatkínzás, valamint a tiltott állatviadal szervezése bűncselekmények büntetőjogi szabályozása és kriminológiai sajátosságai napjainkban. Budapest, MRTT.

²⁹⁰ A szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos oktatási és jogi tevékenységem során már nagyon sok esetben felmerült a végrehajtott szakember kollégák részéről az az igény, hogy a szolgálati kutyák ezen alapvető kiképzési besorolása és egyben csoportosítása egyszerűsítésre kerüljön. A tapasztalataim alapján a) kényszerítő eszközként történő alkalmazásra kiképzett szolgálati kutya; és b) keresőtevékenység ellátására kiképzett szolgálati kutya (keresőkutya) – besorolást javasolnám a Szabályzatban történő nevesítésre és meghatározásra, azzal, hogy a keresőkutyák általános besorolásán belül nevesítésre kerüljön, hogy az igénybevétel célja alapján mikor beszélünk azok bűnügyi szolgálati kutyaként történő alkalmazásáról. Ugyanis ezidáig a Szabályzatban nem került tisztázásra, hogy ugyanazon keresőkutya alkalmazása mikor minősül közrendvédelmi alkalmazásnak és mikor minősül bűnügyi szolgálati kutyaként történő alkalmazásnak.

15. https://epa.oszk.hu/00000/00018/00014/07bal.htm#_ftn19 (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
16. <http://www.hungarikum.hu/hu/content/magyar-husz%C3%A1r-0> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
17. dr. Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról. In: Multidiszcipliaritás: A rendészettudomány sokszínűsége (szerk: Dr. Kovács István), Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat, Budapest, 2022., 35.o. (a továbbiakban: Frigyer (2022.))
18. Kovács István: Rendvédelmi ismeretek I., MRTT Hallgatói Tagozat Budapest 2021.; 86.o. <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/Rendvédelmi%20ismeretek.pdf> (letöltés ideje: 2023.09.30.)
19. dr. Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról. In: Multidiszcipliaritás: A rendészettudomány sokszínűsége (szerk: Dr. Kovács István), Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat, Budapest, 2022., 37.o.
20. Dr. Balláné dr. Fünszter Erzsébet: Bűnügyi nyomozástani ismeretek II. rész; Rejtjel Kiadó Budapest 1998. (99. o.)
21. Horváth Orsolya: A kutya kriminalisztikai hasznosítása Doktori értekezés 2017.
22. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/6640> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
23. Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál, Börtönügyi Szemle 28. évf. 1. sz. 2009. 44.o.
24. Dr. Frigyer László: Kriminalisztikai szöszszenet avagy miért kell(ene) a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állománya részére kriminalisztikai ismereteket oktatni, IN: Európai Jogi Közlemények I.évfolyam/1. szám (2020.) Budapest, 34.o.
25. https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/hegyor_tananyag.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
26. https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/mezo_or_tananyag.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
27. https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/hivatasos_vadasz_tananyag.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
28. https://nyilvantartas.bmkszf.hu/rvv/kozterulet_felugyelo_tananyag.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
29. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/ujabb-lepes-az-allatok-vedelmeben> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
30. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/a-rendorsegi-bunmegelozes/az-allatvedelem-kozos-ugyunk> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
31. <https://kozosugyunkazallatvedelem.hu/hirek/55-az-orszag-65000-polgarore-is-kiall-az-allatvedelem-mellett> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
32. <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2023/06/30/megtartotta-alakulo-uleset-az-opsz-kutyas-szolgalati-es-allatvedelmi-tagozata> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
33. <https://opsz.hu/allatorvosok-es-jogaszok-segitik-a-polgarorok-allatvedelmi-tevenyseget/> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
34. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/7044> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
35. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/veget-ert-a-nemzetkozi-szolgalati-kutyas> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
36. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/i-jarorkutya-vezetoi-szakmai-verseny> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
37. https://bv.gov.hu/sites/default/files/bv_hirlevel_2023_1.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)17.o.

38. https://bv.gov.hu/sites/default/files/a_buntetes-vegrehajtasi_szervezet_evkonyve_2022-compressed_1.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
39. Boda József (főszerk.): Rendészettudományi szaklexikon, Dialóg Campus, Budapest,, 2019., 541.o.
40. <https://sportosegyetem.uni-nke.hu/ludovika-sportegyesulet/szakosztalyok/rendeszeti-kutyas-szakosztaly> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
41. <https://opsz.hu/unnepelyes-keretek-kozott-elindult-a-rendor-polgaror-kutyas-jarorszolgalat/> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
42. <https://rokk.hu/bemutakozas/szervezeti-felepites/gazdasagi-szervek/kutyavezeto-kepzo-es-allatfelugyeleti-foosztaly-dunakeszi/> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
43. <https://rokk.hu/rokk-hirek/szolgalmati-kutya-kivalasztasa-2023-augusztus-28-an/> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)
44. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/hirdetmeny-a-kutyakivalasztas> (Letöltés ideje: 2024.08.17.)

A felhasznált normatívák jegyzéke

1. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2. 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
3. 1997. évi CLIX. törvény - a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezői őrszolgálatról
4. 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről
5. 1999. évi LXIII. törvény - a közterület-felügyeletről
6. 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól
7. 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
8. 2011. évi CXIII. törvény - a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről
9. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
10. 2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról
11. 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgalmati jogviszonyáról
12. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
13. 2022. évi XXXIV. törvény a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány létrehozásáról
14. 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről indokolása: Általános indokolás
15. 2011. évi CLVIII. törvény indokolása az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény módosításáról
16. 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról
17. 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól
18. 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról
19. 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet a kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályairól

20. 1271/2022. (V. 27.) Korm. határozat az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól
21. 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet - a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról
22. 43/1999. (XI. 26.) BM rendelet - a közterület-felügyelői intézkedések végrehajtásának módjáról és eszközeiről
23. 86/2012. (XII. 28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról
24. 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról
25. 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
26. 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól
27. 9/2000. (V. 19.) KöM rendelet - a Természetvédelmi Őrszolgálat Szolgálati Szabályzatáról
28. 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól
29. 20/2018. (XII. 21.) PM rendelet a pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól
30. 7/2020. (IX. 30.) AM utasítás miniszteri biztos kinevezéséről
31. 6/2022. (VIII. 31.) AM utasítás - a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról
32. 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyeletei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről
33. 58/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az egyes eseményekkel kapcsolatos parancsnoki kivizsgálások szempontrendszeréről és jelentési rendjéről
34. 24/2015. (X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról
35. 26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás a körzeti megbízotti szabályzatról
36. 25/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a szagmaradványok és személyi szagminták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról
37. 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról
38. 3/2020. (II. 27.) BVOP utasítás a csomagküldés, valamint a kiétkezés egységes végrehajtásáról
39. 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról
40. 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról
41. 277/2020. (HK 7.) MH parancsnokának szakutasítás - egyes NATO egységesítési egyezmények nemzeti elfogadásáról

Répás József²⁹¹

A modern katonai és polgári járművek utólagos szakértői vizsgálatának adatkinyerési eljárásai

Absztrakt

A magas automatizáltságú közúti és harctéri közlekedési járművek működését fejlett, egyre nagyobb mértékben mesterséges intelligenciával támogatott informatikai, kommunikációs eszközök és rendszerek segítik. A feladatellátáshoz kapcsolódóan szükséges, hogy extrém körülmények között is megfelelően működjenek és kibertámadások elleni is védelemmel rendelkezzenek. A járművekben keletkező adatok utólagos hozzáférhetősége fontos szempont akár hírszerzési tevékenység, akár megtörtént események vizsgálata, terrorcselekmény, vagy feltételezett visszaélésről van szó. A szakértői vizsgálatok célja a rendelkezésre álló információk alapján, jellemzően nem megismételhető esetekben nyilvánvalóvá tenni, hogy mi történt a vizsgált eset, esemény kapcsán.

A járművek, mint új adatforrás jelennek meg, ami hozzájárulhat az információs műveletek sikeréhez. A járművek vagy azok adathordozójának állapotától, az adatgyűjtésre, vizsgálatra, rendelkezésre álló időtől, az igényelt információk mennyiségétől és hozzáférhetőségének bonyolultsági fokától függően, eltérő adatkinyerési módszerek, eljárások végrehajtása válhat szükségessé. Jelen tanulmány célja meghatározni, a modern katonai és polgári közlekedési járművek digitális adatainak kinyeréséhez használható eljárásokat.

Kulcsszavak: szakértői vizsgálat, adatkinyerés, modern járművek, digitális adatok, módszertan

József Répás²⁹²

Data acquisition procedures for digital forensics examination of modern military and civilian vehicles

Abstract

The operation of highly automated road and military transport vehicles is supported by advanced, increasingly artificial intelligence-supported IT, communication tools, and systems. On the battlefield, it is necessary that they function properly under extreme conditions and that they are also protected against cyberattacks. The availability of the data generated in vehicles is an important aspect, whether it is a cyber intelligence activity, an investigation of events that have taken place, an act of terrorism, or suspected abuse. The purpose of forensics examinations is to make it obvious what happened, in connection with the case or event, based on the available information, typically in non-repeatable cases.

Vehicles are emerging as a new data source, which can contribute to the success of information operations. Different data extraction methods and procedures must be implemented depending on the condition of the vehicles or their data storage, the accessibility of the relevant data, and the time available for data acquisition and testing. The aim of this study is to define the procedures that can be used to acquire digital data from modern military and civil transport vehicles.

²⁹¹ Doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, e-mail: repas.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1186-4731>

²⁹² PhD student, University of Public Service Doctoral School of Military Engineering, e-mail: repas.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1186-4731>

Keywords: *digital forensics, data acquisition, modern vehicles, digital data, methodology*

Bevezetés

I. Fejlett járműrendszerek tesztelése

A közlekedési rendszerek fejlődési iránya az elmúlt években egyre inkább az összekapcsoltság és az együttműködés felé mutatnak. A modern járművek elterjedése folyamatos a polgári és katonai felhasználásban is, hatást gyakorolnak mindennapi életünkre és működésünkre egyaránt. A fejlett vezetéstámogató rendszerrel rendelkező, magas automatizáltságú közúti közlekedési járművek nagy mennyiségű adatot gyűjtenek, dolgoznak fel, tárolnak, vagy különböző kommunikációs csatornákon továbbítanak. Ezek az adatok szükségesek a jármű biztonságos működéséhez, (akár önálló) közlekedéséhez, a járművezető feladatainak támogatására vagy plusz funkcionalitás biztosítására. A járművek, a közlekedési rendszerek digitális forenzikus vizsgálatok szempontjából értékes nyomforrást és bizonyítékokat jelenthetnek. A digitalizálódó járművek az új funkcionalitások és lehetőségek elterjedésének egyik eredményeként újabb kiberfenyegetések is megjelennek. A járművekben található nagyszámú elektronikus vezérlő egység (ECU - electronic control unit), a fejlett érzékelők (lézer és radar szenzorok, kamerák, stb.), infotainment rendszer, külső szolgáltatók, intelligens közlekedési rendszerek (ITS - Intelligent Transport Systems, C-ITS - Cooperative Intelligent Transport Systems) növelhetik a rendszerek kitettségét.²⁹³

A járművek magas szintű automatizációja során biztosítani kell azok biztonságos és kiszámítható működését. Nem várt, vagy nem kontrollálható, nem vizsgálható működés kiemelt kockázatot jelent. A rendszerszintű tesztek, amelyek során elkülönített módon értékelik az egyes alkatrészeket, rendszereit, az érzékelőket, a kommunikációs rétegeket, stb. korlátozottak. Az átfogó járműtesztelés dedikált tesztpályákon történik, mint a zalaegerszegi ZalaZone, azonban a tesztek nem egységesek, a rendszerek közötti kölcsönhatások értékelése egyelőre nem kap nagy hangsúlyt, pedig ezek is befolyásolják a jármű működését, általános teljesítményét (pl.: biztonsági megoldások, megbízhatóság, objektum felismerés, stb.). A NIST (National Institute of Standards and Technology) az automatizált vezetési rendszerek interakciójának kiértékelésére fejleszti az ADSIE (Automated Driving Systems Interaction Evaluation) keretrendszert, ami a az egyedi rendszertesztelés és a teljes járműtesztelés közötti gap-et hivatott áthidalni.²⁹⁴

Az ADSIE keretrendszer lehetővé teszi olyan tesztelési forgatókönyvek létrehozását, megvalósítását és kiértékelését, amelyek célja az automatizált vezetési funkciók rendszer-interakciós teljesítményének tesztelése. A keretrendszer célja, hogy felgyorsítsa a fejlett vezetési technológiák létrehozását és alkalmazását azáltal, hogy széleskörű információt nyújt a járművek teljesítményéről laboratóriumi és valós környezetben. Az ADSIE keretrendszer jelenleg 6 pillérből áll:

- rendszerek (pl.: kamera, lidar, V2X kommunikáció),
- környezeti forgatókönyvek (pl.: jármű meghibásodás, vészfékezés, baleset elkerülés),
- viselkedéértékelés (pl.: sávtartás, vészfékezés, adaptív tempomat),
- kiértékelési mérőszámok (pl.: az akadályoktól való távolság, kommunikációs sávszélesség, sebességprofil),

²⁹³ Safecore, Cyber security in the automotive sector: the scenario, risks and future challenges, Forrás: <https://safecore.io/en/industry/cyber-security-in-the-automotive-sector-the-scenario-future-risks-and-challenges/>, Letöltve: 2024.05.20.

²⁹⁴ Berek, Tamás ; Répás, József, Az autonóm harctéri és közlekedési járművek forenzikus vizsgálatának lehetőségei és kihívásai, In: Gőcze, István; Padányi, József Szemelvények a katonai műszaki tudományok eredményeiből IV. : Hallgatói kötet, Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2024) 220 p. pp. 7-20.

- zavarok (pl.: kommunikáció túlterhelés, kibertámadás, ellenséges mesterséges intelligencia),
- bizonytalanságok (pl.: objektum bizonytalanságok, akadálybizonytalanságok, rendszerhiba).

Nem csupán a járművek működése és balesetmentes közlekedése szempontjából fontos a rendszerek egymásra hatásának vizsgálata. A közlekedési járművek katonai műveletekben történő alkalmazása során a jármű vagy annak kommunikációja elleni támadás, zavarás fennakadást okozhat a működésben, az adatok sérülhetnek. Az ADSIE keretrendszer pillérei alapján is megállapítható, hogy biztonságos működés fókuszú a tesztelés, hasonlóan a járművek fejlesztéséhez. A fejlett vezetéstámogató rendszerek, az elektronika, az érzékelő hálózatok és funkció fejlesztése erős kiberbiztonsági fókusszal történik.²⁹⁵ Számos kiberbiztonsági irányelv és szabvány létezik az autóiipar területén is (pl.: ISO/SAE 21434, SAE J3061, stb.). Ezek a kiberkockázatok kezelésére, a támadások megelőzésére és a biztonsági eseményekre való reagálásra összpontosítanak.²⁹⁶ A járművekben keletkezett, kezelt, feldolgozott és tárolt adatok esetén szakértői vizsgálatok szempontjából a hozzáférhetőség (jogosult vagy jogosulatlan), értelmezhetőség, titkosítás, megőrzés során a szükségesség és arányosság elve, valamint az adatvédelmi szempontok kevésbé hangsúlyosak. Jellemzően a tárolási kapacitás szab gátat az adatok megőrzésének.

II. Járművek kiberbiztonsága és szakértői vizsgálata

A járművek digitalizációjának, szoftverfüggővé válásának, hálózatba kapcsolásának, kommunikációs csatornáinak köszönhetően a szakértői vizsgálatok szempontjából egyre inkább új adatforrásokká, a kibertámadások új célpontjává fognak válni. A jármű adataihoz való jogosulatlan hozzáférés, mind polgári, mind katonai vonatkozásban jelentős kárt okozhat, ezért a feladatellátáshoz kapcsolódóan szükséges, hogy extrém körülmények között is megfelelően védettek legyenek különböző kibertámadások ellen. A járművek távoli vezérlése, irányítása akár közlekedési balesetet is okozhat. A vezetékes és vezeték nélküli csatlakozási pontok potenciális sebezhetőséget jelentenek. Vezetékes csatlakozási lehetőségek a járművekhez:

- OBD-II port,
- vezetékes hálózati csatlakozók,
- diagnosztikai portok,
- elektronikus vezérlő egységek (ECU),
- USB csatlakozók,
- belső hálózatok (LIN - Local Interconnect Network, CAN - Controller Area Network, FlexRay, Automotive Ethernet, MOST - Media Oriented Systems Transport, stb.),
- CD/DVD lejátszó,
- infotainment/fejlesztés,
- memória kártya foglalat,

²⁹⁵ NHTSA, Vehicle Cybersecurity, Forrás: <https://www.nhtsa.gov/research/vehicle-cybersecurity>, Letöltve: 2024.06.12.

²⁹⁶ Safecore, Cyber security in the automotive sector: the scenario, risks and future challenges, Forrás: <https://safecore.io/en/industry/cyber-security-in-the-automotive-sector-the-scenario-future-risks-and-challenges/>, Letöltve: 2024.05.20.

- EVSE - Electric Vehicle Supply Equipment, elektromos járművek töltő csatlakozója.²⁹⁷²⁹⁸

A járművek többféle csatornát használnak környezetükkel való kommunikációra. Ilyenek például a vezeték nélküli alapú technológiák. A szélessávú kommunikáció széleskörű felhasználást eredményez. Vezeték nélküli csatlakozási lehetőségek a járművekhez:

- Bluetooth, Bluetooth low energy,
- WiFi,
- RFID - Radio Frequency Identification,
- DSRC - Dedicated Short Range Communications, járművek kis hatótávú, WiFi-hez hasonló kommunikációs megoldása,
- V2X - Vehicle to Everything, mobilkommunikációs technológián alapul, a járművek és környezetük közötti kommunikációt valósítja meg,
- elektronikus vezérlő egységek (ECU),
- GPS – Global Positioning System,
- TPMS - Tire-pressure monitoring system, 314.9-433.92 MHz közötti frekvencián történő kommunikáció,
- infotainment/fejegység (head unit/central unit), gyártói eredeti vagy utángyártott konzolrendszer, ami a járművezető és az utasok számára járműspecifikus információkat, navigációt, önálló vagy integrált alkalmazásokat és/vagy multimédiás lehetőségeket - beleértve az audiót és videót - nyújtson.²⁹⁹
- NFC – Near Field Communication,
- VSM – Vehicle Security Module, olyan a CAN hálózatra csatlakoztatott járműbiztonsági rendszer, amely meghatározott szabályrendszer alapján különbséget tehet az OBD-II csatlakozón keresztül bevitt engedélyezett és jogosulatlan jelek között. Az engedélyezett jelek továbbításra kerülnek a CAN hálózatra, például a diagnosztikai és nyomkövető eszközök vagy hardverkulcs stb. jelei.³⁰⁰
- OTA – Over The Air, vezeték nélküli hálózaton keresztüli szoftver, firmware frissítésre szolgál.³⁰¹³⁰²

²⁹⁷ Keysight Technologies, Automotive Cybersecurity: Enabling Safety and Security for the Connected Car, Forrás: <https://www.ien.eu/article/automotive-cybersecurity-enabling-safety-and-security-for-the-connected-car/>, Letöltve: 2024.05.20.

²⁹⁸ Répás, József ; Némegy, László, Modern járművek kiberbiztonsága, biztonsági követelményei a szakértői vizsgálatok céljával és lehetőségeivel összefüggésben, In: Borza, Veronika; Főző, Eszter; Kóré, Veronika; Markó, Alexandra; Mell, Péter; Nyiri, Miklós; Tóth, István László (szerk.) Régi és új kihívások az igazságügyi szakértői munkában, Budapest, Magyarország : Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ) (2023) 226 p. pp. 86-129.

²⁹⁹ TIBCO Software. The connected car: finding the intersection of opportunity and consumer demand. Palo Alto (CA): 2016.

³⁰⁰ Thomas R. Markham (2016), Vehicle security module system szabadalom, Forrás: <https://patents.google.com/patent/US10124750B2/en>, Letöltve: 2024.05.23.

³⁰¹ Répás, József ; Schmidt, Miklós, Forensics tevékenységek kihívásai a modern közlekedési járművek fejlődésének tükrében, In: Gőcze, István; Padányi, József Húsz év a katonai műszaki tudományok szolgálatában : A katonai műszaki tudományok tudományág időszerű kérdései, aktuális tudományos kutatási eredményei - Hallgatói kötet, Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2023) 295 p. pp. 181-194.

³⁰² Pogány, Viktor ; Répás, József ; Schmidt, Miklós, Modern járművek, mint adatforrások az utólagos szakértői vizsgálatokban, In: Horváth, Richárd; Lukács, Judit; Stadler, Róbert Gábor (szerk.) Mérnöki Szimpózium a Bánkin előadásai : Proceedings of the Engineering Symposium at Bánki (ESB 2022), Budapest, Magyarország : Óbudai Egyetem (2022)

A fenti csatlakozási lehetőségek, mint potenciális sebezhetőségek miatt, olyan megoldásokat kell kialakítani, ami csökkenti a sikeres támadás lehetőségét és a behatolás esetleges következményeit. Ennek érdekében kockázatalapú gondolkodás alkalmazása, a hatékony észlelés és reagálás, valamint a kiberreziliencia megteremtése és az incidensek utáni gyors helyreállítás, továbbá hatékony információmegosztás kialakítása szükséges.³⁰³ A járművek kiberbiztonsága aktívan kutatott témakör, azonban az utólagos szakértői vizsgálatok szempontjait jellemzően nem kerülnek figyelembe vételre. A vezetékes és vezeték nélküli kommunikációs csatornákon és azokon keresztül elérhető digitális adatok, lehetővé teszik digitális forenzikus vizsgálatok elvégzését is. A jármű a szakértői vizsgálatokban megjelenhet, mint egy kibertámadás célpontja, vagy egy bűncselekmény elkövetésének eszköze, vagy a digitális nyom/elektronikus bizonyíték hordozója. Utóbbi esethez tartoznak a katonai műveletek során vizsgálat alá vont járművek is.

Járművek szakértői vizsgálatának két fő típusa a balesetekhez kapcsolódó és a digitális nyomok vizsgálata. Utóbbi esetén a szakértő a járműben - vagy közlekedési rendszer valamely összetevőjében - található digitális adatok/nyomok azonosítását és elemzését végzi el. A járműből kinyert digitális adatok, vizsgálati célok szerinti relevanciáját vizsgálja.³⁰⁴

A járművekben keletkező adatok utólagos hozzáférhetősége fontos szempont akár katonai műveletek, hírszerzési tevékenység, akár megtörtént események vizsgálata, terrorcselekmény, vagy feltételezett visszaélésről van szó. Az adathordozó állapotától, az adatgyűjtésre, vizsgálatra, rendelkezésre álló időtől függően, eltérő adatkinyerési módszerek, eljárások végrehajtása szükséges. A különböző megoldások új kihívásokat jelentenek, amit a speciális környezetben kell kezelni.³⁰⁵³⁰⁶

A járműhöz történő csatlakozás, vezetékes vagy vezeték nélküli csatornán kétféle módon történhet:

- pont-pont összeköttetéssel, amikor a vizsgáló eszköz közvetlenül csatlakozik a járműhöz, például az eseményadat rögzítő (EDR – Event Data Recorder) kiolvasása során OBD-II csatlakozón keresztül, illetve
- hálózati csatlakozással, amikor a több eszköz/vizsgálati tárgy vagy jármű is csatlakozik a vizsgáló hálózathoz, melynek része a vizsgáló eszköz is.

A modern járművekhez történő hálózati csatlakozás (Automotive Etherneten) során a kommunikáció DoIP (Diagnostics over Internet Protocol), átviteli protokoll és UDS (Unified Diagnostic Services) szolgáltatásalapú protokoll segítségével (is) történhet. A DoIP és UDS hasonló technológiák, amelyek célja az új követelmények, például a megnövekedett adatátviteli sebesség biztosítása.

A DoIP az ISO 13400-as szabványban meghatározottak szerint megkönnyíti az UDS-en keresztül elérhető autodiagnosztikai szolgáltatások használatát TCP/IP-n keresztül. A protokollt azért vezették be, hogy lehetővé tegye a kommunikációt egy külső tesztelő eszköz és a járművek elektronikus vezérlőegységei között. A „hagyományos” CAN alapú diagnosztikához képest a DoIP magasabb adatátviteli sebességet tesz lehetővé, alacsony hardverköltség mellett.

³⁰³ NHTSA, Vehicle Cybersecurity, Forrás: <https://www.nhtsa.gov/research/vehicle-cybersecurity>, Letöltve: 2024.06.12.

³⁰⁴ Máté István Zsolt, Informatikai rendszerek elleni támadások szakértői vizsgálata – a digitális nyomok rögzítésének szerepe, Forrás: <http://real.mtak.hu/116025/1/MateIstvanZsoltBelugyiSzemle2018.evi7-8.szam36-54.pdf> (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)

³⁰⁵ Analysis of Digital Forensics Capabilities on State-of-the-art Vehicles by Kevin Klaus Gomez Buquerin - Technical University Ingolstadt Faculty of Computer Science - Master Thesis – 2019

³⁰⁶ Répás, József ; Schmidt, Miklós ; Berek, Lajos, Downloading modern vehicles data for Forensics examination – A case study, In: IEEE - IEEE (szerk.) 2022 IEEE 1st International Conference on Cognitive Mobility (CogMob), Piscataway (NJ), Amerikai Egyesült Államok : IEEE (2022) pp. 29-30.

Az ISO 14229 szabvány szerint az UDS, a diagnosztikai rendszerek és a járművek elektronikus vezérlőegységeinek kommunikációjára használt protokoll. Járműgyártóktól független és több szabványt egyesít; például a KWP 2000 (ISO 14230) vagy a CAN diagnosztika (ISO 15765) szabványokat. Az UDS napjainkban a diagnosztikai protokollok egyik legmegfelelőbb szabványa.³⁰⁷³⁰⁸

Járművek szakértői vizsgálata

A szakértői vizsgálatok célja a rendelkezésre álló információk alapján, jellemzően nem megismételhető esetekben nyilvánvalóvá tenni, hogy mi történt a vizsgált eset, esemény kapcsán. A vizsgálat végrehajtása szerint két kategóriába határozható meg:

- az egyik kategória az élő vagy „live” forensics (hasonlóan a számítógépes forenzikus vizsgálatához), másik kategória
- az utólagos (post mortem) forensics vizsgálat.

Élő vagy „live” forensics vizsgálat során a jármű azonnali, működés közbeni vizsgálata történik. Ilyen vizsgálatra katonai műveletekben, hírszerzési tevékenység során, vagy terrorcselekmény elkövetése esetén lehet szükség, amikor az időprés miatt azonnali információkra van szükség a tevékenység hatékony folytatásához. Ilyen esetben nincs mód és lehetőség a vizsgálat laboratóriumi körülmények közötti elvégzésére. Az ilyen vizsgálat számos előnnyel jár, beleértve az illékony adatok (pl.: a memóriában ideiglenesen megtalálható adatok) megszerzését vagy a gyors elemzés és értékelés lehetőségét. Hátránya, hogy az adatok vagy a rendszer nem szándékos, de el nem kerülhető módon manipulálásra kerül, mivel maga az adatbeszerzési folyamat olyan adatokat generálhat, amelyek módosítják, felülírják a meglévő nyomok egy részét.

Utólagos szakértői vizsgálat esetén, a vizsgálni kívánt jármű, eszköz, rendszer kikapcsolt állapotban van. Ilyen esetben az illékony memóriában található adatok már nem elérhetőek, azonban az élő vizsgálatokhoz képest nincs feltétlenül hatással az adatokra lehetséges bizonyítékokra, mivel van lehetőség például írásvédő használatára. Járművek esetén a diagnosztikai hibakód-információk beszerzése, az EDR adatok kiolvasása, vagy a fejegység vizsgálata az utólagos, post mortem vizsgálatok példái.³⁰⁹

A jármű állapotától függően eltérő állapotú lehet (megsemmisült, sérült vagy ép). A szakértői vizsgálat során az adatkinyerés online vagy offline módon is történhet. Az online szakértői vizsgálat szoftveres megoldással történik, melyhez nincs szükség az autó megbontására, szétszerelésére. A csatlakozókon keresztül a vizsgáló gép (szükség szerint valamilyen interfész segítségével) csatlakoztatásra kerül a járműhöz az adatgyűjtő szoftverrel történik az adatok kiolvasása. Költségek szempontjából az ilyen vizsgálat kedvezőbb árú, mivel nincs szükség további hardverre vagy szerszámokra, emellett a jármű nem sérül meg.

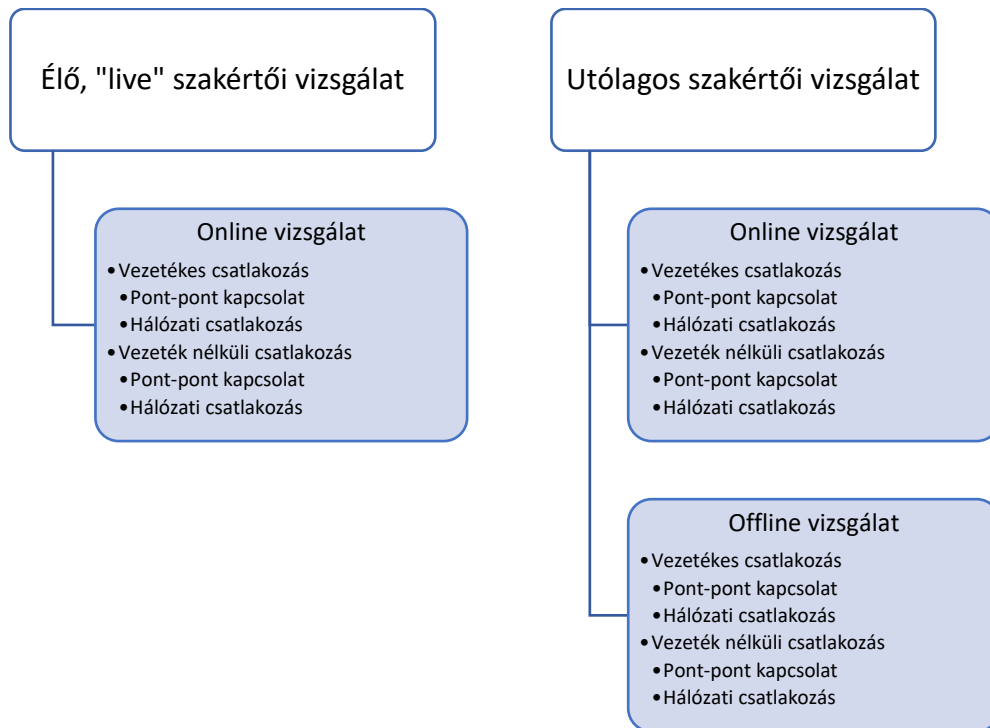
Az offline vizsgálat technikákat foglal magában, mint például a fejegység, vagy egyéb vezérlők, adathordozók eltávolítása vagy a változó feszültség szintek vizsgálata oszcilloszkóp vagy logikai analizátor segítségével. Ehhez a jármű részleges szétszerelése szükséges, mert az eszközöket el kell választani a járműben lévő rendszertől. Az ilyen vizsgálat időigényesebb, ezért a már említett katonai műveletek, hírszerzési tevékenység, terrorcselekmény, vagy feltételezett visszaélés esetén, az időprés miatt nehezebben kivitelezhető. Előnye viszont, hogy

³⁰⁷ Analysis of Digital Forensics Capabilities on State-of-the-art Vehicles by Kevin Klaus Gomez Buquerin - Technical University Ingolstadt Faculty of Computer Science - Master Thesis – 2019

³⁰⁸ DoIP vs. Traditional Protocols in Vehicle Maintenance Guide in 2024, Forrás: <https://www.autopi.io/blog/diagnostics-over-internet-protocol-explained/>, Letöltve: 2023.01.10.

³⁰⁹ Analysis of Digital Forensics Capabilities on State-of-the-art Vehicles by Kevin Klaus Gomez Buquerin - Technical University Ingolstadt Faculty of Computer Science - Master Thesis – 2019

nagy mennyiségű adat kinyerését teszi lehetővé, mivel az információk közvetlenül az adathordozóról kerülnek kiolvasásra.³¹⁰³¹¹



1. ábra Szakértői vizsgálatok csoportosítása

Mind az élő, mind az utólagos szakértői vizsgálatok esetén értelmezhető az online vizsgálat, vagyis a járműhöz közvetlen csatlakozás (vezetékes vagy vezeték nélküli módon). Utólagos szakértői vizsgálat esetén értelmezhető az offline vizsgálat, amikor a jármű megbontása vagy szétszerelése megoldható (1. ábra). Mindkét esetben értelmezhető a pont-pont összeköttetés vagy hálózati csatlakozás. Az utólagos vizsgálatok esetén sem minden esetben történnek a vizsgálatok laboratóriumi körülmények között, különösen műveleti területen.

Járművek szakértői vizsgálatának alapvető információi

A járművekben keletkezett, tárolt, általuk gyűjtött, feldolgozott, továbbított, stb. digitális adatok lehetőséget biztosítanak különböző vizsgálati célok elérésére. A járművek vagy azok különböző adathordozói mint adatforrás jelennek meg, ami hozzájárulhat az információs műveletek sikeréhez. A járművekből származó adatok kinyeréséhez különböző hardver- és szoftvereszközöknek kell rendelkezésre állniuk. Ezeknek biztosítani kell a konzisztencia, a robusztusság és a reprodukálhatóság követelményeinek teljesítését. A vizsgálatot megelőző, felkészülési/előkészítő fázisában szükséges egy előzetes stratégia felállítása, amely alapján a szakértő meg tudja tervezni, el tudja kezdeni az adott jármű vizsgálatát. A szakértői vizsgálat elengedhetetlen jogi és szakmai feltétele a vizsgálat lefolytatásához a felhatalmazás (okirat) átvétele és megismerése. A felhatalmazás, kirendelés alapján lehetőség szerint meg kell határozni a vizsgálatához kapcsolódó alapvető információkat:

- vizsgálat hatóköre,

³¹⁰ Analysis of Digital Forensics Capabilities on State-of-the-art Vehicles by Kevin Klaus Gomez Buquerin - Technical University Ingolstadt Faculty of Computer Science - Master Thesis – 2019

³¹¹ Répás, József, Definition of Forensic Methodologies for Autonomous Vehicles, HADMÉRNÖK 18 : 1 pp. 125-141. , 17 p. (2023)

- vizsgálat helyszíne és körülményei,
- jármű paramétereinek meghatározása,
- vizsgálati célok és kapcsolódó adatigény,
- adatforrások előzetes meghatározása,
- vizsgálatához szükséges eszközkészlet, azok használatához szükséges tudáselemek,
- vizsgálati módszerek,
- vizsgálati feltételek.

Ezen információk a vizsgálat elvégzéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állásának biztosításához szükségesek. Attól függően, hogy milyen adatok kinyerése szükséges, megkülönböztetünk:

- járműbe gyárilag beépített információs eszközöket (pl.: fejegység, háttér tároló) és azok adatait,
- járműbe utólag beépített információs eszközöket és azok adatait,
 - amelyek adatai a jármű informatikai rendszerében tárolódnak el (pl.: infotainment eszközök),
 - amelyek a jármű informatikai rendszeréből származó adatokat gyűjtik, valamint
- harmadik fél által tárolt jármű működésével kapcsolatos specifikus adatokat (pl.: RSU – Road Site Unit, más autók, szolgáltatók, felhő szolgáltatások).

A vizsgálat hatóköre, helyszíne és körülményei a felhatalmazás alapján kerülnek meghatározásra.

A vizsgálandó jármű paramétereinek meghatározását különböző erőforrások segítik. Ilyen például az általános irodalom, ami publikusan elérhető, a szakmai irodalom vagy gyártói dokumentációk, valamint a kutatók és szakértők által készített saját dokumentáció, a korábban elvégzett vizsgálatok tapasztalataival, módszereivel, eljárásaival.

BMW

Gyártmány
BMW
Támogatott vezérlő egység (ECU)
BMW NBT
Járműből potenciálisan kinyerhető adatok
Csatlakoztatott eszközök Helyek Események Rendszer Konfiguráció Komponensek Szenzorok Diagnosztika Azonosítók Naplók

2. ábra Járműből potenciálisan kinyerhető adatok a támogatott vezérlő egységtől függően

A vizsgálati célok jellemzően egyediek, az adott esethez, eseményhez kapcsolódóak, azonban általánosságban elmondható, hogy valamely, a járműben feltételezhetően elérhető adathoz, adatcsoporthoz kapcsolódnak. Az adatigény alapján, az adott járműhöz kapcsolódó technológiai, gyakorlati és dokumentációs ismeretekből meg kell határozni azon adatforrásokat, melyek a vizsgálati cél szempontjából relevánsak lehetnek. Ennek keretében meghatározásra kerül, hogy az egyes adattípusok melyik adattárolóban érhetőek el (pl.: fejegység, ECU-k, EDR, stb.) és ezek szakértői szoftver által támogatottak-e, vagy egyedi megoldások alapján vizsgálhatóak lesznek (2. ábra).

A vizsgálathoz szükséges eszközkészlet, azok használatához szükséges tudáselemek összegyűjtése során olyan információk kerülnek meghatározásra, mint, hogy:

- a jármű rendelkezik-e olyan adathordozóval, amelyből kinyerhetőek a vizsgálati célok szerint szükséges adatok,
- a járműben használt vezetékes és vezeték nélküli csatlakozási pontok alkalmasak-e a szükséges adatokhoz történő hozzáférésre,
- milyen mértékben lehet megbontani, szétszerelni a járművet,
- rendelkezésre állnak-e a jármű vizsgálatához szükséges szakértői eszközök, képességek, a szaktudás megfelelő-e.

Adatkinyerési módszerek meghatározása

Attól függően, hogy online, vagy offline vizsgálatról és adatkinyerésről beszélünk, a járműhöz történő kapcsolódás vezetékes és vezeték nélküli csatlakozással történhet. USB csatlakozón keresztül (USB-Ethernet átalakító segítségével), közvetlenül a vizsgáló eszközhöz kapcsolható a jármű, vagy közvetlenül csatlakoztatható egy USB-s adathordozó, amire az adatok másolása történik. Első esetben a szakértői szoftver közvetlenül hozzáfér a jármű fejegységében található adatokhoz, képes azt hiteles módon, változtatás nélkül kinyerni/letölteni a későbbi elemzéshez, értelmezéshez. Második esetben a járművet szerviz módba állítva, a megfelelő lépéseket végrehajtva (az érintő kijelzőn beállítva) kimenthetőek a tárolt adatok az USB-s adathordozóra.



3. ábra Egyes járműtípusok fejegységek adatai USB csatlakozón keresztül kinyerhetőek³¹²

A járművek fedélzeti diagnosztikai rendszer-csatlakozóján (OBDII) keresztül lehetőség van a jármű működéséhez kapcsolódó információk kiolvasására szakértői szoftverrel, szerviz szoftverrel, vagy az eseményadatok kinyerésére (EDR) speciális eszköz (CDR - Crash Data Retrieval) segítségével. OBDII csatlakozón keresztül a CDR olvasó hozzáfér a légzsákvezérlőhöz, vagy egyéb biztonsági vezérlőhöz, melynek funkciója az eseményadatok rögzítése, majd kiolvasása a tárolt adatokat.

Pre-Crash Data -5 to 0 sec				
Time Stamp (sec)	Vehicle Speed (MPH)	Engine Speed (RPM)	Service Brake (On, Off)	Steering Wheel Angle (degrees)
-5	92	3574	ON	-2
-4	86	3382	ON	0
-3	82	3190	ON	4
-2	79	3190	OFF	-12
-1	79	3062	OFF	-48
0	72	2788	ON	-37

4. ábra Eseményadat rögzítőből kinyert ütközés előtti jármű adatok³¹³

Olyan adatok érhetőek el így (jellemzően, de nem minden esetben), mint:

- a jármű sebessége,
- fordulatszám,
- fék státusza,
- kormánykerék forgatási szöge,
- az ütközéshez kapcsolódó sebességváltozás (delta-V),
- a biztonsági öv állapota,
- gázpedál helyzete,
- sebességfokozat,

³¹²

Toyota

műszerfal,

Forrás:

https://scene7.toyota.eu/is/image/toyota_europe/toyota_apple_carplay_android_auto_02_tcm-3033-2100359?wid=1920&fit=fit,1&ts=0&resMode=sharp2&op_usm=1.75,0.3,2,0, Letöltve: 2024.06.10.

³¹³ Crash Data Retrieval, Forrás: https://cdr.boschdiagnostics.com/cdr/sites/cdr/files/15-93_cdr_crash_data_retrieval.pdf, Letöltve: 2024.03.22.

- légszak kioldási adatok, stb. (4. ábra)³¹⁴

Abban az esetben, ha a jármű állapota nem teszi lehetővé a baleseti adatok diagnosztikai porton keresztüli kinyerését - például a jármű működésképtelensége, túlzott roncsolódása a baleset kapcsán- a baleseti adatok a jármű megbontásával, közvetlenül a tárolóból (pl.: légszak vezérlőből) is kinyerhetőek (5. ábra). A baleseti adatok rögzítésére szolgáló vezérlők a járműben minél biztonságosabb helyre kerülnek elhelyezésre annak érdekében, hogy egy súlyos baleset esetén is védettek maradjanak, az adatok kinyerhetőek legyenek, hasonlóan a repülőgépek fekete dobozához. Az ilyen vezérlők, például légszak vezérlők robusztus kialakításúak, a kesztyűtartó mögött, vagy a vezető/utas oldali lábtérben, a középkonzol aljában, stb. találhatóak, a jármű gyártói leírása szerint. A járművet megbontva hozzáférhetőek ezek a vezérlők, melyek így laboratóriumi körülmények között is vizsgálhatóvá válnak. Speciális csatlakozó segítségével (5. ábra) csatlakoztathatóak a CDR olvasóhoz. A csatlakozón keresztül kap tápfeszültséget mind az olvasó, mind a vezérlő (6. ábra).



5. ábra Légszakvezérlő, mint a baleseti adatok rögzítésére szolgáló vezérlő és speciális csatlakozója

³¹⁴ Crach Data Retrieval, Forrás: https://cdr.boschdiagnostics.com/cdr/sites/cdr/files/15-93_cdr_crash_data_retrieval.pdf, Letöltve: 2024.03.22.



6. ábra Légzsákvezérlő csatlakoztatási módja CDR olvasóhoz

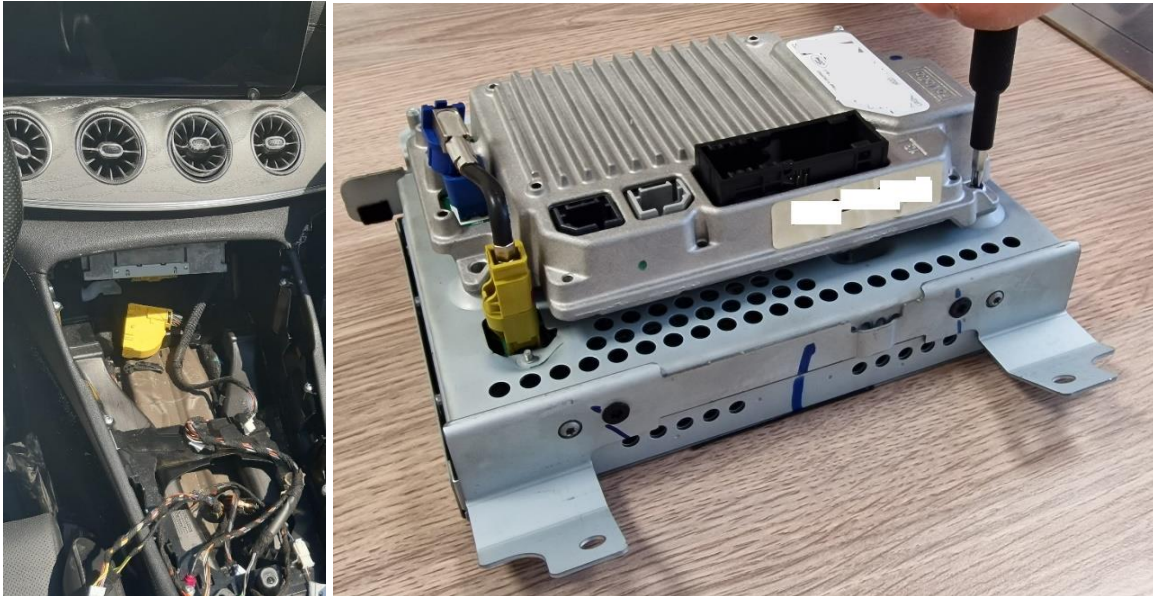
Harmadik, a jármű megbontása nélkül elvégezhető adatkinyerési megoldás az ún. SD-kártyára történő képzés. Ebben az esetben a jármű adathordozójához, az azon található állományokhoz – előzetesen, speciális módon, preparált memóriakártya segítségével történik a kapcsolódás, majd az adatok hiteles mentés formájában kerülnek kimentésre. Az adatgyűjtést jellemzően a jármű működőképes - bekapcsolt vagy segédüzemmódjában (auxiliary mode) – állapotában lehet végrehajtani, az előkészített szakértői adathordozóra (memóriakártya). Ezt követően a jármű fejegységét működésbe hozni, a rendszerindítás befejezését követően csatlakoztatható a memóriakártya. A jármű fejegysége a kártyát beolvasva automatikusan elindítja az ott található szoftvert (7. ábra). A szoftver, szakértői beavatkozást követően - a megfelelő menüpontokon végighaladva az érintő képernyőn – az adathordozóra másolja a járműben elérhető adatokat. A módszer korlátozott számú, „VAG” csoportba (Volkswagen csoport) tartozó gyártmány (pl.: Audi, Lamborghini), típus és fejegység verzió esetén működik.



7. ábra Adatkinyerés jármű fejegységéből, memóriakártyával

A jármű megbontásával, szétszerelésével járó szakértői vizsgálatok alatt a releváns adatokat tároló vezérlő egységhez, fejegységhez, adattárolóhoz történő hozzáférést és az adatok kinyerését értjük. Az adathordozókhoz történő hozzáférés módja, annak típusától függően változhat. A jármű központi egysége, fejegysége jellemzően a műszerfal közép konzoljában:

- a center stack-ben (középkonzolban), a kijelzőtől elkülönítve (pl.: a rádió/infotainment alatt, mellett, vagy mögött) (8. ábra),
- a center dash-ben (műszerfal központi része) a kijelzővel/infotainment-el egybeépítve található meg.



8. ábra Jármű adattároló a közép konzolban. Baloldali képen a légbefűvők alatt található a vezérlő egység, a kijelzőtől elkülönítve. A jobb oldali képen a kijelző az asztalra fordítva látható, a vezérlő egység eltávolítása céljából.

Egyes járműtípusokban a fejegység egyéb helyeken található, például a kesztyűtartó mögött, sebváltó mellett, vezető vagy utas oldali lábtérben vezetőülés alatt, csomagtartóban stb. Nincs egységes gyakorlat a vezérlők elhelyezési módjára, azt a gyártók egyedileg kezelik. A fejegység mellett egyéb, a szakértői vizsgálat szempontjából releváns ECU-k helye és helyzete, valamint a fejegység elhelyezési módja szintén egyedi, gyártónként eltérő lehet. Ezek a járművek publikusan elérhető gyártói dokumentációjából, szerviz leírásokból ismerhető meg, vagy a márkaszervízhez és gyártóhoz kell fordulni, amennyiben további információ szükséges az adattárolókra, ECU-kra vonatkozóan. A fejegységekben gyártónként eltérő adattárolási megoldásokat alkalmaznak. A járművekben lévő adathordozó lehet memóriakártya, HDD, SSD is (9. ábra).



9. ábra Jármű fejegységben található HDD

Bench-top adatkinyerési módszernek nevezzük a szakértői eszközkészlettel végzett, a jármű vezérlő vagy fejegységén integrált adathordozón tárolt adatokat kinyerését. A hiteles

mentés a járműből kisserelt vezérlő vagy fejegység alaplapján található szervízpontokhoz csatlakoztatott modulok segítségével történik speciális szakértői szoftver által (10. ábra).



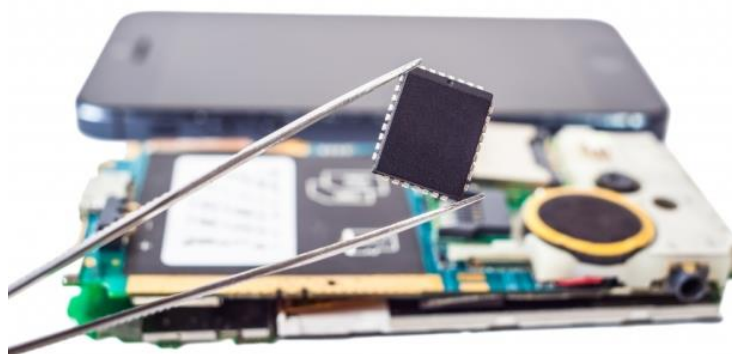
10. ábra Bench-top adatkinyerés esetén a járműből kisserelt fejegység nyomtatott áramköri lapjához csatlakoztatott modul segítségével csatlakoztatható az adattároló a szakértői számítógéphez.

Az eddigi megoldások a jármű és adott esetben a vezérlő vagy fejegység megbontásával járt. Olyan esetekben, amikor az egységekhez történő csatlakozás nem megfelelő eljárás, azokkal a szükséges adatok nem érhetőek el, a chip-off technika segítségével közvetlenül az adattároló integrált áramkörrel, memória chip-ről történik az adatkinyerés. Ez nem csupán a vezérlő egység megbontásával jár, az integrált áramkört a nyomtatott áramköri lapról is el kell távolítani, ami roncsolással jár. Az azonosított adattároló integrált áramkör (11. ábra) fizikailag, melegítéssel kerül eltávolításra (12. ábra). Az eltávolított adathordozót speciális, a chip „lábaihoz” illeszkedő foglalatba helyezik, így csatlakoztatható a szakértői számítógéphez, majd az adattartalom logikailag olvashatóvá, szakértői szoftverrel elemezhetővé, vizsgálhatóvá válik. A technika alkalmazását követően a nyomtatott áramkör eredeti állapotába történő helyreállítása az esetek többségében nem biztosítható.

A modern és egyre inkább önvezetővé váló polgári vagy katonai felhasználású közúti járművek esetén a szakértői vizsgálatok elvégzéséhez speciális eszközkészlet, tudás és képesség és módszertan szükséges. Ezen módszertan egyik része, az adatkinyerési eljárások meghatározása, ami jelen tanulmány fő célja volt. Az adatokhoz történő hozzáférés gyártónként, akár jármű típusonként és évjáratonként is változhat. Ez a változatosság és a járművek egyre magasabb automatizáltsági szintje szükségessé teszi a járműdiagnosztikai és szakértői eszközök, megoldások folyamatos fejlesztését.



11. ábra Jármű fejegység nyomtatott áramkörti lapján találhatóak a releváns adatokat tároló integrált áramkörök



12. ábra Chip-off technikával eltávolított integrált áramkör³¹⁵

Összegzés

A modern polgári és katonai járművekhez kapcsolódó szakértői vizsgálatok elvégzése komplex feladat. Ennek egyik kiemelt fázisa a járműben található adathordozók azonosítása, elérése, az adatokhoz történő hozzáférés, azok kinyerése. A mesterséges intelligenciával támogatott informatikai, kommunikációs eszközök elterjedésével a járművek a mostani adatmennyiségnél is többet fognak feldolgozni, kezelni, ami mind a kibertámadások, mind a szakértői vizsgálatok szempontjából új dimenziókat nyit meg. Az adatok utólagos hozzáférhetősége fontos szempont akár hírszerzési tevékenység, akár megtörtént események vizsgálata, terrorcselekmény, vagy feltételezett visszaélésről van szó, ezért a szakértői képességeket, módszertanokat folyamatosan naprakészen kell tartani. A járművek vagy azok adathordozójának állapotától, az adatgyűjtésre, vizsgálatra, rendelkezésre álló időtől függően, eltérő adatkinyerési módszerek, eljárások végrehajtása szükséges, melyek jelen tanulmányban gyakorlati példák mentén kerültek ismertetésre.

³¹⁵

Chip-off technika alkalmazása, Forrás:
<https://blogsalvationdatacom.files.wordpress.com/2018/04/14.jpg?w=640>, Letöltve: 2024.05.11.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás az Európai Unió támogatásával valósult meg, az RRF-2.3.1-21-2022-00004 azonosítójú, Mesterséges Intelligencia Nemzeti Laboratórium projekt keretében.

A szerző külön szeretne köszönetet mondani az Alverad Technology Focus Kft. Kiberbiztonsági Kutatás, Fejlesztés és Innováció üzletág szakmai támogatásáért.

Felhasznált szakirodalom

12. Berek, Tamás; Répás, József, Az autonóm harctéri és közlekedési járművek forenzikus vizsgálatának lehetőségei és kihívásai, In: Gőcze, István; Padányi, József Szemelvények a katonai műszaki tudományok eredményeiből IV.: Hallgatói kötet, Budapest, Magyarország: Ludovika Egyetemi Kiadó (2024) 220 p. pp. 7-20.
13. Répás, József; Némedy, László, Modern járművek kiberbiztonsága, biztonsági követelményei a szakértői vizsgálatok céljával és lehetőségeivel összefüggésben, In: Borza, Veronika; Főző, Eszter; Kóré, Veronika; Markó, Alexandra; Mell, Péter; Nyiri, Miklós; Tóth, István László (szerk.) Régi és új kihívások az igazságügyi szakértői munkában, Budapest, Magyarország: Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ) (2023) 226 p. pp. 86-129.
14. Thomas R. Markham (2016), Vehicle security module system szabadalom, Forrás: <https://patents.google.com/patent/US10124750B2/en>, Letöltve: 2024.05.23.
15. Répás, József; Schmidt, Miklós, Forensics tevékenységek kihívásai a modern közlekedési járművek fejlődésének tükrében, In: Gőcze, István; Padányi, József Húsz év a katonai műszaki tudományok szolgálatában: A katonai műszaki tudományok tudományág időszerű kérdései, aktuális tudományos kutatási eredményei - Hallgatói kötet, Budapest, Magyarország: Ludovika Egyetemi Kiadó (2023) 295 p. pp. 181-194.
16. Pogány, Viktor; Répás, József; Schmidt, Miklós, Modern járművek, mint adatforrások az utólagos szakértői vizsgálatokban, In: Horváth, Richárd; Lukács, Judit; Stadler, Róbert Gábor (szerk.) Mérnöki Szimpózium a Bánkin előadásai: Proceedings of the Engineering Symposium at Bánki (ESB 2022), Budapest, Magyarország: Óbudai Egyetem (2022)
17. Máté István Zsolt, Informatikai rendszerek elleni támadások szakértői vizsgálata – a digitális nyomok rögzítésének szerepe, Forrás: <http://real.mtak.hu/116025/1/MateIstvanZsoltBelugyiSzemle2018.evi7-8.szam36-54.pdf> (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)
18. Répás, József; Schmidt, Miklós; Berek, Lajos, Downloading modern vehicles data for Forensics examination – A case study, In: IEEE - IEEE (szerk.) 2022 IEEE 1st International Conference on Cognitive Mobility (CogMob), Piscataway (NJ), Amerikai Egyesült Államok : IEEE (2022) pp. 29-30.
19. Répás, J. (2023): Definition of Forensic Methodologies for Autonomous Vehicles. Hadmérnök, 18(1), 125–141. <https://doi.org/10.32567/hm.2023.1.9>

Internetes hivatkozások

2. Safecore, Cyber security in the automotive sector: the scenario, risks and future challenges, Forrás: <https://safecore.io/en/industry/cyber-security-in-the-automotive-sector-the-scenario-future-risks-and-challenges/>, Letöltve: 2024.05.20.
3. NHTSA, Vehicle Cybersecurity, Forrás: <https://www.nhtsa.gov/research/vehicle-cybersecurity>, Letöltve: 2024.06.12.

4. Keysight Technologies, Automotive Cybersecurity: Enabling Safety and Security for the Connected Car, Forrás: <https://www.iem.eu/article/automotive-cybersecurity-enabling-safety-and-security-for-the-connected-car/>, Letöltve: 2024.05.20.
5. TIBCO Software. The connected car: finding the intersection of opportunity and consumer demand. Palo Alto (CA): 2016.
6. Thomas R. Markham (2016), Vehicle security module system szabadalom, Forrás: <https://patents.google.com/patent/US10124750B2/en>, Letöltve: 2024.05.23.
7. Analysis of Digital Forensics Capabilities on State-of-the-art Vehicles by Kevin Klaus Gomez Buquerin - Technical University Ingolstadt Faculty of Computer Science - Master Thesis – 2019
8. DoIP vs. Traditional Protocols in Vehicle Maintenance Guide in 2024, Forrás: <https://www.autopi.io/blog/diagnostics-over-internet-protocol-explained/>, Letöltve: 2023.01.10.
9. Toyota műszerfal, Forrás: https://scene7.toyota.eu/is/image/toyotaeurope/toyota_apple_carplay_android_auto_02_tcm-3033-2100359?wid=1920&fit=fit,1&ts=0&resMode=sharp2&op_usm=1.75,0.3,2,0, Letöltve: 2024.06.10.
10. Crach Data Retrieval, Forrás: https://cdr.boschdiagnostics.com/cdr/sites/cdr/files/15-93_cdr_crash_data_retrieval.pdf, Letöltve: 2024.03.22.
11. Chip-off technika alkalmazása, Forrás: <https://blogsalvationdatacom.files.wordpress.com/2018/04/14.jpg?w=640>, Letöltve: 2024.05.11.

IDEGEN NYELVŰ SZEKCIÓ

Az eszköz tokenizálás versenyképességre gyakorolt hatásának becslése az Európai Unióban

Absztrakt

A tokenizálás az eszközök egyedi digitális reprezentációját valósítja meg, a blokklánc-technológia alkalmazásával. Alkalmas arra, hogy olyan nagyértékű eszközöket, különösen ingatlanokat, valamint eszközökre vonatkozó jogokat, különösen ingatlanok hasznosításával összefüggő jogokat, melyek likviditása mérsékelt, részekre történő felosztás útján alkalmassá tegyen a rendszeres kereskedelmi forgalomba való bevezetésre. A tokenekhez hozzárendelhető különféle jogosultságok, úgymint szavazási és döntési lehetőségek, a személyazonosság hitelesítése, meghatározott múltbani tranzakciók bizonyítékainak tárolása, adók megfizetésének igazolása, alkalmassá teszik ezen módszert arra, hogy a digitális tokenek tulajdonosai a hagyományos eszköz tulajdonosokhoz hasonló jogosultságokkal rendelkezzenek, megfelelő jogi védelmet élvezzenek és emellett nagyfokú rugalmasságot is biztosít számukra. A tokenek technikai paraméterei kialakíthatók úgy, hogy az a hatóságok számára lehetővé tegye az érintett piac felügyeletét és a szereplők illetve tranzakciók megfelelő ellenőrzését.

A kutatás feltárja az tokenizáláshoz elengedhetetlenül szükséges infrastrukturális, jogi, pénzügyi és technikai feltételek körét, bemutatja az Európai Unióban az eszköz tokenizációhoz kapcsolódó jogi előírásokat, valamint értékeli a tokenizáció területén annak korai időszakában kialakult piaci és szabályozási helyzetet. Ezt követően számbavételre és számszerűsítésre kerülnek azok az eszközök, amelyek tokenizációja társadalmi-gazdaság, illetve versenyképességi előnyökkel járhat. A tanulmány a piaci folyamatok és a szabályozási környezet figyelembevételével kísérletet tesz arra, hogy felmérje azt, hogy 2030-ig mely eszközcsoportok vonatkozásában milyen volumentű tokenizálásra kerülhet sor az Európai Unióban, és értékeli ennek jelentőségét, kiemelten a piaci versenyképességre gyakorolt hatások szempontjából. A kutatás eredményei alapján kijelenthető, hogy a tokenizálási technológia új piaci szegmenst hoz létre az eszközpiacokon, és megfelelő jogi szabályozási keretek megléte esetén egyértelműen javítja az érintett szektorok versenyképességét.

Kulcsszavak: tokenizáció, versenyképesség, blokklánc-technológia, eszközpiacok, európai uniós piacsabályozás

Estimating the impact of asset tokenization on competitiveness in the European Union

Abstract

Tokenization implements a unique digital representation of assets using blockchain technology. It is suitable for dividing high-value assets into parts, especially real estate, as well as asset rights, especially rights related to the utilization of real estate, which have moderate liquidity, for the sake of introduction into regular commercial circulation. The various rights that can be assigned to tokens, such as voting and decision-making opportunities, identity authentication,

³¹⁶ Ph.D. hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, e-mail: mark@ekron.hu, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0797-4827>

³¹⁷ Ph.D. student, University of Public Service Doctoral School of Public Administration Sciences, e-mail: mark@ekron.hu, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0797-4827>

storage of evidence of specific past transactions, proof of payment of taxes, make this method suitable for the owners of digital tokens to have rights similar to the owners of traditional assets, to enjoy adequate legal protection and it also provides them with a high degree of flexibility. The technical parameters of the tokens can be designed in such a way that it enables the authorities to supervise the relevant market and to properly control the actors and the transactions.

The research explores the range of infrastructural, legal, financial and technical conditions essential for tokenization, presents the legal regulations related to asset tokenization in the European Union, and evaluates the market and regulatory situation in the field of tokenization in its early period. After that, the assets whose tokenization can bring socio-economic and competitive advantages are counted and quantified. Taking market processes and the regulatory environment into account, the study attempts to assess the volume of tokenization that may take place in the European Union by 2030, to designate the affected asset groups, and evaluates its significance, especially in terms of the effects on market competitiveness. Based on the results of the research, it can be stated that tokenization technology creates a new market segment in the asset markets and, in the presence of appropriate legal regulatory frameworks, clearly improves the competitiveness of the sectors concerned.

Keywords: *tokenization, competitiveness, blockchain technology, asset markets, EU market regulation*

Introduction

Asset tokenization refers to the process of converting the rights to a physical or digital asset into a digital token on a blockchain or distributed ledger. This process allows the asset to be divided into smaller, tradable units, which can be bought, sold, and transferred more easily than the entire asset itself. Since the application of the asset tokenization technology can create added value from an economic point of view, it is important for the development of the economy and the preservation of national competitiveness to introduce the technology in an efficient manner, to regulate it properly and to supervise the activity by the state. The research problem consists of the exploration of the infrastructural, legal, financial and technical conditions essential for asset tokenization, the examination of the current legal regulations in the world and specifically in the European Union. The research should provide the comprehensive evaluation of the industry, the market and the regulatory situation, in order to uncover and quantify the potential socio-economic and competitive advantages of the asset tokenization. The methodology of the research is based on the literature review and analysis of the technological, business and industry characteristics of asset tokenization, as well as the description and analysis of the relevant regulatory environment, highlighting the main elements of the regulations of the United States and of the European Union. Based on all this, it is possible to estimate the potential size of the industry and draw conclusions about its effects on national and international competitiveness.

I. Asset tokenization from an industry and technology perspective

Asset tokenization has two basic components. The first component is an asset representing value from an economic point of view, to which we assign a digital signal, i.e. the token, and map this using some IT technology. The second component is the creation of a connection between the asset and the token, which in the case of a digital asset can be implemented purely by creating a perdurable connection between the affected IT systems, and in the case of a physical asset, suitable legal constructions create the connection between the asset and the corresponding digital signal. Creating a connection between an asset and the assigned digital signal makes sense only if the digital representation of the device has some business, productivity, competitiveness, regulatory, crime prevention or other social advantage.

The digital signals generated during device tokenization can have a significant value, so the security of their storage and related transactions is extremely important. On the one hand, fundamentally reliable organizations endowed with state guarantees and legal protection are able to create the security of the affected IT systems and the trust placed in them, such as central banks. On the other hand, there are solutions at the IT system level, mainly distributed networks, which are able to achieve the appropriate level of security through the technological solution, such as blockchain technology. The application of distributed ledger technologies can also be an obvious solution for organizations endowed with state guarantees.

From technology perspective we focus on distributed ledger system solutions as a widespread and proven technology that provides adequate security and transparency. Distributed ledger technology (DLT) is a digital system for recording the transaction of assets in which the transactions and their details are recorded in multiple places at the same time. Unlike traditional databases, distributed ledgers have no central data store or administration functionality. The key characteristics of DLT are decentralization, security, transparency and immutability. Decentralization means that data is not stored in a single location but across multiple nodes. Security is achieved by cryptographic techniques that ensure the integrity and security of the data. Since transactions are visible to all participants in the network, transparency is ensured. Immutability means that once recorded in the DLT system, the data cannot be altered

retroactively without the alteration of all subsequent blocks, which requires network consensus. The most well-known type of DLT, with data structured into blocks that are linked and secured using cryptographic hashes is the blockchain. Examples include Bitcoin and Ethereum.

The history of DLT started with early concepts, such as of Whitfield Diffie and Martin Hellman in 1976, who introduced the concept of public-key cryptography, laying the groundwork for the cryptographic techniques used in DLT. In the next decade, David Chaum (1985) proposed digital cash and cryptographic protocols for securing digital communication, which influenced later developments in digital currencies. In 2008, an individual or group using the pseudonym Satoshi Nakamoto published the Bitcoin whitepaper titled "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System" This introduced the first practical application of blockchain technology. In 2009, the Bitcoin network was launched, marking the first decentralized cryptocurrency using blockchain technology. In 2013, Vitalik Buterin proposed Ethereum, a blockchain platform that supports smart contracts and decentralized applications (dApps). Ethereum's development expanded the potential use cases of blockchain beyond digital currency. In 2015, the Ethereum network was launched, introducing programmable blockchain and smart contracts to a broader audience. In the next five years, rapid growth in the number of blockchain projects and initial coin offerings (ICOs) occurred. Governments and regulatory bodies began to pay closer attention to the industry, leading to the development of regulatory frameworks. In the first years of the 2020s, interest increased from institutional investors and enterprises in DLT applications beyond cryptocurrencies, such as supply chain management, healthcare, and finance. Decentralized finance (DeFi) platforms were established using smart contracts on blockchain networks like Ethereum, offering financial services without traditional intermediaries. Non-fungible tokens (NFTs) were introduced, which are unique digital assets verified using blockchain, and they gained significant role especially in the art and entertainment industries.

The technical standards behind the asset tokenization is in most cases a token, which is created on a blockchain. Since its initiation, the Ethereum had the most extensive ecosystem among all blockchains. Most of the DeFi platforms and NFT's are connected directly or indirectly to the Ethereum ecosystem. The most important tokens, based on the Ethereum blockchain (CoinMarketCap, 2024)., are the Tether (USDT), the BNB and the USDT. During the operation of the platforms, information about transactions and their authentication is stored in the ever-growing blockchain. For various transactions, such as transferring tokens, running smart contracts, etc. a fee must be paid to the network actors involved in the maintenance of the blockchain. The services that can generate the transaction fees associated with the use of the blockchain will survive in the long term.

There are several standards, which define specific functions, rules, and guidelines that developers can follow to create interoperable tokens and smart contracts. The Ethereum Request for Comment (ERC) is a technical standard used for smart contracts on the Ethereum blockchain. The ERCs play a crucial role in the Ethereum ecosystem by ensuring consistency and compatibility across different projects and applications. An ERC starts as a proposal submitted by a member of the Ethereum community. This proposal outlines a new standard or improvement for the Ethereum network. The proposal undergoes discussion within the Ethereum community, on platforms, such as GitHub. Community members, including developers, stakeholders, and other interested parties, provide feedback, suggest changes, and debate the merits of the proposal. Based on the feedback received, the author refines the proposal, updating it as necessary to address concerns, incorporate suggestions, and improve clarity. The revised proposal is reviewed by Ethereum's core developers and the wider community. This review process ensures that the standard is robust, secure, and beneficial to the ecosystem. If the proposal passes this review, it is assigned an ERC number and becomes an official ERC standard. Once approved, developers can implement the ERC standard in their

smart contracts and decentralized applications (dApps). Tools, libraries, and frameworks are often developed to support the implementation of the new standard, making it easier for developers to adopt it. Some standards see widespread adoption within the Ethereum ecosystem. Popular standards like ERC-20 and ERC-721 have become foundational to numerous projects. The ERC-20 standard is for fungible tokens, which are identical and interchangeable with each other, therefore it is used for cryptocurrencies, utility tokens and ICOs. The ERC-721 standard stands for non-fungible tokens (NFTs), which are unique and not interchangeable. Its use cases consist digital art, collectibles, and real estate. The ERC-1155 is a multi-token standard that supports both fungible and non-fungible tokens within the same contract. It is used for creating gaming items, virtual assets, and multi-asset platforms. There are several other standards, which run on other blockchains, for example the BEP-721 which is the Binance Smart Chain (BSC) equivalent of ERC-721, providing similar functionality for NFTs on BSC.

The industry of tokenized assets includes several market players. Among crypto assets, the largest capitalization after 2020 was represented by Bitcoin. However, relatively few applications are built on the Bitcoin network, and it is moderately expensive compared to other blockchains. The Bitcoin crypto-asset is essentially a risky virtual instrument, and its owners use it as a speculative investment or to exchange for other crypto-assets. Bitcoin's role in asset tokenization is mostly limited to conducting payment transactions.

The market participants who own Ether, the main currency of the blockchain, play an important role in the Ethereum ecosystem. On the one hand, the Ether owners can participate in the operation of the blockchain, by running IT solutions, verifying transactions, and thus can have a share in the transaction fees for these activities. On the other hand, it is possible to invest Ether in the short and long term, or even simply reserve it. Another group of participants in the Ethereum ecosystem are the organizations that operate the applications and their respective users. Applications create the connection between the Ethereum ecosystem and the outside world of goods and services. Users do not necessarily perceive that they are connected to the Ethereum ecosystem, since it is possible that they use only a service, for example, they buy a software for fiat money, by interposing a smart contract. Fiat money refers to any government-issued currency, like U.S. dollar or Euro, and they are converted to and from cryptocurrencies on specialized trading platforms.

The practical application of blockchain is based on the fact that the blockchain is essentially a distributed database or ledger in which transactions are stored chronologically in blocks. These blocks are connected using cryptographic methods, thus ensuring the integrity of the system and the security of the data stored in it. A special feature of blockchain technology is that it is decentralized, so there is no need for a central authority or a third party to validate transactions. Since all transactions are stored in a distributed ledger, the system is transparent. Any participant can access all transactions that have occurred on the blockchain. Transactions and blocks are secured using cryptographic methods, making it difficult to manipulate or falsify data. Each block is built on top of the others, and changing one can only be done if all subsequent blocks are changed, which is extremely difficult. Therefore, if a transaction is included in the blockchain, it cannot be modified or deleted afterwards. This ensures that the ledger is always reliable. Among the practical applications of blockchain technology, cryptocurrencies were the first to spread. In this case, blockchain is used to record digital money movements without the need for a central bank or other intermediary. Blockchain technology is also suitable for performing supply chain management functions, as it can be used to track the path of products in the supply chain, from production to the final consumer, increasing transparency and reducing the possibility of fraud. The creation and execution of smart contracts is also an important practical application possibility. Smart contracts are self-executing contracts whose terms are encoded on the blockchain. If the conditions stated in the

contract are met, the contract is automatically executed. Blockchain technology is also suitable for secure and decentralized management of digital identities. In connection with digital identity, individuals can control their own data and share it only for the purposes they want. Blockchain technology also enables secure and transparent voting systems, as votes cannot be modified or deleted, and all votes are recorded and transparent. Blockchain and distributed ledger technologies have transformative effect on many industries and technology fields, and the range of applications is expected to expand.

II. Asset tokenization from a business and economic perspective

Digital tokens on a blockchain or other distributed ledger can refer to real-world assets that have been converted into digital tokens. These tokens represent ownership or a stake in the underlying asset and can be traded or transferred digitally. There are several types of tokenized assets, and they realize a wide variety of economic goals. Cryptocurrencies are digital or virtual currencies that use cryptography for security and operate on decentralized networks. Examples include Bitcoin (BTC) and Ethereum (ETH). Security tokens represent ownership in a real-world asset, such as shares in a company, and are subject to securities regulations. Examples include tokenized stocks, bonds, and other investment contracts. Equity tokens represent ownership of an underlying asset, such as shares of a company. Debt tokens represent loans or obligations, essentially digital acknowledgements of the existence of a debt. Asset-backed tokens represent ownership of physical assets, like real estate or commodities. Utility tokens provide access to a product or service within a particular blockchain ecosystem. They are not intended as investments but rather as a means of accessing functionalities or benefits. Example is Binance Coin (BNB), which is used mostly to pay for trading fees and transactions on the Binance exchange. Stablecoins are cryptocurrencies designed to minimize price volatility by pegging their value to a stable asset, such as fiat currency (e.g., USD) or commodities (e.g., gold). Examples include Tether (USDT) and USD Coin (USDC). Non-Fungible Tokens (NFTs) represent ownership of unique digital or physical assets, such as art, music, videos, collectibles, or even real estate. Unlike cryptocurrencies, each NFT is unique and cannot be exchanged on a one-to-one basis. Examples include CryptoPunks and digital art pieces on platforms like OpenSea. Real estate tokens represent ownership or shares in real estate properties, allowing for fractional ownership and easier transferability. Several platforms offer such tokenized real estate investments. Commodity tokens represent ownership or a stake in physical commodities, such as gold, oil, or agricultural products. For instance, a gold-backed token would be pegged to the price of gold and could be redeemable for physical gold. Reward and loyalty tokens are issued as part of loyalty or reward programs, often by businesses to incentivize customer engagement and retention. They can be redeemed for products, services, or discounts.

The business benefits of asset tokenization are manifold. Tokenization allows assets to be divided into smaller units, enabling fractional ownership. For example, a real estate property worth 1 million USD can be tokenized into 1,000 tokens, with each token representing a 1,000 USD stake in the property. By breaking down large, illiquid assets into smaller tokens, asset tokenization can increase liquidity. Investors can buy and sell tokens in a secondary market, providing more flexibility and potentially higher market activity. Tokenization also can democratize access to investment opportunities by lowering the entry barrier. Smaller investors can own fractions of high-value assets, such as real estate, art, or commodities, which they might not be able to afford otherwise. Blockchain technology, which underpins tokenization, provides a transparent and immutable ledger of transactions. This can reduce the need for intermediaries, lower transaction costs, and increase trust among participants. Tokenized assets can be designed to comply with regulatory requirements, embedding rules and restrictions directly into the tokens. This can facilitate compliance with securities laws and other

regulations. Tokens often utilize smart contracts, which are self-executing contracts with the terms directly written into code. Smart contracts can automate and enforce the execution of transactions, such as the payment of dividends or the transfer of ownership, without the need for intermediaries. Smart contracts and automation reduce the time and cost associated with traditional asset transactions.

III. Asset tokenization from a regulatory perspective

Adoption of new technologies comes with specific risks and uncertainties. Distributed ledger technology (DLT) legislation, regulation, and guidance across multiple jurisdictions differ in the legal status of the DLT and smart contracts, in the classification of tokens and services, in the level and depth of investor rights, in the acknowledged technical standards and protocols, and in the licensing. Since the DLT industry is very young, in many countries around the world it has not yet been substantively regulated, practically the legal, regulatory and taxation fate of DLT-based transactions is judged based on the previously existing regulatory schemes. Some jurisdictions, like Singapore, Hong Kong, China and Switzerland are fast emerging as competitive hubs for asset tokenization, via government sponsorship, regulatory environment and market infrastructure. In this chapter we focus on the United States' and European Union's regulatory framework.

In the United States, regulatory approaches to asset tokenization and distributed ledger technology (DLT) involve a combination of existing financial regulations and new frameworks. In the most cases, existing financial regulations apply to tokenized assets. These regulations cover aspects such as investor protection, anti-money laundering (AML), and securities laws. As we can observe, the goal of the regulators is to ensure that safeguards present in traditional financial markets equally apply to DLT-based systems. For example, House Bill 2417 of the State of Arizona defined blockchain technology and smart contracts, and the law provided rights to ownership recorded on the blockchain, and also determined that smart contracts may exist in commerce. Another example is House Bill 5553 of the State of Illinois that provides for the permitted uses of blockchain technology in transactions and proceedings. Regarding the DLT related services, the so-called Howey Test is used to determine whether a service qualifies as an investment contract and the asset is considered a security. In that case, it is subject to disclosure and registration requirements under the Securities Act of 1933 and the Securities Exchange Act of 1934. The Howey Test is based on the Supreme Court ruling from *SEC v. W.J. Howey Co.*, 1946. The Howey Test consists of four criteria. A transaction is deemed an investment contract, and thus a security, if it meets all of the following elements. Firstly, it is reifying investment of money. This investment can include assets other than money, like cryptocurrency or even services. Secondly, it is a common enterprise. This typically means that the fortunes of the investor are interlinked with those of the promoter or other investors. Thirdly, there is expectation of profits. Profits can be in the form of capital appreciation or participation in earnings. And lastly, the efforts of others, which means the profits are derived primarily from the efforts of others. The investors are generally passive, relying on the efforts of a third party or promoter to generate returns. The Howey Test has significant implications for the cryptocurrency and blockchain industries, particularly concerning Initial Coin Offerings (ICOs) and other token sales. If a token sale meets the criteria of the Howey Test, it may be deemed a security, subjecting it to stringent regulatory requirements. This determination impacts how tokens can be marketed, sold, and traded with. For example, Bitcoin is not considered a security under the Howey Test, as it is typically viewed as a decentralized currency rather than an investment contract. On the other hand, tokenized assets can meet the Howey Test criteria, especially if they are marketed as investment opportunities with the expectation of profit based on the efforts of the asset management team. The Howey Test is a critical tool for determining

whether a particular transaction involves a security, thus bringing it under the purview of securities regulation. Its application extends beyond traditional financial products to encompass new digital assets and cryptocurrencies, significantly influencing the regulatory landscape for blockchain-based projects. The often-lengthy review processes by the Securities Exchange Commission (SEC) have slowed the adoption of real-world asset tokenization. The United States has also not implemented comprehensive regulations for issuing security instruments on the blockchain, so tokenized real-world assets need to be structured in a way that complies with the securities law framework. Therefore, most issuers must offer their tokenized assets only to accredited investors, which restriction effectively limits the potential investor pool to high-net-worth individuals and entities, and excludes many potential retail investors.

In the European Union, the legal framework was scattered in the early 2010s. Services related to distributed ledger technology (DLT) have been slowly and adversely adopted by national legislations. The European Securities and Markets Authority issued the discussion paper, titled “The Distributed Ledger Technology Applied to Securities Markets” in 2016, which included an analysis of the applicable EU regulatory framework, and referred to market infrastructure and securities regulation which a few DLT specific implications, along with the MiFID II. (Directive 2014/65/EU) from 2014, which was in a pre-introduction phase. At the beginning of 2018, the massive regulatory reform for financial markets in the European Union came into effect, by the MiFID II, or the Markets in Financial Instruments Directive II. MiFID II applies to a wide range of financial instruments, including equities, bonds, derivatives, and structured products. It affects various market participants, including investment firms, trading venues, and data reporting services. The legislation ensures enhanced investor protection, requires more pre- and post-trade transparency for a broad range of financial instruments, regulates commodity derivatives to prevent market abuse and ensure orderly pricing and settlement conditions. It mandates extensive record-keeping obligations for firms to ensure traceability of transactions and client communications. It also introduces a harmonized regime for the access of non-EU firms to EU markets. While MiFID II does not explicitly address asset tokenization, its broad regulatory framework ensures that tokenized assets with characteristics of financial instruments are adequately regulated to protect investors, maintaining market integrity, and promoting transparency.

Regarding the distributed ledger technology (DLT) and the crypto-assets, the European Parliament and the Council adopted the Regulation (EU) 2023/1114 on markets in crypto-assets (MiCA Regulation), the Regulation (EU) 2022/2554 on digital operational resilience for the financial sector (DORA Regulation), and the Regulation (EU) 2022/858 on a pilot regime for market infrastructures based on distributed ledger technology (DLT Regulation). Crypto-assets considered financial instruments under the MiFID II regime will not be governed by the MiCA regulation. MiCA defines clearly the crypto-asset service provider (CASP), which is any person whose occupation or business is the provision of one or more crypto-asset services to third parties on a professional basis. MiCA intends to protect investors and preserve financial stability, while fostering innovation and promoting the attractiveness of the crypto-asset sector. Stablecoin issuers are required to build up a sufficiently liquid reserve, partially in a form of deposit, at a ratio of one on one. The supervisory authority of stablecoins is the European Banking Authority (EBA) for any issuer who has presence in the EU. Non-fungible tokens (NFTs) are excluded from the scope of MiCA, unless they fall under existing categories for crypto-assets. Single Market Passport is introduced, which means that once authorized in one EU member state, issuers and service providers can operate across the entire EU without needing additional approvals, facilitating a unified market for crypto-assets. MiCA distinguishes E-money tokens (EMTs), the tokens that reference a single fiat currency, resembling electronic money, and the asset-referenced tokens (ARTs), the tokens that reference

one or more assets, such as fiat currencies, commodities, or other crypto-assets, to stabilize their value.

The European Union has a comprehensive anti-money laundering (AML) framework, which has evolved through several directives. The European Parliament and the Council adopted the Directive (EU) 2024/1640, which is the sixth anti-money laundering directive (AMLD6). It regulates anti-money laundering and counter-terrorist financing with a single rulebook, and establishes a regulatory authority for anti-money laundering (AMLA). Member States must transpose directives into national law and designate competent authorities to supervise compliance. Key provision of the regulation is the customer due diligence (CDD), which obliges entities to verify the identity of their clients, understand the nature of their business, and monitor transactions for suspicious activity. Companies are required to disclose their ultimate beneficial owners (UBOs) to a central register accessible to competent authorities. Suspicious Transaction Reporting (STR) is an obligation of the designated entities, that must report any suspicious transactions to the Financial Intelligence Units (FIUs). Entities must identify and assess risks related to money laundering and terrorist financing and take appropriate measures to mitigate those risks. The regulation applies enhanced due diligence (EDD) to higher-risk scenarios, such as dealing with politically exposed persons (PEPs) or transactions involving high-risk third countries. Know Your Customer (KYC) regulation is a crucial aspect of compliance in the EU crypto assets market, which is regulated both by the AMLD6 and the MiCA.

Despite the fact that the European Union widely regulates the market of crypto financial instruments, national regulations still play a significant role in the regulation of blockchain technology and industries based on it. In particular, the scope of national law includes what of the civil law acts and to what extent the inclusion of blockchain technology is accepted, especially the use of smart contracts, payment with cryptocurrency, and the use of utility tokens. Generally the national law regulates the taxation of cryptocurrencies, as well as the taxation of income derived from the value change of tokens and smart contracts created on the blockchain and from the profit generated during transactions. Unfortunately, the various regulations at the national level also provide an opportunity for legal arbitrage, for example when an internationally operating company establishes a location in a specific country specifically to take advantage of the advantages inherent in the favorable local tax and other regulatory conditions associated with blockchain technologies. In relation to national regulation, let's take the case of Hungary as an example, which can be called typical within the European Union. Cryptocurrencies are not considered an official means of payment in Hungary, but they can be used to settle debts, and the parties can also agree on the involvement of cryptocurrencies in any other transaction within the framework of contractual freedom. In Hungary, the Civil Code (Act V of 2013) provides a stable legal background for transactions that can be carried out within the scope of contractual freedom. The Civil Code and court practice regard legal transactions using blockchain technologies as analogs of the rules that generally govern the type of transaction. The application of smart contracts is possible, but the contractual declaration of will, the existence of mandatory elements of the contract and the rules related to the creation of the act must be taken into account. In connection with the use of e-money tokens and asset-referenced tokens, the national regulation applies on the one hand to the participating organizations, i.e. financial enterprises (Act CCXXXVII of 2013), and on the other hand to the provision of services, i.e. the payment service (Act LXXXV of 2009). The income of Hungarian taxpayers from transactions executed with crypto-assets is subject to tax pursuant to Article CXVII of 1995 on personal income tax. by law, and the tax rate is 15% in the tax year of 2024. In Hungary, regarding the regulation of the tokenized assets, the boundary line is whether the tokens embodying an investment, in which case they are subject to strict financial regulation, according to the above legislation. In the case of other tokens, such as utility tokens that provide

rights of use, or NFTs treated as works of art, the national regulation is permissive, essentially the application of these technological solutions is permitted based on the freedom of contract, their legal and tax regulations are analogous to the general regulations on rights of use and works of art.

IV. Asset tokenization perspectives, effects on competitiveness, conclusions and recommendations

Asset tokenization makes it possible for main or additional rights related to real-world assets, digital assets and their parts to appear on the blockchain in the form of transferable tokens with the help of DLT technology. The most affected industry segments are real estate investments, financial investments and artwork. The added value of the tokenization of the asset appears on the one hand in a significant increase in liquidity, on the other hand in the growth of the market size manifested in reaching the previously untouched circle of retail investors, and thirdly in the faster, more transparent, more sophisticated flow of information and decision-making processes made possible by digital technologies, and fourthly in the reduction of the role of intermediary organizations, along with the reduction of transaction costs.

Considering that the annual management fees charged by financial asset management institutions are 1-3%, and the increase in efficiency resulting from higher liquidity and transparency can also amount to 1-3% of the affected value, as well as the increase in other economic benefits and market reach advantages, they can also impose a rate of 1-5% of the affected value on profit or on realized consumer benefit. We can estimate that the added value of asset tokenization can typically be 2-10%, depending on the industry. The penetration of the use of DLT technologies in the respective industries may reach a few percent in the upcoming years. The following table summarizes the estimated market size in the industries affected by asset tokenization, taking into account the referenced expert estimates and the findings of this study. The table shows that the market size for tokenized assets could come in the range of the trillions of USD. Even according to more conservative estimates (McKinsey & Company, 2024.), the industry size of tokenized real-world assets will reach at least 2 trillion USD by 2030.

<i>Selected industry segment</i>	<i>[A] Total market value of the industry segment, worldwide (2030, billion USD, estimation)</i>	<i>[B] Share of the market affected by asset tokenization within the total market (2030, %, estimation)</i>	<i>[C] Market value of the industry, affected by asset tokenization (2030, billion USD, estimation)</i>
<i>Private equity</i>	<i>211 000</i>	<i>1,00%</i>	<i>2 11</i>
<i>Financial assets (debt, investment funds)</i>	<i>744 000</i>	<i>0,60%</i>	<i>4 464</i>
<i>Real estate</i>	<i>474 000</i>	<i>0,40%</i>	<i>1 896</i>
<i>Art and collectibles</i>	<i>2 000</i>	<i>2,00%</i>	<i>40</i>
<i>Entertainment and gaming</i>	<i>250</i>	<i>5,00%</i>	<i>13</i>
<i>Total</i>			<i>8 523</i>

Table 1: Estimation of market value in 2030, in selected industries affected by asset tokenization. (Source: Roland Berger, 2023, Author’s Calculations)

The competitive advantages of asset tokenization appear in several dimensions. The first level is corporate competitiveness. Businesses implementing the technical methods of tokenization owe their existence to this innovation. In relation to tokenized physical and digital devices, there are efficiency gains, as well as the expansion of the market, and the range of potential users is also expanding. The set of corporate advantages and the implementation of technological and organizational innovations contribute to the strengthening of national competitiveness. The other level is international competitiveness. Economies that are able to exploit the advantages inherent in asset tokenization can increase the added value in the economy, improve productivity in the sectors concerned, and increase economic performance through service export performance related to asset tokenization, as well as improve the foreign trade balance and support their budget balance. The improved efficiency, increased transparency, and the democratization of decision-making that can be achieved through the asset tokenization contribute directly and indirectly to the increase in the level of well-being. Asset tokenization essentially only brings competitive advantages, if the related consumer protection and anti-fraud measures, measures for the security of financial markets, and measures for the prevention of terrorism and money laundering are properly implemented. Based on the listed competitive advantages, the statement that the tokenization technology creates a new market segment in the asset markets and, in the presence of appropriate legal regulatory frameworks, clearly improves the competitiveness of the sectors concerned, can be justified.

As a suggestion, it can be stated, that in the field of asset tokenization, the creation and continuous adjustment of transparent regulations that protect consumers, promote technological innovation, and encourage law-abiding behavior for market participants are essential for the development of this industry. The industries affected by asset tokenization are expected to gain ground in the economy in the upcoming years and provide competitive advantages for those countries that facilitate their operation with government support and appropriate regulatory framework.

Literature references

20. Diffie, W. – Hellman, M. E. (1976) New Directions in Cryptography. IEEE Transactions on Information Theory. Vol. IT.22., No. 6, November 1976.
21. Chaum, D. (1985) Security Without Identification: Transaction Systems to Make Big Brother Obsolete. Communications of the ACM. October 1985, Volume 28, Number 10.
22. Nakamoto, S. (2008) Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. August 21, 2008. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3440802>

Legislation

11. House Bill 2417. State of Arizona. Approved by the Governor, March 29, 2017. Internet: <https://www.azleg.gov/legtext/53leg/1R/laws/0097.pdf> (Downloaded at 15th July, 2024.)
12. House Bill 5553. Blockchain Technology Act. State of Illinois. Took effect on January 1, 2020. Internet: <https://www.ilga.gov/legislation/100/HB/PDF/10000HB5553lv.pdf> (Downloaded at 15th July, 2024.)
13. Securities Act of 1933. United States Code. Internet: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1884/pdf/COMPS-1884.pdf> (Downloaded at 15th July, 2024.)

14. Securities Exchange Act of 1934. United States Code. Internet: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1885/pdf/COMPS-1885.pdf> (Downloaded at 15th July, 2024.)
15. SEC v. W.J. Howey Co. Supreme Court Ruling, 328 U.S. 293 (1946) Internet: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293> (Downloaded at 15th July, 2024.)
16. Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. Internet: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0065> (Downloaded at 15th July, 2024.)
17. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937. Internet: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj> (Downloaded at 15th July, 2024.)
18. Regulation (EU) 2022/2554 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on Digital Operational Resilience for the Financial Sector and Amending Regulations (EC) No. 1060/2009, (EU) No. 648/2012, (EU) No. 600/2014, (EU) No. 909/2014 and (EU) 2016/1011. Internet: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2554> (Downloaded at 15th July, 2024.)
19. Regulation (EU) 2022/858 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on a Pilot Regime for Market Infrastructures Based on Distributed Ledger Technology, and Amending Regulations (EU) No. 600/2014 and (EU) No. 909/2014 and Directive 2014/65/EU. Internet: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/858/oj> (Downloaded at 15th July, 2024.)
20. Directive (EU) 2024/1640 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the mechanisms to be put in place by Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Directive (EU) 2019/1937, and amending and repealing Directive (EU) 2015/849. Internet: [https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1640/oj#:~:text=Directive%20\(EU\)%202024%2F1640,1937%2C%20and%20amending%20and%20repealing](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1640/oj#:~:text=Directive%20(EU)%202024%2F1640,1937%2C%20and%20amending%20and%20repealing) (Downloaded at 21th August, 2024.)
21. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. Internet: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv> (Downloaded at 21th August, 2024.)
22. 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról. Internet: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300237.tv> (Downloaded at 21th August, 2024.)
23. 2009. évi LXXXV. törvény a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról. Internet: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900085.tv> (Downloaded at 21th August, 2024.)
24. 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról. Internet: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500117.tv> (Downloaded at 21th August, 2024.)

Internet references

12. Buterin, V. (2013). Ethereum Whitepaper. A Next Generation Smart Contract & Decentralized Application Platform. GitHub Repository. Internet: <https://github.com/ethereum/wiki/wiki/White-Paper>. (Downloaded at 15th July, 2024.)

13. Ethereum Tokens (2024) Internet: <https://cryptorank.io/blockchains/ethereum> (Downloaded at 15th July, 2024.)
14. Discussion Paper. The Distributed Ledger Technology Applied to Securities Markets. (2016) European Securities and Markets Authority. Internet: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2016-773_dp_dlt.pdf (Downloaded at 15th July, 2024.)
15. Tokenization of Real-World Assets (2023) Roland Berger GmbH. Internet: https://www.rolandberger.com/publications/publication_pdf/roland_berger_tokenization_2023.pdf (Downloaded at 15th July, 2024.)
16. From ripples to waves: The transformational power of tokenizing assets (2024) McKinsey & Company. Internet: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/from-ripples-to-waves-the-transformational-power-of-tokenizing-assets/> (Downloaded at 15th July, 2024.)

Hungary's flood protection assets

Abstract

My thesis discusses the prevention and management strategies for flood protection, a topic of critical importance for the protection of the population and the environment, based on an analysis of the existing toolbox. In the course of the analysis, I evaluated the flood protection infrastructure of our country and the institutions and organisations involved in it. In addition to a detailed analysis of the disaster management system, I paid particular attention to the components of the system, the units involved and the technical equipment they use.

In particular, I examined the specific flood protection technologies and methods used by national and related international organisations to prevent and manage floods. In the thesis, I describe in detail the territorial and central assets of the National Water Directorate General, and devote a separate chapter to the role of the Hungarian Defence Forces in the disaster management system.

In the course of the analysis, I have highlighted the important role of the modular technical units of the Hungarian Defence Forces in flood protection, whose equipment enables rapid and effective intervention in the event of an emergency. The main objective of my thesis is to present the technical means currently available and their coordination for the effective performance of flood protection tasks.

Keywords: *flood protection, protection works, Hungarian Defence Forces, National Directorate General for Water*

³¹⁸ military lieutenant, staff officer Head Quarters of Multi National Division Command Centre, Support Unit

Formulating a scientific problem

Floods are one of the most common natural disasters in our country. With 20%³¹⁹ of Hungary's total land area in river valleys and 10% in floodplains of small rivers, our country is one of the countries that face significant flooding problems. Floods are a constant threat to the population, monuments and farming and have a significant economic impact.

Flooding and the fight against its occurrence have been steadily valorised and developed as historical times have progressed. While in the Middle Ages it was necessary to protect a smaller population and "only" the land, lower levels of protection and defences proved inadequate. With the development of industry and the economy, the means of defence had to be constantly improved, as did the methods of procedure.

Flood protection and its importance in Hungary

In Hungary, a dammed flood protection area has been established along our rivers, the flooding of which is not yet considered a disaster situation. As soon as the height of the flood water reaches the level defined by law or the embankment may lead to a breach, it can be classified as a disaster.

Until the first half of the 19th century, rivers in Hungary flowed unregulated according to their natural hydrological dynamics, with water courses forming and spreading in their own beds. During this period, the floodplain of the Tisza river³²⁰ and its tributaries covered a particularly large area, covering more than 2 million hectares³²¹. These large water bodies provided many opportunities for water-related economic activities such as fishing and livestock farming. However, the low nutrient content of the soils limited agricultural yields, particularly for cereal crops. Furthermore, the frequent occurrence of flood hazards and their unpredictability made effective management of these areas difficult. In the eastern catchment areas of the Tisza River, deforestation has resulted in increased water yields as deforestation has reduced natural barriers, which has facilitated faster water accumulation and flooding.

In the 20th century, Hungary experienced relatively few flood disasters, especially during the 1980s and 1990s, until 1998, when a major flood event hit the Tisza river basin. This event marked the beginning of a flood-affected period during which the Tisza floods in 1998, 1999, 2000, 2001 and 2006 repeatedly tested the flood protection infrastructure.

The situation was further complicated in 2006, when the Danube and Tisza rivers simultaneously produced major floods, creating a serious emergency situation. The flooding situation at the beginning of the 21st century culminated in the major flooding of the Danube in 2013, which posed new challenges to the Hungarian flood protection system and further increased the need for preparedness measures.

These historical events show that flood protection and river regulation are key factors for the security and economic stability of Hungary. The development of flood protection strategies, the implementation of proactive prevention methods and the regular updating of crisis management plans are essential tasks for the national government and environmental organisations. Analysis of historical experience and integration of modern technological solutions are essential to effectively manage future flood risks.

³¹⁹ Muhoray Árpád: The system, place and role of the disaster management administration in the performance of protection management tasks: <http://vedelem.hu/letoltes/anyagok/889-a-katasztrofavedelmi-igazgatas-rendszere-helye-szerepe-a-vedelmi-igazgatasi-feladatok-ellatasasoran.pdf> download: 2022.04.01

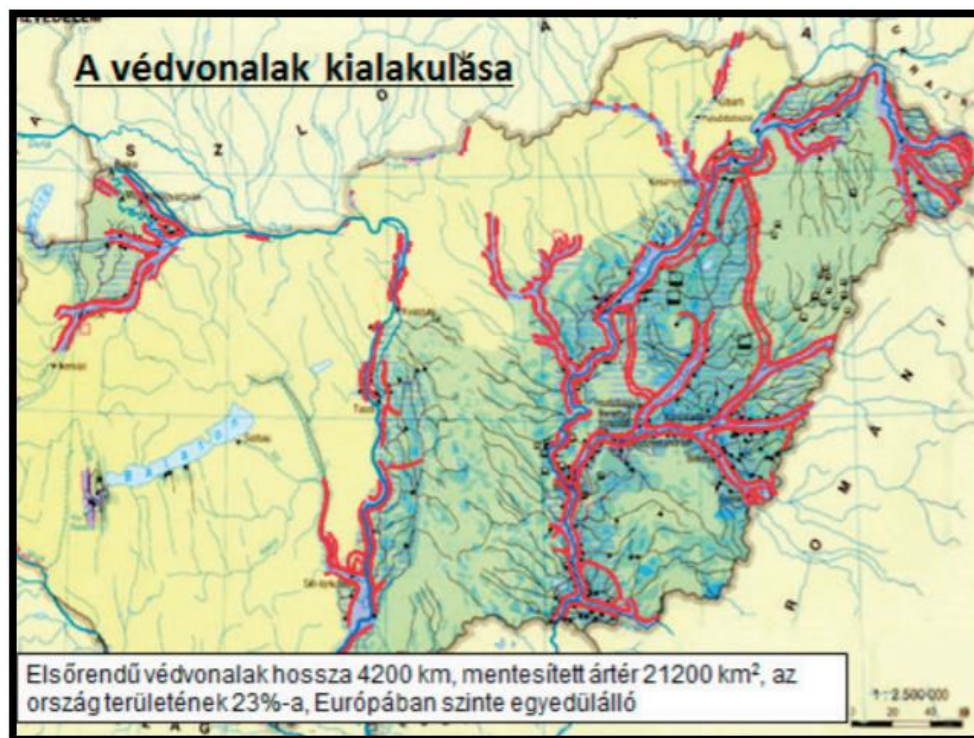
³²⁰ Jurácsik Gábor: The contribution of the Hungarian Defence Forces in the performance of disaster management tasks, with special reference to the participation of a military unit in flood protection. 2022, NKE, Diplom work

³²¹ Kapros Tiborné: Floods in Northern Hungary, presentation, https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2002/2002_03/2002_03_252.pdf download: 2022.03.15

The flood defence system

In the context of flood protection, the current system has been in place since the middle of the last century. The primary flood protection system is located in the immediate vicinity of rivers, with a length of 4,327 km (of which 4,011 km are earth embankments, 30 km flood protection walls and 286 km of high banks). Of these, 4 128 km are maintained and managed by the State and 199 km by the municipalities, providing protection for a total of 670 municipalities. - Emergency reservoirs in lowland areas (tidal reservoirs)³²² to hold back flood peaks (e.g. Cigánd) - Localising barriers to contain and prevent the dispersion of water that may break through the main protection lines. Suitable landforms and other structures, such as road and rail embankments, may also be designated for this purpose.³²³

Figure 1. shows the protection system in Hungary. The already built part of the barrier system is marked in red.



1. Figure: Protection lines in Hungary

Source: Muhoray Árpád: Disaster Prevention I., university note, 164. page

The current regulations set the height of the barrier at +1 metre above the highest water level of the "high" flood that occurs "every hundred years".

After the 2013 Danube floods, this level had to be reconsidered. The results of the study were laid down in BM Decree 74/2014 (23.XII.2014)³²⁴

With regard to river floods³²⁵, Dr. László Halász and Dr. Károly Nagy, in their university note "Disaster Management", identify three possible categories of the mutual relationship

³²² Muhoray Árpád: Disaster Prevention I., university note, 163.p., NKE, Budapest 2016

³²³ Muhoray Árpád: Disaster Prevention I., university note 163.p., NKE, Budapest 2016

³²⁴ Muhoray Árpád: Disaster Prevention I., university note, 164. oldal

³²⁵ Antal Örs: PhD Thesis. Theoretical and technical aspects of the implementation of effective protection against the effects of floods and earthquakes in the prevention period

between rivers and humans: - passive relationship: humans escape from or endure the consequences of floods, -ctive relationship: humans change the natural flow conditions and - preventive relationship: humans prepare for the expected consequences of floods in a preventive manner, taking into account changes in river flows.

In the context of the active and preventive relationship, river flood protection can be achieved by controlling the generation of floods and the movement of flood waves.

Such interventions may include³²⁶ measures that affect water run-off, such as terracing, damming, construction of collection and drainage channels, planting and afforestation. In addition, flood prevention measures may include floodplain and riverbed management, regulation of different water conditions, creation of tidal channels and reservoirs, or controlled diversion of risky surpluses of water to natural floodplains.

Passive flood protection devices

Flood protection earth embankments

For geographic, hydrological and historical reasons, the flood relief system in our country is essentially determined by the hydraulic engineering earthworks / dykes / built parallel to our rivers, in addition to the high banks. This also has a decisive influence on the strategies and instruments used for protection

(Mobile) flood protection walls

The implementation of various retaining walls and parapet walls with a flood protection function is justified from a legal and technical point of view, particularly in the interior of municipalities and in the case of the construction of earthworks due to a lack of height. The mobile flood barrier is a special, newly developed variant of the flood barrier family. The common feature of parapet walls and mobile structures is the load-bearing and leakage-preventing substructure, the dimensioning of which also fundamentally determines the superstructure

Active protection devices

In terms of protection instruments³²⁷, we are essentially using national and regional protection and regional protection stocks, the use of local protection assistance for municipal protection is also provided from these stocks. Actually, the national is what is important from the point of view of immediate response.

a) "National Defense Stockpile": This refers to the machines, materials, and equipment that are subject to quantitative regulations and can be deployed for defense purposes. The use and redirection of these items are directed by the leader of the National Technical Control Corps (hereafter referred to as "NTCC"). The national defense stockpile is distinct from regional defense stockpiles, with no overlap between them.

b) "Regional Defense Stockpile": This consists of machines, materials, and equipment over which regional directorates have autonomous control regarding their utilization and placement.

³²⁶ https://vpf.vizugy.hu/reg/ovf/doc/12.%20Armentesites_A1.pdf Source, Download: 2022.03.10

³²⁷ https://vpf.vizugy.hu/reg/ovf/doc/12.%20Armentesites_A1.pdf

Protective materials, tools and equipment				
Group	subgroup			
Materials from	flood protection bag	PP bag	National	
			Territorial	
		juta bag	National	
				Territorial
		big-bag bag	National	
				Territorial
	plastic film (1 kg = 5m2) (m2)		National	
				Territorial
	torch (db)			Territorial
	flood protection stake (db)			Territorial
	patria plate or union plate (fm)		National	
				Territorial
	cold rolled sheet metal (e.g. CS-2M) (pcs)	6 m		National
				Territorial
				National
		8 m		National
				Territorial
				National
	hot-rolled sheet (e.g. G-61. Larssen) (pcs)	10 m		National
				Territorial
			National	
oil sling(m)	Retrieved		Territorial	
			National	
			Territorial	
oil skimmer	unfilled (stockings)		National	
			Territorial	
			Territorial	
Tools and equipment	wheelbarrow (pieces)(m2)		Territorial	
	portable radiotelephone with accessories (EDR) (pcs)		Territorial	
	portable handheld lighting device (pcs)		Territorial	
	spade with handle (pcs)		Territorial	
	with shovel handle (pcs)		Territorial	
	stake feathers (pcs)		Territorial	
	stake pliers, stake pullers (pcs)		Territorial	
	with handle (pcs)		Territorial	
	boat (pcs)		Territorial	
	portable water meter (pcs)		Territorial	
	flag (pieces)		Territorial	
	office and residential containers (pcs)		Territorial	
	storage container (pcs)		Territorial	
	Lamp with support pole for square and line lighting (pcs)		National	
Diving wall (m)	Pond Diving Wall		Territorial	
			National	
			Territorial	
baffle wall "Tausz" 4 meters ("T" cross section, wood)(pcs)		National		
			Territorial	
baffle wall "Kadácsi" 4 meters ("K" cross-section wood) (pcs)		National		
			Territorial	
baffle "Kollar" 6 meters (aluminium lattice)(pcs)		National		
			Territorial	

Defence machinery		
Group	Subgroup	Type and classification
Piling and reed piling machines	Racks	pile driving stand under 5 metres
		pile driving stand above 5 metres
	Beating machines	piling machines, pneumatic 200-2200 Nm/stroke
		piling machines, pneumatic above 2200 Nm/stroke
		Reed wall beating machine, pneumatic operation under 280 Nm/cycle.
		Reed wall beating machine, pneumatic operation 280-410 Nm/stroke.
		reed wall beating machine, pneumatic operation above 410 Nm/stroke.
		mounted on a hydraulically operated base machine (e.g. Müller MS4)
		hydraulically operated sheet beater for suspended beating (e.g. ICE 1412, Müller MS 4)
	Pulling machines	reed plate puller 1610 Nm/cycle (e.g. PZ-2, PZ-6)
		reed plate puller, 161-360 mkp/stroke (1610-3600Nm/stroke) (e.g. PZ-8)
over reed plate puller (3600Nm/impact) (e.g. PZ -12)		
Lifting and loading machinery	Hoists	mobile crane (below 30 t lifting capacity)
		mobile crane (30-60 t lifting capacity)
		mobile crane (over 60 t load capacity)
	Loading machines	Forklift (diesel)
		Forklift (benzin)
		Forklift (pB)
		Forklift (electric)
		front-end loader
Flatbed trucks with crane		Billenő platós teherautó
		Fix platós teherautó
Current distributors		mobile generator, below 5 kVA
		mobile generator, 5-7 kVA
		mobile generator, 7-30 kVA
		mobile generator, 30 kVA below
Air filters		mobile air compressor, under 200 m3
		mobile air compressor, 200-700 m3/hour
		mobile air compressor, above 700 m3/hour
		mobile air compressor, special (e.g. for inflatable baffles)
		portable pump with explosion-proof motor, 50 l/sec under
		portable pump with explosion-proof motor, 50-150 l/sec
Earth-moving machinery	Tractor-based tool carriers	Tractor-based implement carrier (below 45 kW)
		Tractor-based tool carrier (between 45-90 kW)
		Tractor-based tool carrier (above 90 kW)
	Copper threading machines	Self-propelled brass narrowboat (below 65 kW)
		Self-propelled brass ladder (above 65 kW)
	Special copper needle maintenance machines	Remote controlled copper needle cutting machine
	Reversible booth knife copper needle maintenance machine	
	Other maintenance machinery not classifiable in the above categories	
Other tools	Manual tools	hand-held motorised pit drill
		chainsaw, explosion engine

Boats	Engines	outboard motor, "broom"
		outboard engine, "z" drive below 25 HP
		outboard engine, "z" drive, 26 - 50 HP
	Boat hulls	motorboat with built-in engine
		motorboat body, price range
	Bridge fields	bridge field, small flood protection bridge field
		bridge field, flood protection large bridge field
		bridge field, NPO point
	Icebreakers	icebreakers under 200 kW total power
		icebreakers between 201 and 300 kW total power
		icebreakers between 301 and 500 kW total power
		icebreakers between 501 and 1000 kW total power
		icebreakers above 1000 kW total power
Other floating and amphibious machinery		Amphibious excavators
		floating seaweed and reed cutter
still-water oil extractors		disc extractor
		serrated disc pakura remover
River oil extractors		vikoma
		szeredai
oil suction heads		vikoma, delta skimmer
oil and slurry pumps		yammar, selwood
aerators		mixing disc, pump-mounted atomising disc, water-injected, air-injected.

2. Figure: Defence Stockpile: source: National Directorate-General for Water
3. Integration of the Hungarian Defense Forces into the Disaster Management System

The structure of defense administration is organized into central, regional, and local agencies according to the management of national defense and the organizational structuring of public administration

In 2021, the disaster management system of the Defense Forces was redesigned by the Ministry of Defense Regulation 26/2021 (XII.17).

In the event of a disaster or serious accident affecting the defence sector, the purpose of the HKR is to protect and rescue endangered personnel and property, to reduce the consequences of the disaster, to carry out the sectoral liquidation, and to implement the decisions of the Government, the central body of defence and security management, the Interdepartmental Disaster Management Coordination Committee (hereinafter referred to as the Interdepartmental Committee): National Emergency Management Centre (hereinafter referred to as "NEMA") of the Coordination Committee for Disaster Management (hereinafter referred to as "the Coordination Committee") or the National Emergency Management Centre of the Coordination Committee (hereinafter referred to as "the NEMA"), and, at the request of the defence and security administrations, to contribute to the implementation of national and international disaster management tasks.³²⁸

Integration of the Hungarian Defense Forces into the Disaster Management System

In Hungary, the legal framework for the use of military force is well-established. The participation of the Hungarian Defense Forces in flood protection is supported by Section 80 of Act CXIII of 2011 on National Defense and the Hungarian Defense Forces, as well as on measures that can be introduced under special legal order. During 2021, the Minister of Defense issued a new directive related to disaster management, specifically the Ministerial Order 35/2021 (VII.23.), concerning the planning, allocation, and utilization of the disaster management budget. "The Hungarian Defense Forces possess a Defense Disaster Management

³²⁸ 26/2021 (XII. 17.) HM Decree on the Management and Tasks of the Defence Sector's Disaster Response, www.jogtar.hu, downloaded: 2024.08.10

System (DDMS), which is governed by a ministerial decree concerning the direction and tasks of the defense sector in disaster protection."³²⁹

Role of the Hungarian Defense Forces (HDF) Units in Disaster Defense

For the HDF, carrying out tasks related to flood defense is also a priority. Although the Defense Forces do not independently undertake flood/disaster protection tasks due to their primary designation and the legal framework, they do contribute to these tasks. The HDF are integrated into the Defense Disaster Management System (DDMS), and all units of the Hungarian Defense Forces participate in the DDMS. The basic duty is uniform for everyone, however, some units participate in a modular fashion with more advanced equipment due to their designated roles. Most units of the Hungarian Defense Forces do not have equipment standardized by the Disaster Management authority, and therefore, do not have the necessary qualifications. Despite the lack of specific training, to achieve higher levels of task completion, they can deploy a large number of personnel who are then directed by trained Disaster Management personnel. Upon the declaration of a disaster emergency, the Hungarian Defense

Forces can contribute to the defensive efforts with the following capabilities:

- Ground, water, and air transport capacities: Used extensively for life-saving and accessing areas isolated by major flooding, equipped with high mobility vehicles and even amphibious capabilities, as well as the deployment of HESCO bastions during the 2006 flood using a significant number of military helicopters.
- Use of engineering machinery: The use of heavy earth-moving and forceful machinery, such as bulldozers and excavators, for the construction of temporary roads.
- Utilization of specially trained professionals: All individuals and units with specialized skills who support rescue and defense operations, including police officers, divers, and bomb disposal experts.
- Health support: Operating first aid stations and immediate treatment of injuries.
- Logistical support: Servicing all forces involved in flood defense with food, beverages, fuel, maintaining basic necessities for the population, water purification, and constructing tent camps. Hungary's military and disaster management systems are complex, composed of a combination of basic and modular systems.
- Each unit of the Hungarian Defense Forces has designated forces and purposes. Besides their basic designation, every unit has certain sub-units participating in collective task execution. The Defense Forces also have modular units, such as the HDF 37th II. Rákóczi Ferenc Technical Regiment. This unit is inherently modular, equipped with specialized teams and sub-units that do not operate independently but in conjunction with other units or partner organizations. This discussion presents the forces offered by this unit to the DDMS.

Introduction to the MH II. Rákóczi Ferenc 14th ENGINEER Regiment³³⁰

The unit was founded in 1945 in Debrecen as the successor to the 1st Railway and Bridge Building Battalion. Over the following years, the unit underwent continuous transformations and modifications in its scope of tasks, in tandem with the development of its technical equipment. On March 1, 2007, it adopted the name 37th II. Rákóczi Ferenc Engineer Regiment, initially at the battalion size, to later expand into a regiment, thus changing its designation from battalion to regiment in its name after June 15, 2010.

³²⁹ 26/2021 (XII.17) Ministry of Defence order, www.jogtar.hu, download 2024.05.01

³³⁰ CPT Teremi. Staff or Regiment at MH II Rakoczy

In 2023, the unit underwent a name change to MH II. Rákóczi Ferenc 14th Engineer Regiment. This Szentes-based unit has undergone numerous reorganizations over the decades, yet its primary mission has remained focused on military engineering activities. The regiment is equipped with specialized professional bridge-building, technical support battalions, low-water bridge construction, water purification companies, and other support and command sub-units, such as a command support section, a logistics company, and a medical center.

Due to its specialized structure within the Hungarian Defense Forces, the regiment serves as a technical module using its own capabilities and does not operate independently. However, the regiment or its sub-units can be deployed upon request not only by the Hungarian Defense Forces but also by other partner organizations. A notable example of such deployment was the participation of the unit's diving groups following the accident of the vessel "Kis Hableány" on May 29, 2019.

Activities of the Technical Regiment's Executive Forces

The functions and designated purposes of the technical regiment's executive forces are detailed below. Their capabilities can be requested by all units of the Hungarian Defense Forces under normal circumstances. In disaster management situations, these capabilities are deployable across the entire country.

- Flood and inland water defense;
- Ground (road) transport of personnel and cargo;
- Water rescue operations;
- Establishment and operation of water crossings;
- Obstacle removal and towing;
- Debris clearance with mechanical and manual efforts;
- Soil movement and road construction;
- Closure of roads and areas;
- Water extraction and purification;
- Water transfer and pumping;
- Provision of electricity and lighting;
- First aid and emergency medical support;
- Execution of other unforeseen disaster management tasks (e.g., assisting in fire extinguishing);
- Participation in international disaster relief efforts.

Having outlined the primary activities of the regiment, I will next describe the groups that play a crucial role in flood defense activities.

Groups Executing Defense Tasks

The presentation of the executing groups by personnel and technical equipment is continued in the annex.

Diving Group (DIVGRP)

The diving groups are organized according to the official table of organization. The unit has several diving groups equipped, trained, and capable uniformly. These groups are filled with personnel of the same rank and category. Their training is conducted internally and externally. DIVGRPs can also be deployed for international tasks.

DIVGRP Tasks: In flood emergency situations, they are responsible for monitoring, sealing, and repairing the water-side and embankment side, assessing and salvaging submerged structures, and protecting life and property.

Capability: 8 hours of diving per day per diver

Limitation: DIVGRP can only be deployed with the provision of a medical support unit.

Lifting Equipment Group (LFTGRP)

There are multiple lifting equipment groups available, each structured and equipped identically. The LFTGRP is capable of close cooperation not only with other sub-units of their own unit but also can be integrated under collective forces assigned for emergency and disaster response.

Tasks: During flood defense, their responsibilities include transporting and loading materials used in flood defenses, clearing debris, demolition tasks, and participating in the restoration of utilities.

Medical Group (MEDGRP)

The tasks of the Medical Group, or MEDGRP, are extensively varied. Their goal is not only the high-quality execution of their designated tasks but, due to their modular nature, they must also handle other types of health-related tasks. In deployments involving DIVGRP, the group must provide direct support.

Tasks: According to their primary function, they provide immediate first aid and transport to a higher medical facility.

Capability: Due to vehicle carrying capacity, they can transport a maximum of 4 injured individuals at a time, of which up to 2 can be in a prone position.

Power Supply and Lighting Group (PSLG)

The Power Supply and Lighting Group is capable of providing immediate electrical supply and subsequent operation of lighting columns and spotlights, not only for its own operations but also upon request from leadership points and partner organizations. This capability, which multiple groups within the unit possess, can support a load up to 8KW per group.

Light Earthmoving and Debris Removal Group

Despite its name indicating "light," this group includes heavy capabilities as well, as the cranes typically used can lift more than 20 metric tons and are suitable for collective work. The group is also equipped with various off-road capable trucks and universal earthmoving

machines ranging from small-sized Bobcats to 20-ton excavator loaders and bulldozers. Capability: maximum road-building performance of 1.5-10 km per hour; maximum earthmoving capability of 50-70 m³ per hour.

Light, Water Rescue/Transport, Waterways and Areas Closure Group (LWRG)

The purpose of this group fully reflects its name. Tasks: Using light rubber and hard-bottomed boats to transport personnel, material goods, and other equipment in water-flooded areas. Due to the use of multiple types of boats, this group is tasked with transporting personnel and materials/equipment not exceeding 1 ton per boat.

Heavy Amphibious Rescue Groups (HARG) (1-2 Groups)

The Heavy Amphibious Rescue Teams are essential during both winter and summer emergency situations, including extreme snow conditions and flooding. These groups operate medium-sized, amphibious tracked vehicles (PTSZ-M) equipped with a three-person cabin, capable of traversing deep snow without hindrance while also able to transport up to 10 tons of weight. During flood defense operations, their amphibious capabilities allow access to flooded and otherwise inaccessible areas.

Tasks: Transport and rescue operations in flood-affected and difficult-to-navigate areas.

Water Transfer and Pumping Group (WTPG)

These specialist teams are qualified to operate certain disaster management tools during flood defense tasks.

Tasks: Facilitating the clearing of flooded areas, roads, ditches, canals, buildings, and residential areas. All types of water pumping operations are covered.

Water Transport Groups (WTG) (1-3 Groups)

These groups function similarly to river ferries, but their "platform" is modular and powered by motorboats, allowing for transport not only directly between riverbanks but also up and against the river flow.

Tasks: All types of waterborne transport and reinforcing the water-side of embankments.

Capability: Maximum load of 80 tons or transportation of up to 200 individuals on water.

Water Purification Group (WPG)

The Water Purification Group addresses a fundamental need: the production of potable water. Whether dealing with any type of disaster, such as red mud spills or floods, providing potable water to civilians and deployed personnel is of paramount importance and a primary task. The group is equipped with a highly sophisticated ZENON-ADROWPU type water purification container, capable of producing drinkable water from contaminated sources in 500 ml packets.

Tasks: Water extraction, water purification, and ensuring the supply of drinking water.

These specially equipped and trained groups are always on standby, ensuring high readiness for deployment in disaster management situations.

This document provides a detailed summary of the technical resources that can be immediately mobilized for flood defense during flood events. It includes an array of equipment

and technologies specifically designed to respond rapidly and efficiently in the event of flooding.

The arsenal for immediate deployment in flood defense includes mobile barriers, sandbag machines, high-capacity pumps, and amphibious vehicles. Mobile barriers, which can be rapidly deployed and repositioned, form temporary flood walls that can hold back rising waters. Sandbag machines greatly enhance the speed and efficiency of producing sandbags, which are critical for reinforcing dikes and managing minor water flow issues. High-capacity pumps are crucial for the rapid removal of floodwater, capable of transferring large volumes of water to safer locations or back into watercourses, thus preventing or mitigating overflow and waterlogging. Amphibious vehicles play a vital role in flood defense operations, allowing for the transport of personnel and materials to flooded areas that are otherwise inaccessible due to high water levels.

Overall, this compilation of technical equipment and tools is essential for a proactive and effective response to flood emergencies, ensuring that damage is minimized and public safety is maintained.

Reaching conclusions

In this paper I have described in detail the flood protection systems in Hungary, their historical development, current status and significance. Hungary, as part of the low-lying areas of the Carpathian Basin, is particularly exposed to the risk of flooding, one of the most frequent and devastating natural disasters in the country. A significant part of the country's territory, including the

20% of the country's territory is river valley floodplain and 10% is floodplain of smaller watercourses, making it essential to develop disaster management measures and protection systems.

I have described the situation before the 19th century, when Hungary's rivers still flowed unregulated in their natural beds and watercourses flooded large areas, especially along the Tisza and its tributaries. Although these floodplains provided opportunities for fishing and livestock farming, the low nutrient content of the soil and regular flooding limited agricultural productivity. Deforestation in the eastern catchment areas of the Tisza increased water yields as the removal of natural barriers accelerated water accumulation and flooding.

During the 20th century, Hungary experienced relatively few major flood disasters, but after 1998, major floods began to affect the country, particularly on the Tisza. Between 1998 and 2006, the country experienced several severe floods which severely tested the flood protection system. The situation became particularly serious in 2006, when the simultaneous flooding of the Danube and Tisza rivers created a critical emergency situation. At the beginning of the 21st century, the 2013 Danube floods marked the peak of the domestic flooding challenges, which posed new serious challenges to the Hungarian flood protection system.

I described in detail the current flood protection system in Hungary, which includes embankments, flood protection walls and high banks along rivers. The primary flood protection system is more than 4,327 km long, including 4,011 km of earth embankments, 30 km of flood protection walls and 286 km of high banks. These systems protect 670 municipalities and are managed by both the state and municipalities. Tidal canals, emergency reservoirs and localisation barriers also play an important role in flood management, in particular in holding back flood peaks and diverting water to other river valleys.

I have stressed the need for flood defences to be built to an elevation of +1 metre above the level of the 'every hundred years' high flood. This level was reassessed after the 2013 Danube flood and fixed in BM Decree 74/2014 (23.12.2014).

I also presented passive and active flood protection measures, such as earth fills, flood protection walls and mobile walls, as well as measures to control water run-off, such as terracing, damming and planting.

I paid particular attention to the role of the Hungarian Defence Forces (MH) in disaster management. I detailed the activities of the National Disaster Management System (HKR) and the 14th Engineering Regiment of the MH II Rákóczi Ferenc, with special emphasis on flood protection. The various groups of the regiment, such as diving teams, lifting equipment teams, medical teams and water purification teams, play a significant role in the protection work. The tasks of the MH units include ground, water and air transport, the use of technical equipment, the deployment of specialised personnel and the provision of medical and logistical support.

In conclusion, I have come to the conclusion that flood protection in Hungary is indispensable in the protection against natural disasters. The integration of historical experience and modern technological solutions is key to effectively managing future flood risks and ensuring the economic and social stability of the nation.

Bibliography

1. Muhoray Árpád: The system, place and role of the disaster management administration in the performance of protection management tasks:<http://vedelem.hu/letoltes/anyagok/889-a-katasztrofavedelmi-igazgatas-rendszere-helye-szerepe-a-vedelmi-igazgatasi-feladatok-ellatasa-soran.pdf>
download: 2022.04.01
2. Jurácsik Gábor The contribution of the Hungarian Defence Forces in the performance of disaster management tasks, with special reference to the participation of a military unit in flood protection. 2022, NKE, Diplom work
3. Kapros Tiborné Floods in Northern Hungary, presentation, /Personal collective/
4. Muhoray Árpád: Disaster Prevention I., university note 163.p., NKE, Budapest 2016
5. Antal Örs:PhD Thesis. Theoretical and technical aspects of the implementation of effective protection against the effects of floods and earthquakes in the prevention period
6. CPT Teremi, Staff Officer at Regiment at MH II. Rákoczy /Personal collective/

Internet source

1. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2002/2002_03/2002_03_252.pdf
download: 2022.03.15

LAW's

1. 26/2021 (XII.17) Ministry of Defence order, www.jogtar.hu , dowlod
2024.05.01

Magyar Rendészettudományi Társaság



**Budapest
2024.**